

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞU

Oktay ALKAN

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖKSU**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
MEDENİ USUL ve İCRA İFLAS HUKUKU BİLİM DALI**

AĞUSTOS - 2019

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞU

Oktay ALKAN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖKSU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
MEDENİ USUL ve İCRA İFLAS HUKUKU BİLİM DALI**

AĞUSTOS - 2019

ankara

İBM

BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞU

Oktay ALKAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
MEDENİ USUL VE İCRA İFLAS HUKUKU BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2019

Oktay ALKAN tarafından hazırlanan “ Birlikinin Disiplin Sorumluluğu ” adlı tez çalışması aşığıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY-ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalında Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖKSU

Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Doç. Dr. İbrahim ERMENEK

Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Doç. Dr. Emel HANAĞASI

Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 06/08/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZALF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

06.08.2019

Oktay ALKAN

BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞU

(Yüksek Lisans)

Oktay ALKAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Ağustos 2019

ÖZET

Yargılama faaliyetinde önemli yer tutan bilirkişilerin yükümlülükleri ve bu doğrultuda uygulanacak yaptırımların iyi kavranması etkili bilirkişi raporlarının hazırlanması için önemlidir. Bu çalışmada bilirkişinin disiplin sorumluluğu ve 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu ve Bilirkişilik Yönetmeliği ile gelen yeniliklerin anlatılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda ülkemizde yer alan bilirkişilik müessesine, bilirkişilerin yetki ve yükümlülüklerine, bilirkişilerin hukuki, cezai ve disiplin sorumluluğuna ve son olarak çifte cezalandırma yasağına değinilmiştir. Çalışmamız hazırlanırken bu konuda önceden yazılmış olan eserler kapsamlı olarak incelenmiş, mahkeme uygulamaları gözlemlenmiş, bilirkişilere ilişkin olarak hazırlanan raporlar okunmuş ve yeni hazırlanan kanuni düzenlemeler etraflıca incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmalarımız sonucunda bilirkişilere verilen bazı cezaların çifte cezalandırma kapsamında sayılmadığı, bilirkişilerin seçiminde liyakatin geri plana atıldığı ve bunun uygulanacak yaptırımlar ile giderilebileceği, bilirkişilerin bir kısmının kendilerine yüklenen yükümlülüklere aykırı davrandığı ve kamu hizmetinin aksamaması için kendilerine uygulanacak yaptırımların son derece önemli olduğu ve son olarak 6754 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemelerin bir kısmının yetersiz iken bir kısmının doğru uygulandığı takdirde pek çok soruna çözüm olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Bilim Kodu : 51101 Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku
Anahtar Kelimeler : Bilirkişi, yaptırım, yükümlülük, liyakat
Sayfa Adedi : 159
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖKSU

Disciplinary Responsibility of the Expert

(M.S. Thesis)

Okday ALKAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
August 2019

ABSTRACT

Obligation of experts who are very important for adjudication and sanction must be very known because of preparing the efficient expert report. Disciplinary responsibility of the expert, Law no 6754 Law of Expertise and Regulations of Expertise are written in this thesis. So, our country's expert examining, experts' license and obligation, disciplinary responsibility, civil liability and criminal liability of experts and finally double punishment ban are touched upon in this thesis. While this thesis is preparing, pre-written works on this subject have been extensively studied, court practices have been observed, the reports related to the experts were read and tried to scrutinize the newly prepared statutory regulations. As a result of our research we reached some result such as; some punishments given to the expert are not considered as a part of the double punishment, the choice of experts is sometimes taken in the background of the lyacetate and it can be removed by sanctions to be applied, some of the experts contradict the obligations imposed on them and the sanctions imposed on them for the failure of the public service are and finally some of the regulations introduced by Law No. 6754 are inadequate but if they are applied correctly, many problems are solved.

Science Code : 51101 Civil Procedure and Execution Bankruptcy Law
Key Words : Expert, sanction, obligation, qualification
Page Number : 159
Supervisor : Assistant Professor Mustafa GÖKSU

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan değerli danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÖKSU başta olmak üzere Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki tüm hocalarıma,

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve deneyimleri ile bana daima destek olan Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki tüm hocalarıma,

Maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan değerli aileme ve eşime sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Oktay ALKAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. KURUMSAL OLARAK BİLİRKİŞİ	7
2.1. TÜRK HUKUKU'NDA BİLİRKİŞİ KAVRAMI	7
2.1.1. Medeni Yargıda Bilirkişi Kavramı.....	8
2.1.2. Ceza Yargısında Bilirkişi Kavramı	17
2.1.3. İdari Yargıda Bilirkişi Kavramı	21
2.2. BİLİRKİŞİLİĞİN BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI	22
2.2.1. Uzman Kişi	22
2.2.2. Tanık	25
2.2.3. Tercüman.....	27
2.2.4. Hakem ve Hakem-Bilirkişi	28
2.3. BİLİRKİŞİLİĞİN ve BİLİRKİŞİ GÖRÜŞÜNÜN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	29
2.3.1. Bilirkişiliğin Hukuki Niteliği	29
2.3.2. Bilirkişi Görüşünün Hukuki Niteliği.....	37

2.4. BİLİRKİŞİNİN YETKİLERİ ve YETKİLERİN SUIİSTİMALİ HALİNDE SORUMLULUĞU	40
2.4.1. Bilirkişinin Yetkileri	40
2.4.1.1. Bilgi Alma Yetkisi ve Dosyayı İnceleme Yetkisi	40
2.4.1.2. Mağdur, Şüpheli veya Sanığa Soru Sorma.....	41
2.4.1.3. Ücret İsteme Hakkı.....	41
2.4.1.4. Gerektiğinde Raporunu Hazırlayabilmek İçin Ek Süre Talep Edebilme	41
2.4.2. Yetkilerin Suiistimali Halinde Sorumluluğu.....	42
2.5. BİLİRKİŞİNİN HUKUKİ ve CEZAİ SORUMLULUĞU	42
2.5.1. Bilirkişinin Hukuki (Tazminat=Maddi) Sorumluluğu	43
2.5.1.1. Genel Olarak.....	43
2.5.1.2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndan Önceki Görüşler	44
2.5.1.3. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 285'inci Maddesi Gereğince Bilirkişinin Gerçeğe Aykırı Raporundan Kaynaklanan Zararlardan Dolayı Hukuki Sorumluluğu	46
2.5.1.4. Yargılama ve Rücu Davası.....	50
2.5.1.5. Raporun Hazırlanmasından Önceki Evrede Bilirkişinin Tasarruflarından Kaynaklı Zararlardan Dolayı Hukuki Sorumluluğu.....	52
2.5.2. Bilirkişinin Cezai Sorumluluğu.....	52
2.5.2.1. Genel Olarak.....	52
2.5.2.2. Bilirkişiler Tarafından İşlenebilen Suçlar	53
2.5.2.3. Bilirkişilik Bağlamında Öngörölmüş Bulunan Özel Bir Suç Türü Olarak Gerçeğe Aykırı Bildirimde Bulunma Suçu.....	55
3. 6754 SAYILI BİLİRKİŞİLİK KANUNU'NA GÖRE BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞU	59
3.1. GENEL OLARAK	59
3.2. DİSİPLİN HUKUKUNA HÂKİM OLAN TEMEL İLKELER	60
3.2.1. Kanunu Bilmemek Mazeret Sayılmaz İlkesi.....	60

3.2.2. Zaman Bakımından Lehte Olan Hükmün Uygulanması İlkesi	61
3.2.3. Zamanaşımı	63
3.2.4. Tekerrür ve Cezada İndirim	64
3.2.5. Disiplin Cezalarında Af.....	66
3.2.6. Disiplin Cezalarının Geri Alınamazlığı İlkesi.....	66
3.2.7. Disiplin Soruşturmasının Bağımsızlığı	67
3.2.8. Savunma Alma Zorunluluğu	68
3.2.9. Disiplin Cezasının Uygulanması.....	70
3.3. DİSİPLİN SUÇUNUN UNSURLARI.....	70
3.3.1. Kanuni Unsur (Tipiklik).....	70
3.3.2. Maddi Unsur	72
3.3.3. Hukuka Aykırılık Unsuru.....	73
3.3.4. Manevi Unsur (Kusurluluk)	75
3.4. DİSİPLİN CEZASININ AMACI ve NİTELİĞİ.....	75
3.5. BİLİRKİŞİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	78
3.5.1. Bazı Hallerde Bilirkişilik Görevini Kabul Yükümlülüğü	78
3.5.2. Davete İcabet Etme Yükümlülüğü	80
3.5.3. Yemin Etme Yükümlülüğü	81
3.5.4. Bildirimde Bulunma Yükümlülüğü	81
3.5.5. Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü	82
3.5.6. Tarafsız Davranma Yükümlülüğü.....	83
3.5.7. Görevini Sadakat ve Özenle Yerine Getirme Yükümlülüğü.....	83
3.5.8. Görevini Bizzat Yerine Getirme Yükümlülüğü	84

3.5.9. Sır Saklama Yükümlülüğü	85
3.5.10. Bazı Hallerde Kendisinin Görevden Alınmasını İsteme Yükümlülüğü.....	87
3.5.11. Kurul Olarak Görevlendirilme Halinde İstişare ve Müzakerelerde Bulunma Yükümlülüğü	87
3.5.12. Kendisini Atayan Mahkemeyle İlişki İçinde Olma Yükümlülüğü	88
3.5.13. Süresi İçinde Oy ve Görüş Bildirme Yükümlülüğü.....	88
3.5.14. İncelenecek Eşyaları Tutanağa Bağlama Yükümlülüğü	89
3.6. BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞU'NA İLİŞKİN OLARAK 6754 SAYILI BİLİRKİŞİLİK KANUNU ve BİLİRKİŞİLİK YÖNETMELİĞİ'NDEN ÖNCEKİ DÜZENLEMELER.....	89
3.7. 6754 SAYILI BİLİRKİŞİLİK KANUNU ve BİLİRKİŞİLİK YÖNETMELİĞİ KAPSAMINDA BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞU'NUN İNCELENMESİ	92
3.7.1. Genel Olarak	92
3.7.2. Disiplin Sorumluluğunu Gerektiren Bilirkişilik Sicilinden ve Listesinden Çıkarılma Sebepleri.....	92
3.7.2.1. Bilirkişiliğe Kabul Şartlarının Kaybedilmesi veya Sicile Kabul Tarihinde Gerekli Şartların Bulunmadığının Sonradan Tespit Edilmesi.....	92
3.7.2.2. Kanuni Bir Sebep Olmaksızın Bilirkişilik Yapmaktan Kaçınılması veya Raporun Belirlenen Süre İçinde Mazeretsiz Olarak Verilmemesi.....	97
3.7.2.3. Bilirkişilik Görevi ve Bu Görevin Gerektirdiği Etik İlkelerle Bağdaşmayan, Güven Duygusunu Sarsıcı Tutum ve Davranışlarda Bulunulması	99
3.7.2.4. Temel İlkelere Aykırı Olarak Bilirkişilik Faaliyetinde Bulunulması	103
3.7.2.5. Bölge Kurulu Tarafından Yapılacak Performans Değerlendirmeleri Sonucunda Yeterli Bulunulmaması	106
3.7.3. Bilirkişilikle İlgili Kurulların Yapısı.....	108
3.7.3.1. Bilirkişilik Danışma Kurulu	109
3.7.3.2. Bilirkişilik Daire Başkanlığı.....	111

3.7.3.3. Bilirkişilik Bölge Kurulları	112
3.7.4. Denetim ve İnceleme.....	113
3.7.4.1. Denetim ve İncelemenin Konusu, Kapsamı İle Başvuruda Bulunabilecekler	113
3.7.4.2. İncelemenin Usul ve Esasları	115
3.7.4.3. Denetim ve İnceleme Sonucu Verilecek Kararlar ile Takdiri Olarak Alt Ceza Uygulamasına Gidilebilmesi	117
2.7.4.4. İnceleme Usulü.....	121
2.7.5. İtiraz ve Dava Hakkı	121
4.BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN DİĞER KANUNLARDAKİ DÜZENLEMELER VE BİLİRKİŞİYE İŞLEDİĞİ BİR DİSİPLİN SUÇUNDAN DOLAYI İKİ KEZ CEZA VERİLMESİ	125
4.1. BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN USUL KANUNLARINDAKİ DÜZENLEMELER	125
4.1.1. Genel Olarak	125
4.1.2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yer Alan Düzenlemeler.....	125
4.1.2.1. Mahkemede Hazır Bulunma, Yemin Etme, Oy ve Görüşünü Bildirme Yükümlülüğü	127
4.1.2.2. Süresi İçerisinde Raporunu Verme Yükümlülüğü	128
4.1.2.3. Görevi Bizzat Yerine Getirme Yükümlülüğü	130
4.1.2.4. Sır Saklama Yükümlülüğü	131
4.1.3. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda Yer Alan Düzenlemeler.....	132
4.1.4. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Yer Alan Düzenlemeler	132
4.1.4.1. Mahkemede Hazır Bulunma, Yemin Etme, Oy ve Görüşünü Bildirme Yükümlülüğü	133
4.1.4.2. Süresi İçerisinde Raporunu Verme Yükümlülüğü	134
4.2. BİLİRKİŞİYE İŞLEDİĞİ BİR DİSİPLİN SUÇUNDAN DOLAYI İKİ KEZ CEZA VERİLMESİ	135
4.2.1. Genel Olarak	135

4.2.2. Aynı Fiil Sebebiyle Çifte Disiplin Sorumluluğuna Gidilmesi Durumu.....	136
4.2.2.1. Bilirkişinin Aynı Zamanda Bir Kamu Kurumuna Bağlı Olarak Çalışıyor Olması	136
4.2.2.2. Bilirkişinin Aynı Zamanda Bir Meslek Odasına Bağlı Olması.....	139
4.2.2.3. 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu ile Usul Kanunlarında Yer Verilen Disiplin Cezalarının Birlikte Uygulanması	140
4.2.3. Aynı Fiil Sebebiyle Hem Cezai Sorumluluğuna Hem De Disiplin Sorumluluğuna Gidilmesi Durumu	141
4.2.4. Aynı Fiil Sebebiyle Hem Hukuki Sorumluluğuna Hem De Disiplin Sorumluluğuna Gidilmesi Durumu	143
4.2.5. Aynı Fiil Sebebiyle Hem Hukuki Sorumluluğuna Hem De Cezai Sorumluluğuna Gidilmesi Durumu	144
5. SONUÇ	145
KAYNAKLAR	149
ÖZGEÇMİŞ	159

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
AATUHK	Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AY	Anayasa
Bkz.	Bakınız
BiİK	Bilirkişilik Kanunu
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
DDGK	Dava Daireleri Genel Kurulu
DMK	Devlet Memurları Kanunu
E.	Esas Numarası
H.D.	Hukuk Dairesi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İYUK	İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	Karar Numarası
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
m.	madde
RG	Resmi Gazete
s.	sayfa
s.k.	sayılı kanun
T.	Tarih
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TMK	Türk Medeni Kanunu
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
vd.	ve devamı
YKD	Yargıtay Kararları Dergisi

1. GİRİŞ

Sosyal yaşam içinde meydana gelen hukuki ihtilafları çözmekle görevlendirilmiş olan yargı organları, ihtilafların çeşitlilik göstermesi ve bilimsel, teknolojik gelişmeler ile uzmanlık alanlarının gün geçtikçe artması sonucunda mimari, mühendislik, tıp gibi farklı alanlarda uzmanlaşmış kişilerin yardımına ihtiyaç duymaktadır. Taraflar da iddia ve savunmalarını sağlamlaştırmak için uzman görüşlerine başvurmak istemektedir.

Önüne gelen hukuki ihtilafları çözmekle görevli olan hâkim, maddi vakıaların genel veya hukuk bilgisi ile içinden çıkamayacağı kadar karmaşık olması halinde alanında uzman olan bilirkişilere re'sen veya tarafların talebi üzerine başvurabilir. Soyut hukuk kurallarının somut olaya uygulanması esnasında uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren maddi vakıaları anlaşılır kılan bilirkişinin rolü oldukça önemlidir.

Yargılama faaliyeti sırasında sıkça başvuru alan bilirkişilik müessesenin henüz çözüme kavuşturulamamış sorunlu yapısı pek çok eleştirilere maruz kalmasına sebep olmaktadır. Günümüzde gerek yargı organlarının iş yükü gerek Yargıtay'ın bilirkişi görevlendirilmesine teşvik eden içtihatları sebebiyle hemen her davada bilirkişi görevlendirilmektedir. Uygulamada hâkimin hukuk bilgisi ya da genel bilgisi ile çözebileceği konularda dahi bilirkişiye başvurduğu görülmektedir. Ayrıca kimi zaman hâkimler bilirkişi görevlendirirken onların hukuki vasıflandırmalarda bulunmasını da talep etmekte veya hukuki nitelendirme içeren bilirkişi raporlarını doğrudan hükme esas almaktadırlar. Bilirkişiler de hukuki değerlendirmelerde bulunarak hâkimleri esas hakkında yönlendirmektedir.

Ülkemizde bilirkişiliğe ilişkin uygulamalar, hukuki konularda bilirkişiye başvurulması, bilirkişilerin hukuki değerlendirmelerde bulunmaları, alanında uzman olmayan bilirkişilerin seçilmesi, bilirkişinin raporunu hazırlarken özensiz, dikkatsiz ve kimi zaman taraflı davranması, bilirkişilerin kendilerine verilen süreye riayet etmemeleri, bilirkişiliğin bir meslek gibi görülmesi ve bilirkişilerin aynı anda çok fazla iş almaları gibi sebeplerle eleştirilmektedir.

Yargılama faaliyetinde önemli bir işleve sahip olan bilirkişilik müessesesiyle ilgili birtakım sorunların giderilebilmesi adına gerek Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda gerek Ceza Muhakemesi Kanunu'nda hatta bu kanunlardan önceki usul kanunlarımızda pek çok düzenlemeye yer verilmiştir. Ancak beklentilerin tam manasıyla karşılanamamış olmasından

dolayı 2015 yılında Bilirkişilik Kanun Tasarısı hazırlanmış ve bu Tasarı 04.03.2016 tarihinde TBMM'ye sunulmuştur. 03.11.2016 tarihinde TBMM'de kabul edilen 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu 24.11.2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun birinci maddesinde belirtildiği üzere, bu Kanun ile bilirkişilik için etkin ve verimli bir kurumsal yapı oluşturulması amaçlanmaktadır. Kanundaki hükümler genel olarak HMK ve CMK'daki düzenlemeler ile benzerdir. Fakat Kanun, eski düzenlemelere ek olarak bilirkişilerin eğitimi ve listelenmesi, özel hukuk tüzel kişilerinin bilirkişilik yapabilmeleri ve bilirkişilerin disiplin sorumluluğu konularında yeni düzenlemeler içermektedir.

Bilirkişilik Kanunu hazırlanırken bilirkişiliğin kurumsallaştırılması, gerekliliği, bilirkişiliğin bir meslek olup olmadığı sorunsalının çözümlenmesi ve hukuki konularda bilirkişiye başvurulmasının önüne geçilmek istenmesi amaçlanmıştır¹.

İç hukukumuzda bilirkişiliğin kurumsallaştırılmasına ilişkin tartışmalar ilk kez 2000'li yıllarda ortaya çıkmıştır. 2001 yılında "Türkiye Hakem ve Bilirkişi Odaları Birliği Kanunu Tasarısı" hazırlanmıştı. Adalet Bakanlığı bu tasarımı hazırlarken Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü tarafından hazırlanan "Türkiye Hakemler Odası Kanunu Ön Tasarısı"na esas almıştı². Tasarıda bilirkişilik bir meslek olarak ele alınmış ve diğer meslekler gibi oda esası öngörülmüştü. Ancak bilirkişiliğin bir meslek olarak değerlendirilmesi ve bilirkişiliğin kurumsallaştırılması çok eleştirildi ve bir süre sonra gündemden kaldırıldı³. Bilirkişiliğe ilişkin sorunların gün geçtikçe artması yeni bir kanun hazırlanmasına yol açtı. Bu kapsamda; bilirkişilerin görevlendirilme usulü, denetimi ve uzmanlık alanlarının oluşturulmasını sağlamak maksadıyla Bilirkişilik Daire Başkanlığı, Bilirkişilik Danışma Kurulu ve Bilirkişilik Bölge Kurulları kurulmuştur. 6754 sayılı Kanun ile bilirkişiliğin kurumsal bazda yapılandırılmaya çalışılması ve meslekler için işlerlik kazanabilen kamu hukuku bazlı "bölge kurulu" şeklindeki yapılandırmaya imkân tanınmış

¹ Atalı, M. (2016). 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu Ve Hukuki Konularda Bilirkişilik, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(4), s. 3275.

² Göksu, M. (2017). Bilirkişilik Kurumunun Niteliği, Gelişimi ve Uygulaması Bağlamında 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanununun Değerlendirilmesi, *Yeni Yasal Düzenlemeler Sonrasında İş Yargılaması Sempozyumu, Av. Cengiz Özbilgin'e Armağan*, İstanbul: Beta Yayınları, s. 14.

³ Göksu, 2017, s. 15; Toraman, B. (2017). Yeni Bilirkişilik Kanunu, *Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, 13(36), s. 54.

olması bu Kanun ile bilirkişiliğin meslek olarak kabul edildiği yorumlarına neden olmaktadır⁴.

Usul kural ve kurumlarının asıl amacı adil yargılanma hakkını güvence altına almaktır. Diğer usul kural ve kurumları gibi bilirkişilik faaliyetinin de asıl amacı adil yargılanma hakkının gereği gibi yerine getirilmesini sağlamaktır. Usul kanunlarında bilirkişilik kurumuna yer verilmemesi hâkimlerin kulaktan dolma bilgilerle hüküm vermesine neden olacak ve bu durum da bireylerin adil yargılanma hakkına zarar verebilecektir⁵. Adil yargılanma hakkının gerçek manada yerine getirilmesi için bilirkişilik kurumunun doğru uygulanması kaçınılmazdır.

Yargıda gün geçtikçe artan iş yükü hâkimlerin hemen her konuda bilirkişiye başvurur hale gelmesine ve hukukçu bilirkişilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Oysa işin niteliği gereği ancak çözümü uzmanlığı, teknik veya özel bilgiyi gerektiren konularda bilirkişiye başvurulmalıdır. Hâkimin genel veya hukuk bilgisi ile çözebileceği konularda bilirkişiye başvurması yargılamaların gereksiz uzamasına ve masrafların artmasına neden olacaktır. Bu durum ise yargılama ilkelerinden olan usul ekonomisi ilkesine aykırılık teşkil eder. Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir. (AY, m. 2) Hukuk devleti olmak hukuka ve hukukun asli kaynaklarından olan kanunlara uymayı gerektirir. Hâkimlerin HMK'nın 266'ncı maddesine rağmen hukukçu bilirkişiye başvurmaları kanunlara riayet etmemek anlamına gelecektir⁶. Bu bağlamda 6754 sayılı Kanun'un üçüncü maddesinin üçüncü fıkrası genel bilgi, tecrübe yahut hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamayacağını açık ve net olarak düzenlemiştir. Bu Kanun ile 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 63'üncü maddesinde değişiklik yapılarak bilirkişi seçimi ve görevlendirilmesi sırasında kanunlarla belirlenen kurallara uymayanlara uyarma cezası verileceği öngörülmüştür. Getirilen bu yaptırım bilirkişilik kurumunun amacına uygun olarak kullanılmasını sağlamak adına önemli bir yeniliktir.

6754 sayılı Kanun'un 10'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasında, hukuk öğrenimi görmüş kişilerin hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduğunu belgelendirmeden diğer şartları taşısalar bile bilirkişilik siciline ve listesine kaydedilemeyeceği hükmüne yer

⁴ Tanrıver, S. (2015). Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilik Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi, *TBB Dergisi*, 28(119), s. 228.

⁵ Aşçıoğlu Ç. (2001). Bilirkişilik Kavramı ve Görev Sınırları, *Bilirkişilik Sempozyumu*, Ankara: Şen Matbaacılık, s. 28.

⁶ Papakçı, A. (2016). Hukuki Bilirkişilik, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), s. 450-451.

verilmiştir. Hukuk fakültesi öğretim üyelerinin, emekli hâkimlerin ve avukatların oldukça büyük bir alan işgal ettiği bilirkişi listelerinin önüne geçmeyi hedefleyen bu düzenleme Kanun'un en önemli yeniliklerindedir⁷. Artık hukukçuların da hukuk alanı dışındaki bir konuda bilirkişilik yapmak istemeleri halinde Bilirkişilik Yönetmeliği'nde düzenlenen eğitimi almaları gerekecektir.

Bilirkişilik Kanunu'nun gerekçesinde, uygulamadaki yanlışlıklar eleştirilmiş ve hâkimin hukuk bilgisiyle çözebileceği konularda bilirkişiye başvurmasının kesin bir dille yasaklandığı ifade edilmiştir. Aksi durumda “bilirkişi adaleti” olarak ifade edilebilecek uygulamaların görüleceği vurgulanmıştır⁸. Adaletin tesisinin sağlanmasında asıl görev yargılama faaliyetini yürüten mahkeme, hâkim ve savcılara düşmektedir. Ancak hukuki konularda bilirkişi görevlendirilmesi ve bilirkişi raporunun olduğu gibi karara geçirilmesi halinde verilen kararlar hâkimlerin değil bilirkişilerin kararı olacaktır ve bu sorun “bilirkişi adaleti” kavramı ile somutlaştırılmıştır. Hâkimden beklenen, hukuki konularda bilirkişiye başvurmadan; bilirkişiden beklenen ise hukuki nitelermeler yapmaktan kaçınmasıdır. Aksi durum adeta yargı yetkisinin bilirkişilere devri sonucunu doğurur.

6754 sayılı Kanun, bilirkişilik yapabilmek için “Bilirkişilik Temel Eğitimi”ni almış olmayı şart koşmuştur. Bilirkişilerin bu tür eğitime tabi olmaları hem bilirkişi raporlarının daha nitelikli olmasını hem de raporların belirli bir kalıba oturmasını sağlayacaktır⁹. Bu eğitimler neticesinde bilirkişilerin hukuki nitelendirmelerde bulunmaktan sakındırılması başarılabilirse bilirkişi adaleti şeklindeki uygulamaların da sonlandırılması kolaylaşacaktır.

Kanun hazırlanırken alt komisyonda hukukun pek çok yeni dalının olduğu, hâkimlerin bu konularda yeterli bilgiye sahip olamayacağı ileri sürülmüş ve hukukun belli alanlarında uzmanlaşmış bilirkişilere başvurulmasının kimi hallerde bir zorunluluk olacağı vurgulanmış olsa da bu görüş kabul edilmemiştir ve hukukçu kişilere salt hukuk bilgilerinden yararlanmak için başvurulması yasaklanmıştır¹⁰. ATALI hukuki konularda da bilirkişiye başvurulabileceğini savunmaktadır¹¹. Ona göre, bilirkişilerin hukuki konularda değerlendirmelerde bulunması, “sürpriz karar” olarak nitelendirilen ve tarafların

⁷ Deryal, Y. (2001). Türk Hukukunda Bilirkişinin Nitelikleri ve Avukatın Bilirkişilik Yapması, *Ankara Barosu Dergisi*, 3(1), s. 16.

⁸ TBMM 26. Yasama Dönemi, 1. Yasama Yılı, 388 Sıra Sayısı, Bilirkişilik Kanunu Tasarısı (1/687) ve Adalet Komisyonu Raporu, s. 11.

⁹ Kök, A. N. (2017). 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu Neler Getirdi?, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 10, s. 449.

¹⁰ Kök, 2017, s. 451.

¹¹ Benzer görüşte Umar, B. (2014). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 793 vd; Göksu, 2017, s. 18.

mahkemece yapılan nitelendirmeleri ancak verilen hükümle gördükleri uygulamaları sonlandıracaktır¹². Hukukçu bilirkişiler raporları hukuki dille hazırlayacaktır ve böylece avukat, hâkim ve bilirkişiler aynı dili konuşacaktır¹³. Ancak bu görüş kanun koyucunun iradesi ile örtüşmemektedir. Kanunun TBMM gerekçesinde Anayasa ile hâkime verilen mutlak yargı yetkisinin bilirkişi vasıtasıyla dahi olsa başkasına devrini önlemek; hukuk kurallarını araştırmak, yorumlamak ve bizzat uygulamakla görevli hâkimin bir kez de bilirkişi atayarak gereksiz yere yargılama giderlerinin artmasına ve buna bağlı olarak yargılama sürelerinin uzamasına sebep olmasını önlemek, bilirkişilik kurumunu gerçek fonksiyonuyla buluşturmak ve bilirkişi adaleti olan uygulamalara son vermenin amaçlandığı belirtilmiştir.

Hâkimin yargılama faaliyetini yerine getirirken sık sık başvurduğu bazı yanlış uygulamalar sebebiyle pek çok eleştiriye maruz kalan ve yeni düzenlemeler ile kurumsal bir çerçeveye oturtulmaya çalışılan bilirkişilik kurumu, “Bilirkişinin Disiplin Sorumluluğu” özelinde tezimizde incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; bilirkişilik müessesesinin iç hukukumuzdaki yeri, benzer kurumlarla karşılaştırılması, hukuki niteliği, bilirkişinin yetkileri ile bilirkişinin hukuki ve cezai sorumluluğu konuları incelenmiştir. İkinci bölümde 6754 sayılı Kanun çerçevesinde bilirkişinin disiplin sorumluluğu detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise müesseseye ilişkin diğer kanunlarda yer verilen düzenlemeler ve bilirkişiye işlediği bir disiplin suçundan dolayı iki kez ceza verilmesi konusundan bahsedilmiştir.

¹² Atalı, 2016, s. 3279.

¹³ Atalı, 2016, s. 3279.

2. KURUMSAL OLARAK BİLİRKİŞİ

2.1. TÜRK HUKUKU'NDA BİLİRKİŞİ KAVRAMI

Çözümü uzmanlık, özel veya teknik bilgi gerektiren durumlarda oy ve görüşünün belirlenmesi için kendisine başvuru alan kişi ya da kişilere bilirkişi denir. Uzmanlık gerektiren, özel veya teknik olan bilgi her zaman bilimsel olmak zorunda değildir; kendi alanlarında uzman olmak şartıyla zanaatkarlar ya da ticaretle uğraşan kimseler de bilirkişi olarak atanabilirler¹⁴. Bilirkişi gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir (BilK m. 2/1-b). Kendisine başvuru alan bilirkişi uzmanlığı doğrultusunda yargılama faaliyeti için son derece önemli olan görüşlerini yazılı veya sözlü olarak bildirir. Bilirkişi davanın taraflarından olmayan üçüncü kişi konumundadır¹⁵. Bilirkişilerin hem kişi ehliyetine hem de bilgi ehliyetine haiz olmaları gerekmektedir¹⁶. Bilirkişilerin bilgi yönünden yeterli olmaları yani alanında uzman olan kişilerin seçilmesi bilirkişilik kurumundan beklenen faydanın sağlanmasına yol açacaktır.

Bilirkişi incelemesi yargılama faaliyeti içerisinde yer alır. Her yargılamada ise hüküm kuruluncaya kadar; somut olaya uygulanacak hukuk normunun tespit edilmesi, maddi vakıalar ile delillerin değerlendirilmesi ve maddi vakıaların belirlenen hukuk normunun unsurlarını karşılayıp karşılamadığının belirlenmesi (hukuki nitelendirme) olmak üzere sırasıyla üç aşama mevcuttur¹⁷. Kural olarak bu işlemlerin yapılmasında görevli ve yetkili olan, mahkeme ya da hâkimlerdir. Ancak hâkimlerin genel veya hukuki bilgileri kimi zaman maddi vakıaları ve delilleri değerlendirmede yetersiz kalabilir. İşte bu gibi hallerde bilirkişilere başvurmak gerekir. Bilirkişiler delillerin yeterliliği, hükme esas alınıp alınmayacağı veya ispat gücü bakımından bir değerlendirme yapamaz¹⁸. Fakat delillerin doğruluğuna veya gerekliliğine ilişkin tespit yapmaları gerekli ve mümkündür¹⁹. Bilirkişiler sahip oldukları özel veya teknik bilgileri ile durumu anlaşılır hale getirir. Davada

¹⁴ Dülger, İ. (2007). Ceza Muhakemesi Kanunundaki Bilirkişi İncelemesine İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), s. 661.

¹⁵ Ansay, S. Ş. (1957). *Hukuk Yargılama Usulleri* (6. Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 268; Üstündağ, S. (1973). *Medeni Yargılama Hukukunun Esasları*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, s. 455.

¹⁶ Kaymakçı, S. (2014). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 81.

¹⁷ Aşçıoğlu, Ç. (1992). Yargılama Çalışmalarında (Hukuk Davalarında) Nitelendirme ve Bilirkişinin Görevi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 8, s. 359; Alangoya, Y. (1979). *Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanması İlişkin İlkeler*, İstanbul: İstanbul Fakülteler Matbaası, s. 7.

¹⁸ Yasin, M. (2015). *İdari Yargılama Usulünde İspat* (Birinci Baskı). İstanbul: On iki Levha Yayıncılık, s. 121; Ayrıca Bkz. Danıştay DDGK 16.05.2010 tarih ve E. 2010/595, K. 2012/194 sayılı kararı.

¹⁹ Yasin, 2015, s. 121.

uygulanacak hukuku tespit yetkisi ise hâkime aittir. Bilirkişilerin hukuki tespit ve değerlendirme yapmaması gerekir. Bilirkişinin görev alanını aşmaması, mahkemenin kendisine görevini açıkça belirtmesiyle de yakından ilgilidir. Bu bağlamda mahkeme bilirkişiye sorularını açık, net ve somut olarak yöneltmeli²⁰ ve bilirkişinin teknik bilgileri aşan hukuki tespit ve değerlendirmelerini dikkate almamalıdır²¹.

Bilirkişilikle ilgili kurallar iç hukukumuzda dağınık biçimde pek çok kanunda ve diğer hukuki düzenlemelerde kendisini göstermektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu (m. 266 vd.), Ceza Muhakemesi Kanunu (m. 62 vd.), AATUHK (m. 81, m. 91, m. 109), Kadastro Kanunu (m. 3), Karayolları Trafik Kanunu (m. 83, m. 99) ve Bankacılık Kanunu (m. 165) bilirkişilik ile ilgili hükümlere yer veren kanunlarımızdandır. Bazı yönetmelik ve tebliğlerde de bu türden düzenlemeler mevcuttur (Örneğin; Sayıştayca Bilirkişi ve Uzman Görevlendirilmesine İlişkin Yönetmelik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Kaza Araştırma ve İnceleme Kurulu Tarafından Bilirkişi Görevlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ, Türk Dış Hekimleri Birliği Bilirkişi Atama Yönergesi gibi).

2.1.1. Medeni Yargıda Bilirkişi Kavramı

Bilirkişilik kurumuna ilişkin düzenlemeler HMK, CMK ve İYUK'ta ayrı ayrı düzenlenmiş olsa da kurumun niteliği gereği bu düzenlemeler birbiri ile benzer niteliktedir.

Bilirkişilik kurumunun varlığı oldukça eskilere dayanmaktadır. Öyle ki Osmanlı hukukunda, hatta İslam hukukunda dahi bilirkişilik müessesinin varlığı bilinmektedir²². 1879 tarihli ilk hukuk usulü kanunumuz olan Usul-i Muhakeme-i Hukukiye Kanunu'nda ise taşınır ve taşınmaz davaları, yazı ve imza inkârı gibi bazı düzenlemelerde bilirkişi incelemesine yer verildiği görülmektedir²³. Ancak bilirkişilik günümüzdeki manasıyla ilk kez 1927 yılında yürürlüğe giren Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile kendini göstermiştir²⁴. HUMK'un kökeni İsviçre'nin Neuchatel Kantonu'nun Medeni Usul Kanunu (m. 246 - m. 257)'na dayanmaktadır. HUMK'ta bilirkişi "ehlivukuf" olarak isimlendirilmiştir. 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri

²⁰ Yasin, 2015, s. 120.

²¹ Yasin, 2015, s. 120.

²² Göksu, 2017, s. 8.

²³ Göksu, 2017, s. 9.

²⁴ Deryal, Y. (2017). *Türk Hukukunda Bilirkişilik* (Altıncı Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 10; Uyanık, R.Y. (2015). 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Bilirkişilik, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, s. 1.

Kanunu'nda ise bilirkişilik kurumu İspat ve Deliller'i düzenleyen dördüncü kısmın beşinci bölümünde (m. 266 - m. 287) düzenlenmiştir.

Mahkeme çözümü hukuk dışında, uzmanlık, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişinin görüşünün alınmasına karar verebilir. Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda ise bilirkişiye başvurulamaz.

Hâkimin genel hukuk bilgisi, aldığı hukuk eğitiminde görmüş olduğu dersler sebebiyle bilmesi gereken tüm bilgilerdir ve bunlar dışındaki bilgiler özel bilgi ya da teknik bilgi kapsamında yer alır²⁵. Teknik bilgi; mimarlık, mühendislik, astronomi, matematik, fizik, kimya, biyoloji, tıp gibi bilimlerin ortaya koyduğu verilerin bir olaya uygulanmasını sağlayan bilgidir²⁶. Diğer bir ifade ile teknik bilgi; lisede öğrenilmeyen, öğrenilse de akılda kalması beklenemeyen bilgidir²⁷. Özel bilgi ise hukuk dışındaki bir bilim dalının ortaya koymuş olduğu verilerdir²⁸. Uygulamada hukukun spesifik alanlarının da özel bilgi kapsamında değerlendirilmesi ve bilirkişiye başvurulması yönünde bir eğilim vardır²⁹. Kanun koyucu bunun önüne geçmek için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 266'ncı maddesinde özel bilgiden bahsederken açıkça "hukuk dışında" vurgusu yapmıştır³⁰. Bilirkişiye başvurulmasına gerek olup olmadığına hâkim karar verir³¹. Fakat hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi yahut özel veya teknik bilgi hususundaki takdir hakkı denetime tabidir³².

Esasen, Türk kanunlarını yorumlamak ve uygulamak yetkisi hâkimlerdedir ve hâkim bu görevini bilirkişiye devredemez; aksi yöndeki davranış hâkimin hakkı yerine getirmekten kaçınması sayılır ve bu durum hâkimin sorumluluğunu gerektirir³³. Dava sırasında hukuki

²⁵ Şenel, Ö. D. (2015). *Türk Ceza Hukuku Reformu Bağlamında Bilirkişilik*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, s. 74.

²⁶ Şenel, 2015, s. 74; Yılmaz, E. (2017). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt:3* (Üçüncü Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 2742.

²⁷ Kunter N., Yenisey F. ve Nuhoğlu A. (2006). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (On Dördüncü Baskı). İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım LTD. ŞTİ, s. 614; Gürelli, N. (1967). *Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*. İstanbul: Cezaevi Matbaası, s. 23.

²⁸ Şenel, 2015, s. 74; Yılmaz, 2017, s. 2741.

²⁹ Yılmaz, 2017, s. 2741.

³⁰ Bkz. HMK m. 266/1; "Mahkeme, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir". Yılmaz, 2017, s. 2741-2742.

³¹ Kuru, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt:3* (6. Baskı). İstanbul: Demir Demir Yayıncılık, s. 2623, 2631.

³² Alangoya Y., Yıldırım M.K. ve Deren-Yıldırım N. (2009). *Medeni Usul Hukuku Esasları* (Yedinci Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık, s. 361.

³³ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1916; Pekcanitez H., Atalay O. ve Özekes M. (2011). *Medeni Usul Hukuku* (On İkinci Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 519.

konularda bilirkişiyeye başvurmak doğru değildir, taraf avukatları bunu talep etse dahi hâkim reddetmelidir³⁴. Hukuki konularda bilirkişiyeye gitmek Anayasamızın 9'uncu maddesinde belirtilen "millet adına karar verme yetkisinin" bilirkişiyeye devredilmesi anlamına geldiği için her şeyden önce Anayasamıza aykırıdır³⁵. Taraf avukatları bu noktada mahkeme aracılığıyla olmaksızın HMK'nın 293'üncü maddesi gereğince uzman görüşü alabilirler. UMAR'a göre³⁶ hukuki konularda bilirkişiyeye başvurulması mutlak surette yasaklanmamalıdır. Zira hukuk her geçen gün gelişmektedir ve bir kimsenin hukuk dallarının tamamını bilme imkânı yoktur. Ayrıca Türk Medeni Kanunu hâkimin hukuku uygularken öğretilen ve yargısal içtihatlardan yararlanması gerektiğini düzenlemiştir. Bu kapsamda bilimsel ve yargısal içtihadın henüz oluşmadığı konularda hâkim konunun uzmanı akademisyenlere de danışabilmelidir.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu en fazla üç bilirkişi görevlendirilmesine imkân tanırken, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu bilirkişi görevlendirmesinde herhangi bir üst sınır öngörmemiştir. Buna göre esas olan hâkimin bir bilirkişi görevlendirmesidir fakat gerekçesi belirtilerek ve usul ekonomisi ilkesine riayet edilerek birden fazla bilirkişi görevlendirilmesinde bir mahsur yoktur. Dolayısıyla gerekçesi açıkça gösterilmek suretiyle tek sayıda birden fazla kişiden oluşan bir kurulun da bilirkişi olarak görevlendirilmesi mümkündür. Bilirkişi sayısının tek olmasının sebebi oybirliği ile karar verilememesi halinde ortaya çıkan sakıncaların önüne geçmektir³⁷. Yargıtay da kararlarında bu hususu açıkça belirtmiştir³⁸.

Hâkim re'sen ya da tarafların talebiyle bilirkişiyeye başvurabilir. Ancak hukuk yargılamasında birtakım düzenlemeler bilirkişiyeye başvuruyu zorunlu kılmaktadır. Bu tür durumlar söz konusu olduğunda hâkim ilgili konunun uzmanlık, özel yahut teknik bilgiyi içerip içermediğini irdelemeksizin doğrudan bilirkişiyeye başvurur. Burada hâkimler bilirkişiyeye başvurma noktasında takdir yetkisine sahip değildir³⁹. Bilirkişi incelemesinin zorunlu olduğu hallere örnek olarak şu durumlar gösterilebilir: Cinsiyet değiştirmek isteyen kişilerin resmi sağlık kurulundan rapor alması gereklidir (TMK m. 40). Akıl hastalığı sebebiyle ortak hayat çekilmez hale gelir ve diğer eş boşanma davası açmak isterse hastalığın

³⁴ Kuru, 2001, s. 2654.

³⁵ Yılmaz, 2017, s. 2749; Papakçı, 2016, s. 439; Ayrıca Bkz. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin 24.10.1991 tarih ve E. 1991/1695 ve K. 1991/5031 sayılı kararı

³⁶ Umar, 2014, s. 793 vd.

³⁷ Özdemir, H. E. (1971). *Ceza Davaları ile Trafik Kazalarında Keşif ve Bilirkişilik*. Ankara: Şark Matbaası, s. 2796.

³⁸ Bkz. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin E. 2012/9510, K. 2013/8405 sayılı kararı.

³⁹ Pekcantez, Özokes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1943.

geçmesine imkân bulunmadığının resmi sağlık kurumu raporuyla tespiti gereklidir (TMK m. 165). Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlamaya ancak resmî sağlık kurulu raporu üzerine karar verilir (TMK m. 409). Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı yüzünden kısıtlanmış olan kişi üzerindeki vesayetin kaldırılmasına, ancak kısıtlama sebebinin ortadan kalkmış olduğunun resmî sağlık kurulu raporu ile belirlenmesi hâlinde karar verilebilir (TMK m. 474). Hayvan satışında satıcının sorumlu olacağı süre yazılı olarak belirlenmemiş ve ayıp da hayvanın gebeliğine ilişkin değilse satıcı, ancak ayıbın devrin yapıldığı veya alıcının devralmada temerrüdünün gerçekleştiği günden başlayarak dokuz gün içinde kendisine bildirilmesi ve ayrıca, hayvanın bilirkişilerce gözden geçirilmesinin aynı süre içinde yetkili makamdan istenmesi hâlinde sorumlu olur (TBK m. 224).

Hâkim, bilirkişi raporları ile bağlı değildir. Bilirkişi raporunun aksine de bir karar verebilir⁴⁰. Fakat bu takdirde bilirkişi raporunun aksi yönünde karar vermesinin gerekçesini açıklamak durumundadır⁴¹. Hâkim bilirkişi raporu ile bağlı olmasa da bilirkişi raporunun yargılamadaki işlevi ve kararlar üzerindeki büyük etkisi yadsınmaz. Bilirkişiler bu nedenle görevlerini icra ederken tarafsız, bağımsız, adil, dürüst ve objektif davranmalıdırlar. Kanun koyucu bu sebeple hâkimler gibi bilirkişilerin de yasaklılık ve reddini düzenlemiştir. Hâkimlerin yasaklılık ve ret sebepleri bir fark dışında bilirkişiler için de aynen geçerlidir. Bu fark, bilirkişilerin aynı dava veya işte daha önceden tanık olarak dinlenmesi halidir. Diğer bir ifadeyle tanıklık ve bilirkişilik birbiriyle bağdaşabilir⁴².

Yasaklılık sebeplerinin varlığı halinde; hüküm verilinceye kadar mahkemece re'sen veya taraflarca ya da bilirkişi tarafından talep edilmesi durumunda bilirkişinin görevden alınmasına karar verilir. Ret sebeplerinin varlığı halinde ise taraflar ya da bilirkişi söz konusu ret sebebinin öğrenilmesinden itibaren bir hafta içinde ret talebinde bulunmalıdır.

Hâkim bilirkişi incelemesi yaptırmaya karar verdikten sonra iki tarafı da dinleyip bilirkişiye sorulacak soruları belirlemeli ve bilirkişi de bu sorular ekseninde raporunu mahkemeye sunmalıdır⁴³. Ne yazık ki uygulamada, bilirkişiye sorular sorulmaksızın doğrudan iddia ve savunmalar çerçevesinde rapor sunması beklenmektedir. Bu durum da

⁴⁰ Belgesay, M.R. (1939). *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt II*, İstanbul: Tan Basımevi, s. 146.

⁴¹ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1944.

⁴² Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2011, s. 519; Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1915; Kuru, 2001, s. 2623; Ansay, 1957, s. 270.

⁴³ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1936.

bilirkişinin görevi olmayan konularda da açıklama yapmaya ve hatta uyuşmazlığı çözmeye çalışmasına ve sonuç itibarıyla karar niteliğinde raporlar yazmasına yol açmaktadır⁴⁴.

Kendisine teknik veya özel bilgisi için başvuru bilirkşi doğrudan bu bilgisini iletebileceği gibi davadaki maddi olaylara bu bilgilerini uygulayabilir veya maddi vakıaların hangi sonuçlara yol açabileceğini sahip olduğu bilgiler vasıtasıyla bildirebilir⁴⁵. Dolayısıyla bilirkişinin üç farklı işlevi vardır. Hâkim hangi amaç için bilirkşi görevlendirdiğini açıkça belirtmeli, bilirkşi de görevlendirildiği amaca uygun olarak raporunu tanzim etmelidir.

Yargıtay bazı kararlarında hukukçu bilirkşiden rapor alınmasını bozma sebebi yaparken⁴⁶ bazı kararlarında ise çeşitli yönleri içeren ve farklı uzmanlık alanlarını gerektiren konularda bilirkşi kuruluna uzman bir hukukçunun da eklenmesini teşvik etmiştir⁴⁷. YILMAZ'a göre, bilirkşi heyetinde hukukçu bilirkişinin bulunması, seçilen uzmanların ortaya koyacağı özel veya teknik bilgilerin derlenip toparlanmasını sağlamaktadır, ancak burada hukukçu bilirkişinin kanuna ters düşecek biçimde hâkimi yönlendirmemesi gerekmektedir⁴⁸. Fakat kanun koyucunun iradesi bu yönde değildir, yeni kanun ile hukukçu bilirkşi görevlendirilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Medeni usul hukukumuzda hâkim olan ilkelerden; doğrudanlık (doğrudan doğrualık, yüz yüzelik), açıklık, adil yargılanma hakkı ve usul ekonomisi ilkeleri bilirkşilik kurumu bakımından önemlidir. Doğrudanlık ilkesi gereğince uyuşmazlık hakkında karar verecek olan hâkimin, uyuşmazlığa ilişkin delillere doğrudan ve aracısız olarak ulaşması gerekir⁴⁹. Bu kapsamda hâkimler doğrudan duruşmalardan ve delillerin toplanmasında edindikleri

⁴⁴ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1936.

⁴⁵ Arslan, H. S. (2002). *Medeni Usul Hukukunda Bilirkşi Raporu ve Bağlayıcılığı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 31; Atalı, M., Ermenek, İ. ve Erdoğan E. (2018). *Medeni Usul Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 526.

⁴⁶ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1928; Ayrıca Bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin 10.10.2011 tarih ve E. 2011/21402, K. 2011/36028 sayılı kararı; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin, 03.05.2006 tarih ve E. 2006/7236, K. 2006/5230 sayılı kararı; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 14.11.1985 tarih ve E. 1985/7369 ve K. 1985/9399 sayılı kararı.

⁴⁷ Yılmaz, 2017, s. 2763; Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1928. Ayrıca Bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin E. 2017/4963, K. 2017/8752 sayılı kararı "*Mahkemece yapılacak iş, dosyada mevcut fotoğraflar ve davacının savunmasını da değerlendirilecek şekilde iş yerinde keşif yapılarak makine mühendisi, iş güvenliği uzmanı ve hukukçu bilirkşiden oluşacak bilirkşi heyeti ile davacının eyleminin iş güvenliğini tehlikeye düşürüp düşürmediği ayrıca işverenin iddia ettiği zarar miktarının davacının 30 günlük ücretini aşıp, aşmadığını tespit ederek, işveren feshinin haklı olup olmadığına karar vermektir. Eksik araştırma ile karar verilmesi hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir*(<https://emsal.yargitay.gov.tr/>).” Aynı yöndeki kararlar; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2012/7855, K. 2012/16847, Yargıtay (Kapatılan) 7. Hukuk Dairesi E. 2016/29395, K. 2016/21370 - Aksi yöndeki karar; 22. Hukuk Dairesi E. 2017/5937, K. 2017/6250; Yargıtay 9. H.D. 03.02.1999 , 18872/1358; HGK 01.05.2002, 4-350/354, 21.H.D., 02.12.2004, 6864/10490, HGK, 14.06.2006, 15-275/366, 15.HD 26.12.2005, 7330/7190.

⁴⁸ Yılmaz, 2017, s. 2763.

⁴⁹ Aşçıoğlu, 2001, s. 51; Arslan, R., Yılmaz, E. ve Ayvaz, S.T. (2017). *Medeni Usul Hukuku* (Üçüncü Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s.157, 158; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2011, s. 260.

kanaate göre karar vermelidir⁵⁰. Bilirkişiye başvurmanın doğrudanlık ilkesinin bir istisnası olduğunu savunan görüşler⁵¹ olsa da esas itibarıyla bu bir istisna değildir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 279'uncu maddesine göre mahkeme, bilirkişinin oy ve görüşünü yazılı veya sözlü olarak bildirmesini isteyebilir. Mahkemenin bilirkişi görüşünü sözlü olarak bildirmesini istemesi halinde bilirkişi, görüşünü hem hâkimin hem de tarafların huzurunda açıklayacaktır. Bilirkişinin görüşünü sözlü olarak ifade etmesi kullandığı beden dili ile raporunu objektif ve tarafsız hazırlayıp hazırlamadığı hususunda taraflarda ve hâkimlerde kanaat uyanmasını sağlayacaktır⁵². Bilirkişinin raporunu gerektiği gibi hazırlamadığını düşünen taraflar ya da hâkim kendisine soru sorabilecek ve raporun hükme esas alınıp alınmaması gerektiği konusunda daha doğru karar verebilecektir. Böylece doğrudanlık ilkesi uygulanarak mahkemede bulunan kişilerin bilirkişinin tarafsız ve objektif davranmış olmasına inanması sağlanacaktır⁵³. Yazılı ifade sunulması bu noktada doğrudanlık ilkesinin ihlaline sebep olur⁵⁴.

Yargılamada açıklık (aleniyet) ilkesi, Anayasamız ile güvence altına alınan hukuk devleti ilkesinin bir gereğidir. Açıklık ilkesi, sadece yargılama faaliyeti esnasında yargı yerlerinin kapılarının açık olmasından ibaret değildir⁵⁵. Burada amaç, yargılama faaliyeti sırasında ortaya çıkan hukuki sorunların ve maddi vakıaların çözümünün gerek tarafların gerekse avukatların önünde ve onların bizzat katılımı ile gerçekleşmesini sağlamaktır⁵⁶. Yargılama faaliyetine katılan taraflara açıklık ilkesinin gerektirdiği gibi davranılması bilirkişi uygulamalarında önem kazanır. Gerek bilirkişi atanırken ve görevleri belirlenirken gerekse bilirkişi görüşleri tartışılırken tarafları saf dışı bırakmak açıklık ilkesine gölge düşürecektir⁵⁷.

Bazı durumlarda hâkim uyuşmazlığın konusu uzmanlık, teknik veya özel bilgiyi gerektirse dahi kendi kişisel merak veya bilgisi ile uyuşmazlığın esasını etkileyen konularda bilgi sahibi olabilir. Fakat bu konularda dahi bilirkişiye başvurması gerekmektedir⁵⁸. Buna

⁵⁰Arslan, A.S. (2012). *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık İlkesi*, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 6.

⁵¹Deryal, 2017, s. 3; Aşçıoğlu, 2001, s. 51.

⁵²Arslan, 2012, s. 42.

⁵³Arslan, 2012, s. 39.

⁵⁴Arslan, 2012, s. 42.

⁵⁵Aşçıoğlu, 2001, s. 51.

⁵⁶Aşçıoğlu, 2001, s. 51.

⁵⁷Aşçıoğlu, 2001, s. 51-52.

⁵⁸Türk, H. S. (2000). Bilirkişilik, *Adalet Dergisi*, 91(5), s. 2; Kuru, 2001, s. 2631-2632; Öztürk B. Ve Erdem M.R. (2008). *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (On İkinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 482; Yılmaz, 2017, s. 2742. Kuru, 2001, s. 2654; Gürelli, 1967, s. 25-26; Muşul, T. (2012). *Medeni Usul Hukuku*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 402; Atalı, Ermenek ve Erdoğan, 2018, s. 526. Ayrıca Bkz.

ispat hakkı, dikkate alınma hakkı ve kararların gerekçeli olmasından oluşur⁶⁹. Taraflar delilleri öğrenmeli, onlar hakkında itirazda bulunabilmeli ve en önemlisi mahkemece bunların dikkate alınması, hakkaniyete uygun bir yargılama yapılması için vazgeçilmez unsurlardır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesi ve Anayasamızın 141'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre adil yargılama ilkesinin bir gereği olarak yargılama makul sürede sonuçlandırılmalıdır. Ayrıca HMK'nın 30'uncu maddesi gereğince hâkim yargılamayı düzenli bir şekilde yürütmek ve gereksiz gider yapılmasının önüne geçmekle mükelleftir. Makul süre içinde düzenli yargılama yapmak ve gereksiz gider yapılmasını önlemek için hâkim bilirkişiyi seçerken niteliklerini göz önünde bulundurmalı ve somut olay için en uygun bilirkişiyi atamalıdır. Nitelikli bilirkişilerin atanması karmaşık olayların doğru şekilde aydınlanmasına vesile olacak ve bu durum da mahkemelerce verilen kararların niteliğini etkileyecektir. Ayrıca gereksiz yere bilirkişiyeye başvurmak gerek adil yargılanma hakkı (AY m. 141, AİHS m. 6) gerekse HMK'nın 30'uncu maddesindeki usul ekonomisi ilkesine aykırıdır⁷⁰. Çünkü gereksiz yere bilirkişiyeye başvurmak, gereksiz masraf yapılmasına ve zaman kaybına neden olur⁷¹.

Kanun koyucunun ve toplumun yargı organlarından beklentisi yargılamanın makul sürede, mümkün olduğunca az masrafla ve adil bir şekilde sonuçlandırılmasıdır. Bu çerçevede hâkimlerin iş yükünü gerekçe göstererek, bilirkişilik kurumuna gerektiğinden fazla başvuruları kabul edilemez. Ayrıca bilirkişi raporlarının doğrudan hükme geçirilmesi de son derece yanlıştır. Bilirkişi karar verici değil hâkimin konuyu daha iyi özümseyip kavrayabilmesi için bir "tercüman" gibi olmalıdır⁷².

Bilirkişiliğin meslek olarak kabul edilmesi noktasında doktrinde görüş birliği sağlanamamıştır. Öncelikle meslek olarak nitelendirmede süreklilik, özel bir alana ilişkin uzmanlık ve kişinin geçimini az ya da çok buradan idame ettiriyor oluşu belirleyici kriterler olarak karşımıza çıkar⁷³. Bilirkişilik Kanunu bilirkişiliğin meslek olarak kabul edilip edilemeyeceği noktasında bir hüküm içermemektedir. Fakat bilirkişiliğin yalnızca gelir elde

⁶⁹ Pekcanitez Atalay ve Özekes, 2011, s. 270-271.

⁷⁰ Alangoya Y., Yıldırım M.K. ve Deren-Yıldırım N. (2009). *Medeni Usul Hukuku Esasları*, 7. Baskı. İstanbul: Beta Yayıncılık, s. 359; Pekcanitez, H., Özekes M., Akkan, M. Ve Korkmaz, H.T. (2017). *Medeni Usul Hukuku Cilt:2* (On Beşinci Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 1929; Ayrıca Danıştay 3. Dairesi'nin 27.09.2005 tarih ve 2011/2014 sayılı kararı.

⁷¹ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1929.

⁷² Uyanık, 2015, s. 2.

⁷³ Atalı, 2016, s. 3275-3276; Tanrıver, 2015, s. 228.

etmek amacıyla yapılmıyor oluşu ve niteliği gereği süreklilik içermemesi onun meslek olarak kabul edilmesine engeldir. Esasen bilirkişilik bir meslek olmayıp bir mesleğin gerektirdiği uzmanlığın mahkemelerde kullanılmasıdır⁷⁴.

Bilirkişi, uyuşmazlıklar hakkında hüküm veren hâkimin müşaviridir ve istişarenin niteliği gereği hâkim bilirkişi mütalaası ile bağlı değildir⁷⁵. Bilirkişi raporu uyuşmazlık konusu olan vakıa bakımından yeterli ve ikna edici ise hâkim bu mütalaayı diğer ispat araçları ile beraber değerlendirir⁷⁶. Fakat hâkim, mütalaayı eksik yahut yetersiz görürse gerekçelerini belirtmek koşuluyla aynı bilirkişiden ek rapor veya başka bilirkişiden yeni bir rapor istemelidir; böyle bir imkânı varken hâkimin kendi başına karar vermesi hukuka aykırı olur⁷⁷. Hâkim birbiri ile çelişen iki farklı bilirkişi mütalaasının varlığı halinde de yeni bir rapor almalıdır⁷⁸. Taraf vekillerinin bilirkişi raporuna itiraz edebilmeleri için vekâletnamelerinde özel yetki verilmiş olması şart değildir.

Hâkimin bilirkişi incelemesi yapılmasına ilişkin kararları ara karardır ve bu sebeple tek başına istinaf ya da temyiz edilemezler, ancak asıl hükümle beraber kanun yoluna başvurulabilir⁷⁹. Bilirkişi incelemesi yapılması gerekirken yapılmamışsa Yargıtay sırf bu nedenle kararı bozabilir; zira gerekli olmasına rağmen bilirkişi incelemesi yaptırılmamış olması hükmün sonucuna etkili bir usul yanlışlığı oluşturur⁸⁰.

⁷⁴ Organ, İ. ve Sevinç, C. (2016). Vergi Yargılamasında Bilirkişilik Kurumu ve Bilirkişilik Kanun Tasarısının Getireceği Yenilikler, *Maliye Dergisi*, 170, s. 129; Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 67.

⁷⁵ Yenisey F. ve Nuhoğlu A. (2015). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Üçüncü Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları, s. 222.

⁷⁶ Yasin, 2015, s. 127-128; Ansay, 1957, s. 278.

⁷⁷ Kaçak, N. (2006). *Hukuk Davalarında İspat Rehberi* (İkinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 172; Alangoya, Yıldırım ve Deren-Yıldırım, s. 367; Yasin, 2015, s. 127-128; Candan T. (2011). *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınevi, s. 817; Yenisey ve Nuhoğlu, 2015, s. 222; Ayrıca bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 25.12.1970 tarihli ve E. 1970/6070, K. 1970/7022, sayılı kararı "...mahkemenin yeniden bilirkişi incelemesi yaptırması gerekirken kendiliğinden temlike konu taşınmazın taksiminin mümkün olmadığı yolunda bir sonuca varması usul ve yasaya aykırıdır." ; Danıştay 4. Dairesi'nin 12.11.1992 tarihli ve E. 1990/4255, K.. 192/4873 sayılı kararı "...dosyada mevcut bilirkişi raporunun gerekçe gösterilmeksizin kısmen de olsa kabul edilmemesi ve ek rapor istenmeksizin veya yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılmaksızın sonuca gidilerek karar verilmesinde isabet bulunmamaktadır." ; Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin 05.02.2018 tarihli ve E. 2017/2755, K. 2018/374 sayılı kararı; "...eksik incelemeyle ve yetersiz bilirkişi raporu ile sonuca varılması doğru olmamış, kararın bozulması uygun bulunmuştur..." benzer yöndeki kararlar; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 23.10.2015 tarihli ve E. 2014/257, K.. 2015/2353 sayılı kararı, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 04.02.2009 tarihli ve E. 2008/4-823, K.. 2009/50 sayılı kararı, Danıştay 3. Dairesi'nin 19.11.1990 tarih ve E. 1990/724, K. 1990/3170 sayılı kararı.

⁷⁸ Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin 30.01.2018 tarihli ve E. 2016/5328, K. 2018/269 sayılı kararı; "...Bilirkişi raporları arasında çelişki olduğu ve bu çelişkinin giderilmesi teknik bilgiyi gerektirdiği takdirde, hakim bu çelişkiyi giderecek rapor almalıdır. Bu şekilde çelişkiyi gideren rapor almaksızın raporlardan birini esas alarak karar verilmesi halinde hâkimin özel ve teknik bilgi gerektiren bir durumda şahsi bilgisi ile karar verdiği gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır..."

⁷⁹ Kuru, 2001, s. 2654.

⁸⁰ Kuru, 2001, s. 2654; Umar, 2014, s. 798.

2.1.2. Ceza Yargısında Bilirkişi Kavramı

Bilirkişilik kurumu tüm yargı kolları açısından aynı anlam ve önemi ifade etmekle birlikte yargılama usullerinin kendine has özelliklerinden dolayı bazı farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Asıl olan bilirkişinin tekliği ilkesidir ve bu ilke 6754 sayılı Kanun'un birinci maddesinin ikinci fıkrasında yer verilen "Bu Kanun adli ve idari yargı alanında yürütülen her türlü bilirkişilik faaliyetini kapsar" ifadesiyle somutlaştırılmıştır.

Yargılama hukukunda her uyuşmazlığın esas itibariyle maddi ve hukuksal nitelikli olmak üzere iki yönü bulunmaktadır ve bunların davaya bakan mahkemelerce çözümlenmesi gerekmektedir⁸¹. Hukuki uyuşmazlık, hâkimin hukuki bilgisi ve genel hayat tecrübesi ile çözümlenecektir.⁸² Maddi sorun ise geçmişte yaşandığı iddia edilen olaydır ve bu vakıaların ispatı ile hâkimde bir kanaat uyandırılmaya çalışılacaktır.⁸³ Maddi uyuşmazlıkların çözümü hukuk bilgisi yanında genel bilgi, yaşam tecrübesi, uzmanlık, teknik ya da özel bilgi gerektirebilir⁸⁴. İşte hâkim teknik, uzmanlık ya da özel bilgi gerektiren bu tür uyuşmazlıklarda bilirkişiye başvurma olanağına sahiptir. Bu noktada bilirkişinin görevi, içeriği tam olarak tespit edilemeyen maddi konularda hâkimi ve tarafları aydınlatmaktır⁸⁵.

Delillerin değerlendirilmesinde bir araç görevi üstlenen bilirkişi, CMK'nın birinci kitabının üçüncü kısmının ikinci bölümünde yani 62 ile 73'üncü maddeler arasında düzenlenmiştir. Bilirkişi re'sen ya da istem üzerine soruşturmada cumhuriyet savcısı, kovuşturmada ise hâkim veya mahkemece atanabilir.

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 66'ncı maddesinin ikinci fıkrasında; savcıların hazırlık soruşturmasında ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bilirkişi görevlendirebileceği ifade edilmişken yeni CMK'da savcılara soruşturma evresinde ve böyle bir sınırlama olmaksızın bilirkişiye başvurma imkânı tanınmıştır (CMK m. 63/3).

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 174'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının b bendi, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verileceğini düzenlemiştir. Bu

⁸¹ Yıldız, A. K. (2006). Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik, *Eskişehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(3-4), s. 273; Candan, 2011, s. 799.

⁸² Yıldız, 2006, s. 273; Candan, 2011, s. 799

⁸³ Yıldız, 2006, s. 273; Candan, 2011, s. 799.

⁸⁴ Candan, 2011, s. 799.

⁸⁵ Güneş, S. (1994). Ceza Muhakemesinde Bilirkişinin İnceleme Konusu, *Ankara Barosu Dergisi*, 2, s. 234.

açından bakıldığında bazı hallerde bilirkişiye başvurmak savcılar açısından zorunluluk arz edebilir. Aksi halde iddianame iade edilebilecektir⁸⁶.

Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 63'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında "çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına re'sen, Cumhuriyet savcısının, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafinin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine karar verilebilir" ifadesi geçmektedir. Burada yer alan "*karar verilebilir*" ifadesi hâkimin takdir yetkisine sahip olduğu şeklinde değil sadece kanunda ifade edilen bu hallerde yapılabilir şeklinde yorumlanmalıdır⁸⁷. ÖZBEK ise burada hâkimin takdir yetkisine sahip olduğunu ancak hâkimin uzman yerine geçerek karar vermemesi gerektiğini savunmaktadır⁸⁸. Esasen bilirkişi incelemesinin her daim başvurulabilecek bir yol olarak görülmemesi, ancak hâkimin hukuk bilgisi ya da genel hayat bilgisi ile içinden çıkamayacağı durumlarda mutlaka gitmesi gereken bir yol olduğu, kanuni düzenlemelerde açıkça vurgulanmaktadır.

Kanun koyucu bazı hallerde bilirkişiye başvuruyu zorunlu kılmıştır. Gözlem altına alınma (CMK m. 74/1), ölünün adli muayenesi (CMK m. 86) ve otopsi (CMK m. 87), yeni doğanın cesedinin adli muayenesi ve otopsi (CMK m. 88), zehirlenme şüphesi üzerine yapılacak incelemeler (CMK m. 89), beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması (CMK m. 75), moleküler genetik incelemeler (CMK m. 78), sahte para ve değerler üzerine yapılacak incelemeler (CMK m. 73) bunlardan bazılarıdır.

Adalet Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı'nın 2010 yılı Denetim Raporunda; hukuki konularda bilirkişi görevlendirilemeyeceğine ilişkin hükmün emredici olmasına rağmen uygulamada iş yoğunluğu, bazı hukuki konuların özel uzmanlık gerektirdiği veya Yargıtay'ın bazı içtihatları ile bilirkişiye başvurunun teşvik edildiği belirtilmiş ve bu tür kanuna aykırı uygulamaların aslında hâkimin resmi görevini yerine getirmemesi yahut bir

⁸⁶ Bkz. Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin 20.10.2015 tarihli ve E. 2005/6429, K. 2005/10112 sayılı kararı; "...sanığın ele geçirdiği şikayetçiye ait kredi kartı ile yapıldığı iddia olunan harcamalara ilişkin, işyeri sahipleri tarafından ibraz edilen ve sanığın eli ürünü olduğu ileri sürülen sliplerdeki imzaların sanık ile bağlantısı olup olmadığı, sanığa atılarak imzalar ile trafik şubesi, banka, mahalle muhtarlığı, tapu müdürlüğü, sanığın çalıştığı ve varsa ticari ilişkide bulunduğu işyerleri gibi kurum ve kuruluşlardan temin edilecek imza örnekleri ile karşılaştırılmadan, 5271 sayılı CMK'nın 174/1-b maddesinde belirtildiği üzere suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan bilirkişi raporu alınmadan dava açıldığı anlaşıldığından anılan maddenin birinci fıkrası uyarınca iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine.." (<http://www.kararara.com/kararlar/karar262.htm>)

⁸⁷ Sevik, 2006, s. 52.

⁸⁸ Özbek, V.Ö. (2005). *Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı (Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 215.

başkasına yaptırmış olacağı anlamına geldiği açıkça ifade edilmiştir⁸⁹. Hâkimleri yanlış uygulamalarda ısrarcı kılan etkenlerden biri iş yükü, diğeri yaptırım eksikliğidir. Hâkimlerin görevini yerine getirmekten kaçındığının daha çok vurgulanması ve buna ilişkin yaptırımların işlerlik kazanması halinde, bilirkişiliğin gerektiği gibi uygulanacağına şüphe yoktur.

Hukuki konularda bilirkişi görevlendiren hâkim veya cumhuriyet savcılarının ve bu görevi kabul eden bilirkişilerin Türk Ceza Kanunu'nun 257'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre görevi ihmal suçundan cezalandırılması gerektiğine ilişkin görüşler mevcuttur⁹⁰. Hâkim kendi görev alanına giren bir konuda değerlendirme yapmayıp bilirkişi atayarak kişileri ekonomik olarak da zarara uğratmaktadır. Ayrıca Anayasamıza göre hiç kimse Anayasa'dan kaynaklanmayan bir yetkiyi kullanamaz. Usul kanunlarımız bilirkişiye hukuki konularda görüş bildirme yetkisi vermemektedir, hâkimlerin de kanunun vermediği böyle bir yetkiyi görevlendirme yazısı ile bilirkişiye veremeyeceği açıktır⁹¹.

Hâkimin bilirkişi seçerken bilgisine güvendiği bir kişiyi atmasına “serbestlik sistemi”; bilirkişi olarak atanabilecek kişilerin önceden yasa ile veya belirli listelerle düzenlenmesi usulüne ise “zorunluluk sistemi” denir⁹². Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 64'üncü maddesinde bilirkişilerin bölge adliye mahkemelerinin yargı çevreleri esas alınmak suretiyle bilirkişilik bölge kurulu tarafından hazırlanan listede yer alan kişiler arasından seçileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla ceza yargılamamızda esas olan sistem, zorunluluk sistemidir.

Tıpkı hukuk yargılamamızda olduğu gibi ceza yargılamamızda da tek sayıda olmak koşuluyla birden fazla kişi bilirkişi olarak atanabilir. İstisnai olarak bilirkişi sayısının kanunda belirtildiği haller de mevcuttur⁹³.

Bilirkişi incelemesini tamamladığında cumhuriyet savcısına, katılana, vekiline, şüpheli veya sanığa, müdafine veya kanuni temsilcisine yeni bilirkişi incelemesi yapılmasını talep etmeleri veya mevcut rapora itirazlarını bildirebilmeleri için süre verilir. Bu süre tarafların kendilerini savunmaları için önem arz etmektedir.

⁸⁹ Adalet Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı “Bilirkişilik Sistemindeki Sorunların Tespiti İle Çözüm Önerisi Geliştirilmesi İle İlgili İnceleme Raporu”, Rapor No: 2010/04, s. 20-21.

⁹⁰ Şenel, 2015, s. 95.

⁹¹ Türk, 2000, s. 3.

⁹² Şenel, 2015, s. 33; Erem, F. (1968). *Ceza Usulü Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No 231, s. 363.

⁹³ Bkz. CMK' nın 86'nci maddesinin 3'üncü fıkrasına göre ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene Cumhuriyet savcısının huzurunda ve bir hekim görevlendirilerek yapılır.

Ceza Muhakemesi Kanunu bilirkişilere doğrudan soru yöneltme imkânı tanımıştır. Mukayeseli hukukta bilirkişiler çapraz sorgulamaya tabi tutulmakta ve bilirkişi delil elde etme aracı olarak değerlendirilmektedir⁹⁴. İç hukukumuzda böyle bir çapraz sorgu yöntemi olmamakla beraber bilirkişilere doğrudan soru yöneltme imkânı hem raporun daha anlaşılır kılınmasına hem de bilirkişilerin görevlerini yerine getirirken daha titiz davranmalarına hizmet edecek bir düzenlemedir.

Atanan bilirkişinin uyuşmazlık konusu hakkında yeterli donanımına sahip olması gerekmektedir. Hâkimin bunu sağlamak adına, bilirkişi seçerken bilirkişinin vasıflarını, konumunu, bulunduğu meslek grubu üyeliklerini ve uzmanlığını göz önünde bulundurması, daha nitelikli raporların ortaya çıkmasını sağlayacaktır⁹⁵. Konusunda uzman olmayan, “na-ehl” kişilerin rapor yazması, yargılama esnasında tarafları ve mahkemeyi aydınlatmak yerine, durumu daha da karmaşık ve masraflı bir hale getirip, ek raporlar alınmasına neden olacağı için yargılama sürecini de daha uzun ve masraflı hale getirecektir⁹⁶.

Bilirkişinin taraflarla arasında bir bağ olmasını önlemek ve tarafsızlığını sağlamak amacıyla bilirkişinin yasaklılığı ve reddi kurumları düzenlenmiştir. Ancak bazı hallerde bilirkişiler, yasaklılık ve ret kapsamında değerlendirilecek bir durum olmasa dahi, birtakım önyargılarına dayanarak taraflı raporlar hazırlayabilmektedirler; bu tür durumlarda görev mahkemeye düşmektedir⁹⁷. Kanun koyucu kaç kez rapor alınabileceğini sınırlamayı; hatalı, taraflı veya eksik raporların mahkemeye tahlil edilip, gerektiğinde ek rapor ya da başka bilirkişilerden raporlar alınarak bu noksanlıkların giderilmesini hedeflemiştir.

Sonuç itibarıyla mahkeme bilirkişi görevlendirirken, bilirkişi de raporunu hazırlarken kanuni ilkelere riayet etmelidir. Uygulamada oluşan sorunlar bilirkişilerin ve hâkimlerin daha titiz davranmalarını sağlayacak yaptırımlar uygulanması gerekliliğini gün yüzüne çıkarmıştır. Yanlış uygulamalar tarafların ve toplumun gözünde yargı teşkilatının itibarının zedelenmesine neden olmaktadır.

⁹⁴ Dönmez, B. (2007). Yeni CMK’da Bilirkişi Kavramı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9, s. 1170.

⁹⁵ Dönmez, 2007, s. 1172.

⁹⁶ Bayrakal, S. (2016). Bilirkişilik Kanun Tasarısı Bağlamında Sanat Tarihi’nde Bilirkişilik Uygulamalarına Genel Bakış, *Sanat Tarihi Dergisi*, 25(2), s. 301.

⁹⁷ Dönmez, 2007, s. 1173.

2.1.3. İdari Yargıda Bilirkişi Kavramı

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31'inci maddesinde bilirkişi ile ilgili konularda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'ndaki hükümlerin uygulanacağı ifade edilmiştir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 447'nci maddesinin 2'nci fıkrasında ise, "HUMK'a yapılan atıfların HMK'nın bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelerine yapılmış sayılacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla bugün idari yargıda bilirkişiye ilişkin hususlarda 6100 sayılı HMK ve 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu hükümleri geçerli olacaktır.

İdari yargılama hukukunda ceza usul hukukundaki gibi re'sen araştırma ilkesi geçerlidir. Bu bakımdan idari yargı taraflarca getirilme ilkesinin hâkim olduğu hukuk yargısından kısmen farklıdır. İdari yargıda taraflardan hangisinin çıkarlarının korunduğundan ziyade idarenin hukuka uygun davranıp davranmadığı inceleme konusu yapılır ki bu durum idari yargı hâkiminin daha aktif konumda olmasına yol açar⁹⁸. Dolayısıyla tarafların ileri sürmediği hususları da hâkim re'sen araştırmak durumundadır. Bu tür davalarda gerekli ise, taraflar istemese dahi hâkim kendiliğinden bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermek zorundadır⁹⁹. Bu durumda taraflar bilirkişi giderlerini ödemezse, hâkim ilerde haksız çıkan taraftan alınmak üzere devlet hazinesinden bu giderlerin ödenmesine karar verir¹⁰⁰.

Re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda, taraflarca getirilme ilkesinin geçerli olduğu davalardan farklı olarak kesin delil ve takdiri delil ayrımı yoktur, tüm deliller takdiri delil niteliğinde olup hâkim tarafından serbestçe takdir edilirler¹⁰¹. Hâkim bu sebeple bilirkişi raporunu diğer delillerle beraber serbestçe değerlendirir.

İdari yargıda bilirkişilik kurumunun uygulanışını incelemek amacıyla Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlüğü tarafından desteklenen bir araştırma projesi yapılmış ve buna ilişkin tespitler 2011 yılında Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi'nde yayınlanmıştır. Söz konusu ankete 223 hâkim kendisine gönderilen e-

⁹⁸ Deryal, 2017, s. 19-20.

⁹⁹ Kuru, 2001, s. 2658.

¹⁰⁰ HMK'nın 325'inci maddesinin 1'inci fıkrası: "*Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde, hâkim tarafından resen başvuru deliller için gereken giderlerin, bir haftalık süre içinde taraflardan birisi veya belirtilecek oranda her ikisi tarafından ödenmesine karar verilir. Belirlenen süre içinde bu işlemlere ait giderleri karşılayacak miktarda avans yatırılmazsa, ileride bu gideri ödemesi gereken taraftan alınmak üzere Hazineden ödenmesine hükmedilir.*"; Kuru, 2001, s. 2658.

¹⁰¹ Çağlayan, R. (2015). *İdari Yargılama Hukuku* (Yedinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 340.

postalara cevap vermek suretiyle katılmıştır¹⁰². Anket sonucuna göre; hâkimler genel olarak hukuki işlemin sebep, konu, amaç unsurlarının hukuka aykırılığının tespiti noktasında bilirkişiye başvururken yetki ve şekil konularını genel hukuk bilgileri ile çözdüklerini ifade etmişlerdir¹⁰³. Ankete katılan hâkimlerin büyük çoğunluğu, idarenin belirlediği kişi ile mahkemenin atadığı bilirkişi raporları arasında çelişkiler olduğunda mahkemenin atadığı bilirkişi raporuna göre karar verdiklerini ve bu çelişkiyi gidermek için yeni raporlar almadıklarını ifade edip bu tür kararların çoğunun Bölge İdare Mahkemesi veya Danıştay tarafından bozulmadığını ifade etmişlerdir¹⁰⁴. Fakat aksi yöndeki kararlar da mevcuttur¹⁰⁵. Bilirkişilik kurumunun maksadına uygun olarak işlemesi için üst derece mahkemelerine düşen görev büyüktür. Kanunda dayanağı olmayan uygulamaların varlığı halinde istikrarlı olarak bozma kararları verilirse, ilk derece mahkemelerinin uygulamaları da giderek kanuna uygun hale gelecektir.

Vergi hukukunda da bilirkişiye sıkça başvurulmaktadır. Vergi yargılamasında bilirkişiye başvuru temel haller, vergiyi doğuran olayın ispatı ile vergilendirme sürecindeki işlemlere ilişkin olmaktadır¹⁰⁶.

İdare ile bireylerin taraf olduğu idari davalarda devlet karşısında zayıf konumda bulunan ve hakkı ihlal edilen bireyin iddialarını ispatlamasında, doğru ve tarafsız bilirkişi raporlarının etkisi büyüktür. Mahkemelerin bunu ön planda tutarak, bilirkişi raporunun eksik, yetersiz veya hatalı olduğunu fark ettiklerinde, gerekirse birden fazla bilirkişi raporu alarak, en doğru sonuca ulaşmaları gerekecektir.

2.2. BİLİRKİŞİLİĞİN BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

2.2.1. Uzman Kişi

Hukuk sistemimizde Anglo-Amerikan hukuk sistemlerinden farklı olarak bilirkişi atanırken tarafların etkin bir rolü bulunmamaktadır. Fakat HMK ve CMK taraflara her zaman uzman kişinin görüşünü alma imkânını getirmiştir. Böylece taraflar dilekçelerini hazırlarken, iddia ve savunmalarını yaparken davanın kendi lehlerine sonuçlanmasına

¹⁰² Yıldırım, R., Odyakmaz, Z., Çoban A. A., Çalışkan, Z. A., Ersöz, K. A. ve Deniz, Y. (2011). İdare Mahkemeleri Örneğinde Bilirkişilik Uygulamaları, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(1), s. 19.

¹⁰³ Yıldırım, Odyakmaz, Çoban, Çalışkan, Ersöz ve Deniz, 2011, s. 25.

¹⁰⁴ Yıldırım, Odyakmaz, Çoban, Çalışkan, Ersöz ve Deniz, 2011, s. 28-29.

¹⁰⁵ Danıştay 6. Dairesi'nin 28.01.2008 tarihli ve E. 2007/3398, K. 2008/402 sayılı kararında; ilk derece mahkemesinin kendi belirlediği bilirkişi heyetinin raporuna göre verdiği ve idarenin belirlediği uzman kurulu raporunun dikkate alınmadığına ilişkin kararı, yeni bir bilirkişi kuruluna tekrar incelettirilmesi gerekçesiyle bozulmuştur.

¹⁰⁶ Organ ve Sevinç, 2016, s. 120.

katkıda bulunması amacıyla uzmana başvurabilirler¹⁰⁷. Uzman kişiye doktrinde “taraf bilirkişisi”, “ tarafların seçtiği bilirkişi”, “savunma bilirkişisi” veya “teknik müşavir” denilmektedir¹⁰⁸. Uzman kişiler, dava dilekçelerini hazırlarken tarafların ve avukatların yardımcısıdır¹⁰⁹. Zira avukatlar bilmediği hukuki ya da teknik konuları uzman kişilere sorarak daha isabetli dilekçeler hazırlayabilme imkânına sahiptirler. Uzman görüşü, tarafların yapmış olduğu açıklamalardan daha üstün bir niteliğe sahiptir¹¹⁰.

Uzman görüşü Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda 293’üncü maddede yer almaktadır. Buna göre dava konusu olayla ilgili uzman görüşü alınabilir ancak yargılamayı uzatmaması için sırf bu nedenle ek süre istenemeyeceği ifade edilmiştir. Uzman görüşleri teknik anlamda bilirkişi raporu değildir ancak bu durum uzman görüşlerinin değerlendirilmeyeceği manasına gelmez¹¹¹. Türk Medeni Kanunu’nun 1’inci maddesinde belirtilen hâkimin bilimsel görüşlerden yararlanması prensibi çerçevesinde uzman görüşleri de hâkim tarafından serbestçe takdir edilir¹¹². Zira TMK’nın 1’inci maddesinde geçen bilimsel görüşlerin ifadesi, sadece kitaplarda yazan ifadeler şeklinde anlaşılmalıdır¹¹³.

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 67’nci maddesinin 6’ncı fıkrasına göre; yargılama konusu olaya ilişkin olarak veya bilirkişi raporunun hazırlanmasında değerlendirilmek üzere ya da hazırlanmış olan bilirkişi raporu hakkında Cumhuriyet savcısı, katılan, vekili, şüpheli veya sanık, müdafii veya kanunî temsilci uzmanından bilimsel mütalaa alabilirler. Fakat bunun için süre istenemez. Mahkeme tarafından atanan bilirkişiye tahkikat aşamasında başvurulur. Uzman görüşüne ise dava açılmadan önce ya da daha sonra başvurulması mümkündür¹¹⁴. Bilirkişi incelemesi dava açıldıktan sonra yaptırılırken; uzman görüşü tarafların kendi iradeleri ile dava açılmadan önce veya dava açıldıktan sonra alınabilir¹¹⁵.

Bilirkişiler de alanında uzman kişiler olmasına rağmen uzman görüşü ve bilirkişi görüşü arasında pek çok fark bulunmaktadır. Öncelikle bilirkişilerin aksine uzman kişilerden görüşü alınacak konunun özel, teknik ya da uzmanlık gerektiren bir konu olması şart

¹⁰⁷ Akil, C. (2011). Medeni Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi-Uzman Tanık Ayrımı, *Ankara Barosu Dergisi*, 2, s. 173.

¹⁰⁸ Centel, N. ve Zafer, H. (2008). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Beşinci Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık, s. 300; Yenisey ve Nuhoglu, 2015, s. 215,229.

¹⁰⁹ Polat, O. (2012). Taraf Bilirkişiliği Nedir, *TBB Dergisi*, 100, s. 275.

¹¹⁰ Alangoya, Yıldırım ve Deren-Yıldırım, 2009, s. 370.

¹¹¹ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1915.

¹¹² Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1915.

¹¹³ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1915; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2011, s. 518; Umar, 2014, s. 794.

¹¹⁴ Akil, 2011, s. 177; Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1958.

¹¹⁵ Yasin, 2015, s. 138; Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1958.

değildir. İkinci olarak uzman mütalaasının ücretini mahkeme belirlemez, uzman kişi ile anlaşılan taraf davayı kazanmış olsa dahi bu kişinin ücretini bizzat kendisi ödemek durumundadır. Yani uzman görüşü için taraflarca yapılan harcama yargılama gideri olarak istenemez¹¹⁶. Uzman kişilerin mahkemece değil de taraflardan birinin seçimiyle görev yapması ve ücretinin taraflarca karşılanması bilirkişiler kadar tarafsız olamamasına neden olur. Ayrıca uzman kişiler bilirkişilerden farklı olarak tarafların talebiyle veya mahkemece re'sen yemin ettirilemezler¹¹⁷. Uzman kişiler hakkında yasaklılık ve ret hükümleri de uygulanmaz¹¹⁸. Bilirkişinin sorumluluğuna ilişkin hükümler uzman kişiler bakımından geçerli değildir¹¹⁹.

Bilirkişi ile mahkeme arasında kamu hukuku ilişkisi mevcutken uzman ile taraflar arasında özel hukuka dayanan sözleşmesel bir ilişki mevcuttur¹²⁰. Bu sözleşmenin niteliği üzerine doktrinde tartışmalar halen devam etmektedir. Ancak işin niteliği gereği uzman kişi bir eseri meydana getirmeyi, taraflar da bedel ödemeyi kabul etmektedirler. Bu yönüyle eser sözleşmesi olarak kabul etmek mümkündür¹²¹. Eser sözleşmesi olarak kabul edilmesinde, yüklenicinin yani uzman kişinin işini yaparken taraflardan bağımsız olmasının rolü büyüktür¹²².

Uzman görüşünün taraflarca mahkemeye sunulması sebebiyle karşı tarafta ve mahkemede uzman görüşünün objektifliği ve tarafsızlığı hususunda tereddütler oluşur. Bu tereddütler doğrudanlık ilkesinin uygulanması ile giderilebilir. Söz konusu ilke gereğince mahkeme, görüşü alınan uzmanı taraflar huzurunda dinler ve objektifliği ile tarafsızlığı hususunda bir kanaat edinip buna göre rapora itibar edebilir¹²³. HMK'nın 293'üncü maddesinin ikinci fıkrasında uzman kişilerin talep üzerine veya re'sen mahkemeye davet edilerek dinlemesine karar verilebileceği ve kendisine sorular sorulabileceği düzenlenmiştir.

Uzman görüşünün, bilirkişi raporunun aksine delil olmayıp tarafların mahkemeye sunmuş olduğu yazılı belgeye bağlı beyanları olduğu ileri sürülmektedir¹²⁴. Bu çerçevede uzman görüşü delil değil, diğer delilleri değerlendirme noktasında hâkime yardımcı olan bir

¹¹⁶ Yasin, 2015, s. 138.

¹¹⁷ Akil, 2011, s. 178; Yasin, 2015, s. 138.

¹¹⁸ Meraklı, D. (2009). Özel Hukuka İlişkin Uyuşmazlıklarda Resmi Bir Bilirkişi Kurumu Olarak Adli Tıp Kurumu, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11, s. 356; Yasin, 2015, s. 138.

¹¹⁹ Yasin, 2015, s. 138.

¹²⁰ Toraman, B. (2017). Medeni Usul Hukukunda Bilirkişi İncelemesi, Ankara: Yetkin Yayınları, s.126; Yasin, 2015, s. 138; Arslan, 2012, s. 40.

¹²¹ Toraman, 2017, Bilirkişi İncelemesi, s. 126.

¹²² Toraman, 2017, Bilirkişi İncelemesi, s. 130.

¹²³ Arslan, 2012, s. 40.

¹²⁴ Pekcantez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 195; Yasin, 2015, s. 138.

araştır¹²⁵. Fakat uzman görüşünün HMK'nın ispat ve delilleri düzenleyen dördüncü kısmında yer alması sebebiyle kanun koyucunun bunu delil olarak kabul ettiği söylenebilir¹²⁶. Her iki taraf da özel uzman görüşü noktasında anlaşılırsa mahkeme bu uzman görüşünü kararına esas alabilir¹²⁷. Bu durumda resmi bilirkişi raporu alınmasına gerek kalmaz, hâkim serbestçe uzman görüşünü takdir eder¹²⁸. Ancak bir taraf diğer tarafın sunduğu uzman görüşüne itiraz ederse hâkimin bilirkişi görevlendirmesi gerekir¹²⁹. Uygulamada genelde, bir taraf uzman görüşü aldığı anda diğer taraf da başka bir uzmandan görüş alarak bunları çürütmeye çalışmaktadır; hâkimin çelişkili uzman görüşlerinin varlığı halinde bilirkişi ataması gerekmektedir¹³⁰. Uzman görüşünün bilirkişi raporu gibi objektif ve tarafsız olması gerektiğine ilişkin düzenlemeler olmadığından bilirkişi görüşü ile aynı niteliğe sahip değildir¹³¹.

Mahkeme uzman görüşüne neden itibar ettiği ya da etmediği noktasında gerekçeli açıklama yaparak tarafların hukuki dinlenilme hakkına ve dolayısıyla adil yargılanma hakkına riayet etmelidir¹³².

2.2.2. Tanık

Geçmişte meydana gelen ve davanın tarafları arasında çekişmeli olan olaylar hakkında beş duyu organıyla algıladıklarını yargılama makamında anlatan ve olayın tarafı olmayan üçüncü kişiye tanık denir¹³³. Tanık ve bilirkişilerin fonksiyonları bazı yönleriyle benzerdir. Hem tanık hem de bilirkişi somut olay hakkında adli makamlar huzurunda açıklamalarda bulunarak adaletin tesisini sağlamada mahkemelere yardımcı olurlar¹³⁴. Aralarındaki benzerlikler sebebiyle kanun koyucu bazı durumlarda tanıklığa ilişkin hükümlerin bilirkişiler hakkında da uygulanacağını belirterek kanun hükümlerinde tekrardan

¹²⁵ Göksu, 2017, s. 18.

¹²⁶ Yasin, 2015, s. 138.

¹²⁷ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1959.

¹²⁸ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1959.

¹²⁹ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1959.

¹³⁰ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1960.

¹³¹ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1960.

¹³² Karahacıoğlu, A.H. ve Parlar A. (2012). *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda İspat ve Deliller*, Ankara: Bilge Yayınevi, s. 609; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2011, s. 536; Yılmaz, 2017, s. 2876.

¹³³ Ünver, Y. ve Hakeri, H. (2010). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Üçüncü Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi, s. 239; Ertanhan, M. (2005), *Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 54; Yenisey ve Nuhoğlu, 2015, s. 214; Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1887; Kuru, 2001, s. 2567.

¹³⁴ Erem, F. (1986). *Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku* (Altıncı Baskı). Ankara: Işın Yayıncılık, s. 406; Köroğlu, H. (2001). *Türk Mahkemelerinde Bilirkişilik ve Bilirkişi Kurumları*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 56.

kaçınmıştır¹³⁵. Ancak bu iki kurum arasında esaslı farklılıklar da mevcuttur. Öncelikle, bilirkişi, sahip olduğu özel veya teknik bilgisi ile yargılama faaliyeti sırasında mahkemeyi aydınlatır. Dolayısıyla bilirkişinin yerine her zaman alanında uzman başka bir kişinin tayini mümkündür. Fakat tanık olay hakkında beş duyu organı ile öğrendiği bilgilerini mahkemeye aktarır ve işin niteliği gereği tanığın ikamesi mümkün değildir¹³⁶. Bu sebeple tanığın yaşı veya taraflarla akrabalık bağı önem arz etmez¹³⁷. Buna paralel olarak tanığın objektif olması aranmaz, bu nedenle tanığın reddi veya yasaklılığı söz konusu olamaz¹³⁸. Ancak davaya belirli sıfatla katılan kişilerin “müdafaa masuniyeti” yani savunma dokunulmazlığı¹³⁹ varken tanıklara böyle bir dokunulmazlık tanınmamıştır. Dolayısıyla tanıklar, yalan yere tanıklıkta bulunurlarsa yalan yere şahitlikten dolayı ceza soruşturmasına maruz kalabilecekleri gibi, kasten kusurlu tanıklıkta bulunurlarsa hukuki sorumlulukları doğabilir ve tazminat davasına maruz kalabilirler¹⁴⁰. Tanık ile bilirkişi arasındaki bir diğer önemli fark ise tanığın “geçmişteki gözlem”lerini, bilirkişinin ise “şimdiki gözlem”lerini teknik ve özel bilgisi ile birleştirerek mahkemeye sunması oluşturmaktadır¹⁴¹. Ancak tanıklar, bilirkişi gibi oy ve görüşünü açıklamaz; sadece gördüğünü, duyduğunu yorum yapmaksızın mahkemeye aktarır¹⁴². Gerek tanığın gerekse bilirkişinin söylemlerini hâkim serbestçe takdir eder; zira tanık da bilirkişi gibi takdiri delildir¹⁴³. Ayrıca tanığı taraflar mahkemeye bildirirken, bilirkişiyi hâkim atar¹⁴⁴.

¹³⁵ Bkz. HMK'nın 269'uncu maddesinin ikinci fıkrasında; tanıklığa ilişkin disiplin hükümlerinin bilirkişiler hakkında da uygulanacağı, CMK'nın 62'inci maddesinin birinci fıkrasında ise, tanıklar hakkındaki hükümlerden bilirkişiye aykırı olmayanlarının bilirkişiler hakkında da uygulanacağını ifade edilmiştir.

¹³⁶ Yurtcan E. (2007). *Ceza Yargılaması Hukuku* (On İkinci Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık, s. 302-303; Köroğlu, 2001, s. 56; Postacıoğlu, İ. E. ve Altay S. (2015). *Medeni Usul Hukuku Dersleri*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 737; Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1887, 1915; Alangoya, Yıldırım ve Deren-Yıldırım, 2009, s. 358; Gürelli, 1967, s. 62; Özdemir, 1971, s.125; Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1920; Üstündağ, 1973, s. 456; Arslan, 2012, s. 39.

¹³⁷ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1887.

¹³⁸ Erem, 1986, s. 406; Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1915; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2011, s. 518.

¹³⁹ İddia ve savunma dokunulmazlığı Türk Ceza Kanunu'nun 128'inci maddesinde düzenlenmiştir; “*Yargı mercileri veya idari makamlar nezdinde yapılan yazılı veya sözlü başvuru, iddia ve savunmalar kapsamında, kişilerle ilgili olarak somut isnadlarda ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunulması halinde, ceza verilmez. Ancak, bunun için isnat ve değerlendirmelerin, gerçek ve somut vakialara dayanması ve uyumsuzlukla bağlantılı olması gerekir.*” Kanun koyucu hakaret ya da iftira fiillerini suç olarak nitelemiştir, ancak bu fiillerin belirli durumlarda belirli kişiler tarafından işlenebilmesine hak tanımaktadır. Bu durum iddia ve savunma dokunulmazlığı olarak adlandırılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Kocaoğlu, S. S. (2012). *Türk Ceza Kanunu (m. 128) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Savunma Dokunulmazlığı*, *Ankara Barosu Dergisi*, 2012/4.

¹⁴⁰ Erem, 1986, s. 404.

¹⁴¹ Demir, B. (2010). *Hukuk ve Ceza Muhakemesi Açısından Yazılı Belge İncelemelerinde Bilirkişilik*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, s. 18; Kuru, 2001, s. 2623; Ansay, 1957, s. 269-270; Arslan, Yılmaz ve Ayvaz, 2017, s. 445.

¹⁴² Arslan, Yılmaz ve Ayvaz, 2017, s. 445.

¹⁴³ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1909. Ayrıca Bkz. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 21.10.2002 tarihli ve E. 2002/7557 K. 2002/11840 sayılı kararı

¹⁴⁴ Ansay, 1957, s. 270.

Kural olarak bilirkişiler olaylara bizzat tanık olmazlar, ancak bunun istisnasını bilirkişi-tanık oluşturmaktadır¹⁴⁵. Dolayısıyla bir kimsenin hem tanık hem de bilirkişi olması mümkündür¹⁴⁶. Örneğin bir doktor yaşanan trafik kazasını görmüş olsun. Doktorun kazayla ilgili gördüklerini mahkemeye aktarması onun tanık olarak nitelendirilmesini sağlar. Hâkimin aynı kaza ile ilgili olarak doktordan, yaralanan kişilerin iş görme gücünün kaybını hesaplamasını talep etmesi halinde doktor, bilirkişi olarak adlandırılacaktır. Nitekim HMK m. 272/1 hükmüne göre; bilirkişinin aynı dava veya işte daha önceden tanık olarak dinlenmiş olması, bir ret sebebi teşkil etmez.

2.2.3. Tercüman

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 202'nci maddesine göre sanık veya mağdurun meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmemesi halinde kendisine tercüman atanır. Atanan bu tercüman vasıtasıyla sanığa isnat edilen suçlar anlatılır, savunması alınır ve son iddialar da kendisine tercüman vasıtasıyla aktarılır¹⁴⁷.

Doktrinde tercümanın bilirkişi sayılıp sayılmadığı noktasında farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre; niteliği itibarıyla tercümanlar bilinmeyen bir dil konusunda teknik ve özel bilgisi ile mahkemeyi aydınlattığı için bilirkişidir ve tercümanlara bilirkişiler hakkındaki hükümler uygulanmalıdır¹⁴⁸. Yargıtay da pek çok kararında “tercüman-bilirkişi” kavramını tercih ederek¹⁴⁹ tercümanların bilirkişi olduğunu kabul etmiştir¹⁵⁰. GÜRELLİ de tercümanın dil konusundaki bir bilirkişi olduğunu düşünmektedir¹⁵¹. Diğer bir görüşe göre; tercümanlar ve bilirkişiler farklı görevleri yerine getirmekte olup birbirlerinden farklıdırlar¹⁵². Bilirkişi kendi sahip olduğu bilgisi ile olaydaki maddi vakıaları çözümlenmeye çalışır. Fakat tercümanın böyle bir görevi yoktur, o yalnızca mevcut olan bilgi ve belgeleri

¹⁴⁵ Kuru, 2001, s. 2623.

¹⁴⁶ Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2011, s. 519; Pekcanitez, Özkes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1915; Kuru, 2001, s. 2623; Ansay, 1957, s. 270; . Ayrıca Bkz. Yargıtay 16. Hukuk Dairesi'nin 16.02.2016 tarihli ve E. 2016/1817, K. 2016/1358 sayılı kararı; Yargıtay HGK' nun 03.06.2015 tarihli ve E. 2016/1183K. 2016/1478 sayılı kararı; Yargıtay 16. Hukuk Dairesi'nin 31.03.2005 tarihli ve E. 2005/4714, K. 2005/2292 sayılı kararı.

¹⁴⁷ Köroğlu, 2001, s. 57.

¹⁴⁸ Gürelli, 1967, s. 56; Deryal, Y. (2001). *Türk Hukukunda Bilirkişilik ve Bilirkişi Raporu Örnekleri* (Birinci Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, s. 23.

¹⁴⁹ Bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin E. 2016/18263, K. 2017/10475 sayılı kararı; “Sanığın sağır ve dilsiz olması nedeniyle görevlendirilen *tercüman bilirkişi* için takdir edilen ücretin sanıktan tahsiline karar verilemeyeceğinin gözetilmemesi,”-Yargıtay 3. Ceza Dairesi 19.12.2017 tarihli ve E. 2017/7477, K. 2017/16902 sayılı karar “*tercüman bilirkişi* ücreti 30,00 TL’den oluşan toplam 136,60- TL” ibaresinin hükümden çıkartılması ve yerine “toplam 106,60 TL” ibaresinin eklenmesi suretiyle hükümlerin Düzeltilecek Onanmasına,” , Yargıtay 1. Ceza Dairesi E. 2017/506, K. 2017/1083 sayılı karar, Yargıtay 1. Ceza Dairesi’nin 22.09.1992 tarihli ve E. 1992/1780 ve K.. 1992/1918 sayılı ilamı “tercüman-bilirkişi” ifadesi kullanılmış.

¹⁵⁰ Köroğlu, 2001, s. 57.

¹⁵¹ Şenel, 2015, s. 70.

¹⁵² Köroğlu, 2001, s. 57; Şenel, 2015, s. 78.

başka dillere; başka dillerden de Türkçeye tercüme eder. KUNTER'e göre; tercümanlar mahkemenin yardımcısıdır fakat hüküm verme noktasında mahkemeye yardım etmezler ve bu sebeple bilirkişi değildirler¹⁵³.

2.2.4. Hakem ve Hakem-Bilirkişi

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 412'nci maddesinde tanımlandığı üzere tahkim sözleşmesi; tarafların sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamının veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır. Böylece taraflar arasındaki uyuşmazlıklar mahkemelerce değil, hakem olarak adlandırılan özel kişilerce çözümlenmektedir¹⁵⁴.

Tahkim sisteminde hakemler çoğunlukla başarılı bilirkişiler arasından seçilir, bu sebeple, hakemliğin bilirkişiliğin ileri bir aşaması olduğu söylenmektedir¹⁵⁵. Hakemler tıpkı hâkimler gibi uyuşmazlık konusu vakıaları, kanun veya tarafların kararlaştırdıkları norm çerçevesinde inceleyerek bir hüküm verirler¹⁵⁶. Dolayısıyla tahkim anlaşması, tarafların mahkemeye gitmeksizin aralarındaki uyuşmazlığı üçüncü kişinin çözümlemesi hususunda yaptıkları anlaşmadır. Bilirkişilerin ise uyuşmazlıkları çözme yetkileri yoktur. Dolayısıyla hakem ve bilirkişi kavramları birbirlerinden farklı kavramlardır.

Taraflar kimi zaman bir uyuşmazlığın çözümünü değil de bir hususun tespit edilmesini isteyebilirler. Bu durumda hakem-bilirkişi sözleşmelerinden söz edilmelidir. Bu sözleşmelerin yasal dayanağını Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 193'üncü maddesi oluşturmaktadır¹⁵⁷. Hakem-bilirkişi sözleşmeleri; tarafların aralarındaki belli bir uyuşmazlığın konusunun, miktarının, değerinin yahut niteliklerinin belli kişi veya kişilerce tespit edileceğini ve bu kişilerce hazırlanacak raporun hem kendileri hem de mahkemeler için bağlayıcı olacağını kabul ettikleri ve ortaya çıkan uyuşmazlıklarda başka bir delil kullanılmayacağı noktasında anlaştıkları münhasır delil sözleşmeleridir¹⁵⁸. Hakem-

¹⁵³ Şenel, 2015, s. 78.

¹⁵⁴ Mecek, H. (2011). *Ceza Muhakemesinde Bilirkişilik*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s. 11.

¹⁵⁵ İnan, A. (2000). Tahkim-Hakemlerin Çalışma Biçimi ve Bilirkişi Hakemler, II. Bilirkişi Eğitim Semineri, Ankara: *TÜRMOB Yayınları*, 2000, s. 43.

¹⁵⁶ Mecek, 2011, s. 12

¹⁵⁷ HMK'nın 193'üncü maddesi; “ (1) Taraflar yazılı olarak veya mahkeme önünde tutanağa geçirilecek imzalı beyanlarıyla kanunda belirli delillerle ispatı öngörülen vakıaların başka delil veya delillerle ispatını kararlaştırabilecekleri gibi; belirli delillerle ispatı öngörülmemeyen vakıaların da sadece belirli delil veya delillerle ispatını kabul edebilirler. (2) Taraflardan birinin ispat hakkının kullanımını imkânsız kılan veya fevkalade güçleştiren delil sözleşmeleri geçersizdir.”

¹⁵⁸ Kuru, 2001, s. 2899; Yeşilirmak, 2009, s. 699, 706; Kuru, 2001, s. 2899; Şenel, 2015, s. 67.

bilirkişiler de bilirkişiler gibi uyuşmazlığın taraflarından olmayıp, tarafsız bir üçüncü kişi olmalıdırlar¹⁵⁹. Mahkeme dava dosyasından taraflar arasında hakem-bilirkişi sözleşmesi yapıldığını anlarsa, bunu re'sen gözetmekle yükümlüdür ve bu takdirde normal bilirkişi incelemesi yaptıramaz¹⁶⁰. Hakem-bilirkişilerin görevi hakemlerden farklı olarak sadece kendilerine iletilen hususta bir zararın miktarını veya kusurluluğun tespitini yapmaktan ibaret olup, bu hususta ayrıca karar vermeye yetkili değildirler¹⁶¹.

Hakem-bilirkişiler tarafından hazırlanan raporlar, bilirkişi raporlarından farklı olarak tarafları ve hâkimi bağlar¹⁶². Ayrıca hakem-bilirkişiye hukuki konularda da başvurulabilirken, bilirkişiye hukuki konularda başvurulamaz¹⁶³. Bu sebeplerle ki, hakem-bilirkişi hem hakemden hem de bilirkişiden farklıdır.

2.3. BİLİRKİŞİLİĞİN ve BİLİRKİŞİ GÖRÜŞÜNÜN HUKUKİ NİTELİĞİ

2.3.1. Bilirkişiliğin Hukuki Niteliği

Hukuk sistemimizde bilirkişilik müessesesi hâkimlerin sıkça başvurduğu bir yoldur. Ancak kurumun niteliği gereği sadece teknik, özel ya da uzmanlık gerektiren konularda bilirkişiye başvurulması beklenir. Gerek Hukuk Muhakemeleri Kanunu gerekse Ceza Muhakemesi Kanunu hâkimin bilirkişi raporu ile bağlı olmadığı ilkesini benimsemiştir. Kural olarak bilirkişiye başvurmak istisnai bir yoldur, ancak kanunda bazı haller için bilirkişiye başvurulması zorunlu görülmüştür¹⁶⁴. Vicdani delil sistemi içerisinde yargılama yapan hâkim, bu zorunlu hallerde dahi başvurduğu bilirkişinin verdiği rapor ile bağlı değildir¹⁶⁵. Hâkimin bilirkişi raporu ile bağlı olmaması; yeni bilirkişi raporları talep edebilmesi veya rapordan tamamen farklı bir karar vermesi şeklinde kendini gösterir.

Bilirkişinin hukuki niteliği konusu incelenirken üç temel nokta ele alınacaktır. İlk olarak bilirkişinin yargılama sùjeleri arasındaki konumu ve niteliği belirlenmeye çalışılacaktır. İkinci olarak bilirkişinin kamu görevlisi şeklinde nitelendirilip nitelendirilemeyeceği incelenecektir. Son olarak da bilirkişiliğin bir meslek vasfına sahip

¹⁵⁹ Kuru, 2001, s. 2907

¹⁶⁰ Kuru, 2001, s. 2908.

¹⁶¹ Kuru, 2001, s. 2914.

¹⁶² Taşpınar, S. (2001). *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri*, Ankara: Yetkin Yayınları, s.146-147; Yalabık, F.T. (2016). *İngiliz ve Amerikan Hukuklarında Vakıaların Getirilmesi ile Delillerin Toplanması Hâkimin Rolü ve Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi* (Birinci Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 525.

¹⁶³ Taşpınar, 2001, s. 148.

¹⁶⁴ Dülger, 2007, s. 678.

¹⁶⁵ Dülger, 2007, s. 664; Erem, 1986, s. 409; Özdemir, 1971, s. 127.

olup olmadığı değerlendirilecek olup 6754 sayılı Kanun ile bilirkişilik yapabilmeleri mümkün hale gelen özel hukuk tüzel kişilerinin nitelikleri üzerinde durulacaktır.

Yargılama faaliyeti içerisinde büyük öneme sahip olan bilirkişinin yargılama sùjeleri arasındaki konumu ve niteliğine ilişkin doktrinde farklı görüşler vardır. Bazı yazarlar bilirkişinin tanık benzeri bir göreve sahip olduğunu, bazıları bilirkişinin hâkimin yardımcısı olduğunu, bir kısmı ise bilirkişinin tüm yargılama sùjelerinin yardımcısı niteliğinde olduğunu savunmaktadır¹⁶⁶.

Bilirkişinin tanık benzeri bir kurum olduğunu savunanlar, CMK'da tanıklık ile ilgili hükümlerin aykırı düzenlemeler olmadıkça bilirkişiliğe de uygulanacağını ifade edilmiş olmasını temel alırlar¹⁶⁷. Tanık ve bilirkişi pek çok yönden birbirinden ayrılır. Bu nedenle salt benzer hükümlerin tanık ve bilirkişilere uygulanacağı yönündeki kanun maddeleri, bu kurumları benzer duruma getirmez.

Bilirkişinin görevi sebebiyle hâkim yardımcısı olduğunu savunan yazarlara göre¹⁶⁸, hâkim kendi bilgisiyle içinden çıkamadığı konularda uzman olan üçüncü bir kişiden fikir istemekte ve bilirkişiler de sahip olduğu özel ve teknik bilgisi ile hâkime yardımcı olmaktadır. Diğer bir ifade ile bilirkişiler uyuşmazlığın çözümü için aydınlatılması zorunlu olan çekişmeli vakıaların aydınlatılmasında teknik, özel veya uzmanlık gerektiren bilgisi ile hâkime yardımcı kişilerdir¹⁶⁹. Bilirkişi atanması kural olarak hâkimin takdirine bırakılmıştır. Bilirkişiler ancak görevlendirildikleri zaman ve görevlendirildikleri konu ile sınırlı olarak görüş bildirebilirler ve kendisini görevlendiren makamın gözetimi altında görevlerini yürütürler¹⁷⁰. Mahkeme ile arasında kamu hukuku ilişkisi bulunan bilirkişilerin hâkimler gibi objektif ve tarafsız olmaları beklenir¹⁷¹. Dolayısıyla bilirkişi, hâkimden tamamen ayrı olarak faaliyet yürütmez, amacı ona yardımcı olmaktır; işte bu nedenle bilirkişilerin hâkim yardımcısı konumunda oldukları ifade edilmektedir¹⁷².

Hâkim yardımcısı kavramı ile kastedilen esasen hâkime yardımcı olan kişi demektir. Eğer bilirkişi hâkim yardımcısı olarak nitelendirilecekse bu yargı yetkisinden soyutlanarak

¹⁶⁶ Öntan, Y. (2011). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 7.

¹⁶⁷ Öntan, 2011, s. 8.

¹⁶⁸ Erem, 1986, s. 404; Özbek, 2005, s. 228; Alangoya, Yıldırım ve Deren-Yıldırım, 2009, s. 358; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2011, s. 530; Yenisey ve Nuhoğlu, 2015, s. 221; Görgün, Ş., Börü, L., Toraman, B. ve Kodakoğlu, M. (2018). *Medeni Usul Hukuku* (Yedinci Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 585.

¹⁶⁹ Pekcanitez, Özkes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1917.

¹⁷⁰ Öntan, 2011, s. 10.

¹⁷¹ Pekcanitez, Özkes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1915.

¹⁷² Erem, 1986, s. 404.

dar manada kullanılmalıdır. Zira bilirkişiler karara etki edebilecek bulgular ileri sürseler dahi, bu konularda son sözü söyleme yetkisi hâkimdedir. Anayasamızın 9'uncu maddesi de yargılama yetkisini yalnızca hâkimlere vermiştir. Bu yetkinin başkalarıyla paylaşılması yahut başkalarına devri Anayasamıza ve hukuka aykırılık teşkil edecektir. Bu sebeple bilirkişiyi “hâkime yardım eden üçüncü kişi” olarak tanımlamak daha doğru olacaktır¹⁷³.

Bu görüşün eksik olduğunu savunan bazı yazarlar üçüncü görüşü ortaya atmışlardır. Doktrindeki bu görüşe göre; bilirkişi sadece kendisini görevlendiren makamın değil tarafların, mağdur, sanık ve şüphelinin de yardımcısıdır¹⁷⁴. Bilirkişi yargılama faaliyeti esnasında maddi vakıalara ilişkin olarak görüşlerini bildirir ve hâkimin yanı sıra taraflara da yardımcı olur. Yani esasında bilirkişiler sadece hâkimin değil tüm muhakeme süljelerinin yardımcısı konumundadırlar¹⁷⁵.

Bilirkişinin kendisini görevlendiren makamın yardımcısı olduğu görüşü ile tüm muhakeme süljelerinin yardımcısı olduğu görüşü birlikte değerlendirilmelidir. Şöyle ki hâkimin delilleri değerlendirmesi gerekirken içinden çıkamadığı durumlarda, bilirkişi sahip olduğu bilgisi ile hâkimi aydınlatır. Ancak hâkim bu raporlarla bağlı değildir. Bilirkişi doğru bir hüküm kurulması için görevini ifa eder, fakat görüşleri tarafların lehine veya aleyhine olabilir ki bilirkişinin amacı taraflara yardım etmek değildir. Ayrıca bilirkişi hâkimin gözetimi altındadır, onu hâkim görevlendirir ve raporlarını hâkim takdir eder. Bilirkişinin hâkimin yardımcısı olarak nitelendirilmesine katkı sağlayan hâkim ile arasında kurulan bu bağ, taraflar ile bilirkişi arasında yoktur. Bu sebeple doktrindeki ikinci görüşün daha isabetli olduğu düşünülebilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 284'üncü maddesinde “Bilirkişi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir.” denilmek suretiyle, bilirkişinin kamu görevlisi olduğu belirtilmiştir. TCK'da sadece kamu görevlileri tarafından işlenebilen özgü bir suç olan rüşvet suçuna ilişkin düzenlemede ise bilirkişiler ayrıca ifade edilmiştir¹⁷⁶. Buradan hareketle bilirkişilerin sadece TCK anlamında mı kamu görevlisi sayılacağına ilişkin bir soru akla gelmektedir¹⁷⁷.

¹⁷³ Aşçıoğlu, 2001, s. 229.

¹⁷⁴ Öntan, 2011, s. 11; Gürelli, 1967, s. 16.

¹⁷⁵ Öntan, 2011, s. 11.

¹⁷⁶ Bkz. TCK. m. 252/7; “Rüşvet alan veya talebinde bulunan ya da bu konuda anlaşmaya varan kişinin; yargı görevi yapan, hakem, bilirkişi, noter veya yeminli mali müşavir olması halinde, verilecek ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.”

¹⁷⁷ İnternet: Saldırım, M. (2013). “Bilirkişinin Hukuki, Cezai ve Disiplin Sorumluluğu”, s. 9, Web: <http://saldirim.com> adresinden 17 Kasım 2017'de alınmıştır.

Kamu görevlisi, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Tanımlar" başlıklı 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasının (c) bendinde tanımlanmıştır. Buna göre, "*Ceza kanunlarının uygulanmasında; ... Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette, sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*" anlaşılır. Bu maddenin gerekçesinde ise, bilirkişilik, tercümanlık ve tanıklık yapan kişinin, bu faaliyetlerinin icrası kapsamında kamu görevlisi olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla HMK'nın 284'üncü maddesi olmasa bile bilirkişileri, bu bent kapsamında, kamusal faaliyet yürüten mahkemelere süreli ve geçici olarak katılan kişiler olduklarından, kamu görevlisi olarak nitelendirmek mümkün olacaktır. Kamusal faaliyeti kamu görevi olarak, kamu görevlisini ise kamu görevi gören kişi olarak anlamak gerekir¹⁷⁸. Kamu görevi; toplumda önemli olan ve ortak bir ihtiyacın karşılanması için kamu tüzel kişileri veya onların denetimi altında özel kişilerce yürütülen faaliyettir¹⁷⁹. 5237 sayılı Kanuna göre, kamu görevlisi olmak için kamusal faaliyetin yürütülmesine usulüne uygun olarak katılmak koşuluyla, kişinin ne iş yaptığı değil, usulüne uygun olarak katıldığı faaliyetin kamusal faaliyet olup olmadığı önemlidir¹⁸⁰.

Yargıtay'a göre, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasının (c) bendindeki "kamu görevlisi" tanımında yer alan "katılan kişi" ibaresi ile madde gerekçesinde yer alan "kamusal faaliyet" ibaresinden hareketle, bir kimsenin Türk Ceza Kanunu'nun uygulamasında "kamu görevlisi", yapılan faaliyetin de "kamusal faaliyet" sayılabilmesi için, kamu adına yürütülen bir hizmetin bulunması, bunun da Anayasa ve yasalarda belirlenmiş usullere göre verilmiş bir siyasal karara dayalı olması ve ayrıca faaliyetin kamuya ait güç ve yetkilerin kullanılması suretiyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir¹⁸¹.

Öğretide kişinin kamu görevlisi sayılabilmesi için, görevi yaparken yöneldiği hizmetin kamu hizmeti olması ve kullanılan yetkilerin kamusal yetki olması gerektiği ileri sürülmüştür¹⁸². HMK'da düzenlenen bilirkişilik görevinin kapsamı (m. 269), görevi kabul etme mecburiyeti (m. 270), bilirkişiye yemin verdirilmesi (m. 271), görevini yapmaktan

¹⁷⁸ Okuyucu, G. E. (2013). Bilirkişi Raporu Üzerinde Gerçekleştirilen Sahtecilik Fiillerinin Niteliği, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), s. 267.

¹⁷⁹ Gülan, A. (1988). Kamu Hizmeti Kavramı, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 9(1-3), s. 148; Onar, S. S. (1996), *İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt: 1* (Üçüncü Baskı), İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, s. 13.

¹⁸⁰ Gökcan, H. T. (2015). Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Kamu Görevlisi Kavramı, *CHKD*, 3(2), s. 151.

¹⁸¹ Yargıtay CGK'nun 12/04/2011 tarihli ve E. 2010/9-258, K. 2011/46 sayılı kararı; Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun E. 2014/120 ve K. 2014/291 sayılı kararı.

¹⁸² Tanrıver, S. (2002). *Bilirkişinin Hukukî Statüsü, Yükümlülükleri, Yetkileri ve Sorumluluğu*, Ankara: Yetkin Yayınları, s.41.

yasaklı olması ve reddi (m. 272), görev alanının belirlenmesi (m. 273), görev süresi (m. 274), haber verme yükümlülüğü (m. 275), görevini bizzat yerine getirme yükümlülüğü (m. 276), sır saklama yükümlülüğü (m. 277), yetkileri (m. 277), hukuki sorumluluğu (m. 285)'na ilişkin kanun hükümleri bilirkişinin görevinin kamusal niteliğinin pozitif dayanaklarıdır¹⁸³.

Anayasa Mahkemesi, “devlete kamu hukuku ilişkisiyle bağlı, kamu hizmetinin gerektirdiği aslı ve sürekli görevlerde çalışılıp da memur ve işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlilerini kamu görevlisi” olarak tanımlamıştır¹⁸⁴. Bu bağlamda bilirkişinin kamu görevlisi olarak kabul edilmesi, sadece Türk Ceza Kanunu'nun uygulanması bakımından değil, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay kararları ile somutlaşmakta ve öğretilerdeki görüşlere uygun olarak hukukun tüm alanlarında geçerlilik arz etmektedir. HMK'da sayılan düzenlemelerin de, varılan bu hukuki sonucun pozitif dayanakları olduğu söylenebilir¹⁸⁵.

Bilirkişilerin görevlerini icra edebilmeleri için mahkeme, hâkim ya da Cumhuriyet savcıları tarafından görevlendirilmeleri gerekir. Bu görevlendirme yapıldığında bilirkişi ile devlet arasında özel bir bağ kurulmuş olur¹⁸⁶. Bu bağ nedeniyle bilirkişilik faaliyetinin kamu hizmeti olduğu savunulmaktadır¹⁸⁷. Ayrıca bilirkişilerin kamusal faaliyete katılmasını sağlayan usul, özel hukuktaki iş sözleşmesi veya istisna (eser) sözleşmesi gibi sözleşmelerden tamamen farklı nitelik taşımakta ve devletle bilirkişi arasında özel bir kamu hukuku ilişkisi kurulmaktadır¹⁸⁸. “Kamusal nitelikli bir görev”¹⁸⁹ yapan bilirkişilerin görüşlerini içeren rapor da resmi belge niteliği taşımaktadır¹⁹⁰.

Hukukumuzda tarafların mahkemeden bağımsız olarak bilirkişi görüşü almasının önünde bir engel yoktur. Fakat kanunlarımızda bu durum “uzman görüşü” olarak ifade edilmektedir. Kanun koyucunun bu ifadesi bilinçli bir tercih olup, bu kişilerin bilirkişilerden farklı olduğunu belirtmeye yöneliktir. Öncelikle tarafların seçtiği uzmanlar kamu görevlisi sayılmaz¹⁹¹. Zira söz konusu uzmanların kamu hukuku usullerine göre mahkemeye yardım ettikleri söylenemez¹⁹². Uzman kişileri sadece taraflar seçmekte ve bu kişiler hazırladıkları

¹⁸³ Saldırım, 2013, s. 10; Tanrıver, S.(2005). Bilirkişinin Sorumluluğu, *TBB Dergisi*, 56, s. 147.

¹⁸⁴ Bkz. Anayasa Mahkemesi 19.4.1988 tarihli ve 16/8 sayılı kararı (RG. 23.8.1988, S.19908, s. 52).

¹⁸⁵ Saldırım, 2013, s. 10.

¹⁸⁶ Tanrıver, 2005, s. 142,154; Özdemir, S. (2008). *İdari Yargılama Hukukunda Bilirkişilik Müessesesi*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, s. 12.

¹⁸⁷ Tanrıver, 2005, s. 142.

¹⁸⁸ Tanrıver, 2005, s. 143; Guliyev, s. 152; Aydın, H. (2010). Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı, *Ankara Barosu Dergisi*, 1, s. 122.

¹⁸⁹ Soydan, B. ve Biyan, Ö. (2016). Bilirkişilik Kurumsallaşıyor Mu? Bilirkişilik Kanunu Kapsamında Bir Değerlendirme, *Vergi Sorunları Dergisi*, 339, s. 144.

¹⁹⁰ Okuyucu, 2013, s. 269.

¹⁹¹ Okuyucu, 2013, s. 268.

¹⁹² Okuyucu, 2013, s. 268.

raporlarını bilirkişilerden farklı olarak taraflara iletmektedirler; ayrıca bu kişilerin uzmanlık görevini kabul etmemeleri veya kabul ettikleri görevi zamanında yahut hiç yerine getirmemeleri halinde uygulanacak özel bir yaptırım bulunmamaktadır¹⁹³.

Sonuç itibariyle bilirkişiler kamu görevlisi konumundadır. TANRIVER'e göre Anayasanın 70'inci maddesi gereğince kamu hizmetlerine girme hakkı Türk vatandaşlarına ait bir haktır; bu sebeple bilirkişiliği sadece Türk vatandaşları yapabilir¹⁹⁴. Fakat 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndan önceki dönemde yürürlükte olan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmeliğin 6'ncı maddesinin birinci fıkrasının a bendine göre, bilirkişilerin listeye kaydolabilmesi için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması şartı yer alırken, Bilirkişilik Yönetmeliğinde listeye kabul şartları arasında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma şartı sayılmamıştır. Nitekim Yönetmeliğin 40'inci maddesinin birinci fıkrasının a bendinde başvuru dilekçesine eklenecek belgeler sayılırken; *“Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, yabancılar için pasaport veya yabancı kimlik numarası ve çalışma iznini gösteren belge”* ifadesine yer verilmiştir.

Bilirkişilik Kanunu'nun 12'inci maddesinin birinci fıkrasının b bendinde, bilirkişinin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının da bilirkişi sicilinde yer alacağı belirtilmekte ise de TORAMAN'a göre bu durum sadece bilirkişilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması haline özgüdür, bilirkişinin yabancı olması halinde pasaport ve benzeri bilgilerin sicilde yer alması yeterlidir¹⁹⁵. Buradan hareketle yabancıların da bilirkişilik yapmasına olanak sağlandığı ifade edilebilir¹⁹⁶.

Bilirkişinin hukuki niteliğine ilişkin olarak ele alınması gereken bir diğer konu da bilirkişiliğin bir meslek vasfına sahip olup olmadığıdır. Doktrinde bilirkişiliğin meslek olarak kabulü noktasında görüş birliğine varılamamıştır. Bir müessesenin meslek olarak nitelendirilebilmesi için aranan kriterler; süreklilik, özel bir alana ilişkin uzmanlık ve kişinin geçimini az ya da çok buradan idame ettiriyor olmasıdır¹⁹⁷. Sayılan kriterler bilirkişilik açısından irdelendiğinde süreklilik unsurunun olmaması ve bir geçim kaynağı olarak nitelendirilememesi bilirkişiliğin meslek olarak kabulüne engeldir.

¹⁹³ Okuyucu, 2013, s. 268-269.

¹⁹⁴ Tanrıver, 2015, s. 232.

¹⁹⁵ Toraman, 2017, Bilirkişi İncelemesi, s. 407.

¹⁹⁶ Toraman, 2017, Bilirkişi İncelemesi, s. 407.

¹⁹⁷ Atalı, 2016, s. 3275-3276; Tanrıver, 2015, s. 228.

Konuya ilişkin olarak geçmişte de önemli tartışmalar yapılmış ve tasarılar hazırlanarak üzerinde etraflıca durulmuştur. Bu tartışmalardan biri de 14 Mayıs 2001 tarihinde Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü'nde "Türkiye Hakem ve Bilirkişi Odaları Birliği Kanun Tasarısı" üzerine yapılan toplantıdır. Toplantıda KALPSÜZ tarafından; bir oda oluşturulabilmesi için belli sayıdaki meslek erbabının bir araya gelmesinin gerektiği, bilirkişiliğin ise bu anlamda bir meslek olmadığı, mesleğin tanımında yer alan devamlılık unsurunun aksine bilirkişiliğin geçici bir faaliyet olduğu belirtilerek bilirkişiliğin bir meslek olmadığı ve oda oluşturulamayacağı ifade edilmiştir¹⁹⁸. Yine bir başka sempozyumda TANRIVER, bilirkişiliğin bir meslek olmayıp mesleğin somut bir uygulanma biçimi olduğunu ve odalar birliği şeklindeki bir teşkilatlanmanın kurumun yapısına uygun düşmeyeceğini ifade etmiştir¹⁹⁹. Özetle, bilirkişiliğin meslek olarak nitelendirilebilmesi uzun yıllar boyunca tartışılmış olmasına rağmen gerekli kriterlerin mevcut olmamasından dolayı kabul görmemiştir.

Son olarak 6754 sayılı Kanun ile bilirkişilik yapabilmeleri mümkün hale gelen özel hukuk tüzel kişilerinin nitelikleri üzerinde durulacaktır. 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu özel hukuk tüzel kişilerinin de bilirkişi listelerine kaydolmalarına imkân tanımıştır. Esasen Hukuk Muhakemeleri Kanunu yayımlandıktan sonra HMK Bilirkişi Yönetmeliği Taslağı hazırlanmış ve bu Taslağın 4'üncü maddesinde bilirkişinin tanımı yapılırken gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişiler ve kuruluşlardan da söz edilmişti²⁰⁰. Ancak bu Yönetmelik yayımlandığında tüzel kişiler bilirkişi tanımından çıkarılmıştı²⁰¹, 6754 sayılı Kanun ile bu mümkün hale getirildi.

Tüzel kişilerin bilirkişilik yapabilmelerinin hem olumlu hem de olumsuz sonuçları olacaktır. Öncelikle, yargılamada bazı konular tek bir bilirkişinin ya da bilirkişi heyetinin çözemeyeceği kadar teknik olabilir²⁰². Bu tür hallerde nitelikli tüzel kişi bilirkişilerin olması çekişmeli vakıaların anlaşılır hale gelmesinde hâkime yol gösterici olacaktır. Özel hukuk

¹⁹⁸ Kalpsüz, T. (2001, 14 Mayıs). Bilirkişi ve Hakem Odaları Birliği-İstanbul'da Milletlerarası Tahkim Merkezi Kurulması Hakkında Adalet Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Kanun Taslakları, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsünde Yapılan Toplantıda Sunuldu, Ankara, s. 12-26.

¹⁹⁹ Tanrıver, S. (2012, 16-17 Kasım). 3. *Bilirkişilik Sempozyumu: "Değişen Hukukta Bilirkişilik"*. TMMOB Mimarlar Odası Araştırma Sempozyumunda Sunuldu, Ankara, s. 82.

²⁰⁰ Toraman, 2017, Bilirkişi İncelemesi, s. 413.

²⁰¹ HMK Bilirkişi Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesine göre bilirkişi; çözümlü; uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü ya da yazılı olarak vermesi için başvuru alan kişi veya kuruluşu ifade eder. Yönetmeliğin tamamı için Bkz.

http://www.bilirkisiler.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=83&Itemid=101 (Son Erişim Tarihi: 11.11.2018)

²⁰² Toraman, 2017, Bilirkişi İncelemesi, s. 415.

tüzel kişileri arasında oluşacak rekabetin, verimliliği artırması da ihtimal dâhilindedir. Ancak burada, sermaye sahiplerinin belli alandaki uzmanları bir araya getirerek tüzel kişilik kurmalarının önüne geçilmesi gerekir. Bilirkişi şirketleri kurulmasının yargıya bazı zararları olabilecektir; belki de bilirkişilik ticari bir iş haline dönüşebilecek²⁰³ ve bilirkişilerin tarafsız olmaları zorlaşabilecektir²⁰⁴. Bunun önüne geçebilmek için, özel hukuk tüzel kişilerinin tek bir listeye kaydedilebileceğine ilişkin bir düzenleme yapılması yerinde olur²⁰⁵.

Bilirkişiliğin niteliği gereği gerçek kişiler tarafından yapılması gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur. Buna göre; uzmanlık tüzel kişilerin değil, ancak gerçek kişilerin sahip olabileceği bir nitelik ve bilirkişilik şahsen yapılması gereken, görevi, yetkisi ve sorumluluğu şahsi nitelikte olan bir faaliyet olması hasebiyle tüzel kişilerin bilirkişilik yapması doğru değildir²⁰⁶. Bilirkişiler kamu görevlisi olarak nitelendirildiklerinden sır saklama yükümlülükleri başta olmak üzere şahsi yükümlülükleri söz konusudur; bu yükümlülüklerin özel hukuk tüzel kişileri açısından ne şekilde değerlendirileceği ve sorumluluklarına nasıl gidilebileceği tereddüt uyandırmaktadır²⁰⁷. Bilirkişilik Kanunu'nun üçüncü maddesinin dördüncü fıkrasında bilirkişiliğin şahsen yapılacağı ve başkasına devredilemeyeceği düzenlenmektedir. Bu kapsamda, bilirkişilik görevinin bir şirkete verilmesi halinde şirketin kanundaki koşulları taşıyan çalışanları yani işçileri rapor hazırlayacaktır. Çalışanlar şirketin organı olmadığından, aslında rapor hazırlama görevinin başkasına devredilmiş olacağı ileri sürülmektedir²⁰⁸. Yine bu durumda hukuki sorumlulukları belirlenirken problem yaşanması ihtimal dâhilindedir²⁰⁹. 6754 sayılı Kanun'un 10'uncu maddesinin ikinci fıkrasında; özel hukuk tüzel kişilerinin bünyesinde bilirkişi olarak çalışacak kişiler bakımından da birinci fıkradaki şartların aranacağı ve düzenlenen raporlarda bu kişilerin adı ve soyadı ile imzasının bulunacağı ifade edilmiştir. Şartlar bilirkişilik görevini icra edecek olan gerçek kişiler açısından aranmakta ve raporlarda da gerçek kişilerin imzasının yer alması öngörülmektedir. Sorumluluk konusunun açık bir şekilde düzenlenmesi daha yerinde olabilirdi. Bu düzenlemenin hukukumuzda ne gibi sonuçlar yaratacağı ilerleyen zamanlarda ortaya çıkacaktır.

²⁰³ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1932.

²⁰⁴ Akcan, 2015, s. 661.

²⁰⁵ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 67.

²⁰⁶ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1932.

²⁰⁷ Göksu, 2017, s. 16.

²⁰⁸ Pekcanitez, Özekes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1932.

²⁰⁹ Göksu, 2017, s. 16.

2.3.2. Bilirkişi Görüşünün Hukuki Niteliği

Doktrinde bilirkişi görüşünün niteliğine ilişkin olarak üç farklı görüş ileri sürülmektedir. Kimi yazarlar bilirkişi görüşünü delil olarak kabul ederken, kimileri hâkime ve taraflara yardım etmek amacını taşıyan bir delil değerlendirme aracı olduğunu ileri sürmektedir. Doktrindeki üçüncü görüş ise somut olaya göre bazen delil bazen de delilleri değerlendirme aracı olarak nitelendirilmesi gerektiği yönündedir.

Doktrindeki hâkim görüş, bilirkişi raporunun delil olarak nitelendirilmesi gerektiği yönündedir²¹⁰. Bu görüşü savunan yazarlara göre, bilirkişi raporunun niteliği kanunun sistematikleğine bakılarak değerlendirilmelidir. Bilirkişilik müessesesi kanunda takdiri deliller arasında düzenlendiğinden dolayı bilirkişi raporu, hâkim tarafından değerlendirilecek delil niteliğindedir²¹¹.

Doktrindeki ikinci görüşe göre; bilirkişi raporu delil değil, delilleri değerlendirme aracıdır²¹². Bilirkişi sunduğu rapor ile delillerden sonuç çıkarmaktadır²¹³. Dolayısıyla, bilirkişi raporu delillere ulaşmak için bir araçtır²¹⁴. Hâkim, bilirkişi raporlarına dayanarak var olan delilleri daha net anlayacak ve buna dayanarak hukuki nitelendirmelerde bulunacaktır. Bilirkişi raporu bir delilden ziyade teknik konuları anlaşılabilir kılan bir araçtır. Bilirkişinin incelediği vakıa esas olarak bir delil kabul edilebilir,²¹⁵ fakat bilirkişi raporu delil değil, delilleri değerlendirme aracıdır. Kunter “bir belgeyi okurken bize yardımcı olan gözlük nasıl ki delil değilse bilirkişi ve onun raporu da delil değildir” diyerek, olayı çarpıcı bir örnekle açıklamıştır²¹⁶. Ayrıca bir delilin sonradan yaratılması mümkün olmadığından bilirkişi raporunu da delil olarak nitelendirmemek gerekir²¹⁷. Bu görüşü destekleyen Yargıtay kararları da mevcuttur²¹⁸.

²¹⁰ Pekcanitez, Özkes, Akkan ve Korkmaz, 2017, s. 1917; Aşçıoğlu, 2001, s. 30.

²¹¹ Postacıoğlu ve Altay, 2015, s. 737.

²¹² Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, 2006, s. 614; Özbek, 2005, s. 229; Öztürk ve Erdem, 2008, s. 486. Erem, 1986, s. 404.

²¹³ Erem, 1986, s. 404.

²¹⁴ Centel ve Zafer, 2008, s. 265.

²¹⁵ Dülger, 2007, s. 672.

²¹⁶ Kunter, N. (1986). Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara: Kazancı Matbaacılık, 1986, s. 564.

²¹⁷ Öntan, 2011, s. 14.

²¹⁸ Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 01.03.1991 tarih ve E.1991/391, K.1991/559 sayılı kararında “Bilirkişi düşüncesi delil değildir. Delil hakkında bir açıklamadır. Bir başka anlatımla delillerin değerlendirilmesi vasıtasıdır. Delil, bilirkişinin incelemesi gerekli olan şeydir. Hâkim bilirkişi düşüncesi ile bağlı değildir. Bilirkişinin görevi teknik ve bilimsel alanda hâkimi aydınlatmaktır. (<http://www.kazanci.com>) Yargıtay 1. Caza Dairesi, 01.03.1991 Tarih ve 391/559 sayılı kararında bilirkişi görüşünün delil değil, deliller hakkında bir açıklama yani delilleri değerlendirme aracı olduğunu belirtmiştir.

Doktrindeki üçüncü görüşe göre, delilin elde edilmesi uzmanlık gerektiriyorsa; bilirkişi raporu delildir²¹⁹. Bu tür durumlarda delil elde etmeye ilişkin yasaklar burada da geçerli olacaktır²²⁰. Ancak elde edilen bir delil var ve bundan sonuç çıkarılması özel ve teknik bilgiye muhtaç ise ve bilirkişi delilleri değerlendirmek noktasında yargılama makamlarına yardımcı oluyorsa düzenlenen bilirkişi raporu bir delil değerlendirme aracıdır²²¹. Örneğin; kişinin kanında uyuşturucu madde tespit edildiğine ilişkin rapor, bir delildir.

Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 64'üncü maddesinin gerekçesine göre, bilirkişiliğin kendisi bir delil değildir, ancak bilirkişi incelemesi sonucu elde edilen bulgu, iz, eser ve emareler delildir. Dolayısıyla kanun koyucunun iradesi de bilirkişiliğin ve bilirkişi raporunun delillere ulaşmak için bir araç olduğu yönündedir.

Üzerinde durulması gereken önemli bir diğer nokta da bilirkişinin mahkemeye sunduğu raporda hukuki değerlendirmelere yer vermesidir. Kanun koyucu gerek usul kanunlarında gerekse de Bilirkişilik Kanunu'nda getirdiği düzenlemelerle hukukçu bilirkişiye başvurulmasını yasaklamıştır. Kanunun TBMM gerekçesinde de belirtildiği üzere bu yasaklamanın altında yatan temel felsefe; anayasa ile hâkime verilen mutlak yargı yetkisinin bilirkişi vasıtasıyla dahi olsa başkasına devrini önleyerek bilirkişi adaleti olan uygulamalara son vermektir. Aslında hukukumuzda 1981'den bu yana yasağın varlığına rağmen günümüze kadar iş yoğunluğu gerekçe gösterilerek hukukçu bilirkişiler görevlendirilmekte ve bilirkişilerin mahkemeye sundukları raporlar adeta hüküm niteliğinde olmaktadır²²². Daha önce de vurgulandığı üzere, Yargıtay'ın da hukukçu bilirkişi görevlendirilmesini teşvik eden kararları mevcuttu. Uygulamanın yeni düzenlemeler ve getirilen disiplin müeyyideleriyle birlikte bu alışkanlığından nasıl vazgeçebileceği ise merak konusudur.

Peki, kanuni düzenlemelerin varlığına rağmen bilirkişi raporunda hukuki değerlendirmelerde bulunursa nasıl bir yol izlenmesi gerekir ve bu durumun önüne geçilebilmesi adına ne çeşit önlemler alınmalıdır? Öncelikle yasal düzenlemeler hatırlatılmalıdır. Buna göre 6754 sayılı Kanun'un Temel İlkeler başlıklı 3'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında "*Bilirkişi, raporunda çözümünü uzmanlığı, özel ve teknik bilgiyi gerektiren hususlar dışında açıklama yapamaz; hukuki nitelendirmelerde ve değerlendirmelerde*

²¹⁹ Öntan, 2011, s. 14-15; Gürelli, 1967, s. 17-18.

²²⁰ Köroğlu, 2001, s. 55.

²²¹ Öntan, 2011, s. 14-15; Köroğlu, s. 55; Gürelli, 1967, s. 18.

²²² Göksu, 2017, s. 16

bulunamaz” hükmüne yer verilmiş, belirtilen temel ilkeye aykırılık ise Kanun’un 13’üncü maddesinde bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma disiplin yaptırımı ile karşılık bulmuştur. Hâkim açısından ise, “*Bilirkişi seçimi ve görevlendirmesi sırasında kanunlarla belirlenen kurallara uymamak*” fiili Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nun 63’üncü maddesi gereği uyarma disiplin cezası yaptırımıyla düzenleme altına alınmıştır. Bütün bu düzenlemelere ve yaptırımlara rağmen, hukukçu bilirkişi görevlendirilmiş ve raporunda hukuki değerlendirmelerde bulunmuş olsa bile; hâkim ve bilirkişiye uygulanması gereken disiplin yaptırımlarının yanı sıra hâkimin hüküm verirken yapılan bu hukuki değerlendirmelerle bağlı kalmaması gerekir. Yargıtay’ın da bu yönde kararları bulunmaktadır²²³. Aksi halde daha önce de belirtildiği üzere, Anayasa ile hâkime verilen mutlak yargı yetkisinin bilirkişiye devri ve bilirkişi adaleti olan uygulamaların ortaya çıkmasına yol açılır.

Bilirkişinin raporunda hukuki değerlendirmelerde bulunmasının önüne geçilebilmesi noktasında çözüm önerisi olarak ARSLAN, bilirkişi görevlendirilirken somut soruların hazırlanıp yalnızca bu sorulara cevap vermesi gerektiğinin kendisine bildirilmesi düşüncesindedir²²⁴. Aslında Bilirkişi Yönetmeliği’nin 51’inci maddesinde, bilirkişi görevlendirilirken bilirkişinin cevaplandırması gereken soruların belirtilmesi gerektiği düzenleme altına alınmıştır. Uygulamada bu hususa çok dikkat edilmemekte, sorular açık ve net olarak ifade edilmemektedir. Bir diğer çözüm önerisi de; hâkim sayısını artırarak iş yükünü azaltmak, hâkimlerin eğitimlerini artırarak ihtisaslaşmayı sağlamak ve hâkim yardımcılığı kurumunu sisteme dâhil etmektir²²⁵.

Son olarak hukukçu bilirkişi görevlendirilmesinin mutlak surette yasaklanmasının etkileri üzerinde durulmalıdır. Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan istatistiklere göre 2017 yılında adli yargıda hâkim başına 929 dosya düşmüş ve bunun yaklaşık 506’sı karara bağlanabilmiştir²²⁶. Almanya’da ise bir hâkimin yılda 152 davaya bakması gerektiği ve iş yükünün fazlalığı sebebiyle hâkimlerin karar verirken adaletten uzaklaşabileceği eleştiri konusu yapılmıştır²²⁷. Ülkemizdeki hâkimlerin bunca davaya bakması gerekliliği bilirkişilik

²²³ Karaburun, G. (2017). Karar Örnekleriyle Yargıtay’ın Bilirkişiliğe Bakışı ve Bilirkişiliğin Sorunları, *Adli Tıp Bülteni*, s. 201. *Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 09.02.2010 tarihli kararı* “*Bilirkişinin hâkim tarafından değerlendirilmesi gereken ve hukuki görüş içeren suç kastı bulunmadığına dayalı görevini aşan raporuna dayanılmak suretiyle sanığın beraatine karar verilmesi...*” hususlarını Yargıtay bozma sebebi yapmıştır.

²²⁴ Arslan, R. (2001, 14 Mayıs). *Bilirkişi ve Hakem Odaları Birliği-İstanbul’da Milletlerarası Tahkim Merkezi Kurulması Hakkında Adalet Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Kanun Tasarıları*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsünde Yapılan Toplantıda Sunuldu, Ankara, s. 11.

²²⁵ Göksu, 2017, s. 26.

²²⁶ Bkz. http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2017/istatistik2017.pdf.

²²⁷ Papakçı, 2016, s. 446.

kurumunun “hâkim yardımcılığı” kurumu gibi işlemesine ve adeta hukukçu bilirkişilerin hâkimlerin asistanları gibi görev yapmasına yol açtığı yadsınamaz bir gerçektir²²⁸. Öncelikle belirtilmelidir ki 6754 sayılı Kanun, hukuk öğrenimi görmüş kişilerin, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduklarını ve diğer şartları taşıdıklarını belgelendirmeleri halinde, bilirkişilik siciline ve listesine kaydedilmelerine imkân vermektedir. Hukukçu bilirkişiye başvurulmasının zaruri durumlarla sınırlı olarak yasaklanmaması gerektiği de savunulmaktadır²²⁹. Özellikle taşrada hâkimlerin tecrübesizliği, hukukun sürekli yenilenen yapısı ve farklı ihtisas alanlarına ilişkin birçok davanın tek bir hâkim tarafından görülmeye çalışılması temel etmenler olarak vurgulanmaktadır²³⁰. Belirtilen görüşü destekler nitelikte olan bir diğer sebep de, hukukçu bilirkişilerin raporlarını hukuki dille hazırlayacak olmaları ve böylece avukat, hâkim ve bilirkişilerin aynı dili konuşarak sürpriz kararların önüne geçilecek olmasıdır²³¹.

2.4. BİLİRKİŞİNİN YETKİLERİ ve YETKİLERİN SUİİSTİMALİ HALİNDE SORUMLULUĞU

2.4.1. Bilirkişinin Yetkileri

2.4.1.1. Bilgi Alma Yetkisi ve Dosyayı İnceleme Yetkisi

Bilirkişilere hangi konularda bilgisine başvurulduğu ve ne kadar süresi olduğu kapsamlı olarak anlatılmalı ve kendisine dosyada gerekli olan bilgiler sunulmalıdır.

Hukuka aykırı delillerin dosyaya konulması ve hükümde belirtilmesi gerekir. Ancak bilirkişilere hukuka aykırı delilleri inceleme görevinin yüklenemeyeceği açıktır²³². Bilirkişiler oy ve görüşlerini bildirirken dosyadaki belgeleri inceleme hakkına sahiptir. Bu esnada hukuka aykırı delilleri de görebilirler. Bu noktada bilirkişilere düşen görev, hukuka aykırı delillerden uzak durmaları ve vicdani kanaat oluştururken bunlardan etkilenmemeleridir²³³.

Bilirkişi, görevini icra ederken kendisini atamış olan merci ile ilişki içindedir. Kendisini atayan makamdan yararlı görülecek tedbirlerin alınmasını isteme hakkına sahiptir. Bilirkişinin bu bağlamda diğer uzmanlarla bir araya gelmesinin önünde bir engel yoktur. Bilirkişi raporunu hazırlarken bir yer veya eşyayı incelemek istiyorsa kendisine bu yetki

²²⁸ Papakçı, 2016, s. 447.

²²⁹ Göksu, 2017, s. 18.

²³⁰ Göksu, 2017, s. 18.

²³¹ Atalı, 2016, 3279.

²³² Öntan, 2011, s. 127.

²³³ Öntan, 2011, s. 127-128.

tanınabilir. Keşif yapılması gereken hallerde ise bilirkişi yetkili merciden bunu talep etme yetkisine sahiptir²³⁴.

2.4.1.2. Mağdur, Şüpheli veya Sanığa Soru Sorma

Ceza Muhakemeleri Kanunu bilirkişinin mağdur, şüpheli veya sanığa soru sormasına imkân tanımıştır. Bilirkişi bu bağlamda mahkeme başkanı, hâkim veya cumhuriyet savcısı aracılığı ile veya bu kişilerin izin vermesi halinde doğrudan soru sorabilir. CMK hakim bilirkişiler için ise, görevini yerine getirirken zorunlu saydığı soruları hâkim, cumhuriyet savcısı ve müdafî bulunmadan; mağdur, şüpheli veya sanığa doğrudan doğruya yöneltme imkânı getirmiştir.

2.4.1.3. Ücret İsteme Hakkı

Bilirkişi kendisine verilen görevi icra ederken emek ve zaman harcamaktadır. Bu nedenle sarf ettiği emek ve mesaiyle orantılı olarak kendisine ücret, ulaşım ve konaklama giderleri ödenir. Bilirkişinin ücrete hak kazanabilmesi için bilirkişilik görevini tamamlaması gerekir. Zira salt davete icabet etmek ancak raporunu mahkemeye sunmamış olmak ücrete hak kazandırmaz²³⁵.

Bilgili ve tecrübeli kişilerin bilirkişilik yapması nitelikli bilirkişi mütalaalarının ortaya çıkmasını sağlar. Fakat bilirkişi ücretlerinin az olması deneyimli ve bilgili kişilerin bilirkişilikten uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple donanımlı kişilerin bilirkişilik yapmasını teşvik etmek bakımından bilirkişi ücretlerinin çalışmaların karşılığını sağlayacak düzeyde olması ve zamanında ödenmesi gerekmektedir²³⁶.

2.4.1.4. Gerektiğinde Raporunu Hazırlayabilmek İçin Ek Süre Talep Edebilme

Bilirkişiye raporunu hazırlaması için üç aylık süre verilir. Bu süre içinde bilirkişi raporunu tamamlayamazsa talep etmesi halinde, gerekçeleri belirtilerek kendisine üç aylık ek süre verilir. Fakat Bankacılık Kanunu bilirkişiye verilecek ek sürenin en fazla iki ay olabileceğini düzenlemiştir (m. 165).

²³⁴ Sevük, 2006, s. 84.

²³⁵ Sevük, 2006, s. 86; Gürelli, 1967, s. 69.

²³⁶ İnan, A. (2017). *Son Yasal Değişiklikler Işığında Bilirkişilik Temel Bilgileri*, Ankara: Öztepe Matbaacılık, s. 10; Gürelli, 1967, s. 70.

2.4.2. Yetkilerin Suiistimali Halinde Sorumluluğu

Bilirkişi görevini icra ederken ve sahip olduğu yetkileri kullanırken dikkatli davranmak durumundadır. Aksi halde yetkilerini suiistimal ettiğinden bahisle bilirkişinin sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Yetkilerin suiistimali farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Örneğin bilirkişi bilgi edinmek amaçlı olarak yetkili merciin izni ve bilgisi dâhilinde, inceleme konusyla ilgili kişileri veya olayın tanıklarını dinleyebilir. Fakat bu beyanların değerini ölçme yetkisine sahip değildir²³⁷. Aksi şekilde davranılması hâkimin yerine geçerek hukuki değerlendirme yapılması sonucunu doğurur. Bu durum da bilirkişinin disiplin sorumluluğunu gerektirir. Bilirkişi taraflardan bilgi almak istediğinde taraflardan birinin bulunmaması, bilirkişinin reddi sonucunu doğurabilir²³⁸. Bilirkişinin bilgi edinmek amaçlı olarak yetkili merciin izni ve bilgisi dâhilinde başka uzmanlarla görüşmesi ve iş birliği içerisinde hareket etmesi de mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken, bir sonraki bölümde detaylı olarak üzerinde durulacak olan, görevin bizzat yerine getirilmesi yükümlülüğüne aykırı davranılmamasıdır²³⁹.

Bilirkişi yetkili mercii vasıtasıyla dosyayı inceleme ve uyuşmazlık konusyla ilgili eşya ve materyale ulaşma yetkisine de sahip bulunmaktadır. Raporunu teslim etmeden önce kendisine verilen eşyalara bir zarar gelmesi durumunda da bilirkişinin hukuki sorumluluğu söz konusu olacaktır. Yalnız bu durumda bilirkişinin eylemi kamusal yetkiye dayanan adli-idari nitelikte bir eylem olduğundan, Adalet Bakanlığı'na karşı hizmet kusurundan kaynaklı tam yargı davası açılması gerektiği savunulmaktadır²⁴⁰. Elbette idare, ödediği tazminatı kusuru oranında bilirkişiye rücu edebilecektir.

2.5. BİLİRKİŞİNİN HUKUKİ ve CEZAİ SORUMLULUĞU

Uzmanlık, teknik veya özel bilgiyi gerektiren konularda mahkemeyi aydınlatma görevi üstlenen bilirkişinin objektif, tarafsız ve gerçekçi bir raporu özenle hazırlaması gerekir. Bilirkişinin bu tür yükümlülüklerine uymasını sağlamak ve bunlara aykırı

²³⁷ İnternet: Erdoğan E. ve Toraman B. “Bilirkişilik Temel Eğitimi Kaynak Kitabı” Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Bilirkişilik Daire Başkanlığı, s. 144 Web: <http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/bilirkisiliksempozyumkitaplari/temelegitimkaynak.pdf> adresinden 15.12.2018 tarihinde alınmıştır.

²³⁸ Erdoğan ve Toraman, s. 144. HMK m. 278/3: Bilirkişi, incelemesini gerçekleştirirken ihtiyaç duyarsa, mahkemenin de uygun bulması kaydıyla, tarafların bilgisine başvurabilir. Taraflardan birinin bilgisine başvurulacağı hâllerde, mahkemece bilirkişiye taraflardan biri bulunmaksızın diğerinin dinlenemeyeceği hususu önceden hatırlatılır.

²³⁹ Erdoğan ve Toraman, s. 146.

²⁴⁰ Tanrıver, 2005, s. 144.

davranıldığında tarafların zararlarını tazmin etmek amacıyla kanunlarımızda “Bilirkişinin Sorumluluğu”na ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Bilirkişinin cezai sorumluluğu ile amaçlanan kamu düzeninin bozulmasının önlenmesi ve bu kapsamda sayılabilecek fiillerin bastırılmasıyla, hukuki sorumluluğu ile hedeflenen kişilerin uğramış olduğu zararların tazmin edilmesidir. Hukuki ve cezai sorumluluk türlerinden farklı olarak disiplin sorumluluğuyla ise bir kamu görevlisi olan bilirkişinin görevine bağlanması ve kamu hizmetlerinin aksatılmaması gaye edinilmektedir. Belirtilen sorumluluk türleri, sorumluluğu gerektiren fiiller, uygulanan müeyyideler, izlenen prosedürler, müeyyideleri uygulayan makamlar gibi birçok noktada ayrışmaktadırlar. Fakat kimi zaman aynı fiil belirtilen sorumluluk türlerinin birden fazlasını gündeme getirebilir.

Bilirkişilere karşı ceza davası açılabilmesi, tazminat talep edilebilmesi, disiplin hükümlerine başvurulabiliyor olması, bilirkişilerin tarafsız ve objektif olması ile nitelikli mütalaalar sunmasına katkı sağlar²⁴¹. Bilirkişilerin “la yus’el” yani dokunulmaz olmadıklarının ve yaptıkları hatalar neticesinde yaptırımlarla karşı karşıya kalabileceklerinin farkında olmaları, görevlerini yerine getirirken daha titiz hareket etmelerini sağlayacaktır²⁴².

Bilirkişilere yüklenen yükümlülüklerin karşılığını oluşturan sorumluluk hükümleri bilirkişinin hukuki, cezai ve disiplin sorumluluğu şeklinde incelenecektir.

2.5.1. Bilirkişinin Hukuki (Tazminat=Maddi) Sorumluluğu

2.5.1.1. Genel Olarak

Bilirkişi raporunu hazırlarken yahut raporu hazırlamadan önce kendisine verilen eşyalar üzerinde incelemeler yaparken veya kişileri muayene ederken kısacası bilirkişilik görevini ifa ederken kişilerin zarara uğramasına sebep olabilir. Bu gibi hallerde kişilerin, uğradığı zararların tazmini için bilirkişinin hukuki sorumluluğu yoluna müracaat etmeleri söz konusu olacaktır.

Anayasamızın 40’inci maddesinin 3’üncü fıkrasına göre kişilerin resmi görevliler tarafından gerçekleştirilen haksız işlemler sonucu uğradığı zararlar devlet tarafından tazmin edilir ve devlet sorumlu olan görevlilere rücu edebilir. Anayasamızın 129’uncu maddesinin 5’inci fıkrasına göre ise memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları kendilerine rücu edilmek kaydıyla idare aleyhine açılacaktır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 13’üncü maddesi de

²⁴¹ Akyol, 1991, s. 66.

²⁴² Akyol, 1991, s. 66.

Anayasamıza uygun olarak; kişilerin kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevi yerine getiren personele değil ilgili kurum aleyhine dava açmaları gerektiğini, kurumun da sorumlu personele rücu hakkının olduğunu belirtmiştir. Bu maddelerde açıkça belirtildiği üzere Anayasamız ve kanunlarımız memurların ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işlemiş olduğu kusurlu fiillerden dolayı devletin asli ve birinci derecede sorumluluğunu benimsemiştir²⁴³. Anayasamızın ve 657 sayılı Kanunun açıkça benimsemiş olduğu bu ilke “mutlak idari güvence sistemi” dir²⁴⁴.

İdari güvence ilkesi; resmi görevlilerin görevlerini ifa ederken yahut kendilerine verilen bir yetkiyi kullanırlarken kusurlu ve hukuka aykırı eylem veya işlemleri ile üçüncü kişilere zarar vermeleri halinde, bu zararların tazmini için tazminat davalarının resmi görevliler aleyhine değil doğrudan devlet veya emrinde çalıştıkları kamu idaresi aleyhine açılmasını ifade eder²⁴⁵. İdari güvence ilkesi esas itibariyle hem kamu görevlilerini hem de üçüncü kişileri koruma amacı güder. Bu sisteme göre üçüncü kişiler zararın miktarı ne olursa olsun kamu görevlisinin ödeme gücü ile sınırlı olmaksızın doğrudan devlete karşı dava açabileceklerdir²⁴⁶. Kamu görevlisi ise işlem yaparken devletin sunmuş olduğu bu imkân sayesinde daha cesur olacak ve üzerinde manevi bir baskı hissetmeyecektir²⁴⁷. Devlet zarar gören kişinin zararını giderdikten sonra ödediği tazminatı kusurlu olan kamu görevlisine rücu edebilecektir.

Hukuk sistemimizde idari güvence sisteminin yansımaları pek çok kanuni düzenlemede kendisini göstermektedir. Anayasanın 40’inci ve 129’uncu maddelerinde belirtilen hususların birer yansıması olarak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu bilirkişilerin hukuki sorumluluğu için de doğrudan devlet aleyhine tazminat davası açılacağını düzenlemiştir.

2.5.1.2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndan Önceki Görüşler

İç hukukumuzda Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 285’inci maddesinden önce bilirkişinin hukuki sorumluluğunu düzenleyen özel bir düzenleme yoktu. Bu dönemde bilirkişilerin hukuki sorumluluğuna ilişkin olarak doktrinde üç farklı görüş vardı. İlk görüşe göre; bilirkişinin sorumluluğunun doğabilmesi için kasten gerçeğe aykırı rapor düzenlenmiş

²⁴³ Saldırım, 2013, s. 12.

²⁴⁴ Saldırım, 2013, s. 13; Bal, N. S. *Sınai Mülkiyet Davalarında Bilirkişilik*, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 122.

²⁴⁵ Saldırım, 2013, s. 13.

²⁴⁶ Saldırım, 2013, s. 13.

²⁴⁷ Saldırım, 2013, s. 13.

olması gerekir. Kasten gerçeğe aykırı rapor düzenleyen bilirkişi haksız fiil hükümlerine göre sorumlu tutulmalıdır.²⁴⁸ İhmal halinde bilirkişinin sorumluluğuna gitmek bilirkişinin sorumluluğunu oldukça genişletir ve bilirkişinin görevini ifa ederken manevi baskıya maruz kalmasına yol açar²⁴⁹. İkinci görüşe göre; bilirkişiyi görevlendiren makam ile bilirkişi arasında vekâlet sözleşmesi vardır ve bu bağlamda vekilin sorumluluğuna ilişkin hükümlere gidilmelidir²⁵⁰. Fakat doktrindeki genel kabul; mahkeme ile bilirkişi ya da taraflarla bilirkişi arasında akdi bir bağ olmadığı bu bağın kamu hukuku karakterli olduğu yönündedir²⁵¹.

Üçüncü görüşe göre ise, bilirkişinin raporunu hazırlamadan önce sebep olduğu zararlar için idari yargıda tam yargı davası; raporunu hazırladıktan sonraki aşamalarda oluşan zararlar için de haksız fiil hükümlerine göre dava açılmalıdır²⁵². Doktrindeki hâkim görüş bilirkişinin hukuki sorumluluğunun TBK'daki haksız fiil hükümlerine göre belirlenmesi yönünde idi²⁵³. Ayrıca “kamu görevlisi” niteliği taşıyan bilirkişinin sorumluluğu için Anayasamızın 40'inci maddesinin son fıkrası ve 129'uncu maddesinin 5'inci fıkrası gereğince devlete karşı dava açılacağı kabul edilmekte idi²⁵⁴.

Alman hukukunda da bilirkişilerin hafif ihmallerinden dolayı sorumlu olup olmayacakları tartışılmıştır. Bu tartışmalar neticesinde, bilirkişilerin sunmuş olduğu mütalaalarındaki hafif ihmal sonucu oluşan hatalarından sorumlu tutulmaları halinde bağımsızlıklarının, özgüvenlerinin ve vicdan serbestliklerinin zedeleneceği sonucuna ulaşılmıştır²⁵⁵. Bu nedenle bilirkişilerin görevden kaçınmalarının da önüne geçebilmek adına hafif ihmallerinden ötürü sorumlu tutulmamaları gerektiği kabul edilmiştir²⁵⁶.

²⁴⁸ Tanrıver, 2005, s. 143; Mecek, 2011, s. 98.

²⁴⁹ Kuru, 2001, s. 2797.

²⁵⁰ Belgesay, M. R. (1940).*Hukuk ve Ceza Usulü Muhakemesinde Deliller*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 119.

²⁵¹ Tanrıver, 2005, s. 143; Mecek, 2011, s. 100.

²⁵² Mecek, 2011, s. 99.

²⁵³ Tanrıver, 2005, s. 133-166.

²⁵⁴ Tanrıver, 2002, s.147-149.

²⁵⁵ Akyol, 1991, s. 75.

²⁵⁶ Akyol, 1991, s. 75-76.

2.5.1.3. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 285'inci Maddesi Gereğince Bilirkişinin Gerçeğe Aykırı Raporundan Kaynaklanan Zararlardan Dolayı Hukuki Sorumluluğu

Bilirkişinin hukuki sorumluluğuna ilişkin olarak ilk özel düzenleme HMK'nın 285'inci maddesi ile yapılmıştır. HMK'nın 276, 282 ve 288'inci maddelerinin gerekçelerinde bilirkişinin hâkimin yardımcısı statüsünde olduğu ve bu sebeple bilirkişilerin sorumluluğunun hâkimlerin sorumluluğu ile paralellik arz edecek şekilde düzenlendiği belirtilmiştir. Davanın direkt kamu görevlisi sayılan bilirkişiye değil de Adalet Bakanlığı'na yöneltilmesi zorunluluğu bilirkişiye tanınmış bir dokunulmazlık olarak kabul edilebilir²⁵⁷.

Bilirkişinin hukuki sorumluluğunda devlet kişilerin zararının oluşmaması için gereken her türlü tedbiri aldığını veya her türlü tedbiri almış olsa bile zararın meydana geleceğini ileri süremez; yani devletin kurtuluş kanıtı getirerek davanın reddedilmesini sağlama imkânı yoktur²⁵⁸.

Bilirkişinin hukuki sorumluluğu ile haksız fiil sorumluluğu benzerlik göstermekle beraber bazı farklı hususlar mevcuttur. Öncelikle haksız fiilde sorumluluk direkt olarak zarar verene aittir; ancak bilirkişinin hukuki sorumluluğunda sorumluluk devlete ait olup devlet daha sonradan ilgili bilirkişiye rücu edecektir. Dolayısıyla devlet birinci derecede sorumludur²⁵⁹.

İkinci olarak haksız fiil sorumluluğunda fail her tür ihmalden sorumludur ve ihmalinin derecesine göre tazminat miktarı belirlenir²⁶⁰. Ancak bilirkişinin HMK'nın 285'inci maddesine göre sorumluluğu için kast veya ağır ihmali gereklidir.

Bilirkişilerin hafif ihmallerinden dolayı cezalandırılmaları, tazminata mahkûm edilmeleri görevi kabul etmeme sonucunu doğuracaktır²⁶¹. Ancak bunun iki istisnası vardır; Birincisi, yanlış veya eksikliği kendisine açıklandığı, taraflarca dilekçe ile açıkça belirtildiği, halde bilirkişinin yanlışında ısrarcı olması mahkemeyi yanıltmaya matuf sayılmalı ve hafif ihmâl değil kast olmalıdır. İkincisi ise, bilirkişi kendisinden istenen ek raporda eksiklik ve yanlışında ısrarcı olursa artık sorumlu olmalıdır²⁶².

²⁵⁷ Deryal, 2017, s. 527; Guliyev, N. (2014). *Türkiye Ve Azerbaycan Medeni Usul Hukukunda Bilirkişilik*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s. 150.

²⁵⁸ Saldırım, 2013, s. 14.

²⁵⁹ Tanrıver, 2016, s. 124.

²⁶⁰ Deryal, 2017, s. 525.

²⁶¹ Yılmaz, 2017, s. 2836.

²⁶² Akyol, 1991, s. 76.

Bilirkişinin hukuki sorumluluğunu düzenleyen Hukuk Muhakemeleri Kanunumuzun 285'inci maddesi şöyledir; *“Bilirkişinin kasten veya ağır ihmal suretiyle düzenlemiş olduğu gerçeğe aykırı raporun, mahkemece hükme esas alınması sebebiyle zarar görmüş olanlar, bu zararın tazmini için Devlete karşı tazminat davası açabilirler. Devlet, ödediği tazminat için sorumlu bilirkişiye rücu eder.”* Buna göre bilirkişinin hukuki sorumluluğunun şartları şunlardır:

1. Bilirkişi tarafından gerçeğe aykırı rapor düzenlenmiş olması
2. Gerçeğe aykırı rapor kasten veya ağır ihmal ile düzenlenmiş olması
3. Mahkemece gerçeğe aykırı rapor hükme esas alınmış olması ve bu nedenle maddi ya da manevi bir zarar ortaya çıkmalı
4. Ortaya çıkan zarar ile mahkemenin hükme esas aldığı gerçeğe aykırı rapor arasında uygun illiyet bağı olması

Bilirkişinin sorumluluğu konusunda kast ve ağır ihmal kavramlarının bilinmesi önem arz etmektedir.

Kast; bir kimsenin yaptığı fiilin anlamını ve sonuçlarını bilmesi, öngörmesi ve hukuka aykırılığın farkında olarak fiili işlemesi halidir²⁶³. Kastın doğrudan kast ve ihmali (dolaylı) kast şeklinde iki türü mevcuttur. Aralarındaki fark ise; doğrudan kastta sonuç tereddütsüz istenmekteyken, dolaylı kastta oluşabilecek sonuç göze alınmaktadır²⁶⁴. Kastın doğrudan kast ve ihmali (dolaylı) kast şeklinde iki türü mevcut olsa da bilirkişinin sorumluluğunda bu fark önemli değildir²⁶⁵.

İhmal; failin hukuka aykırı sonucu istememesine rağmen bu sonucun oluşmaması için gerekli özen ve dikkati göstermemesidir. İhmalin ağırlığına göre ağır ihmal ve hafif ihmal derecelendirmesi yapılabileceği gibi bu derecelendirmeye orta ihmal de katılabilir²⁶⁶. Ağır ihmalin belirlenmesinde aynı şartlar altında aynı mesleği ifa eden meslektaşının göstereceği dikkat ve titizlik göz önünde bulundurulur²⁶⁷.

Herkesin görebileceği, bilebileceği yahut anlayabileceği durumlarda, aynı şartlar altındaki makul, dürüst, güvenilir üçüncü kişinin alması gereken en basit tedbirin alınmaması

²⁶³ Deryal, 2017, s. 524.

²⁶⁴ Eren, F. (2013). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (On Beşinci Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 575.

²⁶⁵ Deryal, 2017, s. 524.

²⁶⁶ Eren, 2013, s. 580.

²⁶⁷ Saldırım, 2013, s. 19.

“ağır ihmal” olarak nitelendirilir²⁶⁸. Bu ölçüde ağır sayılmayan özensizlikler ise “hafif ihmal” olarak kabul edilir²⁶⁹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki bu düzenlemeden anlaşılacağı üzere kanun koyucu doktrindeki görüşlere itibar etmiş ve bilirkişinin hafif ihmali ya da bir konudaki dikkatsizliği için hukuki sorumluluğuna gitmeyi çok hakkaniyetli görmemiştir. Madde gerekçesinde de bilirkişilik görevinin üstlenilemez hale gelmesini önlemek amacıyla hafif ihmal halinde sorumluluğun olmayacağı ifade edilmiştir. Görevlendirilen bilirkişi Adli Tıp Kurumu gibi resmi bilirkişiler dahi olsa hukuki sorumluluğuna HMK’nın 285’inci maddesine göre gidilecektir.

Gerçeğe aykırı olarak düzenlenen bilirkişi raporundan zarar gören kişinin, hükme dayanak olan bilirkişi raporuna itiraz etme imkânı varken bu yolu tüketmeden devletin sorumluluğuna başvurması halinde devletin tazmin yükümlülüğünün ortadan kalkması gerektiği savunulmaktadır²⁷⁰. Bu görüş isabetli gibi görünebilir. Zarar gören kişinin dava sürecinde, kendisine tanınan itiraz imkânını kullanmadan, devletin sorumluluğuna gitmesi hakkaniyete aykırı olurdu. Zira kanun koyucu dava sırasında da taraflara bilirkişi raporuna kısmen müdahale etme imkânı vermiştir. Tarafların önce bu yolu kullanması gerekmektedir. Kanun tasarısında bilirkişinin hukuki sorumluluğuna başvurulabilmesi için zarara uğrayan kişinin çeşitli hukuki yollara başvurarak zararın doğmasını önlemek imkânına sahipken bu yolları tüketmiş ve yine de zararın doğumunu önleyememiş olma şartı getirilmişti. Fakat daha sonra bu düzenlemenin bu tür davaları açma imkânını oldukça sınırlandıracağı ifade edilerek bu fıkra madde metninden çıkarılmıştır. Bu sebeple kanunun şart koşmadığı bir durumu bir dava şartı gibi kabul edemeyiz. Sonuç olarak diğer hukuki yollara başvurmamış olması sebebiyle, kişilerin bilirkişilerin sorumluluğuna başvurması engellenemez.

Bilirkişiler kendilerinden beklenen dikkat ve özeni göstermeleri halinde kusurlu sayılmazlar²⁷¹. Ancak bilirkişinin kendisinden daha tecrübeli birinin dikkatinden kaçmayacak olan bir hususu kaçırmaması halinde, bu durum kendisi için mazur görülebilecek nitelikte ise sorumlu olmaz²⁷².

²⁶⁸ Deryal, 2017, s. 524-525.

²⁶⁹ Deryal, 2017, s. 525.

²⁷⁰ Tanrıver, 2016, s. 120.

²⁷¹ Belgesay, 1939, s. 141.

²⁷² Belgesay, 1939, s. 141.

Bu kapsamda bilirkişinin hukuki sorumluluğunda devlet aleyhine dava açılabilmesi için oluşan zararın gerçeğe aykırı bilirkişi raporundan oluşması gerekir, bunun dışında bilirkişinin verdiği diğer zararlar için doğrudan bilirkişiye dava açılması gerekir²⁷³.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bilirkişi raporundan söz edilmektedir ancak Kanun bilirkişinin görüşünü sözlü olarak da beyan etmesine imkân tanımaktadır. Bilirkişinin hukuki sorumluluğu sözlü olarak beyanda bulunulması halinde de söz konusu olabilecektir. Bu maddede kast edilen bilirkişinin gerçeğe aykırı oy veya görüşünün hükme esas alınması halidir²⁷⁴.

Bilirkişinin sorumluluğu için maddi ya da manevi bir zarar meydana gelmiş olmalıdır; bu zararın varlığını mahkeme araştırmalı ve gerekirse bu konuda bilirkişiye başvurmalıdır²⁷⁵.

Bilirkişi raporunun hükme esas alınmış olması ve bu sebeple bir zarar meydana gelmiş olması gerekir. Burada aranan, zarar ile bilirkişi raporu arasındaki uygun illiyet bağıdır. Eğer bilirkişi raporu hükme esas alınmamışsa bilirkişinin hukuki sorumluluğuna gidilemez ancak şartları varsa bilirkişinin cezai veya disiplin sorumluluğu söz konusu olabilir. Bilirkişi raporunun kısmen hükme esas alınmış olması halinde ise esas alındığı oranda devletin sorumluluğuna gitmek kanun koyucunun amacına daha uygun olur²⁷⁶.

Bilirkişinin sorumluluğu halinde sürecin hızlandırılması açısından bilirkişiler için “sorumluluk sigortası” öngörülebilir²⁷⁷. Buna göre “özel sigorta yolu” ile mağdurlar sigorta şirketlerinden zararlarını talep edebilir ve bu sigorta şirketleri daha sonradan kusurlu bilirkişilere rücu edebilir²⁷⁸.

İdari yargılama usulü, vergi yargılaması, ceza usulü veya kamulaştırma davalarında davanın tarafı olan idarenin gerçeğe aykırı bilirkişi raporundan zarar görmüş olması halinde devlet aleyhine tazminat sorumluluğuna başvurması pek olası görünmemektedir²⁷⁹.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu dava dosyasında bulunan belgelerdeki açık yazı veya hesap hatalarının karar verilinceye kadar düzeltilmesine imkân tanımıştır. Hükümdeki bu tür

²⁷³ Atalı, Ermenek ve Erdoğan, s. 534.

²⁷⁴ Saldırım, 2013, s. 15.

²⁷⁵ Saldırım, 2013, s. 15.

²⁷⁶ Saldırım, 2013, s. 16.

²⁷⁷ Şenel, 2015, s. 169-170.

²⁷⁸ Şenel, 2015, s. 170.

²⁷⁹ Hayta, M. A. (2007). *Kamulaştırma Davaları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 101.

hatalar da re'sen veya talep üzerine düzeltilebilecektir. Bu bağlamda bilirkişinin açık yazı veya hesap hatalarının da her zaman düzeltilebilmesi mümkündür²⁸⁰. Bilirkişinin ağır ihmali sonucunda ortaya çıkan açık yazı veya hesap hataları hükme esas alınmışsa bu durumun bilirkişinin sorumluluğunu nasıl etkileyeceğine ilişkin olarak ikili bir ayırım yapmak gerekecektir²⁸¹. Eğer hâkimin veya tarafların kolayca anlayabileceği bir hata ise bilirkişinin hukuki sorumluluğuna gidilmemeli; ancak tarafların veya hâkimin açıkça anlayamayacağı türden hatalar varsa ve ağır ihmal de mevcut ise bilirkişinin hukuki sorumluluğuna gidilebilmelidir²⁸².

2.5.1.4. Yargılama ve Rücu Davası

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 286'ncı maddesine göre devlet aleyhine açılacak olan tazminat davası, gerçeğe aykırı bilirkişi raporunun ilk derece mahkemesince hükme esas alındığı hâllerde, bu mahkemenin yargı çevresi içinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi hukuk dairesinde; bölge adliye mahkemesince hükme esas alındığı hâllerde ise Yargıtay ilgili hukuk dairesinde görülür. Yargıtay "ilgili hukuk dairesi" ile kastedilen gerçeğe aykırı bilirkişi raporuna dayanılarak hükme bağlanan dava veya işin Yargıtay'da temyiz incelemesini yapmakla görevli olan hukuk dairesidir²⁸³.

Davada davacı; bilirkişinin kasten veya ağır ihmal suretiyle düzenlediği gerçeğe aykırı raporun mahkeme tarafından hükme esas alınması nedeniyle zarar görmüş olan gerçek veya tüzel kişilerdir. Davalı ise devlettir. Davada davalı olarak devlet adına yer alacak idare Adalet Bakanlığı'dır. Dava doğrudan bilirkişiye karşı açılmış ise mahkemenin davayı reddetmesi gerekir.

Kusurlu bilirkişinin fiili sebebiyle devlete yüklenen sorumluluk hukuki niteliği itibariyle bir kusur sorumluluğudur yani dar anlamıyla haksız fiil sorumluluğudur ve haksız fiil alanında esas görevli mahkeme adli yargı mahkemeleridir²⁸⁴. Bu sebeple bu davaların adli yargı kolunda görülmesi tercih edilmiştir. Aksine bir düzenleme olmadığı için bu tür davalar asliye hukuk mahkemesinde görülmeli ve yazılı yargılama usulü uygulanmalıdır²⁸⁵.

²⁸⁰ Saldırım, 2013, s. 16.

²⁸¹ Saldırım, 2013, s. 17.

²⁸² Saldırım, 2013, s. 17.

²⁸³ Tanrıver, 2016, s. 121.

²⁸⁴ Deryal, 2017; Guliyev, 2014, s. 153.

²⁸⁵ Tanrıver, 2016, s. 122.

Davalı konumunda olan devletin davayı kaybetmesi halinde, kusurlu bilirkişiye sonrasında rücu edeceği için bu davayı bilirkişiye ihbar etmesi gerekir²⁸⁶. Bilirkişi de davanın kendisine ihbarı üzerine yahut açılan davadan bir şekilde haberdar olması halinde devlet yanında ferî müdahil olarak davaya katılabilir. Devletin davayı kaybetmesi halinde bilirkişiye rücu edeceği için, bilirkişinin davaya katılmakta hukuki yararı vardır ve devletin davayı kazanması için hukuki yardımda bulunabilir²⁸⁷. Bilirkişi ferî müdahil olmak konusunda girişimde bulunmazsa asıl davadaki uyuşmazlık hakkında yanlış karar verildiği iddiasında da bulunamaz. Fakat zamanında ihbar yapılmadığı için davaya geç katıldığını veya yanında katıldığı tarafın iddia ve savunma imkânlarını kullanmasını engellediğini ya da kendisince bilinmeyen iddia ve savunma imkânlarının, tarafın ağır kusuru sebebiyle kullanılmadığını belirterek, yanında katıldığı tarafın yargılamayı hatalı yürüttüğünü ileri sürebilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda devlete karşı açılacak tazminat davasında zamanaşımı düzenlenmemiştir. TBK'nın 72'nci maddesinde düzenlenen haksız fiil sorumluluğundaki zamanaşımı süreleri kıyasen uygulanmalıdır²⁸⁸.

Devlet ödediği tazminat nedeniyle sorumlu olan bilirkişiye karşı, ödeme tarihinden itibaren bir yıl içinde tazminat davasını karara bağlamış olan mahkemede rücu davası açmalıdır. Hükme esas alınan bilirkişi raporu kasten gerçeğe aykırı olarak düzenlenmişse, bu durumda, ceza zamanaşımı süresi uygulanır. Zira bu takdirde fiil TCK'nın 276'ncı maddesi gereğince gerçeğe aykırı bilirkişilik suçuna vücut verecektir. Gerçeğe aykırı bilirkişilik suçunun yaptırımını bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası iken 6754 sayılı Kanun ile üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası şeklinde değiştirilmiştir. Bu sebeple artık TCK'nın 66'ncı maddesinin 1'inci fıkrasının d bendi gereğince ceza zamanaşımı on beş yıl olacaktır. Kanun koyucu son düzenlemeler ile bilirkişilere verilen bu cezayı ve dolaylı olarak da ceza zamanaşımı süresini artırma amacı gütmektedir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 285'inci maddesinin 2'nci fıkrasında *devlet, ödediği tazminat için sorumlu bilirkişiye rücu eder* hükmü yer almaktadır. Maddede geçen "rücu eder" ifadesi idarenin takdir yetkisi olmadığını ifade eden açık ve emredici bir düzenlemedir²⁸⁹.

²⁸⁶ Tanrıver, 2016, s. 122.

²⁸⁷ Tanrıver, 2016, s. 122-123.

²⁸⁸ Tanrıver, 2016, s. 123-124; Kuru, 2001, s. 2799.

²⁸⁹ Tanrıver, 2016, s. 124.

2.5.1.5. Raporun Hazırlanmasından Önceki Evrede Bilirkişinin Tasarruflarından Kaynaklı Zararlardan Dolayı Hukuki Sorumluluğu

Bilirkişilere henüz raporlarını hazırlamadan önceki aşamada da birtakım eşyalar verilebilir veya gözlem, kan alma gibi eylemler ile kişiler üzerinde tasarrufta bulunabilirler²⁹⁰. Bilirkişinin henüz rapor hazırlamadığı bu aşamada söz konusu eşyaya veya kişilere zarar vermesi söz konusu olabilir²⁹¹. Bu tür eylemler adli-idari eylem niteliğindedir²⁹². Zira “bu zarar verici fiiller kamu görevi niteliğindeki adli bir görevin ifası sırasında ve adli bir organın istemi doğrultusunda ve onun görevlendirmesi dolayısıyla kamusal bir yetkiye dayanılarak gerçekleştirilmiştir”²⁹³. Bu hallerde bilirkişinin sorumluluğu HMK’nın 285’inci maddesinden farklıdır. Kamu görevi yapan bilirkişinin sebep olduğu zararlar için hizmet kusurunun varlığı sebebiyle, idari yargıda Adalet Bakanlığı’na karşı tam yargı davası açılabilir²⁹⁴ ve bu durum resmi bilirkişiler için de geçerlidir²⁹⁵.

2.5.2. Bilirkişinin Cezai Sorumluluğu

2.5.2.1. Genel Olarak

Türk Ceza Kanunu’nun 6’ncı maddesi kamu görevlisi ve yargı görevlisini tanımlamıştır. Buna göre kamu görevlisi; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişidir. Yargı görevlisi ise yüksek mahkemeler ve adli ve idari mahkemeler üye ve hâkimleri ile Cumhuriyet savcısı ve avukatlardır. Bu bağlamda bilirkişiler yargı görevlisi olarak kabul edilemeyecektir, zira kanun koyucu yargı görevi yapan kişileri sayma yoluyla tanımlamıştır. TCK’nın 6’ncı maddesinin gerekçesine göre; kamusal faaliyet, anayasa ve kanunlarda belirlenmiş usullere göre verilmiş olan siyasal bir kararla, bir hizmetin kamu adına yürütülmesidir. Bu faaliyetin yürütülmesine katılan kişilerin maaş, ücret veya sair bir maddi karşılık alıp almamalarının, bu işi sürekli, süreli veya geçici olarak yapmalarının bir önemi bulunmamaktadır. Bilirkişiler de bilirkişilik faaliyetinin icrası kapsamında bir kamu görevlisidir. Ayrıca HMK’nın 284’üncü maddesine göre de bilirkişiler TCK anlamında kamu görevlisi kabul edilecektir. Tüm bu düzenlemeler kanun koyucunun iradesinin

²⁹⁰ Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2018, s. 594, 595.

²⁹¹ Tanrıver, 2016, s. 117-118; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2018, s. 594.

²⁹² Tanrıver, 2016, s. 118; Tanrıver, 2005, s. 143-144; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2018, s. 595.

²⁹³ Tanrıver, 2016, s. 118.

²⁹⁴ Mecek, 2011, s. 102; Guliyev, s. 155; Görgün, Börü, Toraman ve Kodakoğlu, 2018, s. 595.

²⁹⁵ Tanrıver, 2016, s. 118.

bilirkişilerin kamu görevlisi olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde olduğunu göstermektedir.

Bilirkişilerin Türk Ceza Kanununa göre kamu görevlisi sayılmasının iki sonucu vardır. Bunlardan ilki; bilirkişilere yönelik işlenen fiillerin kamu görevlisine karşı işlenmiş sayılması; ikincisi ise sadece kamu görevlileri tarafından işlenebilen özgü suçların bilirkişiler tarafından da işlenebilmesidir²⁹⁶.

2.5.2.2. Bilirkişiler Tarafından İşlenebilen Suçlar

Bilirkişilerin Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisi kabul edilmesi, sadece kamu görevlileri tarafından işlenebilen özgü (mahsus) suçların bilirkişilerce işlenebilmesine olanak verir.

Türk Ceza Kanunu'nun 257'nci maddesi görevi kötüye kullanma suçunu düzenlemiştir. Kamu görevini ifa etmekle görevlendirilen kişiler kamu hukuku yükümlülüğü altına girerler²⁹⁷. Bu kişiler görevlerini ifa ederken toplumun beklentilerini karşılamak, güvenlerini sarsmamakla mükelleftir. TCK'nın 257'nci maddesi ile kamu görevlilerinin kendilerine verilen görevlerin gereklerine uygun hareket ettiklerine dair toplumdaki inancı korumak amaçlanmaktadır²⁹⁸. Bu suç adeta bir torba suç şeklinde düzenlenmiştir²⁹⁹; maddede sayılan hallerin başka bir suça vücut vermemesi halinde bu suçun varlığından söz edilebilir. Bilirkişinin; görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle ya da görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olması ya da kişilere haksız bir menfaat sağlaması halinde hapis cezası ile cezalandırılması mümkün olacaktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 269'uncu maddesi bilirkişilerin mahkemeye gelmekten veya gelip de yeminden ya da bilirkişilik görevini ifadan kaçınmaları halinde tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanacağını düzenlemiştir. Bilirkişilerin sayılan davranışları aynı zamanda TCK'nın 257'nci maddesi anlamında görevi kötüye kullanma suçunu oluşturmaktadır. HMK'da yer alan hüküm bir disiplin hükmüdür ve aynı fiil hem disiplin

²⁹⁶ Saldırım, 2013, s. 25-26; Tanrıver, 2016, s. 130.

²⁹⁷ Üzülmöz, İ. (2012). Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK m. 257), *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), s. 195.

²⁹⁸ Bedir, R. (2010). *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Görevi Kötüye Kullanma Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Konya, s. 34.

²⁹⁹ Mecek, 2011, s. 113.

ceza hem de genel ceza hukuku bakımından ayrı ayrı suç oluşturabilir; bu sebeple söz konusu fiiller için ayrıca görevi kötüye kullanma suçundan dolayı cezalandırılabilir³⁰⁰.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 277'nci maddesi bilirkişilere görevleri sebebiyle yahut görevlerini yerine getirirken öğrendiği sırları saklama, bunları kendisi ve başkaları yararına kullanmaktan kaçınma yükümlülüğü getirmiştir. Bilirkişilerin sadakat yükümlülüğünü düzenleyen bu maddeye aykırı davranmaları TCK'nın 258'inci maddesi gereğince "Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması Suçu"na vücut verecektir. Bu bağlamda görevi nedeniyle kendisine verilen veya aynı nedenle bilgi edindiği ve gizli kalması gereken belgeleri, kararları ve emirleri ve diğer tebligatı açıklayan veya yayınlayan veya ne suretle olursa olsun başkalarının bilgi edinmesini kolaylaştıran bilirkişiye bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilecektir. Burada bilirkişinin görevi nedeniyle edindiği bilgiyi herhangi bir üçüncü kişiyle paylaşması ya da onun söz konusu bilgileri edinmesini kolaylaştırması dahi yeterlidir. Suça vücut veren fiiller icrai bir hareket olabileceği gibi ihmali de olabilir. Ancak bilirkişinin bu bilgileri paylaşırken ilgilinin rızası veya kanun hükmünü icra gibi hukuka uygunluk sebeplerinin bulunmaması gerekir³⁰¹. Suçun oluşması için madde metninden de anlaşılacağı üzere genel kastın varlığı yeterlidir.

Bilirkişilerin görevi sebebiyle kendisine verilen belgelerden ya da bu belgeler üzerindeki incelemelerinden edinmiş olduğu kişisel verileri hukuka aykırı olarak kaydetmeleri halinde TCK'nın 135'inci maddesine göre "Kişisel Verilerin Kaydedilmesi" suçu oluşur. Kamu görevlisi olarak kabul edilen bilirkişilerin bu türden kişisel verileri hukuka aykırı olarak bir başkasına vermeleri halinde TCK'nın 136'ncı maddesi gereğince "Kişisel Verileri Hukuka Aykırı Olarak Verme" suçu oluşur ve verilecek ceza TCK'nın 137'nci maddesi gereğince artırılır.

Bilirkişi görevini icra ederken bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenir ve yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eder yahut bu hususta gecikme gösterirse TCK'nın 279'uncu maddesi bağlamında "Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi" suçunu işlemiş olur ve altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bilirkişi rüşvet (TCK m. 252), zimmet (TCK m. 247) veya irtikâp (TCK m. 250) suçlarının da faili olabilir. Rüşvet suçundaki özel düzenleme gereğince; rüşvet alan veya

³⁰⁰ Tanrıver, 2005, s. 160.

³⁰¹ Tanrıver, 2016, s. 133.

rüşvet talebinde bulunan ya da bu konuda anlaşmaya varan kişinin bilirkişi olması verilecek cezayı artırıcı bir nedendir.

Uygulamada Cumhuriyet Başsavcılığı'nın bilirkişi görevlendirmesi hallerinde savcılık makamının ceza verme yetkisi olmadığı için bilirkişilere ilişkin cezai yaptırımların uygulanamadığı ve savcıların sulh ceza hâkimlerine başvurarak ceza uygulama yoluna gittiği görülmektedir³⁰².

Bilirkişinin gerçeğe aykırı bildirimde bulunmak için rüşvet alması ve bu doğrultuda bildirimde bulunması halinde hem rüşvet suçu (TCK m. 252) hem de gerçeğe aykırı rapor verme suçu (TCK m. 276) oluşur ve gerçek içtima kuralları gereğince her iki suçtan ötürü ayrı ayrı cezaya hükmedilir³⁰³.

2.5.2.3. Bilirkişilik Bağlamında Öngörölmüş Bulunan Özel Bir Suç Türü Olarak Gerçeğe Aykırı Bildirimde Bulunma Suçu

Türk Ceza Kanunu'nun 276'ncı maddesinde "Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık" suçu düzenlenmiştir. Bu bağlamda yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaada bulunması halinde, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. 6754 sayılı Kanun'dan önce verilecek ceza bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası idi. TCK'daki bu özel suç tipi ile bilirkişilerin gerçeği söyleme yükümlülüğü güvence altına alınmıştır³⁰⁴. Bilirkişilerin gerçeğe aykırı beyanı adliyeye karşı suçlar arasında düzenlenmiştir. Çünkü bu suç ile adaletin tesisinin sağlanması ve adliyenin saygınlığı ile doğru karar vermesinin korunması amaçlanmaktadır³⁰⁵.

Gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçunun faili olmak için öncelikle bilirkişi olmak ardından da usulüne uygun olarak görevlendirilmiş bulunmak gerekir³⁰⁶. Bilirkişilik görevinin bir tüzel kişiye bırakılması halinde ise raporu hazırlayan gerçek kişi suçun faili olacaktır³⁰⁷.

³⁰² Köroğlu, 2001, s. 65.

³⁰³ Erem, F. (1954). Yalan Şahadet, Hakikate Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(3), s. 57.

³⁰⁴ Tanrıver, 2016, s. 137.

³⁰⁵ Mecek, 2011, s. 106.

³⁰⁶ Yenidünya, A.C. ve İçer, Z. (2013). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*(Birinci Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 96.

³⁰⁷ Yenidünya ve İçer, 2013, s. 96.

Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği bilgi veya genel hayat tecrübesi ile çözülecek konularda hâkim bilirkişiye başvuramaz. Şayet bu konularda bilirkişiye başvurmuş ve bilirkişi bu konularda gerçeğe aykırı bildirimde bulunmuşsa “gerçeğe aykırı bildirimde bulunma” suçu oluşmaz³⁰⁸.

Gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçunun oluşması için bilirkişinin gerçeğe örtüşmeyecek bir biçimde oy ve görüşünü yazılı yahut rapor oluşturmak suretiyle vermesi gerekir. Bu çerçevede bilirkişinin doğruyu yanlış yanlış da doğru gibi yansıtması bu suça vücut verir ancak birden fazla bilimsel görüşün varlığı ve bilirkişi tarafından bunlardan birinin benimsenerek raporun tanzim edilmesi bu suçu oluşturmaz³⁰⁹. Gerçeğe aykırılığın açık, net ve somut olması gerekmektedir³¹⁰. Yargıtay 4. Ceza Dairesi 19.07.2007 tarihli kararında “bilirkişilerin icra müdürlüğünce kıymet takdiri yapılmak üzere görevlendirdikleri konutu görmeden değer tespiti yaparak rapor düzenlemelerinin TCK’nın 276’ncı maddesine uyan “gerçeğe aykırı bilirkişilik” suçunu oluşturacağını” belirtmiştir³¹¹.

Gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçu bir tehlike suçu olup gerçeğe aykırı düzenlenen raporun hükme esas alınması gibi bir gereklilik söz konusu değildir³¹². Rapor tanzim edilip ilgili makama verildiğinde ya da bilirkişinin oy ve görüşünün sözlü olarak ibraz edildiği anda suç tamamlanır ve bir zararın oluşması şartı aranmaz³¹³.

Suçun oluşması için kastın varlığı aranır; yani bilirkişi bilerek ve isteyerek gerçeğe aykırı bildirimde bulunmuş olmalıdır. Dikkatsizlik veya ihmal suretiyle yani taksirli olarak gerçeğe aykırı bildirimde bulunmuş olması söz konusu suçu oluşturmaz³¹⁴.

Gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçu resmi belgede sahtecilik suçunun özel bir türüdür³¹⁵. Bu sebeptendir ki kamu görevlisi olan bilirkişinin düzenlediği raporu resmi belge kabul edip bu raporun aynı zamanda resmi belgede sahtecilik suçuna vücut vermesi söz konusu olamaz³¹⁶.

³⁰⁸ Meran, N. (2006). *Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar* (Birinci Baskı), Ankara: Seçkin Yayınları, s. 299.

³⁰⁹ Tanrıver, 2016, s. 137-138.

³¹⁰ Guliyev, 2014, s. 157.

³¹¹ Karaburun, 2017, s. 205.

³¹² Tanrıver, 2016, s. 138; Karahacıoğlu, A.H. ve Parlar A.(2012). *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda İspat ve Deliller*, Ankara: Bilge Yayınevi, s. 564.

³¹³ Tanrıver, 2016, s. 138; Mecek, 2011, s. 110.

³¹⁴ Deryal, s. 439.

³¹⁵ Öntan, 2011, s. 140; Yenidünya ve İçer, 2013, s. 97.

³¹⁶ Tanrıver, 2016, s. 136; Yenidünya ve İçer, 2013, s. 97.

Raporu maddi anlamda kesinleşmiş bir hükme dayanak olan bilirkişinin bu raporu sebebiyle kasten gerçeğe aykırı bildirimde bulunma suçundan dolayı ceza mahkemesince mahkûm edilmiş ve bu kararın kesinleşmiş olması halinde yargılamanın iadesi yoluna başvurulabilir.

Bilirkişinin gerçeğe aykırı bildirimde bulunması suçu bir özgü suçtur ve bu suçun oluşması için failin bilirkişi olması gerekir. Bu niteliği taşımadan suça iştirak eden kişiler suça azmettiren ya da yardım eden olarak sorumlu tutulur. Birden fazla kişinin heyet halinde görevlendirilmesi halinde rapor oybirliği ile hazırlanmışsa raporun altında imzası bulunan herkes müşterek fail konumundadır; ancak raporda aksi görüş bildiren bilirkişiler varsa bunların sorumluluğu söz konusu olmayacaktır³¹⁷.

Bilirkişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunması suçunun oluşumu bakımından, bilirkişinin yeminli veya yeminsiz dinlenmiş ya da beyanda bulunmuş olması hakkında herhangi bir ayırım gözetilmemiştir³¹⁸.

Bilirkişinin gerçeğe aykırı bildirimde bulunması devletin yargı organının itibarını ve toplumun adalete olan inancını zedeleyecektir. Kanun koyucu bilirkişilerin görevlerinin ve sorumluluklarının çok önemli olması sebebiyle Türk Ceza Kanunu'nda bilirkişilik ile ilgili özel düzenlemelere ve bilirkişiler için özel suç tipine yer vermiştir.

³¹⁷ Mecek, 2011, s. 111.

³¹⁸ Tanrıver, 2005, s. 162.

3. 6754 SAYILI BİLİRKİŞİLİK KANUNU'NA GÖRE BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞU

3.1. GENEL OLARAK

Belirtmiş olduğu oy ve görüşleri ile yargılama faaliyeti içinde önemli bir yer tutan bilirkişiler için kendilerine tanınan haklar ve yüklenen ödevlerle orantılı olarak birtakım yaptırımlar öngörülmüştür. Hukukumuzda bilirkişinin hukuki ve cezai sorumluluğuna ek olarak disiplin sorumluluğu da düzenlenmiştir. Disiplin kelimesi Latince “disciplina” ve Fransızca “discipline” kökenli bir sözcüktür ve dilimize Fransızca’ dan geçmiştir³¹⁹. Disiplin sorumluluğu konusunda disiplin suçu ve disiplin cezası tanımları önem arz etmektedir.

Disiplin suçu kamu hizmetini bozan fiiller kümesi olarak adlandırılabilir³²⁰. Disiplin suçundan söz edilebilmesi için kamu hizmetini bozan eylemlerin oluşması gerekmektedir³²¹. Çalışmamızın ilk bölümünde detaylı olarak anlatıldığı üzere bilirkişiler kamu hizmeti yerine getirmektedirler. Yaptıkları bu hizmetin ifası sırasında meydana gelen ve kamu hizmetini bozacak nitelikte olan bazı davranışlarından dolayı bilirkişilerin disiplin sorumluluklarına gidilebilmektedir.

Disiplin cezasına ilişkin yapılan tanımlardan biri şöyledir:

“Disiplin cezaları, kamu işlerinin özelliği ve yararı bakımından memurun kamu işini daha iyi görmesi, görevine ve işine bağlı olması amacıyla ve kamu görevlilerinin üst, ast zinciri içinde denetimini yürütmek ve böylece kamu işinin en iyi biçimde yürütülmesi düşüncesiyle alınmış tedbirlerdir”³²².

Tanımda her ne kadar ‘memur’ ifadesi kullanılmış olsa da, tanımın bütünü dikkate alındığında ‘kamu işi’ ve ‘kamu görevlisi’ gibi kavramlara yer verildiğinden ötürü geniş anlamda kamu hizmeti yerine getiren bilirkişileri de kapsadığı sonucuna ulaşılması mümkündür. Disiplin cezaları ile kamu işinin daha iyi görülmesi ve kamu görevlilerinin denetiminin sağlanması amaçlanmaktadır.

³¹⁹ Çiçek, H. (2011). *Devlet Memurları Hakkında Disiplin Soruşturması: Türkiye Uygulaması*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s. 4.

³²⁰ Yüce, T.T. (1994). Ceza Hukuku İlkelerinin Disiplin Ceza Hukukunda Geçerliliği Sorunu ve Danıştay Kararlarının Bu Açıdan Tahlili, *Danıştay Dergisi*, 88/1994.

³²¹ Yeşil, İ. (2010). *Ceza Hukuku Genel İlkelerinin İdari Cezalara Uygulanabilirliği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, s. 33.

³²² Pınar, İ. (2008). *Disiplin Suç ve Cezaları ve Sicil Hukuku* (Birinci Baskı). Ankara: Sözkesen Matbaacılık, s. 1; Erdoğan, A. (1972). Yeni Disiplin Cezaları, *Danıştay Dergisi*, 6-7.

Disiplin cezasına ilişkin yapılan bir diğer tanım da şu şekildedir: “*Kamu hizmetlerinin yürütülmesi ve kamunun yararının devamlılığının sağlanması amacıyla kamu görevlileri için görev, yetki ve sorumlulukları bakımından yasal olarak getirilmiş bulunan yaptırımlardır.*”³²³. Her iki tanımda da vurgulandığı üzere disiplin cezaları ile kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesinin sağlanması hedeflenmektedir.

Disiplin cezaları doktrinde manevi, mali ve tasfiye edici cezalar şeklinde alt kategorilere ayrılmaktadır³²⁴. Bu ayrım daha çok 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’ndaki disiplin cezalarına ilişkin olduğu için detaylı olarak üzerinde durulmayacaktır.

Sonuç olarak; disiplin cezaları kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesi bakımından, kamu görevlilerinin mevzuat uyarınca yerine getirmek zorunda oldukları ödev ve sorumlulukları gerektiği şekilde yapmamaları veya mevzuatta yasaklanan fiilleri yapmaları durumunda uygulanan yaptırımlar olarak ifade edilebilir.

3.2. DİSİPLİN HUKUKUNA HÂKİM OLAN TEMEL İLKELER

3.2.1. Kanunu Bilmemek Mazeret Sayılmaz İlkesi

Kamu görevlilerinin yürürlükteki mevzuatı bildikleri kabul edilmektedir. Bu ilkeye göre, kendisine disiplin yaptırımı uygulanan kamu görevlisi, işlediği fiilin karşılığının disiplin cezası olarak düzenlenmiş olduğunun bilgisi dâhilinde olmadığını iddia edemeyecektir. Kişi iyiniyetli dahi olsa kanuna üstünlük tanınmaktadır³²⁵.

3011 sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanun’un 1/b maddesine göre; kamu personeline ait genel hükümleri kapsayan yönetmeliklerin Resmi Gazete’de yayımlanması zorunludur. Bu düzenlemeden hareketle, Resmi Gazete’de yayımlanmayan yönetmeliklere dayanarak disiplin cezası tesis edilmesi, işlemi hukuka aykırı hale getirecektir³²⁶.

Her ne kadar yukarıda Resmi Gazete’de yayımlanmayan yönetmeliklere dayanarak disiplin cezası tesis edilmesinin, işlemi hukuka aykırı hale getireceği ifade edilmiş olsa da; Anayasa Mahkemesi’nin, TRT personelinin disiplin cezalarının yönetmelikle

³²³ Pınar, İ. (2001). *Devlet Memurları Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat*. Ankara: Seçkin Yayınları, s. 1093.

³²⁴ Taşkın, A. (2006). *Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku* (Birinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları, s. 125.

³²⁵ Derreux, M. G. (1945). Kanunu Bilmemek Özür Sayılmaz Kaidesi Hakkında Bazı Düşünceler (Çev. Güral, J.), *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(4), s. 201.

³²⁶ Kaya, C. (2005). Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasına Hâkim Olan Temel İlkeler, *Amme İdaresi Dergisi*, 38(2), s. 68.

düzenlenmesini öngören kanun maddesinin iptaline yönelik, vermiş olduğu yeni tarihli bir kararında;

“Belirtilen niteliği nedeniyle disiplin cezaları ile ilgili konuların, düzenlenecek yönetmelikle belirlenmesini öngören itiraz konusu kural, yaptırım türlerini ve yaptırım konusu eylemleri yasal düzeyde belirlememekte ve bireylerin hangi somut fiil ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını belirli bir açıklık ve kesinlikte öngörebilmelerine yasal çerçevede imkân tanımamaktadır. Bu yönüyle kural, Anayasa’nın 38’inci maddesinde düzenlenen “suçta ve cezada kanunilik” ilkesine ve Anayasa’nın 128’inci maddesinin ikinci fıkrasında hükme bağlanan “kanuni düzenleme” ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 38’inci ve 128’inci maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.”

açıklamalarına yer vererek yönetmeliklerle disiplin cezalarının belirlenemeyeceğine ve bu yönetmeliklere dayanılarak disiplin cezalarının tesis edilemeyeceğine karar verilmiştir.

Görüldüğü üzere disiplin cezalarının yasal dayanağının olması şarttır. Bu durum disiplin suçunun unsurlarından birisi olan ‘Kanunilik’ unsurunun da bir gereğidir. Öte yandan disiplin cezası uygulanan kişinin de kanunu bilmediğini ileri sürebilmesi mümkün değildir³²⁷.

3.2.2. Zaman Bakımından Lehte Olan Hükümün Uygulanması İlkesi

Zaman bakımından lehte olan hükümün uygulanması ilkesi esas itibariyle ceza hukukunu ilgilendiren bir ilke olmakla birlikte disiplin cezaları yönünden uygulanabilirliğine ilişkin Danıştay 5. Dairesinin 29.06.2017 tarihli kararında³²⁸;

“İdare hukuku alanında, kural olarak idari işlemlerin yargısal denetimi tesis edildiği tarihte yürürlükte bulunan mevzuata göre yapılmaktadır. İdari işlem niteliğindeki disiplin cezasının da tesis edildiği tarihte yürürlükte bulunan mevzuata göre yargısal denetiminin yapılması gerekmekte ise de, lehte olan normun uygulanması ilkesinin disiplin cezaları yönünden de geçerli olduğunun kabulü gerekmektedir. Dolayısıyla, fiilin işlendiği tarih itibariyle yürürlükte bulunan mevzuat ile daha sonra yürürlüğe giren mevzuat hükümleri farklı ise disiplin cezası ile cezalandırılacak olan kişilerin lehine olan mevzuat hükmü dikkate alınmalıdır. Ancak lehte hükümün uygulanması amacıyla verilecek bir iptal kararının lehte olan hükme uygun olarak yeni bir disiplin cezası verilmesine engel olmayacağı da tabiidir.”

denilerek ilkenin disiplin cezaları yönünden de geçerli olduğuna dikkat çekilmiştir.

Disiplin suçunun işlenmesinden ceza verilmesine kadar geçen süre içerisinde yeni bir düzenleme yapılması halinde; yeni düzenlemenin kamu görevlisinin lehine olması

³²⁷ Bkz. Anayasa Mahkemesi, 14.06.2017 tarih ve E. 2016/182, K. 2017/111 sayılı karar (<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>)

³²⁸ Danıştay 5. Dairesi’nin 29.06.2017 tarih ve E. 2016/23101, K. 2017/19371 sayılı kararı.

durumunda yeni düzenlemeye göre, yeni düzenlemenin kamu görevlisinin aleyhine olması durumunda ise fiilin işlendiği tarihteki düzenlemeye göre işlem tesis edilmesi gerekir.

Konuyu bir örnekle somutlaştırmak gerekirse; 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu 24 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmiş ve bilirkişilerin disiplin sorumluluğuna ilişkin hükümler yeniden düzenlenmiştir. Bilirkişinin, 24 Eylül 2016 tarihinde disiplin sorumluluğunu gerektirir nitelikte bir eylemde bulunduğunu ve kendisine 24 Aralık 2016'da disiplin yaptırımını uygulandığını varsayacak olursak, görüldüğü üzere fiilin işlendiği tarihte disiplin cezasının verildiği tarih arasında yeni bir düzenleme yapılmıştır. Bu sebeple, disiplin cezası uygulanırken hangi düzenleme bilirkişinin daha lehine ise o düzenleme esas alınarak yaptırım uygulanması gerekecektir. Yani eski düzenleme bilirkişinin daha lehine ise, fiilin işlendiği tarihte geçerli olan eski düzenlemeye göre; ancak yeni düzenleme bilirkişi için daha leheyse disiplin cezasının tesis edildiği tarihte geçerli olan yeni düzenlemeye göre işlem tesis edilmelidir.

Zaman bakımından lehe olan hükmün uygulanmasında hangi hükmün daha lehe olduğunun tespiti, ilkenin işlerlik kazanması açısından son derece önemlidir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, değerlendirme yapılırken objektif kriterlerin esas alınması ve hükümlerin bütün sonuçları ile irdelenmesi gerektiğidir³²⁹. Ayrıca yeni kanunun eski kanun hükmünü bütünüyle ortadan kaldırarak haksızlığın içeriğini tamamiyle değiştirmesi durumu da gözden kaçırılmamalıdır³³⁰. Bu durumda kişinin cezalandırılmasına gidilemeyecektir³³¹.

Danıştay, “gerek ceza gerekse disiplin hukuku prensiplerine göre, davanın her safhasında ilgililer hakkında lehte olan hükmün uygulanması gerekmektedir” diyerek davanın görülme aşaması dâhil, fiilin işlenmesinden cezanın kesinleşmesine kadar geçen bütün süreçlerde, zaman bakımından lehte olan hükmün uygulanması ilkesinin geçerlilik arz edeceğini belirtmiştir³³². Buradan hareketle ulaşacağımız sonuç; sadece idarenin disiplin soruşturması ve işlem tesis ettiği aşamada değil yargılama aşaması sonlanıncaya kadar her aşamada söz konusu ilkenin gözetilmesi gerekeceğidir.

³²⁹ Gündüz, F.E. (2017). İdari Yaptırımların Zaman Bakımından Uygulanması, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 32, s. 57.

³³⁰ Tulay, M. E. (2016). Kanunilik İlkesi Işığında Ceza Hukuku Kurallarının Zaman Bakımından Uygulanması Ve Delil Elde Etme Yöntemlerinde Zaman Bakımından Uygulanma Sorunu, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(3), s. 2725.

³³¹ Tulay, 2016, s. 2725.

³³² Danıştay 11. Dairesi'nin 14.1.1999 tarih ve E. 98/1189, K. 99/193 sayılı kararı.

3.2.3. Zamanaşımı

Kamu görevlileri hakkında verilecek disiplin cezalarına ilişkin gözetilmesi gereken zamanaşımı süreleri 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda şu şekilde düzenlenmiştir:

657 sayılı Kanun'un 127'nci maddesinde;

“Bu Kanun'un 125'inci maddesinde sayılan fiil ve halleri işleyenler hakkında, bu fiil ve hallerin işlendiğinin öğrenildiği tarihten itibaren;

a) Uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında bir ay içinde disiplin soruşturmasına,

b) Memurluktan çıkarma cezasında altı ay içinde disiplin kovuşturmasına, başlanmadığı takdirde disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğrar.

Disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren nihayet iki yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar.”

Bir ve altı aylık süreler soruşturma zamanaşımını düzenlerken iki yıla ilişkin süre ceza zamanaşımını belirlemektedir. Kanunda yer verildiği üzere; soruşturma zamanaşımı süreleri fiilin işlendiğinin idarece öğrenildiği tarihten itibaren başlatılmış ve daha kısa tutulmuşken, ceza zamanaşımı süresi doğrudan fiilin işlendiği andan itibaren başlatılmış ve daha uzun tutulmuştur. Bu süreler sona erdikten sonra idarenin ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrayacaktır³³³.

Disiplin soruşturması başlatılan kişi hakkında aynı zamanda adli yargı mercilerince ceza kovuşturması da başlatılmış ise her iki soruşturmanın birbirine etkisi ve zamanaşımı sürelerine ilişkin gözetilmesi gereken noktalar nelerdir? Bu konuda 657 sayılı Kanun'da “*Aynı olaydan dolayı memur hakkında ceza mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını geciktiremez*” hükmü mevcuttur. Kanunda açık hüküm olmakla birlikte şayet kişi adli yargıda suçu işlemediği tespit edilerek beraat eder ve bu sırada kendisine disiplin cezası verilirse, bu durum idari yargıda disiplin cezasının iptalle sonuçlanmasına ve bu süre zarfında da kişinin mağdur olmasına yol açabilecektir³³⁴. İşte bu durumda iki yıllık disiplin cezası verme zamanaşımı süresine dikkat edilerek adli soruşturmanın sonucunun beklenmesi daha yerinde olacaktır³³⁵.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da 657 sayılı Kanun'da zamanaşımını durduran veya kesen herhangi bir sebebe yer verilmediğidir³³⁶. Fakat Danıştay

³³³ Livanelioğlu, Ö. A. (1997). *Memur Disiplin Hukuku* (Birinci Baskı). Ankara: US-A Yayıncılık, s. 42.

³³⁴ Oğurlu, Y. (2003). Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu ‘Ne Bis İn İdem’ Kuralı, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52(2), s. 113.

³³⁵ Oğurlu, 2003, s. 113.

³³⁶ Livanelioğlu, 1997, s. 42.

kararlarıyla bu konuda uygulamada fiili bir durum yaratılmıştır. Bu fiili durum; usulüne uygun ve süresinde verilmiş bir disiplin cezasının, idari yargı makamlarınca yeniden işlem tesis edilmesi gerektiğinden bahisle iptal edilmesi üzerine, idarenin yeniden işlem tesis etmesi durumudur³³⁷. İlgili kararda;

“İdarelerin yasayla saptanmış olan zamanaşımı süreleri dışında disiplin cezası vermeleri mümkün değildir. Ancak ilgili idarenin süresi içerisinde disiplin cezası vermesiyle zamanaşımı süresinin kesileceği açık olup, böyle bir durumda disiplin cezasının idari yargı yerince aynı konuda yeniden işlem tesisini gerektirecek biçimde iptali üzerine, zamanaşımı süresinin yeniden işletilmesi olanaksız bulunmaktadır. İdari yargı yerince şekil unsurundaki sakatlık nedeniyle bir idari işlemin iptali üzerine idare tarafından şekil eksikliği giderilip aynı konuda yeniden işlem tesis yoluna gidilmesi her zaman mümkündür³³⁸”

denilerek zamanaşımı süresi dolmadan verilen bir disiplin cezasının, idari yargı makamlarınca yeniden işlem tesis etmek üzere iptali halinde, idarece yeniden işlem tesis edilirken zamanaşımı süresinin işletilmeyeceği ifade edilmiştir.

6754 sayılı Birliklik Kanunu’nda zamanaşımına ilişkin bir düzenleme yapılmamış olmakla birlikte, Yönetmeliğin 61’inci maddesinin ikinci fıkrasında “*Birliklik hakkındaki inceleme, ivedilikle ve her halde başvuru veya resen incelemeye başlama tarihinden itibaren en geç altı ay içinde sonuçlandırılır*” denilerek incelemenin hangi süre içerisinde sonuçlandırılması gerektiği belirlenmiştir. Her ne kadar düzenleme 657 sayılı Kanun’daki gibi soruşturma zamanaşımını ve ceza zamanaşımını açıkça düzenlememiş olsa da her ikisini de kapsar niteliktedir. Fakat bu düzenlemenin birtakım tereddütlere yol açabileceği olasıdır. Şöyle ki, ne zamana kadar incelemeye başlanması ve fiil tarihinden itibaren azami ne kadar süre içerisinde ceza verilmesi gerektiği tam olarak ortaya konulmamıştır. İşte bu noktada 657 sayılı Kanun’daki zamanaşımı sürelerinin işlerlik kazanabileceği düşünülebilir. Bu konuda açık bir düzenleme yapılması çok daha yerinde olacaktır.

3.2.4. Tekerrür ve Cezada İndirim

Tekerrür ve cezada indirim konusunda da öncelikle 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun hükümlerine bakmakta fayda vardır. 657 sayılı Kanun’un 125’inci maddesinin 2’nci fıkrasında; “*Disiplin cezası verilmesine sebep olmuş bir fiil veya halin cezaların özlük dosyasından silinmesine ilişkin süre içinde tekerrüründe bir derece ağır ceza uygulanır.*”

³³⁷ Livanelioğlu, 1997, s. 42.

³³⁸ Danıştay 10. Dairesi’nin 12.10.1989 tarih ve E. 1989/2299, K. 1989/1735 sayılı kararı.

Aynı derecede cezayı gerektiren fakat ayrı fiil veya haller nedeniyle verilen disiplin cezalarının üçüncü uygulamasında bir derece ağır ceza verilir” denilmektedir.

Madde aslında iki farklı tekerrür halini düzenlemektedir. Buna göre aynı fiil veya halin cezaların özlük dosyasından silinmesine ilişkin süre içinde tekerrüründe bir derece ağır ceza uygulanması özel tekerrür olarak tanımlanırken, aynı derecede cezayı gerektiren fakat ayrı fiil veya haller nedeniyle verilen disiplin cezalarının üçüncü uygulamasında bir derece ağır ceza verilmesi genel tekerrür olarak ifade edilmektedir³³⁹.

İki tekerrür hali arasında şu gibi farkların olduğu söylenebilir:

1. Özel tekerrürde ikinci fiilin, birinci fiile ilişkin cezaların özlük dosyasından silinmesine ilişkin süre içerisinde işlenmesi gerekir. Genel tekerrürde ise bu süre içerisinde olması gerekmez.
2. Özel tekerrürde her iki fiilin de aynı, bir diğer deyişle cezaya karşılık gelen bent ve alt benden aynı olması gerekirken, genel tekerrürde aynı cezayı gerektirmesi yeterli görülmüştür. Aynı alt bent olması gerekmez.
3. Özel tekerrürde daha ağır ceza uygulanabilmesi için ikinci kez işlenmesi yeterliyken, genel tekerrürde üçüncü kez işlenmesi gerekir.

Gerek madde lafzı gerekse de yukarıda ortaya konulan farklar ele alındığında özü itibariyle; özel tekerrürde aynı fiilin tekrarı gerçekleşmesi gerekirken, genel tekerrürde aynı cezayı gerektiren fiillerin tekrarının gerçekleşmesi gerekmektedir³⁴⁰.

Disiplin cezalarında indirim konusuna değinecek olursak, 657 sayılı Kanun’un 125’inci maddesinin 3’üncü fıkrasında; “*Geçmiş hizmetleri sırasındaki çalışmaları olumlu olan ve ödül veya başarı belgesi alan memurlar için verilecek cezalarda bir derece hafif olanı uygulanabilir*” denilmektedir. Maddenin lafzi yorumuna baktığımızda bu durumun idarenin takdirine bırakıldığı anlaşılmaktadır. Önemle belirtmek gerekir ki alt ceza tayinine karar verebilecek olan makam, asıl cezayı verme yetkisine sahip olan makamın bizzat kendisidir³⁴¹.

6754 sayılı Birliklik Kanunu’nun 13’üncü maddesinin son fıkrasında “*Birinci fıkranın (b), (c), (ç) ve (d) bentlerinde belirtilen hâllerde ihlalin niteliğine göre sicilden ve*

³³⁹ Livanelioğlu, 1997, s. 44.

³⁴⁰ Uz, A. (2013). Disiplin Hukukunda Tekerrür Ve Tekerrüre Bağlanan Hukuki Sonuçlar Üzerine Farklı Bir Yaklaşım, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(1), s. 102.

³⁴¹ Bucaktepe, A. (2015). Disiplin Makamlarının Disiplin Cezası Verme Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(2), s. 218.

listeden çıkarma yaptırımı yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımı uygulanabilir” denilerek bir nevi bilirkişilerin disiplin cezalarının indirilmesinde bölge kuruluna takdir hakkı tanınmıştır. Buna göre kurul Kanun’da sayılan hallere ilişkin, ihlalin niteliğine göre, sicilden ve listeden çıkarma yaptırımı yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımı uygulayabilecektir.

3.2.5. Disiplin Cezalarında Af

Adli yaptırımlara ilişkin af kanunlarında olduğu gibi disiplin yaptırımlarına yönelik de af kanunları çıkarılabilir. Örneğin; 3249 sayılı Memurlar ile Diğer Kamu Görevlilerinin Bazı Disiplin Cezalarının Affı Hakkında Kanun, 5525 sayılı Memurlar İle Diğer Kamu Görevlilerinin Bazı Disiplin Cezalarının Affı Hakkında Kanun bunlardan bazılarıdır³⁴². Konuya ilişkin bir diğer durum da adli yaptırımlara yönelik çıkarılan af kanunlarının disiplin cezalarına ne gibi etkisinin olabileceğidir. Burada genel kabul adli yaptırımlara yönelik çıkarılan af kanunlarının disiplin cezalarını etkilemeyeceği yönündedir³⁴³. Disiplin cezasının da ortadan kaldırılabilmesi için konuya ilişkin özel düzenleme olması icap eder³⁴⁴. Her ne kadar genel kabul adli yaptırımlara yönelik çıkarılan af kanunlarının disiplin cezalarını etkilemeyeceği yönünde olsa da, ceza mahkûmiyeti koşuluna bağlanmış olan disiplin cezalarının, adli yaptırımlara yönelik çıkarılan af kanunları ile ortadan kalkacağına kabulü gerekir³⁴⁵.

3.2.6. Disiplin Cezalarının Geri Alınmazlığı İlkesi

İdari işlem ve kararların kural olarak geri alınabilmesi mümkündür. Bu kuralın istisnasını ise yine bir idari işlem olan disiplin cezaları oluşturmaktadır. Danıştay kararları neticesinde disiplin cezalarının idarece geri alınabilmelerinin mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır. Danıştay kararında;

“Kamu hizmetinin belli bir düzen içerisinde yürütülmesi için gerekli önlemlerden olan disiplin cezası, niteliği gereği öteki idari işlemlerden farklıdır. Disiplin cezası vermeye yetkili organlar, bu organların oluşumu, çalışma usulü, karar oluşturulması, bu kararlara itiraz ve bütün bu sürecin her aşaması için öngörülen süre koşulları ile disiplin cezası işlemi sıkı şekil şartına bağlı olarak uygulanabilmektedir. Bu özellik, disiplin cezasının yeni bir idari işlemle ortadan kaldırılmasına engeldir. Ceza ancak bir yargı kararı yahut yasama tasarrufu ile iptal edilebilir veya ancak disiplin cezasının

³⁴² Karahanoğulları, O. (1999). Memur Disiplin Hukukunun Niteliği ve İlkeleri. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 8(3), s. 16.

³⁴³ Karahanoğulları, 1999, s. 16.

³⁴⁴ Oğurlu, 2003, s. 119.

³⁴⁵ Karahanoğulları, 1999, s. 17.

ağırlığına göre, belli süreler geçtikten sonra sicil dosyasından silinmesi atamaya yetkili amirden istenebilir...”³⁴⁶

denilerek niteliğinin diğer idari işlemlerden farklı olması ve sıkı şekil şartlarına bağlı olması geri alınamamasına gerekçe olarak gösterilmiştir.

Her ne kadar Danıştay kararlarında disiplin cezalarının geri alınamayacağı ve buna gerekçe olarak da disiplin cezalarının sıkı şekil şartlarına bağlı olarak tesis edildiği belirtilmiş olsa da, doktrinde aksi yönde görüşler de ileri sürülmektedir. Aksi yöndeki görüşlerin hareket noktası ise, disiplin cezalarından daha sıkı şekil şartlarına tabi idari işlemlerin geri alınabilmelerinin mümkün olması ve idarenin hukuka aykırı olarak tesis ettiği işlemi geri alamamasının Anayasanın 2’nci maddesinde yer verilen Hukuk Devleti ilkesi ile bağdaşmayacağıdır³⁴⁷. İdare, tesis ettiği işlemin ya da disiplin cezasının hukuka aykırı olduğunu düşünüyorsa geri alabilmelidir. Aksi takdirde itiraz edilecek, yine bir yığın prosedür yerine getirilmek zorunda kalınacak ya da dava sonucunda işlemin iptali durumunda belki de sürecin en baştan tekrar edilmesi gerekebilecektir. Bu durum da kamu yararına aykırıdır.

3.2.7. Disiplin Soruşturmasının Bağımsızlığı

Disiplin soruşturmasının bağımsızlığı ile ifade edilmek istenen, aynı kişi hakkında aynı eylemden dolayı hem disiplin soruşturmasının hem de ceza kovuşturmasının yürütülüp yürütülemeyeceği ve birbirlerine ne gibi etkilerinin olabileceğidir.

Konuya ilişkin olarak 657 sayılı Kanun’un 125’inci maddesinin son fıkrasında; *“Yukarıda yazılı disiplin kovuşturmasının yapılmış olması, fiilin genel hükümler kapsamına girmesi halinde, sanık hakkında ayrıca ceza kovuşturması açılmasına engel teşkil etmez.”* denilmektedir. Aynı Kanun’un 131’inci maddesi ise; *“Aynı olaydan dolayı memur hakkında ceza mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını geciktiremez. Memurun Ceza Kanun’una göre mahkûm olması veya olmaması halleri, ayrıca disiplin cezasının uygulanmasına engel olamaz.”* şeklindedir.

Görüldüğü üzere soruşturmaların birbirleri üzerinde etkilerinin olmayacağı genel kuraldır. Zira adli düzen ile idari düzen birbirinden farklı olup korunan değerler de farklılık

³⁴⁶ Kaya, 2005, s.9.

³⁴⁷ Gündüz, E. (2016). Disiplin Cezalarının Geri Alınması, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1), s. 418.

arz etmektedir³⁴⁸. Bu genel kural Danıştay tarafından verilen bir kararda şu şekilde ifade edilmiştir;

“Anılan madde uyarınca, memurun disiplin cezasını gerektiren eylemi nedeniyle aynı zamanda hakkında ceza mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, yargılamanın devam ediyor olması veya yargılama sonucunda beraatine karar verilmiş olmasının ayrıca disiplin cezası uygulanmasına engel teşkil etmeyeceği gibi, disiplin cezası verildikten sonra disiplin cezasına konu eylem nedeniyle ceza mahkemesince verilen beraat kararının, disiplin cezasını ortadan kaldırmayacağı ve Devlet memurluğundan çıkarma veya meslekten çıkarma cezaları verilmesi durumunda da kişinin görevine geri dönmesi sonucunu doğurmayacağı da tabidir”³⁴⁹.

Ayrıca adli soruşturma esnasında alınan tanık ifadelerinin disiplin soruşturmasına doğrudan aktarılması yeterli olmayıp, disiplin soruşturması kapsamında tekrar tanık ifadelerine başvurulması gereklidir³⁵⁰.

Genel kuralın soruşturmaların birbirlerini etkilemeyeceği yönünde olduğu ifade edilmekteyse de beraat hükmünün gerekçesi önem taşımaktadır. Beraat hükmünün gerekçesinin disiplin soruşturmasına ne gibi etkisinin olabileceği konusunda ikili bir ayırım yapmak gerekir. Şayet adli yargıda verilen beraat hükmü delil yetersizliği sebebiyle verilmişse, bu durumda beraat hükmünün disiplin soruşturmasını etkilemeyeceği açıktır³⁵¹. Çünkü adli suç oluşturması açısından yeterli görülmeyen bir delil disiplin soruşturması açısından yeterli görülebilir. Buna karşılık beraat hükmü kişinin söz konusu eylemi işlemediğinin sabit olduğu veya suçun unsurlarının oluşmadığından hareketle verilmişse, bu durumda disiplin yaptırımının uygulanması da mümkün olmayacaktır³⁵². Aksi halde söz konusu fiili işlemediği sabit olan kimseye hak etmediği bir disiplin yaptırımının uygulanması sonucu ortaya çıkacaktır.

3.2.8. Savunma Alma Zorunluluğu

Disiplin soruşturması sırasında savunma alma zorunluluğu başta anayasal düzeyde olmak üzere kanunlarımızla da güvence altına alınmış önemli bir ilkedir. Savunma hakkının

³⁴⁸ Ekinci, M. (2017). Ceza Hukuku İlkeleri Açısından İdari Yaptırımlar, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2017(1), s. 47.

³⁴⁹ Boz, S. (2017). Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(2), 2017, s.18; Danıştay 12. Dairesi'nin 26.12.2007 tarih ve E. 2005/6776, K. 2007/6383 sayılı kararı (www.kazanci.com, e.t. 08.04.2018).

³⁵⁰ İnternet: Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi, Disiplin Soruşturması Ders Notu, s. 5, Web: <http://www.edb.adalet.gov.tr/dersnotlari.html> adresinden 15 Aralık 2018 tarihinde alınmıştır.

³⁵¹ Karahanoğulları, 1999, s.13.

³⁵² Livanelioğlu,1997, s.41.

temelinde yatan düşünce ise suçsuzluk karinesidir³⁵³. Kişinin savunma hakkını kullanmaksızın masum olduğunu ispatlayabilmesi mümkün değildir.

Anayasanın 129’uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre; “*Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez*” denilerek anayasal bir güvence sağlanmıştır.

Disiplin cezalarında savunma alma zorunluluğu Devlet Memurları Kanunu’nun 130’uncu maddesinde de düzenlenmiştir. Kanun maddesinde ; “*Devlet memuru hakkında savunması alınmadan disiplin cezası verilemez. Soruşturmayı yapanın veya yetkili disiplin kurulunun 7 günden az olmamak üzere verdiği süre içinde veya belirtilen bir tarihte savunmasını yapmayan memur, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır*” şeklinde ilkenin düzenlendiği görülmektedir.

Savunma hakkı gerek uluslararası düzeyde gerekse de kanunlarımızda en kutsal hakların başında yer almakla birlikte, söz konusu hakkın hangi mercii önünde kullanılması gerektiği konusunda tereddüt bulunmaktadır. AKYILMAZ konuya ilişkin olarak DMK 130/2 de yer verilen “*Soruşturmayı yapanın veya yetkili disiplin kurulunun...*” ibaresindeki ‘soruşturmayı yapan’ ifadesinin disiplin amirinin karşılığı olarak kullanıldığını ve savunma hakkının soruşturmayı yapana karşı değil karar mercileri olan disiplin amirleri ve yetkili disiplin kurullarına karşı kullanılması gerektiğini belirtmektedir³⁵⁴.

Disiplin soruşturması devam ederken kişiye yöneltilen isnadın değişmesi söz konusu olabilir. Bu durumda daha önce savunma hakkı tanınmış olsa bile, isnadın değişmesinden sonra tekrar savunma hakkının kullandırılması gerekmektedir³⁵⁵.

Konunun önemine binaen Bilirkişilik Yönetmeliği’nin 63’üncü maddesinin birinci fıkrasında; “*Bölge kurulu, resen veya başvuru üzerine yapacağı denetim ve inceleme sırasında bilirkişi hakkındaki iddiaları ciddi bulması halinde bilirkişiye tebligat yaparak bir hafta içinde yazılı savunma yapmasını ister*” denilerek bilirkişinin savunmasının alınması gerektiği vurgulanmıştır.

³⁵³ Günay, E. (1999). *Ceza Davalarında Ek Savunma ve Savunma Hakkının Kısıtlanması*, Ankara: Seçkin Yayınları, s. 69.

³⁵⁴ Akyılmaz, B. (2002). Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı: 1-2, s. 16; Akıllıoğlu, T. (1983). *Yönetim Önünde Savunma Hakları*, Ankara: Sevinç Matbaası, s. 162.

³⁵⁵ Değirmenci, O. (2016). *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku* (Üçüncü Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları, s. 544.

İlgili mevzuat hükümlerinden de anlaşılacağı üzere, disiplin cezası verilmeden önce hakkında soruşturma yürütülen kişinin savunmasının alınması oldukça önemlidir. Savunmasının alınmamış olması işlemi şekil yönünden hukuka aykırı hale getirecek ve söz konusu işlemin iptali sonucunu doğuracaktır.

3.2.9. Disiplin Cezasının Uygulanması

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 132'nci maddesinin birinci fıkrasında, *“Disiplin cezaları verildiği tarihten itibaren hüküm ifade eder ve derhal uygulanır”* hükmüne yer verilmiş ve disiplin cezalarının uygulanmasına yönelik olarak derhal uygulanma ilkesi kabul edilmiştir. Bununla beraber Danıştay kararlarında, verilen cezaya itiraz edilmesi durumunda derhal uygulanma ilkesinin geçerliliğini yitireceği ve itiraz sonucunda nihai karar verilinceye kadar uygulamanın askıya alınması gerektiği belirtilmektedir³⁵⁶.

657 sayılı Kanun'daki düzenlemeye paralel olarak Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 63'üncü maddesinin üçüncü fıkrasında *“Bilirkişinin geçici veya sürekli olarak sicilden ve listeden çıkarılması ile bilirkişilik yapmaktan yasaklama kararına karşı yapılan itirazın bölge kurulunca reddedilmesi halinde, bu karar aleyhine idari yargı yoluna başvurulması durumunda ayrıca yürütmeyi durdurma kararı verilmedikçe ilgili, bilirkişilik yapmaktan el çektirilerek UYAP sistemindeki kaydı pasif hale getirilir”* denilerek derhal uygulanma prensibinin geçerli olduğu ve itiraz durumunda itiraz neticelenene kadar cezanın uygulanma imkânının olmayacağı ifade edilmektedir. İtirazın reddi üzerine dava açılması halinde ise, mahkemece yürütmeyi durdurma kararı verilmedikçe disiplin yaptırımının uygulanması mümkündür.

3.3. DİSİPLİN SUÇUNUN UNSURLARI

3.3.1. Kanuni Unsur (Tipiklik)

Kanunilik unsuru “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesinin bir gereğidir³⁵⁷. Bu ilke Anayasamızın 38'inci maddesinde *“Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur”* şeklinde ifade edilmiş ve bunun uzantısı olarak Türk Ceza

³⁵⁶ Bkz. “...İtiraz mercileri tarafından karar verilinceye kadar verilen cezanın uygulanabilirlik özelliği olmayacağına ilişkin...” Danıştay 12.Dairesi, 20.09.2017 tarih ve E. 2016/6210 sayılı kararı.

³⁵⁷ Livanelioğlu, 1997, s. 20.

Kanunu'nun 2'nci maddesinde “*Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz*” şeklinde düzenlenmiştir. Sadece ceza hukukunda değil, bir tarafın devlet diğer tarafın birey olduğu, yani bir kamu hukuku ilişkisinin mevcut olduğu idare hukukunda da kanunilik ilkesi geçerlilik arz etmektedir³⁵⁸. Anayasamızın 38'inci maddesi “*biçimsel kanunilik ilkesi*”ni ortaya koymaktadır³⁵⁹.

Anayasa Mahkemesi disiplin suç ve cezalarının Anayasamızın 38'inci maddesi kapsamında değerlendirileceği görüşündedir³⁶⁰. Esasen kanunilik ilkesi ceza hukukundaki kadar katı olmasa da disiplin suçları için de geçerlidir. Aradaki fark; ceza kanunlarında her bir suç ayrı ayrı tanımlanırken, disiplin suçlarında genel tanımlar kullanılmış ve idareye hareket alanı bırakılmıştır³⁶¹.

Kanuni idare ilkesinin önemli bir sonucu ve gereği olarak da disiplin suç ve cezalarında kanunilik ilkesi aranmalıdır³⁶². Kanuni idare ilkesi doktrinde şu şekilde tanımlanmıştır: “*İdarenin davranışlarına kanunun ve ona eşit hukuk kurallarının, bu arada genel hukuk ilkelerinin egemen olmasıdır*”³⁶³

İdare eylem ve işlemlerini yerini getirirken kanunun çizdiği sınırlara bağlı kalarak ve kanunun kendisine tanıdığı takdir hakkını aşmadan hareket etmelidir. Bu sınırların aşılması durumunda birey devlet karşısında zayıf durumda kalabilecek ve kendisini güvende hissetmeyecektir. İdare tarafından uygulanan disiplin cezaları için de aynı durum söz konusudur. Örneğin devlet memuru görevini yerine getirirken bir hatasının olduğundan bahisle kanunda yer almayan bir disiplin cezasıyla karşılaşması durumunda haksızlığa uğraması muhtemel olmakla birlikte, sonrasında da görevini rahat olarak yerine getiremeyecektir. Çünkü hangi fiillerinden dolayı nasıl bir cezayla karşılaşabileceği konusunda büyük bir belirsizlik mevcut olacaktır. İşte bu belirsizliğin önüne geçilebilmesi

³⁵⁸ Eşitli, E. A. (2013), Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi, *TBB Dergisi*, 6, s. 5.

³⁵⁹ Söyler, Y. (2008). *İdari Usul İlkeleri Açısından Devlet Memurunun Disiplin Soruşturması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 46.

³⁶⁰ Bkz. Anayasa Mahkemesi, 04. 04. 1991 tarih ve E. 1990 / 12, K. 1991 / 7 sayılı karar “... *Anayasamızın 38'inci maddesinde idari ve adli cezalar arasında bir ayırım yapılmamış, ceza yerine geçen güvenlik önlemleri de madde kapsamına alınmıştır. Buna göre, disiplin cezaları da Anayasamızın 38'inci maddesi kapsamındadır.*”; Akyılmaz, B. (2004) Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 11.

³⁶¹ Aslan, Z. (2001). *Disiplin Suç ve Cezaları* (Birinci Bakı). İstanbul: Alfa: Yayınları, s. 49, Livanelioğlu, 1997, s. 25.

³⁶² Livanelioğlu, 1997, s. 20

³⁶³ Livanelioğlu, 1997, s. 20.

için ve devlet karşısında bireyi koruyabilme adına disiplin suç ve cezalarında da kanunilik ilkesi aranmalıdır.

Doktrinde kanunilik ilkesinin varlığından söz edebilmek için bazı alt ilkeler aranmaktadır. Bu ilkeler; *Belirlilik ilkesi*, *Kıyas yasağı ilkesi*, *Lehte kanun ilkesi*, *Ülkesellik (mülkiyet) ilkesi* ve *Şahsiyet ilkesi* şeklinde ifade edilebilir.³⁶⁴

Kamu görevlisi olarak nitelendirilen bilirkişi için de disiplin suç ve cezalarında kanunilik ilkesine riayet edilmesi gereklidir. Aksi takdirde her konuda bilirkişinin disiplin sorumluluğu söz konusu olabilecek, idare bilirkişiye keyfi olarak istediği disiplin cezasını uygulayabilecektir. İşte bu durumun önüne geçilebilmesi ve bilirkişinin hangi eyleminden dolayı ne tür bir cezayla karşılaşabileceğini bilebilmesi adına, ilgili kanunda bilirkişiye uygulanabilecek disiplin cezaları ve bu cezalara temel oluşturan fiiller açıkça ifade edilmelidir. Bu durum aynı zamanda ne tür eylemlerin ne şekilde cezalandırılabilceğini bilen bilirkişi için de görevini yerine getirirken daha dikkatli ve güven içerisinde hareket etmesini sağlayacaktır.

3.3.2. Maddi Unsur

Suçun maddi unsuru, suç konusu eylemin kanundaki düzenlemeye uygun olarak fail tarafından gerçekleştirilmiş olmasıdır. Suç konusu eylemin ise icra ya da ihmal suretiyle gerçekleştirilen bir hareket sonucu ortaya konulması şarttır³⁶⁵. Doktrinde maddi unsur kavramı farklı ölçütler esas alınarak değerlendirilmektedir. Bir görüş maddi unsur hareket olarak görürken bir diğer görüş hareket, netice ve illiyet bağı kapsayan bir bütün olarak ele almaktadır³⁶⁶. Netice kavramı suç konusu eylemin dış dünyada ortaya çıkardığı değişiklik iken, illiyet bağı kavramı ise suç konusu eylem ile netice arasındaki ilişki olarak ifade edilmektedir³⁶⁷. LİVANELİOĞLU disiplin suçları açısından maddi unsur olarak; hareket, netice ve illiyet bağı esas alan bütünü kabul etmektedir³⁶⁸. Bu düşüncenin altında yatan temel etmen ise, disiplin suçlarının tamamının neticesi harekete bitişik suçlar olmasıdır.

Bilirkişinin disiplin sorumluluğuna gidilebilmesi için kanunda tarif edilen eylemin bilirkişi tarafından kanundaki tarife uygun olarak gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir.

³⁶⁴ Eşitli, 2013, s. 10.

³⁶⁵ Alacakaptan, U. (1975). *Suçun Unsurları*, Ankara: Sevinç Matbaası, s. 39.

³⁶⁶ Livanelioğlu, 1997, s. 26.

³⁶⁷ Göktürk, N., Özgenç, İ. ve Üzülmez, İ. (2012). *Ceza Hukukuna Giriş* (Birinci Baskı), Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2476, s. 23.

³⁶⁸ Livanelioğlu, 1997, s. 27.

Şayet kanundaki disiplin sorumluluğunu gerektirecek fiil somut olay açısından gerçekleşmemiş ise bilirkişinin disiplin sorumluluğuna gidilebilmesi mümkün olmayacaktır. Yine eylemin kanundaki tarife uygun olarak gerçekleştiğinin tespiti durumunda da kanunilik unsurunun gereği olarak ancak kanunda o eylem için öngörölmüş olan disiplin cezası verilebilecektir.

Konu bir örnek çerçevesinde şu şekilde somutlaştırılabilir. 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının b bendinde “*Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak verilmemesi*” durumunda bilirkişinin bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılacağı düzenlenmiştir. Söz gelimi bilirkişinin bilirkişi raporunu belirlenen süre içerisinde mazeretsiz olarak vermediği değerlendirilirse yalnızca sicilden ve listeden çıkarılma disiplin yaptırımı uygulanabilecektir. Çünkü Kanun eylemi ortaya koymuş ve eylemin sübuta erdiğinin tespiti halinde de ne tür bir cezanın verileceğini belirlemiştir. Olay disiplin suçunun maddi unsuru yönünden irdelenecek olursa; ilk olarak bilirkişinin bilirkişi raporunu belirlenen süre içerisinde vermediği somut olarak ortaya konmalı ardından bu duruma ilişkin bilirkişinin geçerli bir mazeretinin olmadığı tespit edilmelidir. Ancak o zaman Kanun'daki tarife uygun olarak eylemin sübuta erdiği değerlendirilmesi yapılabilecektir.

3.3.3. Hukuka Aykırılık Unsuru

Hukuka aykırılık unsuru, söz konusu eylemin hukuk düzeninin bütünü açısından aykırılık oluşturması ve bu aykırılığı ortadan kaldıracak bir hukuka uygunluk sebebinin mevcut eylem ve olay açısından gerçekleşmemiş olmasını ifade eder. Önemle belirtilmelidir ki tipiklik ve hukuka aykırılık kavramları birbirlerinden farklı olmakla birlikte kanundaki tanıma uygun olarak tipiklik değerlendirmesi yapılmadan hukuka aykırılık unsuru irdelenemez³⁶⁹. Bir diğer önemli nokta da hukuka aykırılığın derecelendirilmesinin mümkün olmaması farklı bir deyişle fiilin hukuka aykırı veya hukuka aykırı değil şeklinde nitelendirilmesi gerektiğidir³⁷⁰.

Disiplin suçunun oluşabilmesi açısından diğer unsurlar gibi hukuka aykırılık unsurunun da varlığı şarttır. Burada özellikle hukuka uygunluk sebeplerinden bir tanesi olan “kanunsuz emir” konusuna yer verilmelidir³⁷¹. Kamu görevlileri görevlerini icra ederlerken,

³⁶⁹ Göktürk, N. (2016). Suçun Yasal Tanımında Yer Alan “Hukuka Aykırılık” İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1), s. 417.

³⁷⁰ Özgenç, İ. (2011). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Altıncı Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları, s. 273.

³⁷¹ Livanelioğlu, 1997, s. 32.

sorumluluklarının ayrılmaz bir parçası olarak görevlerine ilişkin, uymakla yükümlü buldukları hukuk kurallarını ve disiplin kurallarını göz ardı etmemeleri gerekir³⁷². Konuya ilişkin yasal düzenlemeler şu şekildedir:

Anayasamızın 137'nci maddesi:

“Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.”

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 11'inci maddesi:

“Devlet memurları kanun, tüzük ve yönetmeliklerde belirtilen esaslara uymakla ve amirler tarafından verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü ve görevlerinin iyi ve doğru yürütülmesinden amirlerine karşı sorumludurlar.

Devlet memuru amirinden aldığı emri, Anayasa, kanun, tüzük ve yönetmelik hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Amir emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, memur bu emri yapmağa mecburdur. Ancak emrin yerine getirilmesinden doğacak sorumluluk emri verene aittir.

Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

Acele hallerde kamu düzeninin ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.”

Maddeler irdelendiğinde, kanunsuz emre ilişkin emri yerine getiren kişi açısından disiplin sorumluluğunun oluşmaması ve hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilebilmesi için sırasıyla şu şartların mevcut olması gereklidir:

1. Verilen emir hukuka aykırı olmalıdır.
2. Verilen emrin konusu suç teşkil etmemelidir.
3. Emri alan emri yerine getirmemeli ve durumu emri verene(amire) bildirmelidir.
4. Emir veren(amir), emrinde ısrar etmeli ve yazılı olarak emrini yenilemelidir.

Konuya ilişkin olarak belirtilmesi gereken diğer bir nokta da yasal düzenlemelerin bir kısmında hukuka özel aykırılık sebeplerine yer verilmiş olmasıdır³⁷³. Bu konuda bir

³⁷² Duman, İ. H. (1987). Kanunsuz Emir, *Yargıtay Dergisi*, 13(12), s. 45.

³⁷³ Livanelioğlu, 1997, s. 33.

önceki konuda olduğu gibi 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının b bendinde yer alan “*Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak verilmemesi*” durumu örnek verilebilir. Burada bendin ilk kısmında kanuni bir sebebin mevcut olmasının, bilirkişilik yapmaktan kaçınılması fiilini hukuka uygun hale getireceği düzenlenirken, bendin ikinci kısmında da raporu belirlenen sürede vermemeye ilişkin özel bir hukuka aykırılık durumu aranmış ve bu durumun mazeretsiz olarak gerçekleşmiş olması gerektiği ifade edilmiştir.

3.3.4. Manevi Unsur (Kusurluluk)

Bir suçun varlığından söz edebilmek için tipiklik, maddi unsur ve hukuka aykırılık yetmez³⁷⁴. Bu unsurların yanı sıra manevi unsurun da mevcut olması gerekir. Manevi unsurdan maksat; fail ile failin hukuka aykırı eylemi arasındaki bağıdır, bir diğer ifade ile failin kusurlu bulunmasıdır³⁷⁵. Kusurluluktan ne anlaşılması gerektiği doktrinde şu şekilde ifade edilmektedir: “*Kanunun suç saydığı bir fiili ve onu meydana getiren hareketin neticelerini bilerek ve isteyerek işlemek iradesi ile hareket etmek diğer bir deyişle kastın mevcut olmasıdır*”³⁷⁶. Burada taksirle işlenen suçlar açısından kusurluluğun nasıl değerlendirileceği düşünülebilir. Taksirle işlenen suçlarda kusurluluğun oransal değerlendirmesi mümkün olmadığından bu değerlendirme olayın niteliğine göre hâkim tarafından yapılmaktadır³⁷⁷. Konuya ilişkin genel kabul ve Danıştay Kararları; disiplin suçları açısından asıl olanın kastın aranması gerektiği, taksirin ise istisna olduğu yönündedir³⁷⁸.

3.4. DİSİPLİN CEZASININ AMACI ve NİTELİĞİ

Disiplin cezalarının amacı, kamu hizmeti yerine getiren kamu görevlisini görevine bağlamak ve kamu hizmetlerinin aksamasını önlemektir. Kamu hizmetlerinin aksamasının önlenmesi ve kurum düzeninin tekrar sağlanması adına disiplin cezası öngörülen fiiller, kimi zaman suç niteliğine haiz iken kimi zaman da suç niteliğinde olmayabilir³⁷⁹.

³⁷⁴ Kaçar, H. (1998). *Suç, Suçun Unsurları ve Memur Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Maliye Bakanlığı APK Kurulu Başkanlığı Yayın No. 1998/349, s. 45.

³⁷⁵ Kaçar, 1998, s. 45.

³⁷⁶ Livanelioğlu, 1997, s. 35.

³⁷⁷ Çiftcioğlu, C.T. (2013) Türk Ceza Kanunu'nda Taksir, *Ankara Barosu Dergisi*, 3, s. 336.

³⁷⁸ Livanelioğlu, 1997, s. 35.

³⁷⁹ Boz, S. S. (2017). Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(2), s. 20.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 124'üncü maddesinin ikinci fıkrasında disiplin cezalarının amacı ortaya konulmuştur. Buna göre disiplin cezalarının amaçları şunlardır:

1. Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesinin sağlamak,
2. Mevzuatın emrettiği ödevleri yerine getirmeyenleri ve zorunlu kıldığı hususları yapmayanları cezalandırmak,
3. Mevzuatın yasakladığı işleri yapanları cezalandırmak.

Burada bütünü kapsar nitelikte olan 'Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak' amacı üzerinde durulmalıdır. Kamu görevlisinin işe gelmediğini ya da geç geldiğini varsayacak olursak, bu durumda vatandaşın kamusal işlerini yerine getirebilmesi mümkün olmayacaktır. Örneğin vatandaşlar vergisini yatıramayacak, ehliyetini alamayacak veya diğer kamusal işlerini tamamlayamayacaktır. İşte bu noktada vatandaşın mağduriyetine sebep olan kamu görevlisinin cezalandırılması gerekmektedir. Aksi takdirde kamu görevlisinin bu tarz davranışları alışkanlık haline getirmesi ve kamu hizmetlerinin aksaması sonucuyla karşılaşılacaktır.

Danıştay 8. Dairesi tarafından verilen bir kararda da disiplin cezalarının amacı şu şekilde ortaya konulmuştur:

“...Özellikle kamu görevi yürüten bireyler açısından disiplin cezalarının amacı, kamu görevlisini görevine bağlamak, kamu hizmetinin gereği gibi yürütülmesini ve bu suretle kurumların huzurunu temin etmektir. Disiplin cezaları kamu hizmetlerinin gereği gibi yapılması ve memurların hiyerarşik düzen içerisinde uyumlu hareket etmeleri amacıyla uygulanmaktadır. 657 sayılı Kanun'un 124'üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan 'Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile...' ifadesi de, disiplin cezalarının belirtilen amacını ortaya koymaktadır...”³⁸⁰.

Her ne kadar yukarıda yapılan açıklamaların genelinden disiplin cezalarının amacının kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesi ve kurum düzeninin sağlanması olduğu anlaşılıyorsa da yalnızca bu amaçlarla sınırlı değildir. Belirtilen amaçların ötesinde bireyin devlete duyduğu saygınlık ve güvenin muhafazası söz konusudur³⁸¹.

Konu bir diğer kamu görevlisi olan bilirkişi açısından da aynı şekilde düşünülebilir. Şöyle ki 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 'Bilirkişilik Sicilinden ve Listesinden Çıkarılma' başlıklı 13'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının b bendinde “*Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde*

³⁸⁰ Bkz. Danıştay 8. Dairesi'nin 09.03.2016 tarih ve E. 2016/1221 sayılı kararı.

³⁸¹ Akyılmaz, 2004, s. 11.

mazeretsiz olarak verilmemesi” düzenlemesine yer verilmiş ve bu fiilinin karşılığında da disiplin yaptırımı öngörülmüştür. Görevini yerine getirmeyen bilirkişinin, davaların uzamasına ve kamu hizmetlerinin aksamasına sebebiyet vereceği kaçınılmaz olduğundan, bu fiiline karşılık olarak disiplin yaptırımı uygulanması yerinde olacaktır.

Disiplin cezalarının niteliği ortaya konulurken genel cezalarla ne gibi benzerlik ve farklılıklarının olduğunu ifade etmekte yarar bulunmaktadır. Bu karşılaştırma sonucunda disiplin cezalarının niteliği de daha iyi anlaşılacaktır. İlk olarak; cezaları veren makamlar arasında fark bulunmaktadır. Disiplin cezaları idari merciler tarafından tesis edilirken, genel cezalar bağımsız adli yargı makamlarınca verilmektedir³⁸². İkinci olarak; disiplin suçları yalnız kamu görevlileri tarafından işlenebilen özgü suçlardır, ancak genel cezaları gerektiren suçlar istisnaları olmakla birlikte herkes tarafından işlenebilen suçlardır³⁸³. Üçüncü olarak; disiplin cezalarının ertelenmesi mümkün değilken genel cezaların ertelenebilmesi mümkündür. Son olarak genel cezalar adli sicil kaydında yer almasına rağmen, disiplin cezaları adli sicil kaydına işlenmez³⁸⁴.

Disiplin hukuku henüz tek başına bir alan olarak kabul edilmemekle birlikte, idare hukukunun yanı sıra ceza hukukuna yakın bir alan olarak görülmektedir³⁸⁵. Her şeyden önce disiplin cezalarının amacının, kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak olduğu ifade edilmişti. Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesi ise bir nevi kamu düzeninin de korunması anlamını taşır. Zaten genel cezaların en önemli işlevlerinden birisi de kamu düzeninin korunmasıdır. Bu noktada geniş anlamda bir amaç ortaklığından söz edebilmek mümkündür. Disiplin cezaları ile genel cezalar arasındaki benzerliği Danıştay 12. Dairesi yeni tarihli bir kararında şu şekilde ifade etmiştir:

“Disiplin hukuku, cezalandırılma ilkeleri açısından ceza hukuku ile benzer özellikler taşımakta olup, kişilerin disiplin cezası ile cezalandırılabilmesi için suç olarak belirlenmiş olan tutum ya da davranışın ilgilisi tarafından işlenmiş olduğunun kesin ve şüpheye yer bırakmayacak şekilde saptanması ve maddi gerçeğin tüm boyutlarıyla ortaya konması gerekmektedir. Ayrıca evrensel ceza hukuku ile Türk Ceza Kanunu’nda yer alan ‘şüpheden sanık yararlanır’ ilkesi disiplin hukukunda da uygulama alanı bulmaktadır. Buna göre; disiplin yaptırımı uygulanacak kişi tarafından ikrar edilmeyen ve eldeki mevcut deliller ile disiplin normuna aykırı fiilin ispatı

³⁸² Karahanoğulları, 1999, s.3.

³⁸³ Onar, S. S. (1966). *İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt 2*, (Üçüncü Baskı). İstanbul: Hak Kitabevi, s. 1189; Sökmen, U. (2009). Kamu İdaresinde Soruşturma Kovuşturma, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2009/400, Ankara, s. 154; Hakeri, H. (2011). *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (On İkinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları, s. 43.

³⁸⁴ Hakeri, 2011, s. 45.

³⁸⁵ Durmuş, A. A. (2009). *Memur Disiplin Hukuku* (Beşinci Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi, s. 20.

mümkün olmayan hallerde ‘şüpheden sanık yararlanır’ ilkesi gereğince ilgiliye disiplin cezası verilemeyeceğinin kabulü gerekmektedir”³⁸⁶.

Görüldüğü üzere temel amacı kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak olan disiplin cezalarının, niteliksel olarak genel cezalardan bir takım farklılıkları bulunsa da birçok noktada da benzerlik gösterdikleri tartışmasızdır.

3.5. BİLİRKİŞİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Bilirkişinin yükümlülükleri konusu genel olarak bilirkişinin sorumluluğuyla bağlantılı olup disiplin sorumluluğu ile de doğrudan ilgilidir. Bu kapsamda incelenen başlık altında ana hatlarıyla bilirkişinin yükümlülükleri ele alınacak olup, belirtilen yükümlülüklerin ihlali halinde ne gibi yaptırımlarla karşılaşılacağı sonraki kısımlarda detaylı olarak incelenecektir.

3.5.1. Bazı Hallerde Bilirkişilik Görevini Kabul Yükümlülüğü

Hukukumuzda kural olarak bilirkişilik yapmak zorunlu değildir yani bilirkişi olarak tayin edilen kişi bu görevi kabul etmekle yükümlü değildir. Bunun iki sebebinin olduğu söylenebilir. Öncelikle bilirkişilik uzmanlık, teknik veya özel bilgi gerektirir. Alanında uzman olmayan kişi bilirkişi olarak görevlendirilmemelidir³⁸⁷. Atanan bilirkişi dosya için bu tür bilgilere yeterli ölçüde sahip değilse bu görevi reddedebilir. İkinci olarak bilirkişinin yerine yenisinin atanması yani ikamesi mümkündür³⁸⁸. Bu nedenle atanan bilirkişi bu görevi kabul etmek zorunda değildir. Fakat bazı küçük bölgelerde bilirkişilerin azlığı ve atanan bilirkişinin bunu kabul etmemesi bazı problemlere yol açabilir. Bu çerçevede yargılama faaliyetinin gereksiz uzamasını önleme ve bilirkişilerin kendisine verilen görevden keyfi olarak kaçınmalarının önüne geçilebilmesi maksadıyla, gerek HMK’da gerekse de CMK’da bazı hallerde bilirkişilerin kendilerine verilen görevi ifa ile yükümlü olduğu düzenlenmiştir. HMK’nın 270’inci maddesi ve CMK’nın 65’inci maddesi çerçevesinde bilirkişiliği kabul ile yükümlü olan kişiler şu şekilde sıralanabilir:

1. Resmi bilirkişilik ile görevlendirilenler ve bilirkişilik yapmak üzere bilirkişi listesine kaydedilenler

³⁸⁶ Danıştay 12. Dairesi’nin 30.05.2017 tarih ve E. 2016/7260, K. 2017/2823 sayılı kararı.

³⁸⁷ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi’nin 14.03.2013 T. ve E. 2013/2323, K. 2013/4360 sayılı kararı “*Bilirkişi seçimi yapılırken düşüncesine başvurulacak kişi veya kişilerin özel ve teknik bilgilerinin yeterli olup olmadığı üzerinde durulması gerekir. Mahkemenin hükmüne esas aldığı raporu düzenleyen bilirkişi jeofizik mühendisi olup, suya müdahalenin men’i davalarında uzman değildir, bu nedenle rapora itibar edilemez.*” . Yargıtay 3. Hukuk Dairesi’nin 12.09.2013 T. ve E. 2013/9960, K. 2013/12571 sayılı kararı “*konusunda uzman olmayan bilirkişiden alınan raporla hüküm kurulması bozma sebebidir.*”

³⁸⁸ Sevük, 2006, s. 50.

2. Bilgisine başvurulacak konuyu bilmeksizin meslek ya da zanaatlarını icra etmesine imkân olmayanlar

3. Bilgisine başvurulacak konu hakkında meslek ve sanat icrasına resmen yetkili olanlar. Bu çerçevede doktorlar, eczacılar, diş hekimleri, mühendisler, mimarlar sayılabilir³⁸⁹.

Bilirkişilik görevini kabul yükümlülüğü bulunan kişiler tanıklıktan çekinme sebeplerine veya mahkemece kabul edilen başka bir sebebe dayanarak bilirkişilikten çekinebilirler.

Bilirkişilik Kanunu'nun 13'üncü maddesinin 1-b fıkrasında, bilirkişilik listesine kaydolup da kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması, sicilden ve listeden çıkarılma sebebi olarak kabul edilmiştir. Kanun maddesinde belirtildiği üzere yükümlülüğün ihlali disiplin yaptırımıyla karşılık bulmuştur.

Uygulamada kimi zaman hukuk fakültesi öğretim üyelerinin bilirkişilik görevini yapmaya zorlandıkları ve aksi durumda disiplin hükümlerine (HMK m. 245) başvurulduğu görülmektedir³⁹⁰.

Bilirkişilik görevini kabul yükümlülüğü olanlar mahkemece çağrıldıklarında davetiyedeki gün ve saatte mahkemeye gelmeleri, yemin etmeleri ve kendilerine verilen süre içerisinde belirtilen konularda oy ve görüşlerini sunmaları gerekir. Geçerli bir özrü olmaksızın mahkemece yapılan davete uymayıp, tayin edilen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmayan yahut mahkemeye gelip de yemin etmekten veya süresinde oy ve görüş bildirmekten kaçınan bilirkişiler hakkında, tanıklığa ilişkin disiplin hükümleri uygulanır ve durum bilirkişilik bölge kuruluna bildirilir (HMK m. 269/II ve CMK m. 71). Tanıklığa ilişkin disiplin hükümleri uygulanmasının önkoşulu bilirkişinin kanunen görevi kabule yükümlü olmasıdır³⁹¹. Dolayısıyla hukuk fakültesi öğretim üyelerinin bilirkişilik görevini kabul yükümlülüğü olup olmadığı bu noktada önem arz etmektedir. Hukuk fakültesi öğretim üyelerinin bilirkişiliği kabul yükümlülüğü yoktur³⁹². Bu kişiler resmi bilirkişiler de değildirler³⁹³. Resmi bilirkişilerden kasıt; belirli konularda oy ve görüşlerini bildirmekle

³⁸⁹ Tanrıver, S. (2016). *Medeni Yargıda Bilirkişilik*(Dördüncü Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 71.

³⁹⁰ Tanrıver, 2016, s. 71.

³⁹¹ Tanrıver, 2016, s. 72.

³⁹² Tanrıver, 2016, s. 72.

³⁹³ Tanrıver, S. (2011). Hukuk Fakültesi Öğretim Üyeleri (Elemanları) Mahkemelerce Bilirkişilik Görevini Kabule Zorlanabilirler Mi?, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 92, s. 382.

kanunen görevlendirilmiş kurum ve kuruluşlardır³⁹⁴. Kişi bazında tek zorunluluk tıp fakültesi öğretim üyeleri içindir³⁹⁵.

Konuya örnek oluşturması açısından İMREGÜN, davacı vekillerinin itiraz dilekçelerinde kullandıkları üslubun kendilerinde oluşturmuş olduğu olumsuz etkiyi sebep göstererek bilirkişilik görevinden çekilmek istemesine rağmen, mahkemece bu talebi kabul görmemiştir³⁹⁶.

Hukukumuzda hâkimin hukuku bildiği ve bu konularda başkasına ihtiyaç duymadığı görüşü hâkim olup hukuki konularda bilirkişiye başvurulması yasaktır. Sayılan gerekçeler dikkate alındığında hukuk fakültesi öğretim üyeleri bilirkişiliği kabule zorlanamaz ve bu görevi kabul etmediklerinde kendilerine bir yaptırım uygulanamaz.

3.5.2. Davete İcabet Etme Yükümlülüğü

Bilirkişilik görevini kabule yükümlü olanlar mahkemece çıkarılan davetiyeye icabet etmek zorundadır. Geçerli bir özrü olmaksızın mahkemece yapılan davete icabet etmeyen kişiler hakkında disiplin ve cezai yaptırımlar uygulanır fakat bu yaptırımların davetiyede açık ve net bir şekilde belirtilmiş olması gerekir³⁹⁷.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 269'uncu maddesinin 2'nci fıkrasında, belirtilen yükümlülüğe aykırı davranan bilirkişiler hakkında tanıklığa ilişkin disiplin hükümlerinin uygulanacağı ve durumun bilirkişilik bölge kuruluna bildirileceği ifade edilmiştir. Maddenin gönderme yaptığı tanıklığa ilişkin disiplin hükümlerine bakıldığında ise, yükümlülüğüne aykırı davranan bilirkişinin zorla getirileceği, gelmemesinin sebep olduğu giderlere ve beş yüz Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına hükümlenacağı düzenlenmiştir (HMK m. 269/2, HMK m. 245). Aynı minvalde bir düzenlemeye CMK'da da yer verilmiş ve 3 ayı geçmemek üzere disiplin hapsinin uygulanabileceği öngörülmüştür (CMK m. 60 – m. 71). Bölge kuruluna yapılacak olan bildirimden sonra kurulca verilebilecek disiplin cezaları ilerleyen bölümlerde incelenecektir.

³⁹⁴ Tanrıver, 2011, s. 382

³⁹⁵ Tanrıver, 2011, s. 382.

³⁹⁶ İmregün, O. (2008). *Bilirkişi Raporları 2007*, İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 159-173.

³⁹⁷ Tanrıver, 2016, s. 73.

3.5.3. Yemin Etme Yükümlülüğü

Görevini ifa edecek olan bilirkişinin yemin etme yükümlülüğü vardır. Bu yükümlülük bilirkişilik görevinin bir kamu görevi olduğuna delil teşkil eder. Yemin etme sadakat yükümlülüğünün bir uzantısı olmakla beraber bilirkişinin objektif ve tarafsız kalması için manevi bir cebir hissetmesini amaçlar³⁹⁸. Böylece yemin eden bilirkişi yemin etmemiş olan bilirkişiye oranla dış etmenlerden daha fazla uzak kalabilir³⁹⁹.

Yemin metni; HMK'nın 271'inci maddesinde:

“Bilirkişilik görevimi sadakat ve özenle, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsız ve objektif bir biçimde yerine getireceğime, namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ederim” şeklinde düzenlenirken CMK'nın 64'üncü maddesinde “Görevimi adalete bağlı kalarak, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsızlıkla yerine getireceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim” şeklinde düzenlenmiştir.

Listelere kayıtlı olmayan bilirkişilerin görevlendirilmesi durumunda mahkemece yemin verilir ancak listede kayıtlı olan bilirkişiler her dava ve işte tekrar tekrar yemin ettirmeye gerek olmaksızın önceden ettikleri yemine bağlı oldukları hususu kendilerine anlatılır (HMK m. 271).

Yemin manevi bir baskı yaratır ve hâkim bilirkişinin tereddütlü olup olmadığını yemin ettiği esnada anlayabilir. Hâkimin bilirkişinin işini objektif olarak yapamayacağı noktasında şüphe duyması durumunda, yeni bir bilirkişi tayin etmesi yerinde bir çözüm olacaktır⁴⁰⁰.

Bilirkişi olarak görevlendirilen kişi sağır, dilsiz ise yemin metnine uygun olarak okuma yazma biliyorsa yazılı şekilde, bilmiyorsa işaret dilinden anlayan bir bilirkişi aracılığıyla yemin etmelidir⁴⁰¹.

3.5.4. Bildirimde Bulunma Yükümlülüğü

Bilgisine başvuru alan bilirkişi, kendisine verilen görevin, uzmanlık alanına girmediğini, inceleme konusu maddi vakıaların açıklığa kavuşturulması ve tespiti için, uzman kimliği bulunan başka bir bilirkişi ile işbirliğine ihtiyaç duyduğunu veya görevi kabulden kaçınmasını haklı kılacak mazeretini bir hafta içinde görevlendirmeyi yapan mahkemeye bildirmelidir (HMK m. 275). Ayrıca bilirkişi bazı hususların araştırılmasına

³⁹⁸ Güreli, 1967, s. 66; Yenisey ve Nuhoğlu, 2015, s. 223.

³⁹⁹ Akyol, Ş. (1991). Hukuk Usulünde Bilirkişilerle İlgili Bazı Problemler, *Mukayeseli Hukukta Bilirkişilik ve Sorunları*, Afşaroğlu Matbaası, s. 71.

⁴⁰⁰ Tanrıver, 2016, s. 75.

⁴⁰¹ Tanrıver, 2016, s. 75.

veya bazı kayıt ve belgelerin getirtilmesine ihtiyaç duyuyorsa, bunların sağlanması için, kendisini görevlendiren mahkemeye bir hafta içinde bilgi vermesi ve talepte bulunması gerekir.

Kamu görevlisi olan bilirkişinin görevini yerine getirirken suç teşkil eden davranışların varlığından haberdar olması halinde derhal yetkili makamlara başvurması gerekmektedir. Aksi takdirde bilirkişi eğer sağlık mesleği mensubu ise TCK'nın 280'inci maddesi, değilse 279'uncu maddesi bağlamında suç işlemiş olur. Bilirkişinin suç teşkil eden davranışların varlığından haberdar olur olmaz yetkili makamlara başvurması, yargılamanın gecikmeksizin başlamasını sağlayacağından kamu yararına bir davranış olacaktır⁴⁰². Kamu görevlileri TCK'da düzenlenen bu suç tipleriyle aynı zamanda devlet adına gözetim yapan ve suç teşkil eden davranışları derhal yetkili makamlara bildiren gözetleyici devlet uzuvları haline gelmektedir⁴⁰³.

3.5.5. Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü

Bilirkişi görevini icra ederken yalan beyanlardan uzak durmalı, adaletin tesisi için üstlendiği büyük görevin bilinci ile hareket etmelidir. Tarafsız ve objektif kalmalı ve sadece doğruları söyleyerek mahkemeye yardımcı olmalıdır. Dosyalar sadece evraktan ibaret değildir, her birinde insanların yaşanmışlığı yer almaktadır. Meslek ahlakına sahip olan bilirkişiden bu yaşanmışlıklara doğru ve tarafsız bilgileri ile dokunması beklenir. Gerçeğe aykırı rapor verdiği için bahisle bilirkişinin hukuki sorumluluğuna gidilebilmesi için kasıt veya ağır kusur aranmaktaysa da, uzman olan bir kişiden beklenen hafif kusur dahi göstermemesidir⁴⁰⁴.

Bilirkişi raporlarının denetlenmesi hâkimin görevi olduğu gibi aynı zamanda tarafların da hakkıdır⁴⁰⁵. Bu nedenle tarafların bilirkişilere sorular sorması ve bilirkişilere de kendilerini ifade etme olanağının tanınması gerekir⁴⁰⁶.

Bilirkişilerden yalnızca uzman olduğu bilgiler ışığında bir rapor hazırlaması; kişisel duygu, çıkar ve menfaatlerden uzak kalması beklenir. Aksi halde dürüst olmayan kişiler bilirkişilik maskesi altında adaleti yanıltacak ve belki de gerçeğin bilerek saklı kalmasına

⁴⁰² Kolcu, S. (2014). *TCK'da Suçu Bildirmeme Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 124.

⁴⁰³ Karakehya, H. (2009). "Gözetim ve Suçla Mücadele": Gözetimin Tarihsel Gelişimi ile Yakın Dönemde Gerçekleştirilen Hukuki Düzenleme ve Uygulamalar Bağlamında Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(2), s. 338.

⁴⁰⁴ Erdoğan ve Toraman, s. 66.

⁴⁰⁵ Akyol, 1991, s. 72.

⁴⁰⁶ Akyol, 1991, s. 72.

sebebiyet vereceklerdir⁴⁰⁷. Bu nedenle bilirkişilerin hükme esas alınan husus hakkında kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu sabit olması, yargılamanın yenilenmesi sebebidir.

3.5.6. Tarafsız Davranma Yükümlülüğü

Bilirkişilik kurumuna ilişkin yemin, bilirkişinin yasaklılığı ve reddi, bilirkişinin çekinebilmesi, bilirkişi raporlarına itiraz hükümleri bilirkişinin tarafsızlığını sağlamaya yönelik düzenlemelerdir. Tarafsızlık ve doğruyu söyleme birbiri ile yakından ilişkili iki ilkedir.

Bilirkişinin gerek taraflardan gerekse hâkimden bağımsız olması icap eder. Bu çerçevede taraflarla bilirkişi arasında hukuki, kişisel, ekonomik hiçbir bağın bulunmaması gerekir⁴⁰⁸. Hâkim de bilirkişiye emir ve talimat vermemeli onu yönlendirmemelidir.

Bilirkişilik konusunda Yargıtay tarafından sıklıkla üzerinde durulan ve birçok kararında bozma sebebi teşkil eden iki ilke; bilirkişinin konu üzerindeki bilgisi, uzmanlığı ve tarafsızlığıdır⁴⁰⁹.

Konuya ilişkin olarak örnek bir olayda; davalı vekili kendisi tarafından takip edilen ve derdest olan birçok farklı davada, görevlendirilen bilirkişinin karşı taraf vekili olarak hareket ettiğinden bahisle, söz konusu davada bilirkişinin reddini istemiştir. Buna karşın davada bilirkişi olarak görevlendirilen İMREGÜN; bu ret talebinin hukuki olmadığını, avukatların dava taraflarının kefilisi değil savunucusu olduklarını belirterek kendisi bilirkişilikten çekilmek istemiştir⁴¹⁰.

3.5.7. Görevini Sadakat ve Özenle Yerine Getirme Yükümlülüğü

Bilirkişi sahip olduğu bilimsel verileri özenle ve titizlikle somut olaya uygulamalı ve gerek hâkim gerekse taraflar açısından anlaşılabilir bir rapor düzenlemelidir. Raporunu sırf hazırlamış olmak için hazırlamamalı gereken ehemmiyeti vermelidir. Bilirkişi raporu belirsizlik, eksiklik ve çelişki taşımamalıdır⁴¹¹.

⁴⁰⁷ Deryal, 2001, s. 21.

⁴⁰⁸ Tanrıver, 2016, s. 79.

⁴⁰⁹ Karaburun, 2017, s. 200.

⁴¹⁰ İmregün, 2008, s. 186.

⁴¹¹ Alangoya, Yıldırım ve Deren-Yıldırım, 2009, s. 365.

Bilirkişi raporu bilimsel verilere dayanmalı, denetlenebilir olmalı ve güncel bilgilere mahkeme ve tarafların anlayacağı biçimde yer vermelidir⁴¹². Yargıtay’a göre bu özellikleri taşımayan raporlar hüküm vermek için yeterli değildir⁴¹³. Bilirkişilerin raporunu geç vermesi, eksik rapor hazırlaması, teknik terimlere fazlaca yer vermesi yargılamayı uzatan faktörler arasında yer almaktadır⁴¹⁴. Özenli hazırlanan raporlar ise adil yargılanma hakkının tesisini de kolaylaştıracaktır.

Bilirkişi raporunun hâkim için aydınlatıcı ve doyurucu olması şarttır⁴¹⁵. Gerek hâkim gerekse taraflar bilirkişiye sorular sorarak eksik ya da çelişkili durumların bilirkişi tarafından giderilmesini sağlamaya çalışmalıdırlar⁴¹⁶. Bilirkişi mütalaası hâkimi yeterince aydınlatmıyorsa aynı kişiden ek rapor alınarak eksiklerin giderilmesi ya da başka bir bilirkişiden yeni bir rapor alınması gerekmektedir⁴¹⁷. Ancak iki farklı bilirkişiden rapor alınmış ve bunlar arasında zıtlık fark edilmişse üçüncü bir rapor alınması gerekir⁴¹⁸. Bu durum hâkimin bilirkişi raporu ile bağlı olmamasının doğal bir sonucudur⁴¹⁹.

3.5.8. Görevini Bizzat Yerine Getirme Yükümlülüğü

Bilirkişi kamu görevi icra etmektedir ve kamu hukukunda geçerli olan “verilen görevi bizzat yapma ilkesi” bilirkişiler açısından da geçerlidir⁴²⁰. Zaten HMK’nın 276’ncı maddesinde de bunun yansıması görülmektedir. Bu maddeye göre bilirkişi, kendisine verilen görevi bizzat yerine getirmekle yükümlüdür, görevinin icrasını kısmen yahut tamamen başka bir kimseye bırakamaz.

Uygulamada bazı bilirkişilere yapabileceklerinden fazla iş verildiği gözlemlenmektedir. Hâkim veya mahkeme kimi bilirkişilerle iyi anlaşabilir, bu kişilerin hazırladığı raporu nitelikli bulabilir; ancak bu hallerde dahi her işi aynı bilirkişilere yüklemek hem bilirkişinin iş yükünü gereksiz artırarak rapor hazırlama sürelerinin artmasına

⁴¹² Ateş M. (2014). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yargıtay İlke Kararları 2. Cilt*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 1692.

⁴¹³ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi’nin 12.09.2013 T. ve E. 2013/972, K. 2013/12426 sayılı kararı; *...bilirkişi raporunda ecrimisil belirleme yönteminin açıkça ortaya konulmadığı ve saptamada esas alınan kriterlerin gösterilmediği anlaşılmaktadır. Bu durumda anılan raporun; hükme yeterli, ayrıntılı, kanaat verici ve denetlenebilir olduğunu söyleme imkânı yoktur.* . Benzer yöndeki diğer karar, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi’nin 22.01.2013 T. ve E. 2012/22906, K. 2013/858 sayılı kararı; *“..bilirkişi raporunu hazırlarken dayanakları olan özel ve somut nedenleri belirtmek zorundadır. Ayrıca raporun denetime elverişli olması da gerekir.”*

⁴¹⁴ Bayrakal, 2016, s. 300.

⁴¹⁵ Yurtcan, 2007, s. 297.

⁴¹⁶ Akyol, 1991, s. 72.

⁴¹⁷ Yurtcan, 2007, s. 297; Kuru, 2001, s. 2690.

⁴¹⁸ Yurtcan, 2007, s. 297.

⁴¹⁹ Yurtcan, 2007, s. 297.

⁴²⁰ Tanrıver, 2016, s. 83.

sebebiyet verecek hem de niteliksiz raporlar hazırlanmasının önünü açacaktır⁴²¹. Bilirkişiye fazla iş yüklemek onun görevini bir başkasına tevdi etmesine de yol açabilecektir. Ayrıca mahkeme veya hâkimin daima aynı bilirkişi veya bilirkişi heyetini görevlendirmesi dışarıdan bakıldığında da adil görünmediğinden adalet anlayışına gölge düşürür⁴²².

Bilirkişi atama yetkisi genel olarak mahkeme, hâkim veya cumhuriyet savcısındadır. Bilirkişi olarak atanan kişinin, görevinin icrasında bir başka kimseyi ataması yahut raporu bir başkasına hazırlattırması, mahkemenin bilirkişi seçimindeki münhasır yetkisine müdahale niteliğinde olur⁴²³. Dolayısıyla bilirkişiler görevlerini alt bilirkişilere başka ifade ile “taşeron bilirkişilere” devredemezler⁴²⁴. Ayrıca bilirkişinin seçiminde bilirkişinin kişisel nitelikleri ve mesleki bilgileri ön planda olduğundan ötürü, bu görevin icrası kısmen ya da tamamen başkasına bırakılamaz⁴²⁵. Ancak bilirkişi; raporunu hazırlarken bazı verilerin toplanması, raporun kâğıda dökülmesi gibi ikincil konular ve maddi yardımlar için yardımcı kişiler kullanabilir⁴²⁶. Önemli olan bilirkişinin kendi şahsi bilgisi ile değerlendirme yapıp bunu raporuna yansıtmasıdır. Ancak bu durumlarda ifanın şahsen gerçekleştirildiğinden söz edilebilir⁴²⁷.

Bilirkişi kurulundaki tüm bilirkişiler çalışmaya katılmalıdır⁴²⁸. Aksi durumda yeni bir bilirkişi heyetine rapor hazırlatılmalıdır⁴²⁹.

3.5.9. Sır Saklama Yükümlülüğü

Görev esnasında veya görev sebebiyle edinilen bilgilerin saklanması yükümlülüğü farklı bir deyişle sır saklama yükümlülüğü Osmanlı Dönemi’nden bu yana kamu görevlileri için geçerliliğini korumuştur⁴³⁰. Sır saklama yükümlülüğü bilirkişinin görevini sadakatle yerine getirme ilkesinin bir uzantısıdır⁴³¹. Bilirkişi görevi sırasında veya görevi sebebiyle edindiği bilgileri kendisi veya başkası yararına kullanamaz.

⁴²¹ Akyol, 1991, s. 59.

⁴²² Akyol, 1991, s. 59.

⁴²³ Tanrıver, 2016, s. 83-84; Yılmaz, 2017, s. 2772.

⁴²⁴ Yılmaz, 2017, s. 2772.

⁴²⁵ Tanrıver, 2016, s. 84.

⁴²⁶ Arslan, 2002, s. 37; Tarman, Z. D. (2005). *Bilirkişilik Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Bilirkişinin Üçüncü Kişiye Karşı Olan Sorumluluğu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 22.

⁴²⁷ Tarman, 2005, s. 24.

⁴²⁸ Güreli, 1967, s. 67.

⁴²⁹ Bkz. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi’nin 5.2.1996 tarihli ve E. 1996/346, K. 1996/572 sayılı kararı

⁴³⁰ Kolenoglu M. (2009). *Sağlık Mesleği Mensuplarının Sır Saklama Ve Suçu Bildirme (İhbar) Yükümlülüğü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul, s. 18.

⁴³¹ İnternet: Saldırım, M. (2013). “Bilirkişinin Hukuki, Cezaî ve Disiplin Sorumluluğu”, s. 26, Web: <http://saldirim.com> adresinden 17 Kasım 2017’de alınmıştır.

Bilirkişinin sır saklama yükümlülüğü HMK'nın 277'nci ve Bilirkişilik Kanunu'nun Temel İlkeler başlıklı 3'ncü maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Yükümlülüğün ihlali halinde üç türlü yaptırım söz konusu olacaktır. Öncelikle kamu görevlisi konumunda bulunan bilirkişinin belirtilen ihlalinde; TCK'nın 258'nci maddesinde düzenlenen 'Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması' suçu oluşabileceği gibi 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 106'ncı maddesinde düzenlenen 'Bilgi Suiistimali' suçunu da gündeme getirebilecektir⁴³². Bilirkişinin sır saklama yükümlülüğünün ihlali halinde listeden çıkarılmasının yanı sıra meslek yönünden bağlı olduğu kuruluşun kendi mevzuatına göre öngörmüş olduğu bir yaptırım ile karşılaşabilmesi de olasıdır⁴³³. Ayrıca bilirkişinin söz konusu sırrı açıklamasından dolayı zarara uğrayanlar da devlet aleyhine tazminat davası açabilecek, devlet de daha sonra ödediği tazminatı ilgili bilirkişiye rücu edebilecektir⁴³⁴.

Üzerinde durulması gereken önemli bir konu da 6754 sayılı Kanun ile bilirkişilik yapımları mümkün hale gelen özel hukuk tüzel kişileri açısından sır saklama yükümlülüğünün ve yükümlülüğün ihlali halinde sorumluluklarının ne şekilde değerlendirileceğidir. 6754 sayılı Kanun'un Temel İlkeler başlıklı 3'üncü maddesinin beşinci fıkrasında; bilirkişinin görevi sebebiyle kendisine tevdi edilen bilgi ve belgelerin veya öğrendiği sırrların gizliliğini sağlamakla yükümlü olduğu ve bu yükümlülüğün bilirkişilik görevi sona erdikten sonra da devam edeceği ifade edilmiş olup Kanun'un 13'üncü maddesinde de yükümlülüğün ihlali halinde disiplin müeyyidesinin uygulanacağı düzenleme altına alınmıştır. Kanun'da gerçek kişi ve özel hukuk tüzel kişisi ayrımı yapılmamış olmakla birlikte sır saklama gerçek kişilere mahsus bir durumdur. Özel hukuk tüzel kişisinin bilirkişi olarak görevlendirildiği bir davada, uyuşmazlığa ilişkin sırrların ifşa edilmesi halinde kimin ne şekilde sorumlu tutulabileceği tereddüt uyandırmaktadır. Her ne kadar Kanun'un 10'uncü maddesinin ikinci fıkrasında, özel hukuk tüzel kişilerinin bilirkişi olarak görevlendirilmeleri halinde düzenlenen raporlarda tüzel kişi bünyesinde bilirkişi

⁴³² Erdoğan ve Toraman, s. 68. Ayrıca Bkz. 6362 sayılı Kanun'un 106. Maddesi "(1) Doğrudan ya da dolaylı olarak sermaye piyasası araçları ya da ihraççılar hakkında, ilgili sermaye piyasası araçlarının fiyatlarını, değerlerini veya yatırımcıların kararlarını etkileyebilecek nitelikteki ve henüz kamuya duyurulmamış bilgilere dayalı olarak ilgili sermaye piyasası araçları için alım ya da satım emri veren veya verdiği emri değiştiren veya iptal eden ve bu suretle kendisine veya bir başkasına menfaat temin eden; a) İhraççıların veya bunların bağlı veya hâkim ortaklıklarının yöneticileri, b) İhraççıların veya bunların bağlı veya hâkim ortaklıklarında pay sahibi olmaları nedeniyle bu bilgilere sahip olan kişiler, c) İş, meslek ve görevlerinin icrası nedeniyle bu bilgilere sahip olan kişiler, ç) Bu bilgileri suç işlemek suretiyle elde eden kişiler, d) Sahip oldukları bilginin bu fıkra da belirtilen nitelikte bulunduğunu bilen veya ispat edilmesi hâlinde bilmesi gereken kişiler, iki yıldan beş yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılırlar. Ancak, bu suçtan dolayı adli para cezasına hükmedilmesi hâlinde verilecek ceza elde edilen menfaatin iki katından az olamaz."

⁴³³ Umar, 2014, s. 814.

⁴³⁴ Umar, 2014, s. 814.

olarak çalışacak gerçek kişilerin adı ve soyadı ile imzasının bulunacağı ifade edilmiş olsa da sır saklama yükümlülüğünün ihlali halinde ne şekilde sorumluluklarına gidileceği uygulamayla birlikte ortaya çıkacaktır.

3.5.10. Bazı Hallerde Kendisinin Görevden Alınmasını İsteme Yükümlülüğü

Bilirkişiler için yasaklılık ve ret kurumları düzenlenmiştir, bunun en önemli amacı bilirkişinin tarafsızlığını sağlamak ve bilirkişinin kendisini etkileyen faktörler altında rapor yazmasını önlemektir. Kanun koyucu yasaklılık ve ret sebeplerini düzenlerken hâkimin yasaklılık ve reddine atıf yapmıştır.

Yasaklılık ve ret sebeplerinden birinin mevcut olması halinde bilirkişi bu görevi kabul etmemelidir; ancak kabul ettikten sonra bu sebepler vücut bulmuşsa, bu sebeplerin varlığını öğrendiği andan itibaren bir hafta içinde görevden alınma talebinde bulunmalıdır. Mahkeme bu talepleri dosya üzerinden inceleyerek karara bağlar. Kabule ilişkin kararlar kesindir. Redde ilişkin kararlara karşı ise ancak esas hakkındaki kararla birlikte kanun yoluna başvurulabilir.

3.5.11. Kurul Olarak Görevlendirilme Halinde İstişare ve Müzakerelerde Bulunma Yükümlülüğü

Mahkeme kural olarak bir bilirkişi görevlendirir; ancak gerekçesinin belirtilmesi şartıyla tek sayıda olmak koşuluyla birden fazla bilirkişi görevlendirilmesinde mahsur yoktur. Bu durumlarda her bilirkişi görevini yerine getirmeli ve diğer bilirkişilerle birlikte rapor hazırlamalıdır⁴³⁵. Ancak uygulamada bilirkişilerin ayrı ayrı rapor sundukları ya da biri tarafından hazırlanan raporu diğerlerinin sadece imzalamakla yetindiği görülmektedir⁴³⁶. Bu son derece yanlış bir davranıştır. Hâkim bu tür durumları sezdiğinde bilirkişileri mahkemeye çağırıp soru sorma hakkını kullanmalıdır. Bu uygulamanın yaygınlaşması halinde bilirkişiler bunu bir çekince görüp görevlerini layıkıyla yerine getirmeye çalışacaktır. YILMAZ'a göre bu tür kararlar geçersiz sayılmalıdır⁴³⁷.

Kurul halinde bilirkişi görevlendirildiğinde beklenen ortak bir rapor hazırlanmasıdır, ancak oybirliği ile hazırlanması zorunda değildir⁴³⁸. Rapordaki görüşe katılmayan bilirkişiler muhalefet şerhi verebilir ya da ayrı bir rapor şeklinde mahkemeye görüşlerini sunabilirler⁴³⁹.

⁴³⁵ Yılmaz, 2017, s. 2803.

⁴³⁶ Güreli, 1967, s.67; Yılmaz, 2017, s. 2804.

⁴³⁷ Yılmaz, 2017, s. 2804.

⁴³⁸ Arslan, 2002, s. 41; Güreli, 1967, s. 67.

⁴³⁹ Arslan, 2002, s. 41; Güreli, 1967, s. 67.

3.5.12. Kendisini Atayan Mahkemeye İlişki İçinde Olma Yükümlülüğü

Bilirkişi kendisini görevlendiren mahkemeye arasındaki bağı koparmadan rapor hazırlamalıdır. Raporunu hazırlarken başka bir kişiye ihtiyaç duyması, başka bir belgenin temini ya da taraflarla görüşmesi gereken durumlarda mahkemeye bunu bildirmelidir. Kendisinden istenen bilginin sınırları hakkında şüpheye düştüğünde, mahkemeye bunu sormalı ve tereddüdünü gidermelidir.

Kendisini atayan mahkemeye ilişki içinde olma yükümlülüğü, bilirkişinin bağımsızlığına gölge düşürecek boyutta olmamalıdır⁴⁴⁰. Mevzuatta gerek bilirkişinin yetki ve yükümlülükleri gerekse de görevi süresince mahkemeye olması gereken ilişkileri net olarak belirlenmiştir.

3.5.13. Süresi İçinde Oy ve Görüş Bildirme Yükümlülüğü

Bilirkişilerin en önemli görevi görevlendirildikleri konuya ilişkin olarak verilen süre içerisinde oy ve görüşlerini bildirmeleridir. Bilirkişi görüşünü yazılı ya da sözlü olarak beyan edebilir. Sözlü olarak beyan edilmesi halinde beyanları tutanak altına alınır ve bu tutanak bilirkişi tarafından imzalanır.

Bilirkişinin oy ve görüşünü yetkili mercii tarafından belirlenen sorular çerçevesinde belirtmesi gerekir⁴⁴¹. Soruların ve belirlenen kapsamın dışına çıkarak hukuki değerlendirmelerde bulunması doğru olmaz.

Bilirkişinin oy ve görüşünü süresi içerisinde bildirmesi gerekir. Bu yükümlülük her şeyden önce, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmasını da içeren adil yargılanma hakkının bir gereğidir⁴⁴². Bu süre kural olarak üç ayı geçemez. Bilirkişinin talebi üzerine, mahkeme gerekçesini de göstererek süreyi en fazla üç ay daha uzatabilir. Yükümlülüğün ihlali halinde, ücret ve masraf adı altında hiçbir ödeme yapılmamasına karar verilerek bilirkişi görevden alınabilir. Aynı zamanda hukuki ve cezai sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla yükümlülüğün ihlali bölge kuruluna bildirilerek Bilirkişilik Kanunu'nda öngörülen disiplin yaptırımlarının uygulanması da sağlanabilir (HMK m. 274).

⁴⁴⁰ Erdoğan ve Toraman, s. 70.

⁴⁴¹ Erdoğan ve Toraman, s. 70.

⁴⁴² Karaburun, 2017, s. 204. Ayrıca Bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 21.12.2006 tarihli Oruç /Türkiye (33620/02) kararına konu olayda; mahkeme sahte olduğu iddia edilen evrakın yorumlanması için dava dosyasını bilirkişiye göndermiş ve takip eden yedi duruşma boyunca bilirkişiden cevap alınmaması üzerine duruşmanın yeniden ertelenmesi sebebiyle başvurunun yargılama süresinin AIHS m. 6/1 de düzenlenen makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine dair karar vermiş ve başvurunun talebini yerinde görerek Türkiye'yi AIHS'in 6/1 maddesini ihlal etmekten sorumlu bulmuştur.

3.5.14. İncelenecek Eşyaları Tutanağa Bağlama Yükümlülüğü

Bilirkişiyeye inceleyeceği belgeler verilirken kendisini atayan makam tarafından bu belgeler mühürlenir. Bilirkişiler de söz konusu eşya veya belgeleri geri teslim ederken mühürlerinin açılmasını ve yeniden mühür konulmasını, yine tutanak altında belirtir ve bir liste düzenlerler (CMK m. 66/7). Fakat sadece dosya üzerinden inceleme yapılacaksa, bunun mühürlenmesine gerek yoktur; çünkü mühürleme dosya dışında bilirkişiyeye verilecek olan eşya ya da diğer belgeleri kapsamaktadır⁴⁴³.

3.6. BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞU'NA İLİŞKİN OLARAK 6754 SAYILI BİLİRKİŞİLİK KANUNU ve BİLİRKİŞİLİK YÖNETMELİĞİ'NDEN ÖNCEKİ DÜZENLEMELER

3 Ağustos 2017 tarihinde yürürlüğe giren Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 'Yürürlükten Kaldırılan Yönetmelikler' başlıklı 89'uncu maddesinde; "8/4/2012 tarihli ve 28258 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bölge Adliye Mahkemesi Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik ile 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır" denilmek suretiyle konuya ilişkin önceki düzenlemelerin geçerliliklerinin kalmadığı ifade edilmiştir. Fakat konunun daha iyi anlaşılabilmesi ve yürürlükten kaldırılan düzenlemelerle kıyaslama yapılabilmesi adına önceki düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olunması önem arz etmektedir.

Bu kapsamda 08.04.2012 tarihli ve 28258 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bölge Adliye Mahkemesi Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik'te yer alan listeden çıkarılma sebepleri (m. 14), bilirkişilik görevini yapmaktan belirli bir süre yasaklama (m. 15) ile listeden çıkarılma ve yasaklama usulü (m.16)'ne ilişkin düzenlemeler bilirkişinin disiplin sorumluluğu bakımından önemlidir.

Yönetmeliğin bilirkişinin disiplin sorumluluğuna ilişkin düzenleme konusu yapılan ilk yaptırımını listeden çıkarılmadır. Yönetmeliğin 14'üncü maddesinde yer verilen listeden çıkarılma sebeplerinden ilki, listeye kayıtlı bilirkişinin listeye kabul şartlarını sonradan

⁴⁴³ Durmaz, A. (2015). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Konya, s. 111-112.

kaybetmesi veya listeye kabul tarihinde gerekli şartlara haiz olmadığıının sonradan tespit edilmesi durumudur.

Bilirkişilerin listeye kabul şartları noktasında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer verilen “*Yabancı hukuk, örf ve adet hukuku, yürürlükten kalkmış hukuk alanları ile hesap bilirkişiliği gibi alanlar dışında hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda listelerde uzmanlık alanı belirlenemez*” düzenlemesi önem arz etmektedir. Belirtilen maddeyle hukukçu bilirkişilerin listelerde yer almasının önlenmesi amaçlanmışsa da geniş yoruma neden olan ‘gibi’ ifadesinin kullanılması bu amacın önüne geçmiştir⁴⁴⁴.

Yönetmeliğin 14'üncü maddesinde yer verilen listeden çıkarılma sebeplerinden ikincisi, listeye kayıtlı bilirkişinin kanunî bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınması veya raporunu belirlenen süre içerisinde vermemesi nedeniyle listeden çıkarılması isteminin komisyonca uygun bulunması durumudur.

Burada mahkeme listeden çıkarılmayı talep edebileceği gibi Yönetmeliğin on beşinci maddesinde düzenlenen bir diğer disiplin yaptırımı olan bilirkişinin görevini belirli bir süre yapmaktan yasaklanmasını da talep edebilir. Mahkeme bu noktadaki takdir hakkını keyfi olarak değil; kamu yararını ve eşitlik ilkesini gözetererek kullanmalıdır⁴⁴⁵. Bu bağlamda süresi içinde raporunu vermeyen bilirkişi hakkında mahkemece talep edilmesi halinde komisyon tarafından görevini belli bir süre yapmaktan yasaklanmasına karar verilebilir (m. 15). Yasaklama süresi ise üç aydan az bir yıldan çok olamaz.

Yönetmeliğin 14'üncü maddesinde yer verilen listeden çıkarılma sebeplerinden bir diğeri de listeye kayıtlı bilirkişinin bilirkişilik görevi ile bu görevin gerektirdiği etik ilkelerle bağdaşmayan ve kendisine duyulan güveni sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunması halidir.

Bu etik ilkelerin neler olduğu Yönetmeliğin on birinci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; bağımsızlık, tarafsızlık, dürüst davranma ve doğruyu söyleme, görevini bizzat yerine getirme, sır saklama, eşitlik ilkesine uygun davranma, mesleki davranış ilkelerine ve meslek etiğine uygun davranma, ehliyet ve liyakatle hareket etme, temel yargılama ilkelerine uygun davranma Yönetmelikte yer verilen etik ilkelerdir. Etik ilkelere bu denli önem verilmesinin ve ihlali halinde disiplin yaptırımı öngörülmesinin altında yatan temel

⁴⁴⁴ Papakçı, 2016, s. 444.

⁴⁴⁵ Korkmaz, K. (2009). *Takdir Yetkisinin Disiplin Hukukunda Kullanımı Ve Yargısal Denetimi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13(1-2), s. 243.

düşünce; adaletin sağlanmasında etik ilkelere riayet edilmesinin çok büyük önem arz ediyor oluşudur⁴⁴⁶.

Yönetmeliğin 14'üncü maddesinde yer verilen listeden çıkarılma sebeplerinden sonuncusu ise listeye kayıtlı bilirkişinin listeden çıkarılmayı talep etmesidir. Bu sebeplerin varlığı halinde listeye kayıtlı olan bilirkişinin adı listeden çıkarılır.

Listeden çıkarılma ve yasaklama hallerinin mevcut olması durumunda nasıl bir usulün izleneceği Yönetmeliğin on altıncı maddesinde düzenlenmiştir. Maddede belirtilen usule uygun olarak disiplin cezası tesis edilmesi, keyfi uygulamaların önüne geçerek bilirkişi açısından önemli bir güvence oluşturur⁴⁴⁷. Bu maddeye göre; 14 ve 15 inci maddelerde sayılan yasaklama ve listeden çıkarılma sebeplerinin öğrenilmesi halinde, kendi isteğiyle çıkma dışındaki hallerde bilirkişiye savunmasını yazılı olarak komisyona bildirmesi için bir haftalık süre verilir. Sürenin bitiminden sonra yapılacak inceleme sonucunda listeden çıkarılma ve yasaklama sebeplerinin gerçekleştiğinin anlaşılması hâlinde bilirkişinin adının listeden çıkarılmasına ya da belirli bir süre yasaklanmasına karar verilir. Karar bilirkişiye tebliğ edilir. Bilirkişi, bu karara karşı, tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde kararı veren komisyona yazılı olarak itirazda bulunabilir. Komisyon bir hafta içerisinde itirazı kesin olarak karara bağlar. Listeden çıkarılma veya yasaklama kararı 12'nci maddede belirtilen usule göre ilgili yerlere bildirilir.

Yönetmeliğin 16'ncı maddesine ilişkin ilk olarak üzerinde durulması gereken nokta, kendi isteğiyle çıkma halinin kapsam dışı tutulmuş olmasıdır. İkinci olarak, kendi isteğiyle çıkma hali dışındaki hallerde ise bir haftalık süre verilerek bilirkişinin yazılı savunması alınmakta ve savunmanın alınmasının ardından listeden çıkarılma veya yasaklama sebeplerinin gerçekleşip gerçekleşmediği incelenmektedir. Ceza hukukunun en temel ilkelerinden birisi olan savunma alınmadan ceza verilmemesi ilkesi, bilirkişilerin disiplin sorumluluklarına gidilmesi durumunda da ihlal edilmemesi gereken temel bir ilke olarak Yönetmelikte düzenleme altına alınmıştır⁴⁴⁸. Listeden çıkarılma veya yasaklama sebeplerinin gerçekleştiğine kanaat getirilmesi durumunda da öngörülen disiplin yaptırımına ilişkin karar bilirkişiye tebliğ edilmektedir.

⁴⁴⁶ İnternet: Saltık, A. (2017). "Hukuk Etiği", Web: http://ahmetsaltik.net/arsiv/2017/09/Hukuk_Etigi-1.pdf adresinden 15 Aralık 2018 tarihinde alınmıştır.

⁴⁴⁷ Çiçek, H. (2011). Devlet Memurları Hakkında Disiplin Soruşturması: Türkiye Uygulaması, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Programı, İzmir, s. 28.

⁴⁴⁸ Buğdaycı, M.Ö.Ç. (2016). İdari Usul Ve Dinlenilme Hakkı, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 1, s. 37.

Son olarak, verilen karara karşı kararın tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde bilirkişinin kararı veren komisyona yazılı olarak itirazda bulunabileceği ve komisyonun bir hafta içerisinde itirazı kesin olarak karara bağlayacağı düzenlenmiştir. 6754 sayılı Kanun'da ise itiraz süresi 30 gün olarak belirlenmiştir.

3.7. 6754 SAYILI BİLİRKİŞİLİK KANUNU ve BİLİRKİŞİLİK YÖNETMELİĞİ KAPSAMINDA BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞU'NUN İNCELENMESİ

3.7.1. Genel Olarak

Bu bölümde 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu ve Bilirkişilik Yönetmeliği kapsamında bilirkişinin disiplin sorumluluğu konusu ele alınacaktır. Kanun ve Yönetmeliğin ilgili maddeleri, verilen örnekler ve yapılan açıklamalar etrafında incelenmeye çalışılacaktır. Konunun belli bir sistematik dâhilinde ortaya konulabilmesi adına, Kanun'un düzenleniş şekline uygun olarak sınıflandırma yapılmıştır. Bu kapsamda Kanun'un 13'üncü maddesinde yer verilen bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma sebepleri geniş olarak ele alınacak olup, ilgili kurulların yapısı, bilirkişilerin ne şekilde denetleneceği ile incelemenin hangi usullere göre yapılacağı ve son olarak verilen cezaya karşı bilirkişinin itiraz ve dava hakkı konuları üzerinde durulacaktır.

3.7.2. Disiplin Sorumluluğunu Gerektiren Bilirkişilik Sicilinden ve Listesinden Çıkarılma Sebepleri

Bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma sebeplerine, 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 13'üncü maddesinde ve Yönetmeliğin 48'inci maddesinde yedi bent halinde sayma yoluyla yer verilirken ilk beş bent konumuz açısından önem arz etmektedir. Bu hallerin neler olduğu incelenecektir.

3.7.2.1. Bilirkişiliğe Kabul Şartlarının Kaybedilmesi veya Sicile Kabul Tarihinde Gerekli Şartların Bulunmadığının Sonradan Tespit Edilmesi

Bilirkişiler sicile kaydedilmeden önce bölge kurulları tarafından, Kanun'un 11'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında ve Yönetmeliğin 43'üncü maddesinde belirtildiği üzere, gerekli şartları taşıyıp taşıyamamaları açısından değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Bu şartların neler olduğu ise Kanun'un 10'uncu maddesi ve Yönetmeliğin 38'inci maddesinde ifade edilmiştir. Bölge kurulları bu şartları taşıyanlar arasından en liyakatli olanların sicile ve listeye kaydedilmesine karar vereceklerdir. Liyakatten maksat kamu yararı çerçevesinde; siyasal ya da sübjektif kriterlerin değil, objektif ve tarafsız ölçütlerin esas alınmasıyla

değerlendirme yapılmasıdır⁴⁴⁹. Liyakat değerlendirilirken ise bilirkişinin mesleki tecrübesi, alanında yüksek lisans, doktora, sanatta yeterlilik gibi uzmanlık eğitimi, katıldığı meslek içi eğitimler veya uzmanlığını gösteren diğer belgelerinin ölçüt alınması gerekmektedir. Burada, tamamı hukukçulardan oluşan bölge kurullarının spesifik uzmanlık alanlarına yönelik liyakat değerlendirmesini ne kadar doğru yapabileceği sorusu akla gelebilir. Çözüm önerisi olarak değerlendirme yapılırken uzmanlık alanlarıyla ilgili odalardan ya da farklı kurumlardan yardım alınması düşünülebilir⁴⁵⁰. Önceki düzenlemelerden (bir yıl) farklı olarak yapılan kaydın geçerlilik süresi üç yıl olarak belirlenmiştir. Bilirkişiliğe kabul için gerekli olan şartlar şunlardır:

1. Başvuranın kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla süreyle hapis cezasına veya affa uğramış olsa bile maddede sayma yoluyla belirtilen yüz kızsartıcı suçların herhangi birinden mahkûm olmamış olması,
2. Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmaması,

691 sayılı KHK ile konuya ilişkin düzenleme getirilmiştir. Yapılan düzenleme ile terör örgütü bağlantıları nedeniyle ihraç edilenlerin bilirkişilik yapabilmeleri yasaklanmıştır. Bilirkişilerin yargılamadaki önemli fonksiyonu düşünüldüğünde düzenlemenin yerinde olduğu açıktır.

3. Daha önce kendi isteği dışında bilirkişilik sicilinden çıkarılmamış olması,
4. Disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da sanat icrasından veya mesleki faaliyetten geçici ya da sürekli olarak yasaklanmamış olması,

Konumuzun bilirkişinin disiplin sorumluluğu olması nedeniyle bu bent incelememiz açısından farklı bir önem arz etmektedir. Düzenlemeye göre; öncesinde hakkında meslekten çıkarılma ya da geçici olarak yasaklanma şeklinde disiplin cezası bulunan bilirkişi, bu geçmiş cezasından ötürü yeni bir disiplin müeyyidesi ile karşılaşmakta, listeye kabul edilmemekte veya edilse bile şartları taşımadığından dolayı listeden çıkarılmaktadır.

5. Başka bir bölge kurulunun listesine kayıtlı olmaması,
6. Bilirkişilik temel eğitimini tamamlamış olması,

⁴⁴⁹ Güran, S. (1980). *Memur Hukukunda Kayırma ve Liyakat Sistemleri*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, s. 123.

⁴⁵⁰ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 84.

Zorunlu temel eğitim ile amaçlanan bilirkişilik görevinin kapsam ve içerik olarak tam manasıyla anlaşılmasının yanı sıra bilirkişi raporlarının kalitesinin de artırılması olarak özetlenebilir⁴⁵¹. Temel eğitimin konusu Yönetmeliğin dördüncü bölümünde detaylı olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda Yönetmeliğin 30'uncu maddesinde bilirkişilik temel eğitiminin, beş yıllık meslekî kıdem kazanmış kişiler tarafından alınan ve bilirkişilik faaliyetinin yürütülmesi ile ilgili temel, teorik ve pratik bilgileri içeren eğitim olduğu ifade edilmiştir. Süreye ilişkin olarak ise, bilirkişilik temel eğitiminin on sekiz saati teorik ve altı saati uygulamalı olmak üzere en az yirmi dört ders saatinden oluşacağı belirtilmiştir. Ayrıca Yönetmelikte kimlerin bilirkişilik temel eğitiminden muaf tutulacağı düzenlenmiştir.

Eğitimin içeriğinde hangi derslerin yer alması gerektiği Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan 169 sayılı Genelge EK 1'de⁴⁵² şu şekilde belirtilmiştir. Buna göre;

Yargılama Hukukuna İlişkin İlkeler ve İspat Hukukuna İlişkin Temel Kavramlar
Bilirkişinin Nitelikleri, Ödevleri ve Etik İlkeler
Bilirkişi İncelemesi
Rapor Yazımı Usul ve Esasları
Uygulama şeklinde beş ana bölüme yer verilmiştir.

Konumuzla doğrudan ilgili olarak Bilirkişinin Nitelikleri, Ödevleri ve Etik İlkeler bölümünde 'Bilirkişinin Disiplin Sorumluluğu' dersine yer verilmiş ve sorumluluk bağlamında öngörülen yaptırımlar şu şekilde belirtilmiştir: *Uyarma, Listeden geçici olarak çıkarılma, Listeden kalıcı olarak çıkarılma ve Bilirkişilikten yasaklanma*⁴⁵³.

Kanun ve Yönetmeliğe uygun olarak kurumların yapacağı programların belirtilen kapsamda olması gerekmektedir. Aksi halde bilirkişilerin temel eğitiminde yeknesaklık sağlanması mümkün olmayacaktır. Ayrıca Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından Bilirkişilik Temel Eğitimi Kaynak Kitabı da yayımlanmıştır. Belirtilen kitapla amaçlanan; eğitim verecek kurumların tümünde belli bir seviyenin yakalanarak bilirkişilik temel eğitiminden beklenen faydanın gerçekleştirilmesidir⁴⁵⁴.

7. Bilirkişilik yapacağı uzmanlık alanında en az beş yıl fiilen çalışmış olması ya da daha fazla çalışma süresi belirlenmiş ise bu süre kadar fiilen çalışmış olması,

⁴⁵¹ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 84.

⁴⁵² Bkz. https://www.adalet.gov.tr/Genelgeler/genelge_pdf/169.pdf

⁴⁵³ Bkz. https://www.adalet.gov.tr/Genelgeler/genelge_pdf/169.pdf

⁴⁵⁴ Erdoğan ve Toraman, s. 4.

Önceki düzenlemede üç yıl olarak öngörülen deneyim şartı yeni düzenleme ile asgari beş yıla çıkarılmıştır. Bilirkişilerin yargılamadaki önemli fonksiyonu düşünüldüğünde düzenlemenin yerinde olduğu tartışmasızdır. Bilirkişinin alanında tecrübeye sahip olması raporların da daha nitelikli olmasını sağlayacaktır. Eski düzenleme ile mukayese edildiğinde, yeni düzenlemeyle beraber daha tecrübeli bilirkişilerin görev yapmasının ve daha nitelikli raporların ortaya konulabilmesinin amaçlandığı ifade edilebilir.

Bu durumun istisnası ise çok sınırlı olarak Yönetmeliğin 38'inci maddesinin 5'inci fıkrasında şu şekilde belirtilmiştir:

“Sermaye Piyasası Kanununa göre yetkilendirilen gayrimenkul değerlendirme uzmanları ile taşınmaz geliştirme konusunda yüksek lisans veya doktora yapmış uzmanlar için, Kamulaştırma Kanununun 15'inci maddesi gereğince sadece kamulaştırma alt uzmanlık alanında görev yapmak kaydıyla, bilirkişiliğe kabul şartları bakımından fiilen beş yıl görev yapma şartı aranmaz.”

Buna göre yalnızca sınırlı kişiler ve sınırlı bir alan için beş yıl şartı aranmayacağından bahsedilebilir.

8. Meslek mensubu olarak görev yapabilmek için mevzuat tarafından aranan şartlara haiz olması ve mesleğini yapabilmek için gerekli olan uzmanlık alanını gösteren diploma, mesleki yeterlilik belgesi, uzmanlık belgesi veya benzeri belgeye sahip olması,

Bu bentle ilgili somut bir örnek üzerinde durulmalıdır. Şöyle ki,

6754 sayılı Kanun'da tanımlanan bu şartlar kapsamında mimar, mühendis ve şehir plancısı teknik bilirkişilerin 10'uncu maddenin (f) fıkrası ve 10'uncu maddenin (g) fıkrasına bağlı olarak; TMMOB Bilirkişilik Yönetmeliğine göre teknik bilirkişilerde aranan şartlar şu şekilde belirtilmiştir;⁴⁵⁵

T.C. vatandaşı,

Medeni haklarını kullanma ehliyetine sahip,

TMMOB'ne bağlı odalara üye,

En az üç yıllık (kanunda 5 yıl) mesleki deneyim ve oda üyeliği geçmişine sahip,

Disiplin cezası almamış,

Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, emniyeti suiistimal ve hileli iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçtan veya resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma suçundan hüküm giymemiş,

Odalarca düzenlenen Bilirkişi Meslek İçi Eğitim Seminerini başarıyla tamamlayarak Bilirkişi Yetki Belgesi almış olması aranmaktadır.

⁴⁵⁵ Bkz. <https://www.tmmob.org.tr/hukuk/yonetmelikler/tmmob-bilirkisilik-yonetmeliği>

Mimar, mühendis ve şehir plancı teknik bilirkişilerin, meslek mensubu olarak görev yapabileceklerine ilişkin mevzuat tarafından aranan kriterlere haiz oldukları yukarıda belirtilen şartların varlığına bağlıdır. Farklı uzmanlık alanlarında yer alan bilirkişiler açısından da yine kendi mevzuatlarınca benzer şartlar aranmaktadır. Belirtilen bentle bilirkişiler listeye kaydedilmeden önce alanlarındaki uzmanlıklarına ilişkin akredite edilmektedirler. Fakat bölge kurulları tarafından bir takım belgelerle sınırlı olarak yapılabilecek akreditasyon, meslek odalarınca yapabilecek bir akreditasyon kadar etkin ve belirleyici olmayabilir⁴⁵⁶.

9. Bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanlarına göre belirlenen yeterlilik koşullarını taşıması,

Bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanlarının belirlenmesi 6754 sayılı Kanun'dan önce HMK Bilirkişilik Yönetmeliği çerçevesinde ve yargı çevresi bazlı olarak yapılmaktaydı⁴⁵⁷. 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 6'ncı maddesinin ikinci fıkrasıyla ise, Bilirkişilik Daire Başkanlığı; "*Bilirkişilik hizmetlerine ilişkin temel ve alt uzmanlık alanlarını tespit etmek ile temel ve alt uzmanlık alanlarına göre bilirkişilerin sahip olması gereken nitelikleri belirlemek ile görevlidir*" denilmek suretiyle görev Daire Başkanlığı'na verilmiştir. Daire Başkanlığı'nın hukukçulardan oluşan bir yapıya sahip olması nedeniyle teknik uzmanlık alanlarını belirlemede yaşayacağı zorluğu, farklı kesimlerden de üye bulunduran Bilirkişilik Danışma Kurulu'nun yardımıyla aşabileceği düşünülmektedir⁴⁵⁸.

Bilirkişiliğe kabul şartlarının düzenlendiği 10'uncu maddenin diğer fıkralarında ise sırasıyla şu düzenlemelere yer verilmiştir. İlk olarak maddenin ikinci fıkrasında, özel hukuk tüzel kişilerinin bünyesinde bilirkişi olarak çalışacak kişiler bakımından da birinci fıkradaki şartların aranacağı ve düzenlenen raporlarda bu kişilerin adı ve soyadı ile imzasının bulunacağı ifade edilmiştir.

İkinci olarak maddenin üçüncü fıkrasında, daha önce yaptığı başvurusu mesleki olarak yeterli nitelikte bulunmadığı gerekçesiyle reddedilenlerin, bir yıl geçmedikçe yeniden

⁴⁵⁶ Göksu, 2017, s. 19.

⁴⁵⁷ Bkz. m. 5/2 "*Komisyon, topladığı bilgi ve başvurulardan yararlanmak suretiyle uzmanlık alanlarını belirler. Bu alanlar belirlenirken baro ve ilgili meslek kuruluşlarının görüşlerinden; Türkiye İstatistik Kurumu, diğer ilgili kurum ve kuruluşlar ile UYAP Bilirkişi Bilgi Sisteminin verilerinden yararlanılmak suretiyle uzmanlık alanı türlerinde ülke genelinde birliktelik sağlanır.*"

⁴⁵⁸ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 62.

bilirkişilik yapmak için başvuruda bulunamayacağı belirtilmiştir. Bir yıllık sürenin başlama zamanının ise ret kararının kesinleşmesinden itibaren alınması gerektiği savunulmaktadır⁴⁵⁹.

Son olarak da maddenin dördüncü fıkrasında, hukuk öğrenimi görmüş kişilerin, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduklarını ve birinci fıkradaki şartları taşıdıklarını belgelendirmedikleri sürece, bilirkişilik siciline ve listesine kaydedilemeyecekleri belirtilerek hukukçu bilirkişilerin salt hukuki konularda bilirkişi olarak görevlendirilemeyecekleri vurgulanmıştır. Bu konuya önceki bölümlerde detaylı olarak yer verdiğimizden tekrara düşmemek adına açıklamalarımıza atıf yapmakla yetiniyoruz.

3.7.2.2. Kanuni Bir Sebep Olmaksızın Bilirkişilik Yapmaktan Kaçınılması veya Raporun Belirlenen Süre İçinde Mazeretsiz Olarak Verilmemesi

Kural olarak bilirkişilik yapmak zorunlu değildir⁴⁶⁰. Kural bu olmakla birlikte bilirkişilik görevinin kabul edilmesinin zorunlu olduğu istisnai durumlar da mevcuttur. HMK'nın 270'inci maddesinde ve CMK'nın 65'inci maddesinde kimlerin bilirkişilik görevini kabul etmekte yükümlü oldukları düzenlenmiştir.

Bilirkişinin sicile ve listeye kayıt olduktan sonra bilirkişilik yapmaktan kaçınması disiplin sorumluluğunu gerektirir⁴⁶¹. Her şeyden önce bilirkişi, kamu görevlisi sıfatına haiz bulunmakta ve yargılamanın önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir. Tarafların adalete en hızlı ve en etkili şekilde ulaşması noktasında, bilirkişilerin bu amaca aykırı olarak görevlerini yapmaktan kaçınmaları hiçbir ilkeyle bağdaşmaz. Aksi yönde davranış sergilenmesi ise disiplin yaptırımını gerektirir. Bu konu adil yargılanma hakkı ve yargılamanın makul sürede tamamlanması ile de doğrudan ilgilidir.

Bilirkişilere ilişkin olarak mahkemede hazır bulunma, yemin etme, oy ve görüşünü bildirme yükümlülükleri hem HMK'da (m. 269) hem de CMK'da (m. 71) düzenleme altına alınmış ve belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi disiplin müeyyidelerine bağlanmıştır. Aslında bu durumların her biri geniş anlamda bilirkişilik yapmaktan kaçınılması olarak değerlendirilebilir. Şöyle ki kanun koyucu konuya ilişkin olarak usul kanunlarında yer verdiği disiplin müeyyideleriyle yetinmemiş, 6754 sayılı Kanun'da da

⁴⁵⁹ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 72.

⁴⁶⁰ Öntan, 2011, s. 93.

⁴⁶¹ Erdoğan ve Toraman, s. 133.

bilirkişinin bilirkişilik yapmaktan kaçınması halinde, disiplin cezası olarak bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılacağını düzenlemiştir.

Bilirkişinin sicile ve listeye kayıt olduktan sonra bilirkişilik yapmaktan kaçınması, disiplin sorumluluğunun yanı sıra daha önce de belirtildiği üzere TCK'nın 257'nci maddesi kapsamında görevi kötüye kullanma suçuna vücut verebilecek ve bilirkişinin hapis cezasıyla cezalandırılması söz konusu olabilecektir.

Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 52'nci maddesinin 1'inci fıkrasının ç bendinde, görevlendirmeyi yapan mercii tarafından raporun verilme süresinin belirtilmesi gerektiği ifade edilmiş; yine gerek HMK'da (m. 274) gerekse de CMK'da (m. 66) bu sürenin kural olarak üç ayı geçemeyeceği, ancak belirli şartların gerçekleşmesi durumunda raporun verilme süresinin üç ay daha uzatılabileceği düzenlenmiştir. Her ne kadar mevzuatta azami olarak altı aylık bir süre belirlenmiş olsa da uygulamada bu süreler pek de riayet edildiği söylenemez. Bu kapsamda Yönetmeliğin 52'nci maddesinin üçüncü fıkrasında bilirkişinin, kendisine verilen asıl veya ek süre dolmasına rağmen mazeretsiz olarak raporunu sunmaması halinde, raporunu verinceye kadar kendisine yeni bir bilirkişilik görevi verilemeyeceği düzenleme altına alınmıştır. Ayrıca Adalet Bakanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından ilgili birimlere gönderilen 02/12/2018 tarihli resmi yazıda “*UYAP bilişim sisteminde gerekli düzenlemeler yapılmış olup, 18/01/2019 tarihi itibarıyla Rapor Teslim Kontrolü aktif hale getirilecektir*” denilerek bilirkişilerin raporlarını zamanında teslim edip etmediklerine ilişkin etkin bir kontrol mekanizması oluşturulmuştur⁴⁶².

Mevzuatta yer alan düzenlemeler özetlenecek olursa; öncelikle görevlendirmeyi yapan mercii, görevlendirmeyi yaparken raporun verilme süresini belirtmeli ve bu süre azami üç ay olmalıdır. Eğer ki verilen süre yeterli olmaz ise şartların da mevcut olması halinde bu süre azami üç ay daha uzatılabilmektedir. Bu sürenin sonunda da mazeretsiz olarak rapor teslim edilmez ise, usul kanunlarında yer verilen yaptırımların yanı sıra, 6754 sayılı Kanun gereğince bilirkişinin sicilden ve listeden çıkarılabilmesi mümkün olacaktır.

⁴⁶² Bkz. <http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/2018/aramlik/raporteslim.pdf>

3.7.2.3. Bilirkişilik Görevi ve Bu Görevin Gerektirdiği Etik İlkelerle Bağdaşmayan, Güven Duygusunu Sarsıcı Tutum ve Davranışlarda Bulunulması

Yönetmeliğin 6'ncı maddesinde sicile ve listeye kaydolun bilirkişiler ile liste dışından görevlendirilen bilirkişilerin, Yönetmeliğin 7 ila 14'üncü maddelerindeki ilkelere ve bilirkişilik göreviyle bağdaştığı ölçüde 13.04.2005 tarihli ve 25785 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte düzenlenen etik ilkelere uymakla yükümlü oldukları düzenlenmiştir. Evrensel bir kavram olan adalete hizmet etme noktasında önemli bir işleve sahip olan bilirkişiler açısından etik ilkelere riayet etmenin çok daha fazla önem arz ettiği ifade edilebilir⁴⁶³.Sırasıyla bu maddelerde yer verilen etik ilkeler üzerinde durulacaktır.

(1) Yetkinlik ve Mesleki Özen İlkesi

Yönetmeliğin yedinci maddesinde bilirkişinin, adalete hizmet etme bilinciyle, görevini etkin, zamanında ve verimli biçimde yerine getirmeyi, sunduğu hizmet kalitesini yükseltmeyi hedefleyeceği düzenlenmiş oy ve görüşünü oluştururken uzmanlık alanına ait teknik terim ve ifadeleri, mümkün olduğu ölçüde, görevlendirmeyi yapan merci ve tarafların anlayabileceği bir dil ile açıklaması gerektiği belirtilmiştir.

Bilirkişinin her şeyden önce alanında uzman olması gerekmektedir. Uygulamada farklı düşüncelerle özellikle mahkeme personelinin bilirkişi olarak atandığı görülmektedir. Bilirkişinin alanında uzman olması gerektiğinden mahkeme personelinin bilirkişi olarak atanması son derece yanlıştır⁴⁶⁴. Burada üzerinde durulması gereken bir diğer konu da dil konusunun sadeliğidir. Hâkim uyuşmazlığa ilişkin özel ve teknik bilgi noktasında aydınlanmak amacıyla bilirkişiye başvurmaktadır. Tarafların da bilirkişi raporunu anlayabilmelerinde büyük fayda bulunmaktadır. Söz konusu rapor yargılama süreçlerine yönelik olduğundan tüketime ilişkin bir belge niteliğindedir ve anlaşılır nitelikte olması gerekmektedir⁴⁶⁵.

⁴⁶³ İnan, A. Ve Kumkale, R. (2006). *Mali Müşavirler İçin Bilirkişilik Kılavuzu* (Birinci Baskı). Ankara: AB OFSET Ltd. Şti. s.18.

⁴⁶⁴ İnan ve Kumkale, 2006, s. 18.

⁴⁶⁵ Sözer, A. N. (2012). *Hukukta Yöntembilim* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Beta Yayınları, s. 7.

(2) Bağımsızlık İlkesi

Yönetmeliğin sekizinci maddesinde bilirkişinin, görevlendirmeyi yapan mercie, davanın taraflarına ve kendi işverenine karşı bağımsız olması ve görevini yalnızca uzmanlık alanındaki bilimsel verilere göre yerine getirmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Belirtilen etik ilke kapsamında bilirkişinin kendi işverenine karşı bağımsız olması prensibi, 6754 sayılı Kanun ile birlikte gündeme gelmiştir. Kanun'un yürürlüğe girmesiyle beraber özel hukuk tüzel kişilerinin de bilirkişilik yapabilmelerine imkân tanınmıştır. Özel hukuk tüzel kişisi bünyesinde çalışan ve ücret alan bilirkişinin, işverenine karşı ne ölçüde bağımsız kalabileceği noktasında tereddüt hâsıl olmaktadır⁴⁶⁶.

(3) Dürüstlük ve Tarafsızlık İlkesi

Yönetmeliğin dokuzuncu maddesinde üç temel konuya ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir:

1. İlk olarak bilirkişinin, görevini dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapmaksızın dürüstlük ve tarafsızlık ilkeleri doğrultusunda yerine getirmesi gerektiği düzenleme altına alınmıştır.
2. İkinci olarak bilirkişinin, görev süresince doğrudan veya dolaylı olarak uyuşmazlığın taraflarından gelen uzman görüşü, danışmanlık, hakemlik ya da buna benzer bir görevi kabul etmesi yasaklanmıştır.
3. Son olarak ise bilirkişinin, yakınlarının veya iş ilişkisinin bulunduğu kişi, kurum veya kuruluşların, tarafı olduğu ya da ilgili bulunduğu davalarda görevlendirmeyi kabul edemeyeceği vurgulanmıştır.

Görüldüğü üzere gerek sekizinci maddede belirtilen bağımsızlık ilkesi ile gerekse de bir sonraki maddede yer verilen dürüstlük ve tarafsızlık ilkesi ile bilirkişinin görevini herhangi bir tesir altında kalmadan ve objektif olarak yerine getirebilmesi amaçlanmıştır.

Konuya ilişkin yeni tarihli bir Yargıtay kararında tarafsızlık ve bağımsızlık ilkesi şu şekilde ele alınmıştır: “...Somut uyuşmazlıkta, mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporu, ...tarafından düzenlenmiştir. Bahsi geçen bilirkişinin, davalı... Belediyesi'ne karşı benzer işçilik alacaklarının tahsili istemiyle açılmış davada, dava dışı bir işçinin vekili olarak yer aldığı anlaşılmaktadır. Bilirkişinin görevini yerine getirirken uyması gereken yükümlülüklerden birisi de tarafsız davranma yükümlülüğüdür. Bu yükümlülüğe uygun

⁴⁶⁶ <https://www.tmmob.org.tr/icerik/bilirkisilik-kanun-tasarisi-taslagi-uzerine-tmmob-gorusu>

davranma bilirkişinin somut maddi sorunla ilgili olarak objektif bir biçimde oy ve görüşünü beyan edebilmesinin asgari şartını teşkil eder. Objektiflik ve tarafsızlık çok yakın bir ilişki içerisinde; biri mevcut olmadan diğersinin mevcudiyeti düşünülemez. Eldeki dosyada, bilirkişinin tarafsızlığı ve objektifliği ilkeleriyle çelişen bir olgu ortaya çıkmış olup, mahkemece bu yönün nazara alınmadan söz konusu bilirkişi raporunun hükme esas alınarak sonuca gidilmesi, kararın bozulmasını gerektirmiştir... ”⁴⁶⁷. Kararda da ifade edildiği üzere bilirkişinin, tarafsızlığını ve bağımsızlığını gölgeleyebilecek her türlü durumdan uzak olması gereklidir. Aksi halde diğer sorumluluklarının yanı sıra disiplin sorumluluğuna gidilebilmesi söz konusu olacaktır.

(4) Saygınlık ve Güven İlkesi

Yönetmeliğin onuncu maddesinde bilirkişinin, görevinin saygınlığını ve kişilerin adalete olan güvenini zedeleyen veya şüpheye düşüren her türlü tavır ve davranıştan kaçınması ve görevini layıkıyla yerine getirmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Bu kapsamda belirtilen ilkeye ilişkin örnek bir durumdan bahsetmek gerekirse; bilirkişi mahkemece yapılan görevlendirme konusunda uzmanlığa sahip değilse bunu en kısa zamanda mahkemeye bildirmesi gerekmektedir⁴⁶⁸. Aksi yönde davranış sergilemesi kişilerin adalete olan güvenini zedeleyeceği gibi bilirkişi yönünden de denetim mekanizmasının işletilmesine sebebiyet verecektir.

(5) Görevi Kabul Yükümlülüğü İlkesi

Daha önceki açıklamalarımızda, istisnaları olmakla beraber kural olarak bilirkişilik yapılmasının zorunlu olmadığı belirtilmişti. Yönetmeliğin on birinci maddesinde ise ‘Görevi kabul yükümlülüğü’ adı altında sicile ve listeye kayıtlı olan bilirkişilerin kendisine verilen görevleri kabulle yükümlü oldukları düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin temelinde yatan düşünceye göre sicile ve listeye kayıt olunması, bir nevi verilecek görevleri kabul etmek anlamına gelmektedir. Zaten keyfi olarak görevi kabul etmeyecek bir kişinin, birçok şartı yerine getirerek sicile ve listeye kaydolmasının bir anlamı olmayacaktır.

Görevi kabule ilişkin isteksiz davranılmasına neden olabilecek konulardan biri de bilirkişi ücretlerinin yetersizliğidir. Bilirkişinin sicile ve listeye kaydolduktan sonra verilen ücretin yetersiz olduğundan bahisle görevi kabulden kaçınması mümkün değildir. Fakat

⁴⁶⁷ Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, 25.4.2017 tarih ve E. 2017/25417, K. 2017/9621 sayılı kararı.

⁴⁶⁸ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 77.

buradan düşük ücretlerle bilirkişi görevlendirilebileceği sonucu çıkarılmamalıdır. Mahkemelerin incelenen uyuşmazlığın niteliğini ve sarf edilen emeği gözeterek Bilirkişilik Asgari Ücret Tarifesi'ne uygun bir ücret belirlemeleri gerekir. Aksi halde nitelikli kişilerin listeye kaydolarak bilirkişilik görevini yapmaları mümkün olmayacaktır⁴⁶⁹.

Yönetmelikte bilirkişinin, görevlendirildiği konuda uzmanlık bilgisi ve tecrübesinin yeterli olmadığını, konunun kendi uzmanlık alanına girmediğini, varsa görevi kabulden kaçınmasını haklı kılacak mazeretini, görevlendirmeyi yapan mercie bildirmekle yükümlü olduğu ifade edilerek, mutlak olarak görevi kabul yükümlülüğünün söz konusu olmadığı vurgulanmıştır.

(6) Menfaat Elde Etme Yasağı İlkesi

Bilirkişinin, bilirkişilik görev, unvan ve yetkilerini kullanarak kendisi, yakınları veya üçüncü kişiler lehine menfaat sağlayamayacağı, hediye alamayacağı, aracılıkta bulunamayacağı; ayrıca görevi sırasında elde ettiği resmi veya gizli nitelikteki bilgileri, kendisi, yakınları veya üçüncü kişiler yararına doğrudan veya dolaylı olarak bir menfaat elde etmek için kullanamayacağı Yönetmeliğin on ikinci maddesinde açıkça belirtilmiştir.

Belirtilen ilke, bilirkişinin uymakla yükümlü olduğu dürüstlük ilkesi ile saygınlık ve güven ilkelerinin de doğal bir sonucudur.

(7) Bildirim Yükümlülüğü İlkesi

Bilirkişinin, etik ilkelerle bağdaşmayan veya hukuka aykırı iş ve eylemlerde bulunmasının kendisinden talep edilmesi halinde yahut görevini yerine getirirken bu tür bir eylem veya işlemle haberdar olması durumunda, söz konusu hali gecikmeksizin görevlendirmeyi yapan mercie bildirmesi gerekir.

(8) Reklam Yasağı İlkesi

Bilirkişinin, bilirkişilik görevi almak için reklam sayılabilecek her türlü girişim ve eylemde bulunması, internet sitesinde, tabelalarında ve basılı kâğıtlarında sicil ve listeye kayıtlı bilirkişi olduğuna dair ibareler kullanması Yönetmeliğin on dördüncü maddesi ile yasaklanmıştır. Buna göre, bilirkişi; bilirkişilik görevi almak amacıyla özel amaçlı arama motorlarına, rehberlerine, listelerine, veri tabanlarına ve benzerlerine kayıt olamaz, kayıt edilmesine rıza gösteremez. Yalnızca bilirkişilik görevi alma amacına yönelik olmamak kaydıyla, internet sayfasını özel amaçlı arama motorlarına kayıt edebilir, anahtar kelime

⁴⁶⁹ Tanrıver, 2012, s. 83.

olarak da; sadece adı soyadı ve mesleki unvanı ile bulunduğu şehrin adını kullanabilir. Reklam yasağı ilkesinin temelinde yatan düşünce, bilirkişinin hâkimin yardımcısı konumunda bulunması ve verilecek kararın üzerindeki önemli etkisinden dolayı adalet duygusunun zedelenmemesidir⁴⁷⁰.

Konuya ilişkin son olarak bilirkişilerin Yönetmelikte belirtilen etik ilkelerin yanı sıra, bilirkişilik göreviyle bağdaştığı ölçüde 13.04.2005 tarih ve 25785 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte düzenlenen etik ilkelere de uymakla yükümlü oldukları belirtilmelidir.

3.7.2.4. Temel İkelere Aykırı Olarak Bilirkişilik Faaliyetinde Bulunulması

6754 sayılı Kanun’un üçüncü maddesinde belirtilen temel ilkelere aykırı olarak bilirkişilik faaliyetinde bulunulması Kanun’un 13’üncü maddesi gereği bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma sebebi olarak düzenlenmiştir. Kanun’un üçüncü maddesinde belirtilen temel ilkeler şunlardır:

1. Bilirkişi, görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getirir. Bu konuya ilişkin daha önce açıklamada bulunulduğundan oradaki açıklamalarımıza atıf yapmakla yetiniyoruz.
2. Bilirkişi, raporunda çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlar dışında açıklama yapamaz; hukuki nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunamaz. Bilirkişiden beklenen de yalnızca özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlarda açıklama yapmasıdır. Yoksa hâkimin yerine geçerek hukuki nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunması söz konusu olmamalıdır. Konuya ilişkin olarak Yargıtay 15. Hukuk Dairesi’nce verilmiş olan bir karar şu şekildedir:

“Mahkeme, çözümü özel ya da teknik bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişi görüşüne başvurur. Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümü mümkün konularda bilirkişi dinlenemez (HUMK m. 275). Hâkim bilirkişi raporunda noksan ve müphem gördüğü hususların giderilmesi için ek rapor isteyebilir, gerekirse yeniden bilirkişi seçer, yeniden tetkikat yaptırabilir (HUMK m. 283). Bilirkişi maddi vakalar hakkında görüşünü bildirir. Hukuki sorunlar hakkında görüş bildiremez, delilleri takdir yetkisi de yoktur. Bilirkişi raporunun hükme esas alınması belirtilen bu kurallara uygun olmasıyla mümkündür. Aksine tutum, Türk Milleti adına hüküm vermeye tek yetkili “Hâkim’in” yerine “bilirkişi”nin konulması sonucunu doğurur. Sözleşmenin yorumu, yanlarca ileri sürülen hususların sabit kabul edilmesi bilirkişiye terk

⁴⁷⁰ Erdoğan ve Toraman, s. 74.

edilemez. Bu hususlar gözetilmediği için dosyadaki rapor yetersizdir. Yetersiz rapora dayanılarak hüküm verilemez”

denilerek bilirkişinin hukuki nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunmaması gerektiği ortaya konulmuştur⁴⁷¹. Ayrıca bu durum toplumda mahkeme yargısı yerine bilirkişi yargısının geçerli olduğu algısını da doğurmaktadır⁴⁷².

3. Genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz.
4. Bilirkişi, kendisine tevdi olunan görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen yahut tamamen başka bir kimseye devredemez. HMK'nın 276'ncı maddesinde de aynı konuya ilişkin düzenleme yapılmıştır. Düzenleme mevcut olmasa bile disiplin hukukunun genel prensiplerinden biri olarak kamu görevlisinin görevini bizzat yerine getirmesi gerekir. Bilirkişi de kamu görevlisi olduğu için görevlendirildiği dosyayı asistanına veya başka birine devretmesi düşünülemez. Belirtilen temel ilkenin ihlal edilmemesi kaydıyla HMK'nın 275'inci maddesi çerçevesinde başka bir uzmanla yardımlaşmasının önünde bir engel bulunmamaktadır⁴⁷³.
5. Bilirkişi, görevi sebebiyle kendisine tevdi edilen bilgi ve belgelerin veya öğrendiği sırların gizliliğini sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, bilirkişilik görevi sona erdikten sonra da devam eder. Bilirkişinin sır saklama yükümlülüğü de en az diğer yükümlülükleri kadar önem arz etmektedir. Hatta bu yükümlülüğü görev süresiyle sınırlı kalmamakta görevi sona erdikten sonra da devam etmektedir.
6. Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren sorun açıkça belirtilmeden ve inceleme yaptırılacak konunun kapsamı ile sınırları açıkça gösterilmeden bilirkişi görevlendirilemez. Bu konuya ilişkin olarak detaylı düzenlemeye Yönetmeliğin 51'inci maddesinde yer verilmiştir. Maddeye göre; görevlendirilen bilirkişiye, inceleme yaptırılacak konunun kapsamının ve sınırlarının yazılı olarak bildirilmesi ve açıkça anlatılması gerekmektedir⁴⁷⁴.

⁴⁷¹ Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, 24.10.1991 tarih ve E.1991/1695, K. 1991/5031 sayılı kararı.

⁴⁷² İnternet: Başara, İ. (2018). “Bilirkişilik Daire Başkanlığı”, Web:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:acFppvu4bs0J:www.taa.gov.tr/indir/bilirkisilik-daire-baskanligi-c2F5ZmF8ODI3YTctZGVhMjQtY2U5ZTgtMDVjMTgucHB0eHw4NDE+&cd=4&hl=tr&ct=clnk&gl=tr> adresinden 14 Nisan 2018'de alınmıştır.

⁴⁷³ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 78.

⁴⁷⁴ Ayrıca sözü edilen yazıda şu hususlara da yer verilmelidir:

- a) İnceleme konusunun bütün sınırlarıyla ve açıkça belirlenmesi.
- b) Bilirkişinin cevaplama gereken sorular.

7. Aynı konuda bir kez rapor alınması esastır; ancak rapordaki eksiklik veya belirsizliğin giderilmesi için ek rapor istenebilir. Bu konuda çok sayıda yüksek mahkeme kararı mevcuttur. Bu kararlardan birinde;

“...Eksik inceleme ve hüküm kurmaya elverişli olmayan bilirkişi raporuna göre karar verilemez. Bu durumda mahkemece, rapor düzenleyen bilirkişi heyetinden ek rapor alınması; ya da araç değer kaybı konusunda hesap yapmaya ehil, İTÜ veya Karayolları Genel Müdürlüğü Fen Heyeti gibi kurum veya kuruluşlardan seçilecek hasar konularında uzman bilirkişi (makine mühendisi) veya bilirkişi kurulundan tüm dosya kapsamına göre; ...hususlarında ayrıntılı, gerekçeli, denetime elverişli bir rapor alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu biçimde hüküm kurulması doğru görülmemiştir” denilerek rapordaki eksiklik veya belirsizliğin giderilmesi için ek rapor istenmesi gerektiği ifade edilmiştir⁴⁷⁵.

8. Bilirkişilik Kanunu'nun üçüncü maddesinde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi ile bu Sisteme entegre bilişim sistemleri veya yazılımlar vasıtasıyla ulaşılabilen bilgiler veya çözülebilen sorunlar için bilirkişiye başvurulamayacağı açıkça ifade edilmiştir. Gelişen teknolojiyle birlikte yargı mercilerinin birçok birime teknik imkânlar aracılığıyla ulaşabilmesi mümkün hale gelmiştir. Örnek olarak yargı mercileri tapu kayıtlarına ve bu kayıtlarla ilgili verilere gelişen entegre bilişim sistemleri vasıtasıyla kolaylıkla ulaşabilmektedirler. İşte bu tarz durumlarda bilirkişiye başvurulması yasaklanmıştır. Fakat belirtilen düzenleme basit konular için yerinde olsa da karmaşık konular bakımından takdir hakkının hâkime bırakılması ve taraflara itiraz edebilme olanağının sağlanması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁷⁶.

Bilirkişilik sicili ve listesinde kayıtlı olmayıp da 12'nci maddenin altıncı fıkrası uyarınca görevlendirilenler ile listeye kaydolmaktan muaf tutulanların, 3'üncü maddede belirtilen temel ilkeler ile etik ilkelere aykırı olarak bilirkişilik faaliyetinde bulduklarının tespit edilmesi hâlinde, bölge kurulu kararıyla bilirkişilik yapmaktan yasaklanabilecekleri düzenleme altına alınarak; istisnai bilirkişiler açısından da temel ve etik ilkelerin ne denli önemli olduğu vurgulanmıştır.

c) Takdir edilen bilirkişi ücreti.

ç) Raporun verilme süresi.

d) Gerçeğe aykırı mütalaada bulunması halinde 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 276'ncı maddesi uyarınca cezalandırılacağı belirtilmelidir.

⁴⁷⁵ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, E. 2016/3290, K. 2016/6163 sayılı kararı.

⁴⁷⁶ Göksu, 2017, s. 25.

3.7.2.5. Bölge Kurulu Tarafından Yapılacak Performans Değerlendirmeleri Sonucunda Yeterli Bulunulmaması

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 'Bilirkişilik Daire Başkanlığı ve Görevleri' başlıklı 6'ncı maddesinin 2-f fıkrası ile Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 19'uncu maddesinin 1-e fıkrasında; bilirkişilerin denetimine ve performansına ilişkin usul ve esasların Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından düzenleneceği ifade edilmiştir. 6754 sayılı Kanun'un 8'inci maddesi ve Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 21'inci maddesine göre; bilirkişilerin denetimine ve performansına ilişkin belirlenen usul ve esaslar uyarınca bilirkişilerin denetimini yapmak ve performansını ölçmek görevi ise Bilirkişilik Bölge Kurullarına verilmiştir.

Peki, bölge kurulları hangi ölçütleri esas alarak bilirkişilerin performansını ölçecektir? Bu konuya ilişkin yukarıda belirtilen düzenlemelere ek olarak Yönetmeliğin 'Denetim ve Performans Kaydı' başlıklı 72'nci maddesinin beşinci fıkrasında "Bilirkişilerin denetimine ve performansına ilişkin usul ve esaslar çıkarılacak genelgede düzenlenir" denilerek esas alınması gereken kriterlere ilişkin genelge çıkarılacağı belirtilmiştir. Fakat şu an için Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından herhangi bir düzenleme yapılmadığı gibi sözü edilen genelge de çıkarılmış değildir. Performans değerlendirmesinin iş bazlı ya da dönemsel olarak yapılması hususu da henüz netlik kazanmamakla beraber sonuçlarının önemli farklılıklar oluşturacağı aşikârdır⁴⁷⁷.

Bilirkişilerin denetimine ve performansına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi noktasında, bazı tespitlerden hareketle öneri getirmekte fayda bulunmaktadır.

Bilirkişilik Kanun Tasarısının Adalet Komisyonunda ve TBMM Genel Kurulunda görüşüldüğü esnada dönemin Adalet Bakanı Bekir Bozdağ'ın konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir;

"Bilirkişilikle ilgili dosyaların da müthiş bir tekel oluşturduğunu görüyoruz. Bazı ellerde toplanıyor, ondan sonra bilirkişilik üzerinden servetler de ediniliyor. Çok da kokular geliyor bu alandan. Bu kokuları ortadan kaldıracak mekanizmalara da bizim ihtiyacımız var. Şimdi, benim elimde 2015 yılında en fazla bilirkişilik dosyası kendilerine havale edilen 20 bilirkişinin ismi var. Bir kişiye 3 bin 797 dosya gönderilmiş bir yılda. Tatil yapmasa, uyumasa, her gün bir dosya çıkarsa 365 dosya yapar. Öte yandan, ikinci kişiye 3 bin 604 dosya; bir diğerine 2 bin 903 dosya; bir diğerine 2 bin 213 dosya gönderilmiş. En az dosya giden kişiye, 20. sıradaki kişiye bin 424 dosya gönderilmiş. Burada, dağılımda bir adalet yok. Mahkeme heyeti değişince bilirkişiler de değişiyor. Şimdi, burada objektif bir sistem kuracağız"⁴⁷⁸.

⁴⁷⁷ Göksu, 2017, s. 24.

⁴⁷⁸ Türkay, İ. (2017). 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanununun Genel Değerlendirilmesi, *Mali Çözüm Dergisi*, 139, s. 118.

Yer verilen tespitlerden hareketle, dosyaların çeşitliliği ve nitelikleri de göz ardı edilmeksizin yılda bir bilirkişinin ortalama kaç dosya çıkarabileceği belirlenebilir. Bu tespite uygun hareket edilmesi sağlandığında hem tekelleşmenin önüne geçilebilecek hem de raporların niteliğinin artırılması sağlanabilecektir. Ayrıca bilirkişinin dosyayı, görevi bizzat yerine getirme ilkesine aykırı olarak, bir başkasına vermesi de engellenebilecektir. Performans değerlendirmesi de bu ortalama baz alınarak yapılabilecektir.

2013 - 2015 yıllarında Adalet Bakanlığı ile Avrupa Birliği arasında gerçekleştirilen, “Geliştirilmiş Bilirkişilik Sistemi Eşleştirme Projesi” kapsamında, bilirkişilik müessesesiyle ilgili bir takım olumsuzlukların önüne geçilebilmesi amacıyla, bilirkişilerin performans ölçümlerinin ve bu ölçümlere esas alınacak kriterlerin tespit edilmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir⁴⁷⁹. Avrupa Birliği yasalarıyla uyum sürecinde emin adımlarla ilerleme ve bilirkişilik kurumunun daha iyi bir noktaya taşınması adına sözü edilen esasların en etkin şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

TBMM Bilirkişilik Kanunu Tasarısı (1/687) ve Adalet Komisyonu Raporu’nda yer alan bazı eleştirilere de değinmekte fayda vardır: “Maddenin (d) bendinde performans değerlendirmesi sonucunda yetersiz bulunması halinde bilirkişinin sicilden çıkarılması öngörülmüştür. Ancak bu kıstas tamamen subjektif ve yasal dayanağı olmayan bir kıstastır. Zira bölge kurullarının üyeleri içerisinde bilirkişilerin mesleki yeterliliklerini ölçebilecek bir üye bulunmamakta, tamamen savcı ve hâkimlerden oluşmaktadır. Bu durum bilirkişilerin bağımsızlığını ve adil yargılanma hakkını olumsuz yönde etkileyecektir”⁴⁸⁰. Yapılan değerlendirmede, bölge kurulları tarafından gerçekleştirilecek olan performans değerlendirmesinin, kurullarda bilirkişilerin mesleki yeterliliklerini ölçebilecek bir üye bulunmadığından bahisle olumsuz sonuçlara yol açacağı ifade edilmiştir. Bu noktaya ilişkin olarak öneri niteliğinde; bölge kurullarında bilirkişinin performans değerlendirmesiyle ilgili görüşme ve değerlendirilmenin yapıldığı esnada, söz konusu bilirkişinin çalışma sahasında görev yapmakta ve o işi bilmekte olan geçici bir temsilcinin de bulundurulması düşünülebilir.

Raporda yer alan bir diğer eleştiri de şu şekildedir:

“... Adalet Bakanlığı bünyesinde bilirkişilik temel eğitime, denetimine ve performansına ilişkin usul ve esasları belirleme yetkisini haiz Bilirkişilik Daire Başkanlığı kurulmaktadır. Dolayısıyla görevi gereği bağımsız ve tarafsız olması gereken bilirkişiler, bir nevi yürütmenin denetimi altında oluşturulan bir yapı

⁴⁷⁹ TBMM Bilirkişilik Kanunu Tasarısı (1/687) ve Adalet Komisyonu Raporu s. 49.

⁴⁸⁰ Rapor, s. 56.

içerisinde görevlerini ifa etmek zorunda bırakılmaktadır. Bilhassa idarenin taraf olduğu davalar da dikkate alındığında, bilirkişilerin bağımsız olarak görevlerini ifa etmesi ve tarafsız bir rapor sunmasını sağlayacak bir mekanizmanın oluşturulması gerekmektedir”⁴⁸¹denilmektedir.

Bu eleştiriye ilişkin olarak da, Bilirkişilik Daire Başkanlığı’na önerilerde bulunma hakkına sahip olan ve hemen hemen her alandan üyesinin bulunduğu Bilirkişilik Danışma Kurulu’nun varlığından söz edilebilir. Fakat ne derece etkin ve işler bir sistemin kurulup kurulmadığı zamanla ortaya çıkacaktır.

Ayrıca 6 Nisan 2017’de Bilirkişilik Yönetmeliği Taslağı’na ilişkin olarak Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği tarafından Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Bilirkişilik Daire Başkanlığı’na gönderilen görüş yazısında “*Bilirkişi görevinin ifasında performans ölçütü olamaz. Nitelikten daha çok niceliği çağrıştıran performans adalet kavramına yabancıdır*” denilmek suretiyle performans değerlendirmesinin madde metninden çıkartılması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁸².

Son olarak yine Yönetmeliğin ‘Denetim ve Performans Kaydı’ başlıklı 72’nci maddesinin dördüncü fıkrasında “Denetim ve performansın değerlendirilmesine ilişkin bilgilere Daire Başkanlığı, bölge kurulları ile hâkim ve Cumhuriyet savcıları erişebilir” denilerek kimlerin bu değerlendirmelere ulaşabileceği düzenlenmiştir. Bilirkişinin üyesi bulunduğu meslek odasına bilgi verilmemesi eleştiri konusu yapılmıştır⁴⁸³.

Belirtilen açıklamalardan da anlaşılacağı üzere performans değerlendirmesinin gerekliliğine ilişkin olarak olumlu ve olumsuz pek çok görüş bulunmaktadır. Yapılacak değerlendirmenin usul ve esasları henüz netlik kazanmadığından uygulamayı nasıl etkileyeceği ilerleyen zamanlarda ortaya çıkacaktır.

3.7.3. Bilirkişilikle İlgili Kurulların Yapısı

6754 sayılı Kanun’un en önemli yeniliklerinden birisi de bilirkişiliği kurumsal bir yapıya kavuşturmak şeklinde ifade edilebilir. Bu kapsamda üç temel mekanizma çerçevesinde kurumsal bir yapı oluşturulmuştur. Kanunda da düzenlendiği üzere bu mekanizmalar; Bilirkişilik Danışma Kurulu, Bilirkişilik Daire Başkanlığı ve Bilirkişilik

⁴⁸¹ Rapor, s. 87.

⁴⁸² Bkz. <https://www.tmmob.org.tr/icerik/bilirkisilik-yonetmeliği-taslagi-uzerine-adalet-bakanligina-gorus-gonderildi>

⁴⁸³ Bkz. <https://www.tmmob.org.tr/icerik/bilirkisilik-yonetmeliği-taslagi-uzerine-adalet-bakanligina-gorus-gonderildi>

Bölge Kurullarıdır. Aşağıda bu mekanizmalar yapısal olarak incelenmeye çalışılmış ve kısaca görevlerine değinilmiştir.

3.7.3.1. Bilirkişilik Danışma Kurulu

Bilirkişilik Danışma Kurulu 6754 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Kurulun üyelerinin kimlerden oluştuğu maddenin ikinci fıkrasında tek tek sayılmıştır. Hâkim savcı sınıfından olan 15 üyenin yanı sıra 13 üye de farklı meslek gruplarından belirlenmiştir. Buna göre farklı meslek gruplarından belirlenen üyeler şu şekildedir:

Yükseköğretim Kurulu tarafından üniversitelerin öğretim üyeleri arasından seçilen toplam üç kişi,

Adalet Bakanlığı tarafından Adli Tıp Kurumunda görev yapanlar arasından seçilen bir kişi,

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumunda görev yapanlar arasından seçilen bir kişi,

İçişleri Bakanlığı tarafından Jandarma Genel Komutanlığı Jandarma Kriminal Daire Başkanlığında ve Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Daire Başkanlığında görev yapanlar arasından birer olmak üzere seçilen toplam iki kişi,

Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu tarafından avukatlar arasından seçilen bir kişi,

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu tarafından mühendis veya mimarlar arasından seçilen bir kişi,

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Yönetim Kurulu tarafından serbest muhasebeci mali müşavir veya yeminli mali müşavirler arasından seçilen bir kişi,

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından seçilen bir kişi,

Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu Yönetim Kurulu tarafından seçilen bir kişi,

Türk Tabipleri Birliği Yönetim Kurulu tarafından seçilen bir kişi.

Danışma Kurulu'nun üyeleri Kanun'da sayma yoluyla belirtilen üyeler olmakla birlikte, toplantılara uzman kişiler ile kamu ya da özel kurum veya kuruluşların temsilcilerinin davet edilerek görüşlerinin alınabileceği belirtilmiştir (Kanun m. 4/6, Yönetmelik m. 17/4). Danışma Kurulu'nun oluşumunda hukukçu olmayan farklı uzmanlık

alanlarından üyelere de yer verilmesi, kurulun bilirkişilik faaliyetiyle ilgili sunacağı önerilerin kalitesini artıracaktır⁴⁸⁴.

Maddede kurul başkanının Adalet Bakanlığı Müsteşarı olduğu belirtilmişse de yeni sistemle birlikte müsteşarlık makamı kaldırıldığından ilgili bakan yardımcısının kurula başkanlık edeceğini ifade edebiliriz (Kanun m. 4/3, Yönetmelik m. 17/1). Üyelerin görev sürelerine ilişkin olarak belirtilen makamlarda bulunan üyeler dışındaki diğer üyelerin görev sürelerinin üç yıl olduğu ve görev süresi dolan üyelerin yeniden seçilebilecekleri düzenlemesine yer verilmiştir (Kanun m. 4/4, Yönetmelik m. 17/2). Kurulun toplanma aralığının ise her takvim yılında iki defa olduğu, başkanın gerekli gördüğü hâllerde kurulu her zaman toplantıya çağırabileceği düzenlenmiştir (Kanun m. 4/7, Yönetmelik m. 17/5).

Danışma Kurulu'nun görevleri ise;

1. Bilirkişilik hizmetlerinin yürütülmesinde yaşanan sorunlar hakkında çözüm önerilerinde bulunmak.
2. Daire Başkanlığının görev alanına giren konular hakkında önerilerde bulunmak.
3. Daire Başkanlığının ve bölge kurullarının yıllık faaliyetleri hakkında önerilerde bulunmak.
4. Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak şeklinde sıralanmıştır (Kanun m.5/1, Yönetmelik m. 16/1).

Danışma Kurulu'nun görevlerine bakıldığında daha çok soyut önerilerde bulunmak şeklinde kaleme alındığı görülmektedir. Yapısında farklı alanlardan üyelerin yer aldığı ve sorunlara etkin çözümler getirebilecek olan kurulun görevlerinin daha somut ve etkin olması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁸⁵. Burada gözden kaçırılmaması gereken bir diğer noktada, kurul üyelerinin konuları gereği çok yoğun olmaları ve kurulun üye sayısının oldukça fazla olmasının doğurabileceği olumsuz sonuçlardır⁴⁸⁶. Farklı açılardan bakıldığında kurulun ne kadar işlevsel olması gerektiği ve olabileceği tartışmalı olmakla birlikte zamanla kendisini gösterecektir.

Son olarak Danışma Kurulu'nun üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanacağını ve katılanların salt çoğunluğu ile kabul edilen gündem konularının öneri haline getirilerek Başkan tarafından Daire Başkanlığına gönderileceğini belirtebiliriz (Yönetmelik m. 17/7).

⁴⁸⁴ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 83.

⁴⁸⁵ Göksu, 2017, s. 20.

⁴⁸⁶ Atalı, 2016, s. 3276.

3.7.3.2. Bilirkişilik Daire Başkanlığı

Bilirkişilik hizmetlerinin etkin, düzenli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak ve Kanunla verilen görevleri yerine getirmek üzere Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Bilirkişilik Daire Başkanlığı kurulmuştur (Kanun m. 6/1, Yönetmelik m. 18/1).

Daire Başkanlığı'nın görevlerinden bazıları şunlardır:

1. Bilirkişilik hizmetlerine ilişkin temel ve alt uzmanlık alanlarını tespit etmek.
2. Temel ve alt uzmanlık alanlarına göre bilirkişilerin sahip olması gereken nitelikleri belirlemek.
3. Bilirkişilerin, görevlerini yürütürken uymaları gereken etik ilkeleri belirlemek.
4. Bilirkişilik temel eğitimine ilişkin usul ve esasları belirlemek, eğitim verecek eğitim ve öğretim kurumları ile diğer kurumların niteliklerini belirlemek ve bunlara izin vermek, bu kurum ve kuruluşları listelemek ve elektronik ortamda yayımlamak.
5. Bilirkişilerin denetimine ve performansına ilişkin usul ve esasları belirlemek.
6. Bilirkişiliğe kabule ilişkin usul ve esasları belirlemek.
7. Bilirkişilik Asgari Ücret Tarifesini belirlemek ve her yıl güncellemek.
8. Temel ve alt uzmanlık alanlarına göre bilirkişilerin aylık olarak bakacağı iş sayısını belirlemek.
9. Bilirkişi olarak hizmet verecek özel hukuk tüzel kişilerinin temel ve alt uzmanlık alanları ile yetki çevrelerini belirlemek.
10. Bilirkişiliğe kabul şartları bakımından 10 uncu maddenin birinci fıkrasının (f) bendinde aranan asgari çalışma süresini, temel ve alt uzmanlık alanlarına göre artırmak.
11. Yıllık faaliyet raporunu ve izleyen yıl faaliyet planını hazırlamak.
12. Bilirkişilik sicilini ve listesini tutmak.
13. Bilirkişilik listelerinden çıkarılanlar ile bilirkişilik yapmaktan yasaklananların listesini tutmak ve yayımlamak (Kanun m. 6/2, Yönetmelik m. 19/1).

Yukarıda belirtildiği üzere kanun koyucu Bilirkişilik Daire Başkanlığı'na son derece önemli görevler vermiştir. Başkanlık yapısı itibariyle idari bir oluşumdur ve hâkimlerden meydana gelmektedir. Belirtilen görevlerin bir kısmı kanuni düzenlemelerin eksikliğini giderici nitelikte olup, özellikle uzmanlık gerektiren konularda bu görevlerin hâkimlerden

oluşan idari bir yapı tarafından nasıl yerine getirilebileceği tereddüt uyandırmaktadır⁴⁸⁷. Daire Başkanlığı'nın şüpheye düştüğü durumlarda, farklı uzmanlık alanlarından üyelere sahip bulunan Bilirkişilik Danışma Kurulu'nun görüşlerine başvurması kaçınılmaz olacaktır⁴⁸⁸. Bir diğer tereddüt uyandıran nokta da Daire Başkanlığı'nın bu kadar önemli ve etkin görevlerle donatılmış olmasının yargı bağımsızlığını ne şekilde etkileyeceğidir⁴⁸⁹. Gerek bilirkişinin yükümlülükleri kapsamında gerekse de uyması gereken etik ilkeler kapsamında bağımsızlık konusunun önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

3.7.3.3. Bilirkişilik Bölge Kurulları

6754 sayılı Kanun'un 7'nci maddesinin ilk fıkrasında, her bölge adliye mahkemesinin kurulu bulunduğu yerde bir bilirkişilik bölge kurulunun kurulacağı düzenlenmiştir. Bilirkişilik faaliyetleri açısından esas yetkili kurul bölge kurullarıdır⁴⁹⁰.

Bölge kurullarının yapısı; Hâkimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesi tarafından istekleri bulunan ve bölge kurulunun bulunduğu yer bölge adliye mahkemesi üyeleri arasından seçilen bir kişi ile Hâkimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesi tarafından bölge kurulunun bulunduğu il merkezi adli yargı ilk derece hukuk ve ceza mahkemelerinde görev yapan birer hâkim ve bir Cumhuriyet savcısı ile idari yargı ilk derece idare ve vergi mahkemelerinde görev yapan birer hâkim olmak üzere seçilen toplam beş kişi şeklinde belirlenmiştir (Kanun m. 7/2, Yönetmelik m. 20/2).

Bölge kurullarının görevleri ise;

1. Bilirkişilik hizmetlerinin ilgili mevzuata uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak.
2. Bilirkişiliğe kabule ve bilirkişilerin sicile ve listeye kaydedilmesine karar vermek.
3. Sicile kayıtlı bilirkişilerin temel ve alt uzmanlık alanlarına göre bilirkişilik listelerini oluşturmak.
4. Bilirkişilerin sicil ve listeden çıkarılmasına karar vermek.
5. İlgili mevzuat çerçevesinde bilirkişilerin denetimini yapmak ve performansını ölçmek.

⁴⁸⁷ Göksu, 2017, s. 20

⁴⁸⁸ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 56.

⁴⁸⁹ Atalı, 2016, s. 3277.

⁴⁹⁰ Göksu, 2017, s. 20.

6. Özel hukuk tüzel kişilerinin bilirkişilik faaliyetinde bulunmalarına izin vermek, izinlerini iptal etmek, bilirkişiliğe ilişkin faaliyet ve raporlarını denetlemek.
7. Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak olarak sayılmıştır(Kanun m.8/1, Yönetmelik m. 21/1).

Belirtildiği üzere bölge kurulları, 6754 sayılı Kanun'dan önce bilirkişilikle ilgili benzer faaliyetleri yürüten adli yargı adalet komisyonlarından çok daha fazla görevle donatılmış bulunmaktadırlar⁴⁹¹. Bölge kurullarının bütün üyelerinin hâkimlerden oluşması sebebiyle, özellikle bilirkişilerin sicile ve listeye kabul şartlarının incelenmesi sırasında ve uzmanlık gerektiren benzer konularda, uzmanlık alanlarıyla ilgili kurum ve kişilere başvurması, olması gereken bir uygulama olarak ifade edilebilir⁴⁹².

Bölge kurullarının kural olarak ayda bir toplanması gerekmele birlikte bölge kurulunun başkanı, bölge kurulunu her zaman toplantıya çağırabilir. Toplantı ve karar yeter sayıları ise; üye tam sayısının salt çoğunluğu şeklinde belirlenmiştir (Kanun m.7/5, Yönetmelik m. 23/1, m. 26/5).

3.7.4. Denetim ve İnceleme

3.7.4.1. Denetim ve İncelemenin Konusu, Kapsamı İle Başvuruda Bulunabilecekler

6754 sayılı Kanun'un 14'üncü maddesi ve Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 59 ve 60'ıncı maddelerine göre; bilirkişilere yönelik yapılan denetim ve incelemenin konusunu, bilirkişilerin görevleriyle ilgili tutum ve davranışlarının veya hazırladıkları raporların ilgili mevzuata uygunluğunun değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Denetim ve incelemeyi gerçekleştirecek merci ise bölge kurullarıdır. Bölge kurulları tarafından gerçekleştirilecek bu denetim ve inceleme resen olabileceği gibi talep üzerine de olabilir. Bölge kurulundan bu incelemeyi talep edebilecek makam ise, görevlendirmeyi yapan hâkim veya Cumhuriyet savcısıdır.

Görevlendirmeyi yapan mercii bölge kuruluna yaptığı başvuru, bilirkişi raporlarının içeriğinde yer alan özel veya teknik bilgilere ilişkin olmamalıdır. Şayet görevlendirmeyi yapan mercii bu yönde bir başvuruda bulunmuşsa, bölge kurullarınca bu başvurunun incelenmeksizin reddi gerekir. Bilirkişinin bağımsızlığına gölge düşürülmemesi adına içeriğe ilişkin denetim yalnızca raporda hukuki değerlendirmeye yer verilip verilmediği ve

⁴⁹¹ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 60.

⁴⁹² Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 60.

belirlenen sınırın aşılp aşılmadığına ilişkin olmalıdır⁴⁹³. Bu konu bilirkişi raporlarının yargısal dokunulmazlığıyla da ilgili olmakla beraber yukarıda belirtilen düzenlemeyle yetinilmemeli; bilirkişiler aleyhine yapılabilecek keyfi başvuruların önüne geçilebilmesi adına tarafsızlık ve bağımsızlık konularında yasal bir güvenceye kavuşturulmalıdırlar⁴⁹⁴.

Üzerinde önemle durulması gereken bir nokta da tarafların, bilirkişilerin görevleriyle ilgili tutum ve davranışlarının veya hazırladıkları raporların ilgili mevzuata aykırı olduğunu düşünmeleri durumunda, bölge kurullarına başvuru yapıp yapamayacaklarıdır. Esasen Kanun'da bu konuya ilişkin açık bir hüküm yer almamakla beraber görevlendirmeyi yapan merciiin başvuruda bulunabileceği düzenlenmiştir. Buradan üç farklı yoruma ulaşılabilir. İlki, bu hakkın yalnız ilgili mercie tanındığı taraflara ise tanınmadığıdır. İkincisi tarafların bu noktadaki taleplerini görevlendirmeyi yapan mercie iletmekle yetinerek görevlendirmeyi yapan merciiin bu talebi uygun bulması halinde mercii tarafından bölge kurullarına başvuru yapılabileceğidir. Üçüncüsü ise Kanun'da tarafların başvuruda bulunamayacaklarına yönelik bir hüküm yer almadığından bu hakkın onlara da tanınması gerektiğidir. Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından yayımlanan Bilirkişilik Temel Eğitimi Kaynak Kitabı'nda “... *Bilirkişinin görev aldığı uyuşmazlığın taraflarından birisi, görevin kanuna veya yönetmelik hükümlerine aykırı yapıldığı kanaatine varırsa, bölge kuruluna bu tür bir başvuruda bulunabilir*” ifadesine yer verilerek taraflarca da başvuru yapılabileceğine dikkat çekilmiştir⁴⁹⁵. TORAMAN ise bilirkişinin hâkimin sevk ve idaresi altında görevini gerçekleştirdiğini hatırlatarak, bilirkişinin aleyhe rapor vermesi durumunda taraflarca bu hakkın kötüye kullanılabilceğini ve keyfiliğe yol açabileceğini ifade etmekte ve buradan hareketle taraflara bu hakkın tanınmaması gerektiğini belirtmektedir⁴⁹⁶. Kanun'da görevlendirmeyi yapan merciiin başvuruda bulunabileceği düzenlenmişken taraflara ilişkin bir düzenlemenin yer almamasından dolayı tarafların başvurularını görevlendirmeyi yapan mercii vasıtasıyla yapabileceklerini düşünmekteyiz. Bu şekilde hem hukuki dinlenilme hakkının korunması sağlanabilecek hem de keyfi başvuruların önüne geçilebilecektir. Aynı zamanda her iki değer arasındaki denge de korunabilecektir. Olması gereken ise bu konuyu açık bir düzenlemeyle netliğe kavuşturmaktır.

Bölge kurullarınca gerçekleştirilecek denetimin kapsamı ise, bilirkişi raporlarının kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelerde gösterilen usul ve esaslara uygun hazırlanıp

⁴⁹³ Erdoğan ve Toraman, s. 75.

⁴⁹⁴ Göksu, 2017, s. 24.

⁴⁹⁵ Erdoğan ve Toraman, s. 75.

⁴⁹⁶ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 79.

hazırlanmadığı ve Daire Başkanlığı tarafından belirlenen rehber ilkelerle bağdaşık bağdaşmadığı hususlarından ibarettir (Yönetmelik m. 60/1). Ayrıca Yönetmeliğin 72'nci maddesinde bilirkişiler hakkında bölge kurulu tarafından yapılacak denetim ve performans değerlendirmeleri ile sonuçlarının tutulduğu denetim ve performans kaydına yer verilmiştir. Kayıta yer alması gereken hususlar maddenin ikinci fıkrasında sayma yoluyla belirtilmiştir⁴⁹⁷. Bir sonraki fıkrada ise raporla ilgili hususlar dışındaki bilgilerin bölge kurulu yazı işleri müdürü ve görevli personel tarafından girileceği belirtilmiştir. Örneğin ikinci fıkrada yer verilen '*etik ilkelere uyma*' durumunu yazı işleri müdürünün neye dayanarak ve ne şekilde işleyeceği merak konusudur. Ayrıca maddede denetim ve performansın değerlendirilmesine ilişkin bilgilere Daire Başkanlığının, bölge kurullarının, hâkim ve Cumhuriyet savcılarının erişebileceği düzenlenmiş buna karşın meslek odalarının erişimine izin verilmemiştir. Bu durum da eleştiri konusu yapılmaktadır⁴⁹⁸. Son fıkrada ise, bilirkişilerin denetimine ve performansına ilişkin usul ve esasların çıkarılacak genelge ile düzenleneceği belirtilmiştir. Konuya önceki açıklamalarımızda detaylı olarak yer verdiğimizden tekrara düşmemek adına açıklamalarımıza atıf yapmakla yetiniyoruz.

3.7.4.2. İncelemenin Usul ve Esasları

Bilirkişilerin denetimi, disiplin sorumluluğuna gidilmesi ve cezai müeyyidelerin uygulanması bilirkişilik bölge kurulunun görevidir⁴⁹⁹. Bölge kurulunun gerçekleştireceği inceleme sırasında kendisine bir takım yetkiler tanınmıştır. Bu kapsamda; yaptığı inceleme sırasında yargı mercilerinden, kamu kurum ve kuruluşlarından, meslek odalarından, özel hukuk tüzel kişilerinden ve gerçek kişilerden inceleme konusuyla ilgili bilgi ve belge talep

⁴⁹⁷ Bkz. Yönetmelik m. 72/2; Bu kayıta aşağıdaki hususlar yer alır:

- a) Bilirkişiye dosyanın tevdi tarihi.
- b) Rapor için verilen süre.
- c) Rapor teslim tarihi.
- ç) Dosyanın bilirkişide kaldığı süre.
- d) Hukuki konularda görüş beyan etme.
- e) Raporu bizzat hazırlama.
- f) Rapor yazım tekniğine uyma.
- g) Raporun hükme esas alınması.
- ğ) Etik ilkelere uyma.
- h) Bilirkişi kusurundan kaynaklı ek rapor.
- ı) Yeni bilirkişi raporu.
- i) Bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanı dışında rapor tanzim etme.
- j) Bilirkişilik yapmaktan kaçınma.
- k) Raporu belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak vermeme.
- l) Denetim ve performans sonucu.
- m) Düşünceler.

⁴⁹⁸ Bkz. <https://www.tmmob.org.tr/icerik/bilirkisilik-yonetmeliği-taslagi-uzerine-adalet-bakanligina-gorus-gonderildi>

⁴⁹⁹ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 79; Kanun m. 14.

edebilir. İlgililerce de bu talebin yerine getirilmesi zorunludur (Kanun m. 14/5, Yönetmelik m. 61/3). Kanun'da açık bir şekilde ilgililerce bilgi ve belge taleplerinin yerine getirilmesinin zorunlu olduğu ifade edildiğinden ilgili kişi ya da kurumların aksi bir davranış sergilememesi gerekir.

Bölge kurulu başkanı, bilirkişilik temel ilkeleri ile etik ilkeleri ihlal ettiği iddia edilen bilirkişiler hakkında başvuru üzerine veya resen gerekli inceleme ve araştırmayı bizzat yapabileceği gibi bölge kurulu üyelerinden biri vasıtasıyla da yapabilir. Bölge kurulu başkanı veya görevlendirilen üye, bizzat veya istinabe suretiyle delilleri toplar, gerekli gördüğü kimselerin beyanlarını alır ve yapacağı inceleme sonucunda hazırladığı raporu bölge kuruluna sunar (Yönetmelik m. 61/1). Maddede istinabe suretiyle de delillerin toplanabileceğine işaret edilmiştir. Fakat doğrudanlık ilkesi bağlamında mümkün olduğunca istinabe yoluna başvurulmaması gerekir⁵⁰⁰.

Burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da disiplin soruşturmasının gizliliği ilkesinin bilirkişi disiplin soruşturmalarında da ihlal edilmemesi gerektiğidir. Özellikle disiplin soruşturmasına ilişkin delillerin toplanması sırasında çok hassas davranılmalı ve gizlilik korunmalıdır. Sağlıklı bir disiplin soruşturması yürütülebilmesi adına oldukça önemli olan bu ilke bazı özel kanunlarda da doğrudan düzenleme altına alınmıştır⁵⁰¹. Bilirkişilik Kanunu'nda düzenleme altına alınmamış olması belirtilen ilkeye riayet edilmeyeceği manasına gelmez. Çünkü söz konusu ilke disiplin soruşturmalarına yönelik genel bir ilke niteliğindedir. Soruşturmanın gizliliği ilkesi sağlıklı bir soruşturmanın yürütülebilmesi ve delillere ulaşılabilmesi noktasında bölge kurulları açısından önemli olduğu kadar hakkında soruşturma yürütülen bilirkişi açısından da önemlidir. Şöyle ki bilirkişi yapılan soruşturma neticesinde haklı olduğunun anlaşılmasıyla disiplin cezası almayabilir. İlke sayesinde de bilirkişi hakkında yanlış algıların oluşmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Soruşturmanın gizliliği ilkesi, kendisi hakkında disiplin soruşturması yürütülen bilirkişiye yönelik olmamalı, farklı bir deyişle de bilirkişinin kendisiyle ilgili soruşturma evrakına ulaşabilmesi engellenmemelidir⁵⁰². Hakkında disiplin soruşturması yürütülen bilirkişinin soruşturma evrakına ulaşabilmesi kendisini etkin bir şekilde savunabilmesi adına oldukça önemlidir. Konuya ilişkin 657 sayılı DMK'nın yaklaşımına bakıldığında ise

⁵⁰⁰ Göksu, 2017, s. 25.

⁵⁰¹ Bkz. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 53/A-k maddesinde yer alan "soruşturmanın gizliliği esastır" hükmü

⁵⁰² Boz, 2017, s. 28.

129'uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*Hakkında memurluktan çıkarma cezası istenen memur, sicil dosyası hariç, soruşturma evrakını incelemeye, tanık dinletmeye, disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahiptir*” düzenlemesiyle aynı minvalde bir tutumun sergilendiği görülmektedir. Adil yargılanma ve savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılabilmesi noktasında oldukça önemli olan bu husus bilirkişi disiplin soruşturmalarında da geçerli olmalıdır. Aksi takdirde bilirkişinin kendisini tam manasıyla savunabilmesinin önüne geçilmiş olunacaktır.

Disiplin soruşturmasına ilişkin delillerin elde edilme şekli ve kullanılabilirliği de önem arz etmektedir. Yasal olmayan yollarla elde edilen delillerden hareketle disiplin soruşturması yürütülmesinin ve disiplin cezası verilmesinin uygun olmadığı gerek Danıştay kararlarında gerekse de doktrinde ifade edilmekle beraber aksi yönde kararlara da rastlanılmaktadır⁵⁰³. Anayasanın 38'inci maddesinin altıncı fıkrasında “*Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez*” denilerek kanunsuz delillerin kullanılmaması gerektiği açık bir şekilde düzenleme altına alınmıştır. Bilirkişi disiplin soruşturmalarında da belirtilen anayasal düzenlemeye riayet edilmesi zaruridir.

Son olarak bilirkişi disiplin soruşturmalarıyla ilgili sürelerle değinilmelidir. Mevzuatta incelemenin süresine ilişkin ivedilikle ve her halde başvuru veya resen incelemeye başlama tarihinden itibaren en geç altı ay içinde sonuçlandırılması gerektiği ifade edilmiştir (Yönetmelik m. 61/2). Daha önce de belirttiğimiz üzere söz konusu düzenleme 657 sayılı Kanun'daki gibi soruşturma zamanaşımını ve ceza zamanaşımını ayrı ayrı belirlememiştir. Yani ne zamana kadar incelemeye başlanması ve fiil tarihinden itibaren azami ne kadar süre içerisinde ceza verilmesi gerektiği tam olarak ortaya konulmamıştır. Süreye ilişkin yaşanabilecek olası sorunlara nasıl bir çözüm bulunacağı uygulamayla ortaya çıkacaktır.

3.7.4.3. Denetim ve İnceleme Sonucu Verilecek Kararlar ile Takdiri Olarak Alt Ceza Uygulamasına Gidilebilmesi

Denetim ve inceleme sonucunda verilebilecek kararlar Kanun'un 13 ve 14'ncü maddeleri ile Yönetmeliğin 62'nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddelere göre belirtilen sebeplerin varlığı halinde denetim ve inceleme sonucunda şu kararlar verilebilecektir:

⁵⁰³ Bkz. Danıştay 12. Dairesinin 27.11.2007 tarihli ve E. 2007/3065, K. 2007/5534 sayılı kararı.

1. Bilirkişi raporlarının özel veya teknik bilgi yönünden içeriğine ilişkin bölge kurullarına yapılan başvurular incelenmeksizin reddedilir.

2. A. Bilirkişiliğe kabul şartlarının kaybedilmesi veya sicile kabul tarihinde gerekli şartların bulunmadığının sonradan tespit edilmesi,

B. Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak verilmemesi,

C. Bilirkişilik görevi ve bu görevin gerektirdiği etik ilkelerle bağdaşmayan, güven duygusunu sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunulması,

Ç. Temel ilkelere aykırı olarak bilirkişilik faaliyetinde bulunulması,

D. Bölge kurulu tarafından yapılacak performans değerlendirmeleri sonucunda yeterli bulunulmaması durumlarından herhangi birisinin gerçekteşmesi hâlinde sicilden ve listeden çıkarma kararı verilir.

3. 2-B, 2-C, 2-Ç ve 2-D’de yer verilen durumlardan herhangi birisinin gerçekteşmesi hâlinde sicilden ve listeden çıkarma yaptırımını yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımını uygulanabilir.

4. Bilirkişilik sicili ve listesinde kayıtlı olmayıp da 50’nci maddenin dördüncü fıkrası uyarınca görevlendirilenler ile listeye kaydolmaktan muaf tutulanlar, temel ilkeler ile etik ilkelere aykırı olarak bilirkişilik faaliyetinde bulduklarının tespit edilmesi hâlinde, görevlendirmeyi yapan merciin yetki çevresinde bulunan bölge kurulu tarafından resen veya başvuru üzerine denetim ve incelemeye tabi tutularak, bölge kurulu kararı ile bilirkişilik yapmaktan yasaklanabilir.

Kanun’un 13 ve 14’üncü maddeleri ile Yönetmeliğin 62’nci maddesinde belirtilen, denetim ve inceleme sonucunda verilebilecek kararları sıralayacak olursak; başvurunun incelenmeksizin reddi, bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma, bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma, uyarma ve bilirkişilik yapmaktan yasaklama şeklindedir.

(1) Başvurunun İncelenmeksizin Reddi Kararı

Kanunda açık bir şekilde, bilirkişi raporlarının özel veya teknik bilgi yönünden içeriğine ilişkin bölge kurullarına başvuru yapılamayacağı, yapılan başvuruların incelenmeksizin reddedileceği ve bölge kurullarının bilirkişi raporlarını özel veya teknik

bilgi yönünden denetleyemeyeceği ifade edilmiştir (Kanun m.14/4, m. 14/3 ve Yönetmelik m. 59/3, m. 60/2). Önceki açıklamalarımızda da belirtildiği üzere, bilirkişi raporları bilirkişinin bağımsızlığının bir gereği olarak içeriksel açıdan, yalnız raporda hukuki değerlendirmede bulunup bulunulmadığı ve belirtilen sınırların aşılıp aşılmadığı noktasında denetlenebilir⁵⁰⁴.

(2) Bilirkişilik Yapmaktan Yasaklama Yaptırımı

Bilirkişilik sicili ve listesinde kayıtlı olmayıp da 50'nci maddenin dördüncü fıkrası uyarınca görevlendirilenler ile listeye kaydolmaktan muaf tutulanlar için geçerli olan yaptırım türüdür. Çünkü belirtilen kişilerin sicile ve listeye kaydolma durumları söz konusu değildir. Yine kanun koyucu yalnızca temel ilkeler ile etik ilkelere aykırı olarak bilirkişilik faaliyetinde bulduklarının tespit edilmesi hâlinde belirtilen yaptırımın uygulanabileceğini düzenleme altına almıştır. Kısacası sınırlı kişiler ve sınırlı haller için geçerlilik arz eden bir yaptırım türüdür. Temel ilkelerin ve etik ilkelerin ne denli önem arz ettiği de bir kez daha vurgulanmalıdır. Bilirkişilik yapmaktan yasaklanma yaptırımı uygulanan kişilerin, sonrasında bilirkişilik yapmak amacıyla sicile ve listeye kaydolmak için başvuruda bulunmaları durumunda, Yönetmeliğin 'Bilirkişiliğe başvuru ve kabul şartları' başlıklı 38'inci maddesinin 1-c fıkrasında belirtilen '' *Daha önce kendi isteği dışında sicilden ve listeden çıkarılmamış veya bilirkişilik yapmaktan yasaklanmamış olmak*'' düzenlemesi gereği başvuruları reddedilecektir. Kanun'un 10'uncu maddesinde aynı konuyu ele alan düzenlemeye yer verilmiş olmasına rağmen, ilginç bir şekilde 'bilirkişilik yapmaktan yasaklanmamış olmak' ibaresi kullanılmamıştır. Kanun koyucunun kanun ile getirmediği bir engeli yönetmelikle getirmesi olağandışı olmakla birlikte gözden kaçırılmış olabileceği düşünülebilir. Bilirkişilerin disiplin sorumluluğu noktasında, özellikle listede yer almayan kişiler açısından yaptırımların gereğinden fazla uygulanması, o alanda uzman kişi bulunamamasına ve uyuşmazlığın çözümsüz kalmasına sebebiyet verebilir⁵⁰⁵.

(3) Bilirkişilik Sicilinden ve Listesinden Çıkarılma Yaptırımı

Kanun'un 13'üncü maddesinde belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde sicilden ve listeden çıkarılma yaptırımının uygulanacağı ifade edilmiştir. Bilirkişinin disiplin sorumluluğu kapsamında düzenleme altına alınan temel yaptırım bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma yaptırımıdır. Sicile ve listeye kayıtlı bilirkişiler açısından da

⁵⁰⁴ Erdoğan ve Toraman, s. 75.

⁵⁰⁵ Göksu, 2017, s. 26.

uygulanabilecek en ağır yaptırımdır. Buraya kadar çalışmamızda detaylı olarak incelemeye çalıştığımız temel konular söz konusu yaptırımın uygulanmasını gerekli kılacak olan durumlardır. Hakkında bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma yaptırımı uygulanan bilirkişinin, sonrasında bilirkişilik yapmak amacıyla sicile ve listeye kaydolmak için başvuruda bulunması durumunda, Kanun'un 10'uncu maddesinin 1-b fıkrası ve Yönetmeliğin 38'inci maddesinin 1-c fıkrasındaki düzenlemeler gereği başvurusu reddedilecektir.

(4) Uyarma Yaptırımı

Bilirkişiye verilebilecek olan en hafif disiplinler yaptırım olarak ifade edilebilir. Kanun'da ve Yönetmelikte uyarma yaptırımı tanımlanmamış olmakla birlikte 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125'nci maddesinde; *"Memura, görevinde ve davranışlarında daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir"* şeklinde tanımlanmıştır. Bilirkişi açısından da aynı anlamı ifade ettiğini söyleyebiliriz. Yani bilirkişiye görevinde ve davranışlarında daha dikkatli olması gerektiği yazılı olarak ikaz edilmektedir.

(5) Bir Yıla Kadar Geçici Süreyle Listedden Çıkarma Yaptırımı

Kanun'un 13'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında, birinci fıkranın (b), (c), (ç) ve (d) bentlerinde belirtilen hallerle sınırlı olarak ve ihlalin niteliğine göre sicilden ve listeden çıkarma yaptırımı yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımının uygulanabileceği ifade edilmiştir. Listedden geçici süreyle çıkarılma durumu söz konusu olmakla birlikte bu süre en fazla bir yıl olabilir. Sonrasında bilirkişilik faaliyetlerine devam edebilecektir. Belirtilen durum bir nevi alt ceza uygulamasıdır. Alt cezaya gidilmesi ise, ihlalin niteliğinin yanı sıra bilirkişinin alanındaki yetkinliği ve daha önceki bilirkişilik görevlerindeki başarısından kaynaklı olabilir⁵⁰⁶. Bu noktadaki takdir hakkı bölge kuruluna bırakılmakla birlikte bölge kurulunun takdir yetkisi sınırsız değildir. Bölge kurulunun, sicilden ve listeden çıkarma yaptırımı yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımını uygulayabilmesi, ihlalin niteliğine göre yapacağı değerlendirmeden sonra mümkün olabilecektir.

⁵⁰⁶ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 80.

2.7.4.4. İnceleme Usulü

İlk Aşama - Savunmanın Alınması: Bölge kurulunun resen veya başvuru üzerine yapacağı denetim ve inceleme sırasında bilirkişi hakkındaki iddiaları ciddi bulması halinde bilirkişiye tebligat yaparak bir hafta içinde yazılı savunma yapmasını ister.

İkinci Aşama - Karar ve Tebliğ: Yapılacak inceleme sonucunda 48'nci maddede sayılan sicilden çıkarılma ve yasaklama sebeplerinin gerçekleştiğinin anlaşılması hâlinde uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarılmasına ya da bilirkişinin kalıcı olarak sicilden ve listeden çıkarılmasına karar verilebilir. Karar bilirkişiye tebliğ edilir.

Üçüncü Aşama - İtiraz: Bilirkişinin geçici veya sürekli olarak sicilden ve listeden çıkarılması ile bilirkişilik yapmaktan yasaklama kararına karşı bilirkişi, kararın tebliğ veya ilan tarihinden itibaren otuz gün içinde kararı veren bölge kuruluna itiraz edebilir(Kanun m. 15/1, Yönetmelik m. 28/1). Yapılan itirazın bölge kurulunca reddedilmesi halinde, bu karar aleyhine idari yargı yoluna başvurulması durumunda ayrıca yürütmeyi durdurma kararı verilmedikçe ilgili, bilirkişilik yapmaktan el çektirilerek UYAP sistemindeki kaydı pasif hale getirilir.

2.7.5. İtiraz ve Dava Hakkı

6754 sayılı Kanun'un 15'inci maddesinde ve Bilirkişilik Yönetmeliğinin 28'inci maddesinde; bölge kurulu kararlarına karşı, kararın tebliğ veya ilan tarihinden itibaren otuz gün içinde kararı veren bölge kuruluna itiraz edileceği ve bölge kurulunun itiraz üzerine verdiği kararlara karşı ise yetkili idare mahkemesine dava açılabileceği düzenlenmiştir.

İdari yargıda itiraz kurumu İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 11'inci maddesinde;

“İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur” şeklinde düzenlenme altına alınmıştır.

Belirtilen başvuru, ilgilinin başvurusunun reddedilmesinden sonra dava açma hakkına sahip bulunmasından dolayı etkili bir başvuru yolu olarak değerlendirilmelidir⁵⁰⁷.

6754 sayılı Kanun'un 15'inci maddesinde ise açık bir şekilde itiraz kurumuna yer verilmiş olup İYUK 'un 11'inci maddesinden farklı olarak itiraz süresi 30 gün şeklinde belirlenmiştir. Söz konusu süreye, 6754 sayılı Kanun'un kanunlaşma sürecinde hak arama

⁵⁰⁷ Deniz, Y., Boz, S.S. ve Gürkan, M.F. (2013). İdarî Yargılama Usulü Kanunu'nun 11.Maddesine Göre Yapılan İdarî Başvurular, *SÜHFD*, 21(2), s. 10.

özgürlüğünü kısıtladığından bahisle muhalefet edilmiş olsa da sonuç itibariyle itiraz süresi 30 gün olarak düzenleme altına alınmıştır⁵⁰⁸.

Üzerinde durulması gereken önemli bir diğer konu da, 6754 sayılı Kanun'da yer verilen itiraz kurumunun dava açılmadan önce tüketilmesi gereken zorunlu bir başvuru yolu olup olmadığıdır. Kanun'un lafzına bakıldığında 'itiraz edilir' ve 'itiraz üzerine verilen karara karşı yetkili idare mahkemesine dava açılabilir' ifadelerine yer verildiği görülmektedir. Şayet yapılan başvurunun isteğe bağlı olması tercih edilseydi 'itiraz edilebilir' ifadesi kullanılabilirdi⁵⁰⁹. Kanun'un lafzından hareketle bölge kurulu kararına karşı itiraz edilmesinin, dava açılmadan önce tüketilmesi gereken zorunlu başvuru yolu olduğu anlaşılmaktadır. Aksi takdirde doğrudan dava açılması halinde idari mercii tecavüzü bulunduğu gerekçesiyle dava dilekçesinin davalı idareye tevdiine karar verilecektir.

Peki, belirtilen idari işlemin kesinleşmesi hangi aşamada gerçekleşmektedir? Esasen bölge kurulu ilk kararında iradesini ortaya koymakta, itiraz edilmesiyle de aynı kuruldaki kararını tekrar gözden geçirmesi istenilmektedir. Buradan hareketle zorunlu itiraz yoluna başvurulmasının, işlemin kesinleşmesi adına mutlak olmaması gerektiği ifade edilmektedir⁵¹⁰. Çünkü bölge kurulu itiraz edilmesinden önce, Kanun'da öngörülen prosedür doğrultusunda incelemesini yaparak bir karar vermiş ve iradesini ortaya koymuştur. İtiraz edilmesiyle ise bu kararını tekrar gözden geçirecektir.

Bölge kurulunun itiraz üzerine verdiği kararlara karşı ise yetkili idare mahkemesinde dava açılacaktır. Bölge kurulunca verilen karar idari nitelik taşıyan bir karar olduğu için bu hüküm düzenlememiş bile olsaydı iptal davası açabilmek mümkün olacaktır⁵¹¹. İptal davası, *idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan davalar* olarak tanımlanmaktadır (İYUK m. 2/1-a). İptal davasının konusunu ise esas itibariyle idari işlemler oluşturmaktadır⁵¹².

Bölge kurullarınca bilirkişilerin disiplin sorumluluğuna ilişkin verilen kararlar da birer idari işlem niteliğindedir ve yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından bahisle iptal davasına konu edilebilirler. Peki, yetkili idare

⁵⁰⁸ Bkz. TBMM 26. Yasama Dönemi, 1. Yasama Yılı, 388 Sıra Sayısı, Bilirkişilik Kanunu Tasarısı (1/687) ve Adalet Komisyonu Raporu, s. 56.

⁵⁰⁹ Sezer, Y. ve Bilgin, H. (2008). Danıştay Kararlarında İdari Başvurular, *AÜHFĐ*, 57(4), s. 358.

⁵¹⁰ Yılmaz, D. (2017). Türk İdare Hukuku'nda İdari İşlemin "Kesin"liği Üzerine Bir Değerlendirme: "Kime Göre?", "Ne İçin?" Kesinlik, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), s. 112.

⁵¹¹ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 81.

⁵¹² Çağlayan, 2015, s. 387.

mahkemesi nasıl tespit edilecektir? İdari davalarda yetkili mahkemenin belirlenmesi İYUK'un 32 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre; *“Göreve ilişkin hükümler saklı kalmak şartıyla bu Kanunda veya özel kanunlarda yetkili idare mahkemesinin gösterilmemiş olması halinde, yetkili idare mahkemesi, dava konusu olan idari işlemi veya idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir”* düzenlemesine yer verilmiştir (İYUK m. 32/1). 6754 sayılı Kanun'da da yetkili idare mahkemesinin belirlenmesine ilişkin bir düzenleme yer almadığından İYUK'taki genel düzenleme esas alınacaktır. Buradan hareketle, işlemi tesis eden bölge kurulunun bulunduğu yerdeki idare mahkemesinin yetkili olduğu sonucuna varılmalıdır. Bilirkişinin itiraz üzerine verilen kararın tebliğini izleyen günden itibaren altmış gün içerisinde yetkili idare mahkemesinde davasını açması gerekir (İYUK m. 7/1).

Bilirkişin davasını açtığı sırada ya da davayı açtıktan sonra yürütmeyi durdurma talep edebilmesi de mümkündür. Yürütmenin durdurulmasından maksat, bölge kurulunca tesis edilen işlemin dava sonuçlanıncaya kadar yürütmesinin geri bırakılmasıdır⁵¹³. Mahkemenin, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğacağını ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olduğunu tespit etmesi durumunda, yürütmenin durdurulmasına karar verebilmesi mümkündür (İYUK m. 27/2). Konuya ilişkin olarak Bilirkişilik Yönetmeliği'nin 63'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında; *“ ... İtirazın bölge kurulunca reddedilmesi halinde, bu karar aleyhine idari yargı yoluna başvurulması durumunda ayrıca yürütmeyi durdurma kararı verilmedikçe ilgili, bilirkişilik yapmaktan el çektirilerek UYAP sistemindeki kaydı pasif hale getirilir”* düzenlemesine yer verilmiştir. Düzenlemede de belirtildiği üzere dava açılması bölge kurulunca tesis edilen işlemin icrasını engellememekte, ancak yürütmeyi durdurma kararı verilmesi halinde dava sonuçlanıncaya kadar işlemin yürütülmesi geri bırakılmaktadır.

Bilirkişinin yetkili idare mahkemesinde açtığı dava sonucunda hangi kararlar verilebilecektir? Mahkeme dava konusu işlemde usulen hata yapıldığı sonucuna varırsa, işlemi iptal eder ve bu durumda bölge kurulunun belirtilen usul eksikliklerini gidererek yeniden işlem tesis etmesi gerekir. İdarenin mahkemece verilen karar neticesinde yeniden işlem tesis etmesi, yetkisinin yanı sıra görevi olarak da değerlendirilmelidir⁵¹⁴. Mahkemenin dava konusu işlemde usulen bir eksiklik olmadığı sonucuna varması halinde ise işin esasını incelemesi gerekir. Yaptığı inceleme neticesinde dava konusu işlemin iptaline ya da davanın

⁵¹³ Çağlayan, 2015, s. 515.

⁵¹⁴ Uler, Y. (1970). *İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları*, Ankara: Sevinç Matbaası, s. 88.

reddine karar verebilir. Dava konusu işlemin iptali durumunda davalı idarenin verilen kararı istinaf edebilme hakkı var olmakla birlikte işlem bütün sonuçlarıyla ortadan kalkacaktır. Davanın esastan reddedilmesi durumunda ise bilirkişinin verilen kararı istinaf edebilme hakkı var olmakla birlikte işlem geçerliliğini koruyacaktır. Son olarak mahkeme davanın usulden reddine de karar verebilir. İlk incelemede irdelenen hususlardan kaynaklı olarak verilen usulden ret kararlarının etkileri de konusuna göre farklılık arz edecektir⁵¹⁵.

⁵¹⁵ Çağlayan, 2015, s. 483.

4.BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN DİĞER KANUNLARDAKİ DÜZENLEMELER VE BİLİRKİŞİYE İŞLEDİĞİ BİR DİSİPLİN SUÇUNDAN DOLAYI İKİ KEZ CEZA VERİLMESİ

4.1. BİLİRKİŞİNİN DİSİPLİN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN USUL KANUNLARINDAKİ DÜZENLEMELER

4.1.1. Genel Olarak

Bilirkişilik müessesesi hem usul kanunlarında hem de 24.11.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nda düzenleme altına alınmıştır. Belirtilen kanunların ilgili hükümleri incelendiğinde hemen hemen aynı hususların tekrarlandığı dikkat çekmektedir. Bu noktada bilirkişilikle ilgili yeni bir kanuna neden ihtiyaç duyulduğu ve getirilmek istenen düzenlemelerin usul kanunlarında yapılacak değişikliklerle sağlanıp sağlanamayacağı sorusu akla gelmektedir. GÖKSU konuya ilişkin olarak, hukukta ortaya çıkan her sorunun yeni bir kanunla çözülebileceği yaklaşımını doğru bulmamakta ve bilirkişilikle ilgili hususların asıl düzenleme yerinin usul kanunları olduğunu ifade etmektedir⁵¹⁶.

Bu bölümde bilirkişinin disiplin sorumluluğuna ilişkin usul kanunlarında yer verilen düzenlemeler incelenecek olup 6754 sayılı Kanun'la benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konmaya çalışılacaktır. Yapılan açıklamalar çerçevesinde de yukarıda yer verilen soruya cevap bulunması amaçlanmaktadır.

4.1.2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yer Alan Düzenlemeler

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu kapsamında bilirkişinin disiplin sorumluluğu ele alınacak olup, ayrıca 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nda yer verilen düzenlemelerle HMK'da yer alan düzenlemeler arasında bağlantı kurulmaya çalışılacaktır. HMK'nın beşinci bölümünde, 'Bilirkişi İncelemesi' başlığı adı altında ve 266 ila 287'nci maddeleri arasında bilirkişilik müessesesi düzenlenmiştir. Kuruma bakış açısını ortaya koyan önemli maddelerden bazılarını hatırlatmakta fayda bulunmaktadır.

⁵¹⁶ Göksu, 2017, s. 15.

İlk bölümde, bilirkişinin hukuki niteliğinin kamu görevlisi olduğuna yönelik detaylı açıklamalar yapılmıştı. HMK’da ise bu konuyla ilgili olarak 284’üncü maddesinde “*Bilirkişi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir.*” ifadesi yer almaktadır. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere bilirkişinin hukuki niteliğinin kamu görevlisi olduğu belirtilmiştir. Her ne kadar düzenlemede, ‘Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir’ ifadesi yer alsa da disiplin sorumluluğu bakımından da bu şekilde kabul edilmesi yerinde olacaktır. Çünkü disiplin hukuku da temel itibarıyla ceza hukukuna yakın bir alan olarak değerlendirilmektedir⁵¹⁷. Ayrıca bilirkişinin kamu görevlisi olarak kabul edilmesini gerektiren başka gerekçeler de ileri sürülebilir. Bu konu ilk bölümde detaylı olarak ele alındığı için açıklamalarımıza atıfta bulunmakla yetiniyoruz.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 266’ncı maddesinde “*...genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz. Hukuk öğrenimi görmüş kişiler, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduğunu belgelendirmedikçe, bilirkişi olarak görevlendirilemez*” denilmektedir. Yapılan düzenlemeyle, yanlış bir şekilde uygulamada süregelen hukukçu bilirkişiye başvurma alışkanlığının önü tamamen kapatılmak istenmektedir. Madde gerekçesinde de bu durum açık bir şekilde ifade edilmiştir⁵¹⁸. Öte yandan 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu’nun ‘Temel İlkeler’ başlıklı üçüncü maddesinde de aynı durum; “*Genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz*” denilerek tartışmaya yer vermeyecek biçimde ortaya konulmuştur. Belirtilen konu ‘Bilirkişiliğin ve Bilirkişi Görüşünün Hukuki Niteliği’ başlığı altında detaylı olarak tartışıldığından tekrara düşmemek adına açıklamalarımıza atıfta bulunmakla yetiniyoruz.

Son olarak HMK ile getirilen ve Bilirkişilik Kanunu ile de daha ileri noktaya taşınan önemli bir yeniliğe değinmekte fayda bulunmaktadır⁵¹⁹. HMK’da liste usulü düzenleme altına alınmış ve yargılama mercileri için de bağlayıcı hale getirilmiştir (HMK m. 268/1). Liste usulü Bilirkişilik Kanunu ile de daha kapsamlı bir formata dönüştürülmüştür.

⁵¹⁷ Durmuş, 2009, s. 20.

⁵¹⁸ Bkz. “*...Ancak, yer yer, hukukun spesifik alanlarına ilişkin hukukî bilginin de, özel bilgi kavramının kapsamı içerisinde mütalaa edilip bilirkişilik kurumunun kapısının aralanmaya çalışılması yönünde bir eğilimin belirmesi nedeniyle, 270’inci maddede, özel bilgiye işaret edilirken, açıkça, “hukuk bilimi dışında” şeklinde bir vurgu yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.*”

⁵¹⁹ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 60.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki bilirkişilik kurumunu ve kuruma bakış açısını ortaya koyan temel düzenlemeleri hatırlattıktan sonra, asıl konumuz olan bilirkişinin disiplin sorumluluğunu HMK çerçevesinde ele alabiliriz.

4.1.2.1. Mahkemede Hazır Bulunma, Yemin Etme, Oy ve Görüşünü Bildirme Yükümlülüğü

Bilirkişinin disiplin sorumluluğuna ilişkin HMK'da yer verilen düzenlemelerin başında 'Bilirkişinin Görevinin Kapsamı' başlıklı 269'uncu maddenin ikinci fıkrası gelmektedir. Fıkra da;

“Geçerli bir özrü olmaksızın mahkemece yapılan davete uyup, tayin edilen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmayan yahut mahkemeye gelip de yemin etmekten veya süresinde oy ve görüş bildirmekten kaçınan bilirkişiler hakkında, tanıklığa ilişkin disiplin hükümleri uygulanır ve durum bilirkişilik bölge kuruluna bildirilir” ifadesine yer verilmektedir.

Görüldüğü üzere bilirkişinin disiplin sorumluluğuna gidilebilmesi için;

1. Geçerli bir özrü olmaksızın mahkemece yapılan davete uyup, tayin edilen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmaması,
2. Mahkemeye gelip de yemin etmekten kaçınması,
3. Mahkemeye gelip de süresinde oy ve görüş bildirmekten kaçınması durumlarından herhangi birinin gerçekleşmesi yeterlidir.

Maddenin devamında bu durumların gerçekleşmesi halinde bilirkişi hakkında tanıklığa ilişkin disiplin hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Tanıklığa ilişkin disiplin hükümleri ise *“Usulüne uygun olarak çağrıldığı hâlde mazeret bildirmeksizin gelmeyen tanık zorla getirilir, gelmemesinin sebep olduğu giderlere ve beş yüz Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına hükmolunur”* şeklindedir. Yani yukarıda sayılan durumların vuku bulması halinde, bilirkişinin zorla getirilmesi mümkün olabileceği gibi bunun yanı sıra gelmemesinin sebep olduğu giderlere ve beş yüz Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına hükmedilmesi de mümkün olabilecektir. Tabi ki öncesinde, usulüne uygun olarak çağrılması ve mazeret bildirmeksizin gelmemesi koşulunun gerçekleşmesi şarttır.

Bu hükmün tarihine baktığımızda, 1985 yılında 3156 sayılı yasayla HUMK'un 278'inci maddesinde yapılan değişiklikle yürürlüğe girdiği görülmektedir⁵²⁰. Fakat uygulamada geçmişten günümüze kadar bu durum hep sorun oluşturmuş, bilirkişinin görevi

⁵²⁰ Dedeğaç, E. (2011). 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Getirdikleri, Koza Matbaacılık, s. 248.

kabul etmesiyle beraber özellikle maddede sayılan hallere ilişkin problemlerle karşılaşmıştır⁵²¹.

Öte yandan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde bilirkişinin yemin etmesi, “*Hâkim lüzum görürse ehli-vukufu beyan ettikleri veya edecekleri rey ve mü-talaanın bitarafane olduğuna veya olacağına dair tahlif edebilir*” şeklinde hâkimin takdirine bırakılmışken HMK’da zorunluluk haline getirilmiştir.

Diğer yandan Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda yer verilen düzenlemeye paralel olarak Bilirkişilik Kanunu’nun 13’üncü maddesinin 1’inci fıkrasının b bendinde “*Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak verilmemesi*” hali bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma sebebi olarak düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelerin temelinde yatan düşünceye baktığımızda, bilirkişinin keyfi tutum ve davranışlarının, yargılamanın uzamasına sebebiyet vermesinin önüne geçilmek istenmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Burada şu soru akla gelebilir: Aynı fiile ilişkin hem HMK’da hem Bilirkişilik Kanunu’nda yaptırım öngörülmüş durumdadır. Ayrıca bu fiilin TCK anlamında görevi kötüye kullanma suçunu oluşturabileceği de düşünülebilir⁵²². İşte bu durumda yaptırım noktasında nasıl bir yol izlenmesi gerekecektir? Bu konuya ilişkin olarak şimdilik yalnızca bir giriş yapmakla yetiniyor ve üçüncü bölümde detaylı olarak ele alınacağını belirtiyoruz.

4.1.2.2. Süresi İçerisinde Raporunu Verme Yükümlülüğü

Bilirkişinin hangi süre içerisinde raporunu vermesi gerektiği HMK’da açıkça düzenlenmiştir. İlgili düzenlemede raporun hazırlanma süresinin üç ayı geçmeyeceği belirtilmekle beraber bu sürenin bilirkişinin talebi ve mahkemenin de gerekçesini göstermesi koşuluyla üç ayı geçmemek üzere uzatılabileceği ifade edilmiştir.

Bilirkişinin disiplin sorumluluğuna ilişkin HMK’da yer verilen bir diğer düzenleme de ‘Bilirkişinin Görev Süresi’ başlıklı 274’üncü maddenin ikinci fıkrasıdır. Madde fıkrasında;

“Belirlenen süre içinde raporunu vermeyen bilirkişi görevden alınıp, yerine bir başka kimse, bilirkişi olarak görevlendirilebilir. Bu durumda mahkeme, görevden alınmış

⁵²¹ Dedeğaç, 2011, s. 248.

⁵²² İnternet: Baki, R. “Bilirkişilik Kurumu ve Bilirkişilik Kanunu”, s. 9, Web: <http://www.recepbağcı.av.tr/detay/54/bilirkişilik-kurumu-ve-bilirkişilik-kanunu.html> adresinden 14 Nisan 2018’de alınmıştır.

olan bilirkişiden, görevden alındığı ana kadar yapmış olduğu işlemler hakkında açıklama yapmasını talep eder ve ayrıca bilirkişinin dizi pusulasına bağlı bir biçimde görevi sebebiyle incelenmek üzere kendisine teslim edilmiş bulunan dosya ve eklerini mahkemeye hemen tevdi etmesini ister. Ayrıca hukuki ve cezai sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, bilirkişiye ücret ve masraf adı altında hiçbir ödeme yapılmamasına karar verilebilir ve gerekçesi gösterilerek gerekli yaptırımların uygulanması bilirkişilik bölge kurulundan talep edilir” düzenlemesine yer verilmiştir.

Belirtildiği üzere süresi içerisinde raporunu teslim etmeyen bilirkişi görevden alınabilecek ve hukuki ve cezai sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, bilirkişiye ücret ve masraf adı altında hiçbir ödeme yapılmamasına karar verilebilecektir. Ayrıca bu yaptırımların yanı sıra gerekçesi gösterilmek koşuluyla gerekli yaptırımların uygulanması bilirkişilik bölge kurulundan talep edilebilecektir. Yukarıdaki paragrafta da yer verildiği üzere benzer şekilde Bilirkişilik Kanunu’nun 13’üncü maddesinin 1’inci fıkrasının b bendinde “*Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak verilmemesi*” hali bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma sebebi olarak düzenlenmiştir. Ayrıca Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından ilgili birimlere gönderilen 02/12/2018 tarihli resmi yazıda “*UYAP bilişim sisteminde gerekli düzenlemeler yapılmış olup, 18/01/2019 tarihi itibarıyla Rapor Teslim Kontrolü aktif hale getirilecektir*” denilerek bilirkişilerin raporlarını zamanında teslim edip etmediklerine ilişkin etkin bir kontrol mekanizması oluşturulmuştur⁵²³. Belirtilen yaptırımlar ve düzenlemeler bilirkişinin disiplin sorumluluğu bağlamında öngörülmekte olup bilirkişiyi süresi içerisinde raporunu teslim etmeye zorlayıcı niteliktedirler⁵²⁴.

Yer verilen düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere bilirkişinin mazeretsiz olarak süresinde raporunu teslim etmemesi ağır disiplin yaptırımlarıyla karşılaşmasına yol açacaktır. Bu konu adil yargılanma hakkı ve yargılamanın makul sürede tamamlanması ile de doğrudan ilgilidir. Bilirkişinin raporunu süresi içerisinde vermemesi halinde, davanın taraflarının bu durumdan zarar görmesi kuvvetle muhtemeldir. Konuya ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 01.12.2006 tarihli Oruç / Türkiye (33620/02) kararında;

“Dava konusu olayda mahkemenin sahte olduğu iddia edilen evrakın yorumlanması için dava dosyasını bilirkişiye göndermiş olması ve takip eden yedi (7) duruşma boyunca bilirkişiden cevap alınamaması ve duruşmanın yeniden ertelenmesi nedeniyle başvuruçunun yargılama süresinin AİHS m. 6/1’de düzenlenen makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine...” denilerek bilirkişinin raporunu zamanında vermemesinin, tarafların makul sürede yargılanma hakkını zedeleyebileceği ortaya konulmuştur⁵²⁵.

⁵²³ Bkz. <http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/2018/aralik/raporteslim.pdf>

⁵²⁴ Saldırım, 2013, s. 28.

⁵²⁵ Karaburun, 2017, s. 200-207.

4.1.2.3. Görevi Bizzat Yerine Getirme Yükümlülüğü

Bilirkişinin disiplin yaptırımıyla karşılaşması sonucunu doğuracak bir başka durum da HMK'nın 276'ncı maddesinde düzenlenen bilirkişinin görevini bizzat yerine getirmemesi durumudur. *“Bilirkişi, mahkemece kendisine tevdi olunan görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen yahut tamamen başka bir kimseye bırakamaz”* düzenlemesinde her ne kadar açıkça bir disiplin yaptırımı öngörülmemiş olsa da bu durum aynı şekilde Bilirkişilik Kanunu'nun 'Temel İlkeler' başlıklı üçüncü maddesinde de ifade edilmiş ve Kanun'un bir diğer maddesinde de yaptırıma bağlanmıştır. Bilirkişinin bu düzenlemelere aykırı davranmasının yaptırımı, Bilirkişilik Kanunu'nun 13'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının ç bendinde *“3'üncü maddede belirtilen temel ilkelere aykırı olarak bilirkişilik faaliyetinde bulunulması”* bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma sebebi olarak düzenlenmiştir. Buradan hareketle de bilirkişinin görevinin icrasını, kısmen yahut tamamen başka bir kimseye bırakması durumunda disiplin yaptırımıyla karşılaşacağı sonucuna ulaşabiliriz.

Bilirkişinin görevlendirilmesinden maksat o alanda uzman olması ve uyuşmazlığa ilişkin sahip olduğu uzmanlıktan istifade edilebilmesidir. Ayrıca uzmanlığının yanı sıra bilirkişilik temel eğitimi sayesinde; yargılama hukukuna ilişkin temel ilkeler, ispat hukukuna ilişkin temel kavramlar ve rapor yazım usulleri gibi birçok konuda belli bir seviyeye ulaşması ve nitelikli raporlar ortaya koyması hedeflenmektedir⁵²⁶. Bu denli önem verilen ve aynı ölçüde kendisinden fayda beklenen bilirkişinin, görevini bizzat yerine getirmemesi kabul edilebilir bir durum değildir.

Konuya ilişkin şu şekilde bir örnek verilebilir: Bilirkişinin kendisinin bilirkişi olarak görevli kılındığı bir dosyayla ilgili raporu, iş yoğunluğundan bahisle asistanına hazırlattığını veya bazı yerleri asistanının tamamladığını farz edelim. İşte bu durumda, maddede düzenleme altına alınan fiil gerçekleşmiş olmakta ve bilirkişinin disiplin sorumluluğu doğmaktadır. Ayrıca bu fiil, kamu hukukunun genel prensiplerinden biri olan kamu görevlisinin görevini bizzat yerine getirme ilkesine de aykırılık teşkil etmektedir⁵²⁷.

⁵²⁶ Toraman, 2017, Bilirkişilik Kanunu, s. 69.

⁵²⁷ HMK'nın Hükümet Gerekçesi'nde bu husus şu şekilde belirtilmiştir: *“... Maddenin ilk cümlesinde, bilirkişinin, görevini bizzat yerine getirmekle yükümlü olduğu; görevinin icrasını kısmen ya da tamamen bir başka kimseye bırakamayacağı hususu hüküm altına alınmıştır. Zira, her şeyden önce, bilirkişi, yargılama süreci içinde, bir kamu görevi yapmaktadır. Dolayısıyla, bu görevin yerine getirilmesi de, diğer kamu görevlerinin yerine getirilmesinde olduğu gibi, kamu hukuku ilke ve kurallarına tâbidir. Kamu hukuku alanında bu konuda işlerlik kazanmış olan temel ilke ise bir kamu görevinin ilgilisi tarafından bizzat yerine getirilmesidir. Bu ilke, doğal olarak, bir kamu görevi olan bilirkişilik görevinin yerine getirilmesinde de*

4.1.2.4. Sır Saklama Yükümlülüğü

Son olarak, bilirkişinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki düzenlemeler gereği disiplin sorumluluğunu gerektirecek hallerden bir diğeri olan, sır saklama yükümlülüğü üzerinde durulması gerekir. HMK'nın 277'nci maddesinde "*Bilirkişi, görevi sebebiyle yahut görevini yerine getirirken öğrendiği sırları saklamak, kendisi ve başkaları yararına kullanmaktan kaçınmakla yükümlüdür*" düzenlemesine yer verilmekle beraber bir önceki maddede de olduğu gibi, belirtilen fiilin aksine bir durumun gerçekleşmesi halinde bilirkişinin ne gibi bir disiplin yaptırımıyla karşılaşabileceği HMK'da düzenlenmemiştir. Bu durum da aynı şekilde 6754 sayılı Kanun'da düzenleme altına alınan bilirkişilerin uyması gereken temel ilkeler arasında yer almakta ve uyulmaması halinde 13'üncü maddede belirtildiği üzere bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılması yaptırımına bağlanmaktadır.

Ayrıca bilirkişinin bu yükümlülüğüne aykırı davranması halinde Türk Ceza Kanunu'nun 258'inci maddesinde düzenlenen 'göreve ilişkin sırrın açıklanması' suçunun oluşacağı da ifade edilmelidir⁵²⁸.

Son olarak giriş kısmında yer verdiğimiz soru üzerinde durulmasında fayda bulunmaktadır. Anlaşılacağı üzere HMK'da düzenlenen birçok husus Bilirkişilik Kanunu'nda tekrar edilmiş ve yaptırıma bağlanmıştır. Yukarıda belirtilen yükümlülükler zaten Bilirkişilik Kanunu öncesinde de HMK'da yer almaktaydı. İşte bu noktada PEKCANITEZ'in de ifade ettiği üzere, bir kez daha aynı hususların başka bir kanunda tekrarlanmasıyla nasıl bir fayda sağlanabileceği sorusu gündeme gelmektedir⁵²⁹. Yine açıklamalarımızda HMK'da belirtilen yükümlülükler(görevi bizzat yerine getirme yükümlülüğü, sır saklama yükümlülüğü vs.)aykırı davranılması halinde uygulanacak olan disiplin yaptırımlarının HMK'da değil Bilirkişilik Kanunu'nda düzenlendiğini ifade etmiştik. Oysa HMK'nın 268'inci maddesinin 3'üncü fıkrasının Bilirkişilik Kanunu'yla getirilen değişiklikten önceki halinde, "*... liste dışına çıkartılmasına ilişkin esas ve usuller, ilgili bakanlıkların da görüşü alınmak suretiyle, Adalet Bakanlığınca hazırlanacak olan yönetmelikte gösterilir*" hükmü mevcuttu. Belirtilen hükümden hareketle çıkarılan Yönetmeliğin 14'üncü maddesinin 1-c bendinde ise bilirkişinin, '*Bilirkişilik görevi ile bu*

geçerlik taşıyacağından, bu görevin ifasının da kısmen ya da tamamen bir başka kimseye bırakılması mümkün olmayacaktır; yani, bilirkişi, görevi üzerinde serbestçe tasarrufta bulunamayacaktır... "

⁵²⁸ Saldırım, 2013, s. 26.

⁵²⁹ Pekcanitez, H. (2017). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Erozyon Süreci, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 133, s. 240.

görevin gerektirdiği etik ilkelerle bağdaşmayan ve kendisine duyulan güveni sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunması' hali listeden çıkarılma sebebi olarak düzenlenmişti. Fakat burada da ayrı bir tartışmanın konusu olmakla birlikte disiplin müeyyidelerinin yönetmelikle düzenlenmesinin doğruluğu gündeme gelmektedir⁵³⁰. Yer verilen açıklamaları özetleyecek olursak; bilirkişiliğe ilişkin temel sorunlara çözüm bulunmadan ve esas düzenleme yeri olan usul kanunları dışında yeni bir kanunla düzenleme yapılmasının doğru olmadığı ifade edilmektedir⁵³¹.

4.1.3. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda Yer Alan Düzenlemeler

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31'inci maddesinde; bilirkişilerin, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçileceği ve bilirkişiler hakkında Bilirkişilik Kanunu ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiş olup bilirkişilere ilişkin olarak ayrıntılı açıklama yapılmamıştır.

4.1.4. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Yer Alan Düzenlemeler

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında bilirkişinin disiplin sorumluluğu ele alınacak olup, ayrıca 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nda yer verilen düzenlemelerle CMK'da yer alan düzenlemeler arasında bağlantı kurulmaya çalışılacaktır. Bilirkişilik müessesesi CMK'nın ikinci bölümünde, 'Bilirkişi İncelemesi' başlığı adı altında ve 62 ila 73'üncü maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kuruma bakış açısını ortaya koyan önemli maddelerden bazılarını ifade etmekte fayda bulunmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 62'nci maddesi gereğince; tanıklara ilişkin hükümler niteliğine uygun düştüğü ölçüde bilirkişiler hakkında da uygulanacaktır. Dolayısıyla bilirkişilere ilişkin hükümlerde eksiklik bulunması durumunda, bilirkişiler hakkında da tanıklara ilişkin hükümler geçerlilik arz edecektir.

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 'Temel İlkeler' başlıklı 3'üncü maddesi ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 266'ncı maddesindeki düzenlemelere paralel olarak CMK'nın 63'üncü maddesinde “... *Genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz. Hukuk öğrenimi görmüş kişiler, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduğunu belgelendirmedikçe, bilirkişi olarak görevlendirilemez*” hükmü yer almaktadır. Mevzuatta düzenleme açık olmakla birlikte doktrinde, TCK'da yer verilen bazı suç tiplerine

⁵³⁰ Bkz. Anayasa Mahkemesi, 14.06.2017 tarih ve E. 2016/182, K. 2017/111 sayılı karar.

⁵³¹ Pekcantez, 2017, s. 237; Göksu, 2017, s. 15.

ve ihtisas gerektiren bazı alanlara ilişkin olarak hukukçu bilirkişiye başvurulması gerektiği ifade edilmektedir⁵³².

Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki bilirkişilik kurumunu ve kuruma bakış açısını ortaya koyan temel düzenlemeleri hatırlattıktan sonra, asıl konumuz olan bilirkişinin disiplin sorumluluğunu CMK çerçevesinde ele alacağız.

4.1.4.1. Mahkemede Hazır Bulunma, Yemin Etme, Oy ve Görüşünü Bildirme Yükümlülüğü

Bilirkişinin disiplin sorumluluğuna ilişkin CMK'da yer verilen bir diğer düzenleme de 71'inci maddedir. Maddede *“Usulünce çağrıldığı hâlde gelmeyen veya gelip de yeminden, oy ve görüş bildirmekten çekinen bilirkişiler hakkında 60'uncu maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanır ve durum bilirkişilik bölge kuruluna bildirilir”* ifadesi yer almaktadır. Söz konusu fiille ilgili yaptırımı düzenleyen 60'uncu maddenin birinci fıkrasında da *“Yasal bir sebep olmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında, bundan doğan giderlere hükmedilmekle beraber, yemininin veya tanıklığının gerçekleştirilmesi için dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve her hâlde üç ayı geçmemek üzere disiplin hapsi verilebilir. Kişi, tanıklığa ilişkin yükümlülüğüne uygun davranması halinde, derhâl serbest bırakılır”* ifadesine yer verilmektedir. Görüldüğü üzere bilirkişinin disiplin sorumluluğuna gidilebilmesi için;

1. Usulünce çağrıldığı halde gelmemesi,
2. Mahkemeye gelip de yemin etmekten çekinmesi,
3. Mahkemeye gelip de süresinde oy ve görüş bildirmekten çekinmesi durumlarından herhangi birisinin gerçekleşmesi yeterlidir.

Yukarıda sayılan durumlardan herhangi birisinin gerçekleşmesi halinde, bilirkişinin sebep olduğu giderlere hükmedilebilmesi mümkün olmakla birlikte; mahkemeye gelmesi, yemin etmesi ya da oy ve görüşünü bildirmesi için dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve her hâlde üç ayı geçmemek üzere disiplin hapsi verilebilmesi de mümkündür. Ayrıca bu durum bilirkişilik bölge kuruluna da bildirilecektir. Maddede belirtilen yükümlülüklerin ihlali halinde bilirkişilere disiplin hapsi uygulanması eleştirilmekte ve diğer yaptırımların yeterli olacağı ifade edilmektedir⁵³³.

⁵³² Yenidünya ve İçer, 2013, s. 102; Umar, 2014, s. 793 vd.

⁵³³ Dönmez, 2007, s. 1160.

Konuya ilişkin bir diğer nokta da bilirkişilerin çağrılma usulüne ilişkin CMK’da herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasıdır. İşte bu noktada da Kanun’un 62’nci maddesinde yer verilen “*Tanıklara ilişkin hükümlerden aşağıdaki maddelere aykırı olmayanlar bilirkişiler hakkında da uygulanır*” hükmüne göre hareket etmek gerekecektir⁵³⁴. Tanıkların nasıl çağrılacağı ise CMK’nın 43’üncü maddesinde düzenleme altına alınmıştır.

Öte yandan Bilirkişilik Kanunu’nun 13’üncü maddesinin 1’inci fıkrasının b bendinde de “*Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak verilmemesi*” hali bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma sebebi olarak düzenlenmiştir.

4.1.4.2. Süresi İçerisinde Raporunu Verme Yükümlülüğü

Bilirkişinin diğer davalarda olduğu gibi ceza davalarında da dosyanın kendisinden teslim edilmesinden itibaren belli bir süre içerisinde raporunu sunması gerekmektedir. Ceza Muhakemeleri Kanunu’nun 66’ncı maddesinde bu durum şu şekilde düzenlenmiştir:

“Bilirkişi incelemesi yaptırılmasına ilişkin kararda, cevaplandırılması uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren sorularla inceleme konusu ve görevin yerine getirileceği süre belirtilir. Bu süre, işin niteliğine göre üç ayı geçemez. Özel sebepler zorunlu kıldığında bu süre, bilirkişinin istemi üzerine, kendisini atayan merciin gerekçeli kararıyla en çok üç ay daha uzatılabilir.

Belirlenen süre içinde raporunu vermeyen bilirkişi hemen değiştirilebilir. Bu durumda bilirkişi, o ana kadar yaptığı işlemleri açıklayan bir rapor sunar ve görevi sebebiyle kendisine teslim edilmiş olan eşya ve belgeleri hemen geri verir. Ayrıca, hukukî ve cezaî sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, bilirkişiye ücret ve masraf adı altında hiçbir ödeme yapılmamasına karar verilebilir ve gerekçesi gösterilerek gerekli yaptırımların uygulanması bilirkişilik bölge kurulundan istenir” denilmektedir.

Özetle; raporun teslim süresinin yargı merciince belirtileceği ve azami olarak 3 ayı geçmeyeceği, özel sebeplerin zorunlu kıldığı durumlarda bilirkişinin talebi ve yargı merciinin gerekçeli kararıyla sürenin en çok üç ay daha uzatılabileceği ifade edilmiştir. Özel sebepler ifadesiyle ise, somut olayın niteliğine göre raporun hazırlanmasının uzun zaman gerektirmesi gibi hususların kastedildiği değerlendirilmektedir⁵³⁵.

Süresi içerisinde raporunu teslim etmeyen bilirkişinin görevden alınabileceği ve hukuki ve cezaî sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, bilirkişiye ücret ve masraf adı altında hiçbir ödeme yapılmamasına karar verilebileceği düzenleme altına

⁵³⁴ Sevük, 2006, s. 31.

⁵³⁵ Öntan, 2011, s. 163.

alınmıştır. Bu yaptırımların yanı sıra gerekçesi gösterilmek koşuluyla gerekli yaptırımların uygulanması bilirkişilik bölge kurulundan talep edilebilecektir. Benzer şekilde Bilirkişilik Kanunu'nun 13'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının b bendinde “*Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak verilmemesi*” hali bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma sebebi olarak düzenlenmiştir.

Kanunlarda yer verilen azami sürelerle uyulması büyük önem taşımaktadır. Ne yazık ki uygulamada bu süreler fazlaca aşılmakta ve ciddi hak kayıplarına sebebiyet verilebilmektedir.

4.2. BİLİRKİŞİYE İŞLEDİĞİ BİR DİSİPLİN SUÇUNDAN DOLAYI İKİ KEZ CEZA VERİLMESİ

4.2.1. Genel Olarak

Tek eyleme tek ceza ilkesi esas itibariyle ceza hukukunun temel prensiplerinden olmakla birlikte disiplin hukukunu ilgilendiren yönleri de bulunmaktadır. Özellikle yüksek mahkeme kararlarında da görüldüğü üzere kamu görevlisinin fiilinin birden çok yaptırımı gerektirmesi durumunda bu yaptırımlar birleştirilmekte ve tevhidten tek bir disiplin cezası verilmektedir.

Bir disiplin suçundan dolayı aynı idarece yalnızca tek bir disiplin cezası verilmesini ifade eden ilkeye “non bis in idem” ya da “teklik (tek eyleme tek ceza) ilkesi” denir⁵³⁶. İfadeden anlaşıldığı üzere aynı fiilin birden fazla disiplin cezasını gerektirmesi halinde tek bir disiplin cezasının verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Tek eyleme tek ceza ilkesinin ilişki içerisinde olduğu önemli bir diğer ilke de adil yargılanma hakkının bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesidir⁵³⁷. Hukuki güvenlik ilkesi Anayasa Mahkemesi kararlarında; “*Hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar*” şeklinde özetlemiştir⁵³⁸. İfadeden hareketle her iki ilke arasındaki ilişki, kişinin işlediği bir fiilden

⁵³⁶ Kaymak, Ü. (2016). *İdare Hukuku Notları* (Birinci Baskı). İstanbul: Kuram Yayınevi, s. 246.

⁵³⁷ Ermenek, İ. (2014). İcra Ve İflâs Kanunu'nda Öngörülen Cezaî Hükümler Bakımından Ne Bis İn İdem İlkesinin Uygulama Alanı, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı:19, s. 282.

⁵³⁸ Bkz. Anayasa Mahkemesi Kenan Özteriş başvurusuna ilişkin kararı, Başvuru Numarası: 2012/989, Başvuru Tarihi: 27.11.2012, Karar Tarihi: 19/12/2013; AYM Kararı Esas Sayısı: 2017/24 Karar Sayısı: 2017/112; AYM Kararı Esas Sayısı: 2017/91 Karar Sayısı: 2017/67; AYM Kararı Esas Sayısı: 2012/116, Karar Sayısı: 2013/32, Karar Günü: 28.2.2013.

dolayı alacağı cezanın yasayla belirlenmiş olması ve yine ceza verildikten sonra da aynı fiili gerekçe gösterilerek tekrar ceza verilmemesi şeklinde ortaya konulabilir⁵³⁹. Kişi belirtilen ilkelerin sonucu olarak sürekli ceza tehdidi ile karşı karşıya kalmayacak ve devlete eylem ve işlemlerinde güven duyabilecektir.

Peki, aynı fiilin adli suç da oluşturması durumunda ne olacaktır? Bu durumla ilgili olarak 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda "*Yukarıda yazılı disiplin kovuşturmasının yapılmış olması, fiilin genel hükümler kapsamına girmesi halinde, sanık hakkında ayrıca ceza kovuşturması açılmasına engel teşkil etmez*" denilerek fiilin disiplin suçunun yanı sıra adli suç da oluşturması halinde genel ceza hukukuna göre ceza verilmesinde bir engelin söz konusu olmadığı düzenlenmiştir⁵⁴⁰.

Her ne kadar konuyla ilgili genel ilkeler bu şekilde olsa da bilirkişiler açısından farklılık arz eden birçok nokta bulunmaktadır. Her şeyden önce bilirkişi bir kamu görevlisi olmakla beraber devlet memuru olması şart değildir. Aşağıda bütün bu olasılıklar etraflıca incelenmeye çalışılacaktır.

4.2.2. Aynı Fiil Sebebiyle Çifte Disiplin Sorumluluğuna Gidilmesi Durumu

Disiplin hukukunun genel prensibi, aynı kusurlu fiil veya halden dolayı aynı şahsa birden fazla disiplin cezasının verilemeyeceği ve en ağır disiplin cezasının uygulanması gerektiği yönünde olsa da, bu genel prensip bilirkişinin disiplin sorumluluğu noktasında bazı durumlarda farklılık arz etmektedir. Konunun üç farklı durum etrafında incelenmesi gerekmektedir.

4.2.2.1. Bilirkişinin Aynı Zamanda Bir Kamu Kurumuna Bağlı Olarak Çalışıyor Olması

İlk durum bilirkişinin aynı zamanda devlet memuru olması ya da kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlarda çalışıyor olması durumudur. İşte bu halde; bilirkişilik görevine aykırı davrandığından bahisle, 6754 sayılı Kanun ve usul kanunlarındaki bilirkişilikle ilgili disiplin yaptırımlarının yanı sıra 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve diğer kurum kanunlarındaki disiplin yaptırımlarının uygulanması gündeme gelebilir. DMK uyarınca

⁵³⁹ Ermenek, 2014, s. 282.

⁵⁴⁰ Livanelioğlu, 1997, s. 39; Özen, M. (2010), Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: XIV, Sayı: 1, s. 390, 411; Oğurlu, Y. (2003). Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi Ve Sorunu "Ne Bis İn İdem" Kuralı, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 52, Sayı: 2, s. 105.

disiplin cezası verilebilmesinde dikkat edilmesi gereken nokta, yasanın aradığı şartların gerçekleşmiş olmasıdır. Aksi takdirde kişinin cezalandırılması söz konusu olmayacaktır⁵⁴¹.

Konuya ilişkin olarak ilk örneğimiz üniversite de görevli bulunan bir öğretim üyesinin mahkemece bir dosyada bilirkişi olarak görevlendirilmesidir. Öğretim üyesinin bilirkişi raporunu süresinde vermediği varsayıldığında, 6754 sayılı Kanun'un 13/1-b maddesinde yer alan “*Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak verilmemesi*” fiilinden dolayı ‘bilirkişilik sicilden ve listesinden çıkarılması’ disiplin yaptırımıyla karşılaşması söz konusu olabilecektir. Fakat öğretim üyesinin söz konusu fiilinden dolayı bağlı bulunduğu üniversitece disiplin cezası ile cezalandırılmasına ilişkin yasal bir gerekçe mevcut bulunmamaktadır. Dolayısıyla aynı fiilden dolayı iki kez disiplin cezası ile cezalandırılması belirtilen örnek bakımından mümkün olmayacaktır.

Peki, ne zaman bağlı bulunduğu üniversite tarafından da disiplin cezası ile cezalandırılması gündeme gelebilecektir? Şayet öğretim üyesinin bilirkişilik faaliyeti sırasında işlediği fiil, 657 sayılı Kanun'un 125'inci maddesi ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 53'üncü maddesi kapsamında da disiplin suçuna vücut veriyorsa, aynı fiilinden dolayı bağlı bulunduğu üniversite tarafından da disiplin yaptırımı uygulanması söz konusu olabilecektir. Somutlaştıracak olursak; öğretim üyesinin bilirkişilik faaliyetini icra ettiği sırada Bilirkişilik Kanunu'nda yer verilen temel ve etik ilkeleri ihlal ettiğini ve bölge kurulunca bilirkişilik sicili ve listesinden çıkarılma yaptırımıyla cezalandırılmış olduğunu varsayalım. Aynı fiil 657 sayılı Kanun'un 125'inci maddesinin 1/B-d bendinde düzenlenen, “*Hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak*” fiilinin gerçekleşmesine de sebebiyet vereceğinden bağlı bulunduğu üniversite tarafından da kınama yaptırımının uygulanmasına neden olabilir. Dolayısıyla aynı fiilden dolayı bilirkişilikle ilgili disiplin yaptırımlarının yanı sıra 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve kurum kanunlarındaki disiplin yaptırımlarının uygulanmasında, fiilin niteliği ve yasal düzenlemeler belirleyici olmaktadır.

Konuya ilişkin bir diğer örneğimiz görevlendirilen bilirkişinin adli tıp personeli olması ve raporunu süresinde vermemesidir. Örneği konumuz açısından ele almadan önce Adli Tıp Kurumu'nun bilirkişilikteki yeri ve önemi üzerinde de kısaca durulmalıdır. Adli Tıp Kurumu Kanunu'nun 1'inci maddesinde;

⁵⁴¹ Tanrıver, S. (2005). Bilirkişinin Sorumluluğu, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 56, s. 151.

“Adalet işlerinde bilirkişilik görevi yapmak, (Ek ibare: 19/2/2003-4810/1 md.) adli tıp uzmanlığı ve yan dal uzmanlığı programları ile görev alanına giren konularda diğer adli bilimler alanlarında sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek ve bunlara ilişkin eğitim programları uygulamak üzere Adalet Bakanlığına bağlı Adli Tıp Kurumu kurulmuştur” ifadesine yer verilerek temel görevinin adalet işlerinde bilirkişilik yapmak olduğu belirtilmiş ve aynı zamanda kurumun Adalet Bakanlığı’na bağlı olduğuna dikkat çekilmiştir.

Kanun’un ilk maddesinden de anlaşılacağı üzere Adli Tıp Kurumu resmi bilirkişilik görevini üstlenmekte ve merkeziyetçi bir yapıya sahip bulunmaktadır⁵⁴². Fakat bu durum değişik yönlerden eleştirilmektedir. Kurumun idari bakımından bağımsız olmaması bilirkişinin bağımsızlığı ilkesiyle tezat oluşturmaktadır⁵⁴³. Yine kurumun asistan alımları ve yetiştirilmesi sürecinde izlediği yöntemler de akademik ve bilimsel açıdan eleştiri konusu yapılmaktadır⁵⁴⁴. Eleştirilere ilişkin getirilen çözüm önerisi ise, kurumun özerk ve bağımsız bir yapıya kavuşturulmasının yanı sıra görev ve sorumluluklarının sınırlandırılarak üniversitelerin bu alanda daha aktif hale getirilmesidir⁵⁴⁵.

Asıl konumuza dönecek olursak, adli tıp personeli olan bilirkişi hem kurum bünyesinde görev aldığından dolayı kurumdaki maaş almakta hem de bilirkişi sıfatıyla yer aldığı dosyalara ilişkin ek ödemelere hak kazanmaktadır⁵⁴⁶. Dolayısıyla sahip olduğu hakların yanı sıra sorumluluğunun da olması gerektiği ifade edilebilir. Peki, raporunu süresinde vermediği için hem Adli Tıp Kurumu tarafından DMK uyarınca disiplin cezası uygulanması⁵⁴⁷ hem de 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu uyarınca bölge kurulunca disiplin cezası uygulanması⁵⁴⁸ mümkün olabilecek midir? Bu konu 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu’nun ilk maddesinde “*Kanunlarda bilirkişilik hizmeti verebileceği öngörülen kurumlar ile yargı mercilerinin talebi üzerine bilimsel ve teknik görüş bildiren kamu kurum ve kuruluşları bu Kanunun kapsamı dışındadır*” ifadesine yer verilerek açık hale getirilmiştir. Burada mahkemenin muhatabı doğrudan kurum olduğundan raporda görüşüne yer verilen uzman bilirkişinin 6754 sayılı Kanun açısından herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Somutlaştıracak olursak, raporun süresinde verilmemesi durumunda ilgili

⁵⁴² Koç, S. (2004). Bilirkişilik ve Adli Tıp Kurumu, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:50, s. 145.

⁵⁴³ Koç, 2004, s. 145.

⁵⁴⁴ Koç, 2004, s. 145-146.

⁵⁴⁵ Koç, 2004, s.151.

⁵⁴⁶ Bkz. 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu İle İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun’un 30’uncu maddesi.

⁵⁴⁷ DMK’nın 125/B-a maddesine göre “*Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kusurlu davranmak*” fiilinden dolayı ‘kınama’ cezasıyla cezalandırılması

⁵⁴⁸ 6754 sayılı kanunun 13/1-b maddesine göre “*Kanuni bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınılması veya raporun belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak verilmemesi*” fiilinden dolayı ‘bilirkişinin sicilinden ve listeden çıkarılması’

uzmanların disiplin sorumluluğu Adli Tıp Kurumu tarafından incelenecektir. Dolayısıyla yasal düzenleme gereği aynı fiilden dolayı çifte disiplin sorumluluğuna gidilebilmesi mümkün olmamaktadır.

Son örneğimize gelince, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışan bir mühendisin aynı zamanda bilirkişilik yaptığını farz edelim. Bilirkişilik faaliyetini icra ettiği sırada, yukarıda yer verilen öğretim üyesi örneğinde olduğu gibi, sır saklama yükümlülüğünü ihlal ederek temel ilkelere aykırı davrandığını varsayalım. Belirtilen fiil, hem 6754 sayılı Kanun kapsamında disiplin sorumluluğunu gerektirecek olup hem de 657 sayılı DMK uyarınca da, itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte bir davranış olduğundan, disiplin yaptırımıyla karşılaşmasına sebebiyet verecektir.

Sonuç olarak bilirkişinin aynı zamanda devlet memuru olması ya da kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlarda çalışıyor olması halinde, belli durumlar istisna olmak üzere, bilirkişilik görevine aykırı davrandığından bahisle; hem 6754 sayılı Kanun ve usul kanunlarındaki bilirkişilikle ilgili disiplin yaptırımlarının uygulanması hem de 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve diğer kurum kanunlarındaki disiplin yaptırımlarının uygulanması mümkün görünmektedir⁵⁴⁹.

4.2.2.2. Bilirkişinin Aynı Zamanda Bir Meslek Odasına Bağlı Olması

İkinci durum bilirkişinin tek bir fiiliyle bilirkişilikle ilgili disiplin kurallarının yanı sıra mensubu olduğu mesleğin temel ilkelerini de ihlal etmesi durumudur. Söz gelimi Mimarlar Odası mensubu olan bilirkişi, bilirkişilik görevi esnasında sergilemiş olduğu aykırı davranışlarıyla, hem 6754 sayılı Kanun ve usul kanunlarında yer verilen bilirkişilikle ilgili hükümleri ihlal etmiş hem de mensubu olduğu odanın temel ilkelerini çiğnemiş olabilir. İşte bu durumda bilirkişilik görevine ilişkin bölge kurulunca disiplin yaptırımına tabi tutulması mümkün olabileceği gibi üyesi olduğu oda tarafından da disiplin cezası uygulanabilmesi söz konusu olabilecektir⁵⁵⁰.

Zira 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu'nun 26'ncı maddesinde;

“Odalara kayıtlı meslek mensuplarından bu kanuna aykırı hareketleri görülenlerle, meslekle alakalı işlerde gerek kasten ve gerekse ihmâl göstermek suretiyle zarara sebebiyet veren veya akdettiği mukavelelere riayet etmeyen veyahut meslek şeref ve haysiyetini muhîl durumları tespit olunanlara kayıtlı buldukları oda haysiyet

⁵⁴⁹ Göksu, 2017, s. 23; Tanrıver, 2005, s. 151.

⁵⁵⁰ Tanrıver, 2005, s.151.

divanınca aşağıda yazılı inzibati⁵⁵¹ cezalar verilir... ” denilerek mesleğin gereklerine aykırı davranışlarda bulunanlara meslek odasınınca da disiplin cezası verilebileceği düzenleme altına alınmıştır.

Özetle, bilirkişinin tek bir fiiliyle bilirkişilikle ilgili disiplin kurallarının yanı sıra mensubu olduğu mesleğin temel ilkelerini de ihlal etmesi halinde; hem bilirkişilikle ilgili görevinden dolayı bölge kurulu tarafından disiplin cezası ile cezalandırılması hem de aynı fiilinden dolayı mensubu olduğu meslek odası tarafından disiplin cezası uygulanabilmesi mümkündür. Burada her iki cezada aynı fiile yönelik disiplin cezaları olsa da korudukları hukuki değerler farklıdır. Bölge kurulunca verilen ceza doğrudan bilirkişinin bilirkişilik görevine ilişkinen meslek odasınınca verilen ceza mesleğin itibarını korumaya yöneliktir.

4.2.2.3. 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu ile Usul Kanunlarında Yer Verilen Disiplin Cezalarının Birlikte Uygulanması

Son durum ise bilirkişinin tek bir fiiliyle hem 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'ndaki disiplin hükümlerini hem de usul kanunlarındaki disiplin hükümlerini ihlal etmesi durumudur. Bu durumda yaptırımların içeriğinin ve etkilerinin değerlendirilmesi düşünülebilir. Somutlaştırmak gerekirse, bilirkişinin süresinde raporunu vermemesi hali HMK'nın 274'üncü maddesinde şu şekilde yaptırıma bağlanmıştır: “... Ayrıca hukuki ve cezai sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, bilirkişiye ücret ve masraf adı altında hiçbir ödeme yapılmamasına karar verilebilir ve gerekçesi gösterilerek gerekli yaptırımların uygulanması bilirkişilik bölge kurulundan talep edilir.” Bu durum Bilirkişilik Kanunu'nda ise bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma yaptırımıyla karşılık bulmuştur. Yani hem usul kanunu uyarınca bilirkişiye ödeme yapılmaması şeklinde disiplin müeyyidesi uygulanabilecek hem de Bilirkişilik Kanunu uyarınca sicilden ve listeden çıkarılabilecektir. Görüldüğü üzere öngörülen disiplin yaptırımları birbirini tamamlar nitelikte olduğundan her iki yaptırımın da uygulanmasında bir sorun bulunmamaktadır.

Her ne kadar 6754 sayılı Kanunla bilirkişilikle ilgili hükümler yeknesaklaştırılmaya çalışılmış ve bu kapsamda usul kanunlarında birtakım değişiklikler yapılmış olsa da, medeni usul ve ceza yargılamalarının ayırt edici yönlerinin olmasından dolayı usul kanunlarında

⁵⁵¹ Bkz.

- a) Yazılı ihtar;
- b) (25) liradan (100) liraya kadar para cezası;
- c) (100) liradan (1 000) liraya kadar para cezası;
- ç) 15 günden 6 aya kadar serbest sanat icrasından men'i;
- d) Odadan ihraç.

Bu cezaların verilmesinde sıra gözetilmez. Ancak sebep teşkil eden hadisenin mahiyet ve neticelerine göre bu cezalardan biri tatbik olunur.

bilirkişilikle ilgili hükümler varlığını korumaktadır. Bu hükümlerin bazıları yukarıdaki örnekte de yer verildiği üzere disiplin müeyyidesi şeklinde olabilmektedir. İşte bu durumda yaptırımların içeriği dikkate alınmalı ve birbirini tamamlar nitelikte olmadıkça çifte cezalandırmanın önüne geçilmelidir. Zira usul kanunlarında yapılan değişikliklerle disiplin müeyyidelerinin uygulanması bölge kurullarına bırakılmıştır.

Aslında bu noktada daha önce üzerinde durmuş olduğumuz başka bir tartışma konusu da gündeme gelmektedir. Müesseseye ilişkin yaşanan sorunlara usul kanunlarında yapılacak değişikliklerle çözüm bulunmasının daha doğru olduğu ve her sorun için yeni bir kanun getirilmesinin yanlış bir yaklaşım olduğu ifade edilmektedir⁵⁵². Şayet yeni bir kanun getirilmemiş ve usul kanunlarında değişiklik yapılarak çözüm bulunmuş olsaydı, ayrı ayrı yer verilen disiplin müeyyidelerinin ne şekilde uygulanması gerektiğine ilişkin bir problemle de karşılaşılmamış olurdu.

Özetle her ne kadar disiplin hukukunun genel prensibi, aynı kusurlu fiil veya halden dolayı aynı şahsa birden fazla disiplin cezasının verilemeyeceği şeklinde olsa da, bu genel prensibin mevcut düzenlemeler doğrultusunda bilirkişiler açısından bazı istisnalarının olduğu ifade edilebilir. Fakat olması gereken tek eyleme tek ceza prensibine bağlı kalınarak tek bir disiplin cezasının uygulanmasıdır.

4.2.3. Aynı Fiil Sebebiyle Hem Cezai Sorumluluğuna Hem De Disiplin Sorumluluğuna Gidilmesi Durumu

Bilirkişinin tek bir fiilinin hem cezai hem de disiplin sorumluluğuna yol açabilmesi mümkündür. Öncelikle bilirkişinin kamu görevlisi olarak nitelendirilmesinin bazı sonuçlarının olduğu vurgulanmalıdır. Bu kapsamda ilk olarak bilirkişilere yönelik işlenen fiillerin kamu görevlisine karşı işlenmiş sayılması gerekecek; ikinci olarak ise sadece kamu görevlileri tarafından işlenebilen özgü suçların bilirkişiler tarafından da işlenebilmesi söz konusu olacaktır⁵⁵³.

Bilirkişinin cezai sorumluluğuna ilişkin Türk Ceza Kanunu'ndaki hükümlere bakıldığında; ilk göze çarpan hükmün 276'ncı maddede 'Gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık' başlığı altında yer verilen, "*Yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan kişi veya kurul tarafından görevlendirilen bilirkişinin gerçeğe aykırı mütalaada bulunması halinde,*

⁵⁵² Göksu, 2017, s. 15; Pekcanitez, 2017, s. 237.

⁵⁵³ Saldırım, 2013, s. 25-26, Tanrıver, 2016, s. 130.

üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur” hükmü olduğu görülmektedir. Bir diğer düzenleme de ‘Rüşvet’ başlığı adı altında yer verilen ve söz konusu suçun bilirkişi tarafından işlenmesi halinde cezada artırma gidilmesi gerektiğine ilişkin düzenlemedir (TCK m. 252/7). Bu düzenlemeler doğrudan bilirkişiyi konu alan düzenlemeler olmakla beraber, Kanun’da yer verilen diğer cezai hükümlerin bir kamu görevi yerine getirmekte olan bilirkişi açısından da uygulanabilmesi mümkündür. Örneğin; bilirkişinin görevi kötüye kullanma suçunun veya göreve ilişkin sırrın açıklanması suçunun da faili olabilmesi ihtimal dâhilindedir.

Bilirkişinin tek bir fiilinin hem cezai hem de disiplin sorumluluğuna yol açabilmesi durumu verilen şu örnekler üzerinden somutlaştırılabilir: Gerek HMK’nın 269’uncu maddesinde gerekse de CMK’nın 71’nci maddesinde bilirkişilerin mahkemeye gelmekten veya gelip de yeminden ya da bilirkişilik görevini ifadan kaçınmaları halinde kendilerine disiplin müeyyidelerinin uygulanabileceği düzenleme altına alınmıştır. Belirtilen fiilin bilirkişinin disiplin sorumluluğunu gerektirmesinin yanı sıra TCK’nın 257’nci maddesi anlamında görevi kötüye kullanma suçunu oluşturması ve bu kapsamda bilirkişinin cezai sorumluluğuna da gidilebilmesi mümkündür. Açıklandığı üzere aynı fiil hem disiplin hukuku hem de genel ceza hukuku bakımından ayrı ayrı suç oluşturabilir; bu sebeple söz konusu fiil için bilirkişi ayrıca görevi kötüye kullanma suçundan dolayı cezalandırılabilir⁵⁵⁴.

Konuya ilişkin bir diğer örnek de TCK’nın 258’inci maddesinde yer verilen “Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması Suçu” ile HMK’nın 277’nci maddesinde yer verilen “Bilirkişinin Sır Saklama Yükümlülüğü”ne ilişkin düzenlemelerdir. Ayrıca bu konuda 6754 sayılı Kanun’da da düzenleme yapılmış ve sır saklama yükümlülüğü bilirkişilerin uyması gereken temel ilkeler arasında sayılarak uyulmaması halinde, 13’üncü maddede belirtildiği üzere bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılacağı şeklinde yaptırıma bağlanmıştır. Yukarıdaki örnekte de belirtildiği üzere aynı fiil hem disiplin hukuku hem de genel ceza hukuku bakımından ayrı ayrı suç oluşturabilmektedir⁵⁵⁵. Özetle bilirkişiye tek bir fiilinden dolayı hem disiplin cezası uygulanabilmekte hem de genel ceza hukuku bağlamında cezai yaptırım uygulanabilmektedir. Fiilin sonucunun farklı yönlerinin ve etkilerinin olmasından dolayı tek eyleme tek ceza prensibi geçerli olmamaktadır.

⁵⁵⁴ Tanrıver, 2005, s. 160.

⁵⁵⁵ Saldırım, 2013, s. 26.

4.2.4. Aynı Fiil Sebebiyle Hem Hukuki Sorumluluğuna Hem De Disiplin Sorumluluğuna Gidilmesi Durumu

Bilirkişinin hukuki sorumluluğuna ilişkin düzenlemeye Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 285'inci maddesinde yer verilmiş ve maddede belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde bilirkişinin hukuki sorumluluğunun söz konusu olacağı ifade edilmiştir. Buna göre bilirkişinin hukuki sorumluluğunun şartları şunlardır;

1. Bilirkişi tarafından gerçeğe aykırı rapor düzenlenmiş olmalıdır.
2. Gerçeğe aykırı rapor kasten veya ağır ihmal ile düzenlenmiş olmalıdır.
3. Mahkemece gerçeğe aykırı rapor hükme esas alınmış olmalı ve bu nedenle maddi ya da manevi bir zarar ortaya çıkmalıdır.
4. Ortaya çıkan zarar ile mahkemenin hükme esas aldığı gerçeğe aykırı rapor arasında uygun illiyet bağı olmalıdır.

İlk bölümde de vurgulandığı üzere, bilirkişi raporu hükme esas alınmamışsa bilirkişinin hukuki sorumluluğuna gidilemeyecek; ancak şartları varsa bilirkişinin cezai veya disiplin sorumluluğu söz konusu olabilecektir.

Peki, şartların gerçekleşmesi durumunda bilirkişinin gerçeğe aykırı rapor düzenlediğinden bahisle hem hukuki sorumluluğuna hem de disiplin sorumluluğuna gidilebilmesi mümkün olabilecek midir? Bilirkişinin gerçeğe aykırı rapor düzenlemesi, aynı zamanda 6754 sayılı Kanun'un 13' üncü maddesinde belirtilen "Bilirkişilik görevi ve bu görevin gerektirdiği etik ilkelerle bağdaşmayan, güven duygusunu sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunulması" sonucunu da doğurmaktadır. Çünkü bu etik ilkeler arasında dürüstlük, tarafsızlık, saygınlık ve güven gibi ilkelere yer verilmiştir. Bilirkişinin aksi yönde davranış sergilemesi ise, bilirkişilik sicilinden ve listesinden çıkarılma şeklinde disiplin yaptırımına bağlanmıştır. Dikkat edilirse hukuki sorumluluğuna gidilmesi neticesinde bilirkişinin sebep olduğu maddi ve manevi zararlar telafi edilmekte, disiplin sorumluluğuna gidilmesi neticesinde ise bilirkişilik görevinin gerektirdiği ilkelere aykırı davranış sergileyen bilirkişinin sicilden ve listeden çıkarılması sağlanabilmektedir. Sorumluluk alanlarının korudukları hukuki değer ve menfaatlerin farklı olması sebebiyle bilirkişinin tek bir fiilinden dolayı hem hukuki hem de disiplin sorumluluğuna gidilebilmesi mümkündür.

4.2.5. Aynı Fiil Sebebiyle Hem Hukuki Sorumluluğuna Hem De Cezai Sorumluluğuna Gidilmesi Durumu

Son olarak bilirkişinin aynı fiili sebebiyle hem hukuki sorumluluğuna hem de cezai sorumluluğuna gidilebilmesi durumu üzerinde durulacaktır. Bu duruma verilebilecek en belirgin örneklerden biri; bilirkişinin rüşvet alarak gerçeğe aykırı rapor düzenlemesi fiilidir. Aslında belirtilen durumda, hem TCK'nın ilgili hükümleri gereği 'gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlık' suçu ile 'rüşvet' suçu oluşmakta hem de bir zararın ve diğer şartların mevcudiyeti halinde HMK'nın 285' inci maddesi gereği bilirkişinin hukuki sorumluluğuna gidilebilmesi söz konusu olmaktadır. Ceza yargılaması sonucunda bilirkişinin her iki suçtan dolayı ayrı ayrı cezalandırılabilmesi mümkündür⁵⁵⁶. Dolayısıyla bilirkişinin gerçeğe aykırı görüş belirtmesi için rüşvet alması ve bu doğrultuda görüş bildirmesi halinde hem rüşvet suçu hem de gerçeğe aykırı rapor verme suçu oluşur ve gerçek içtima kuralları gereğince her iki suçtan ötürü ayrı ayrı cezaya hükmedilir⁵⁵⁷. Öte yandan verdiği zarardan dolayı da hukuki sorumluluğuna gidilebilmesi noktasında bir engel bulunmamaktadır.

Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise, bilirkişinin gerçeğe aykırı rapor düzenlemesinden dolayı zarara uğrayan tarafın devlete karşı açmış olduğu dava neticesinde devletin zarara uğrayan tarafın bu zararını tazmin etmesi ve ödediği tazminat nedeniyle sorumlu olan bilirkişiye karşı ödeme tarihinden itibaren bir yıl içinde rücu davası açma zorunluluğudur. Bu bir yıllık süre açısından farklılık arz eden istisnai bir durum bulunmaktadır. Şayet hükme esas alınan bilirkişi raporu kasten gerçeğe aykırı olarak düzenlenmişse, bu durumda ceza zamanaşımı süresinin uygulanması gerekir. Zira bu takdirde fiil, TCK'nın 276'ncı maddesi gereğince gerçeğe aykırı bilirkişilik suçuna vücut vermektedir. Ayrıca önceden gerçeğe aykırı bilirkişilik suçunun yaptırımını bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası iken, 6754 sayılı Kanun ile üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası şeklinde değiştirilmiştir. Bu sebeple TCK'nın 66'ncı maddesinin 1'inci fıkrasının d bendi gereğince ceza zamanaşımı süresinin on beş yıl olduğu belirtilmelidir.

⁵⁵⁶ Baki, s. 9.

⁵⁵⁷ Hakeri, H. (2010). *Tıp Hukuku* (Üçüncü Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 493.

5. SONUÇ

Günümüzde gerek adli gerekse de idari yargı kolu bakımından büyük bir işleve sahip olan bilirkişilik müessesinin doğru uygulanması, uyuşmazlıklarının çözüme kavuşturulmasını bekleyen taraflar açısından oldukça önemlidir. Ne yazık ki uygulamada bu konuda büyük aksaklıklar yaşandığı gözlemlenmektedir. Bilirkişiliğe dair hükümlerin dağınık olması, kurumsal yapı eksikliği ve yeterli yaptırımların mevcut olmamasının bu tür aksaklıklara sebebiyet verdiğinden bahisle yeni bir kanun ve yönetmelik hazırlanmıştır. Bu düzenlemelerle pek çok önemli adım atılmış olsa da hala birçok probleme tam manasıyla çözüm getirilebilmiş değildir. Üstelik bu problemlerin esas düzenleme yeri olan usul kanunlarında yapılacak değişikliklerle çözülmesi gerektiği ve her problem ortaya çıktığında yeni bir kanun ihdas edilmesinin doğru bir yaklaşım olmadığı yönünde ciddi eleştiriler yapılmaktadır.

Uygulamada bilirkişilerin görevlendirilmesinde bazı temel sorunlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki; hukukçu kişilerin bilirkişi olarak görevlendirilmesidir. Hâkimlerin hukuku bildikleri varsayılmaktadır. Kendilerinin bilgili oldukları bir konuda bilirkişiye başvurmaları hem yargılamayı uzatacak hem de uyuşmazlığın taraflarının gereksiz masraf yapmasına sebep olacaktır. Ayrıca hukukçu bilirkişilerin raporlarında hukuki değerlendirmelerde bulunmaları yargı yetkisinin devrine sebebiyet verecek ve anayasal kuralların ihlal edilmesine yol açacaktır. Anayasaya ve yargılama hukuku ilkelerine aykırı olan bu durumun önüne geçilebilmesi amacıyla, 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu ve Bilirkişilik Yönetmeliği ile özellikle bilirkişilerin disiplin sorumluluğu başta olmak üzere bir takım adımlar atılmış olsa da tam manasıyla bu sorun çözüme kavuşturulamamıştır. Uygulamadaki bu yanlışlıklar bilirkişilerin hâkim yardımcısı gibi çalışmalarına sebep olmaktadır. Öte yandan hukukta her geçen gün yeni ihtisas alanlarının ortaya çıkması ve hâkimlerin tecrübesizliği ile sayılarının yetersizliği gerekçe gösterilerek hukukçu bilirkişiye başvurulmasının kati surette yasaklanması eleştiri konusu yapılmaktadır.

Bir diğer sorun ise hukuk fakültesi öğretim üyelerinin bilirkişilik görevi yapmaya zorlanmaları ve bunu kabul etmemeleri halinde de disiplin yaptırımlarıyla karşı karşıya kalmalarıdır. Bu tür uygulamalar ne yazık ki gerek bilirkişilik müessesinin altında yatan temel felsefeye gerekse kanun koyucunun iradesine ters düşmektedir. Disiplin hükümlerinin amacı kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamaktır. Kanunen bilirkişilik görevini kabul etme yükümlülüğü bulunmayan öğretim üyelerinin bilirkişilik görevine zorlanmaları, kanunilik ilkesine ters düşmekte ve bu görevi ifa etmekte isteksiz olan

bilirkişilerin ortaya koydukları raporların sorunların çözümünde yetersiz olmasına yol açabilmektedir.

Bilirkişilik müessesinden gereken faydanın sağlanabilmesi için mahkemelere düşen görev; genel bilgi ya da hukuk bilgisi ile çözülebilecek konularda bilirkişiye başvurmamak, bilirkişilere düşen görev ise çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlar dışında açıklama yapmamak, hukuki nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunmamaktır.

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu ile bilirkişilik bölge kurullarına bilirkişilerin denetimini yapmak ve performansını ölçmek yetkisi tanınmıştır. Bu incelemelerin gerektiği şekilde yapılması halinde yargıdaki bazı sorunların giderilebilmesinin mümkün olacağı düşünülmektedir. Günümüzde mahkemelerle bilirkişiler arasında bir bağ kurulmuş ve neredeyse sürekli aynı bilirkişiler görevlendirilmeye başlanmıştır. Bu durum bilirkişileri raporlarından ziyade mahkeme ile ilişkilerini iyi tutmak noktasında çaba harcamalarına teşvik etmektedir. Getirilen yeni düzenlemelerle bu tarz hadiselerin önüne geçilebilmesi hedeflenmekte ve liyakat ilkesinin işlerlik kazanması amaçlanmaktadır. Ancak henüz hangi esaslara göre inceleme yapılacağına ilişkin genelge yayınlanmamıştır. Denetimin önemine binaen, usul ve esasların kapsamlı olarak belirtileceği genelgenin vakit kaybetmeksizin çıkarılması ve denetimlere başlanması gerekmektedir. Burada en önemli noktalardan birisi de bilirkişilik bölge kurullarının tüm bilirkişileri denetleyebilecek ölçüde bilgi ve donanıma sahip kişilerden oluşması gerektiğidir. Ayrıca gerek Bilirkişilik Daire Başkanlığı'nın yapısı gerekse de bölge kurullarının yapısı incelendiğinde tümüyle hâkimlerden oluştuğu görülecek olup ihtisas gerektiren konularda nasıl bir yol izleneceği ve ne ölçüde alanında uzman kişilerden istifade edilebileceği merak konusudur. Çünkü 6754 sayılı Kanun'da Daire Başkanlığı'na ve bölge kurullarına çok önemli yetki ve görevler verilmiştir.

Nitelikli bilirkişi raporlarının ortaya konulması nitelikli bilirkişilerin seçilmesine bağlıdır. Bu kapsamda, yeni kanun ile bölge kurullarına önemli yetkiler verilmiştir. Bölge kurulları bilirkişilerin sicile ve listeye kaydını yaparken gerekli şartları taşımalarının yanı sıra liyakatli olmalarını da göz önünde bulunduracaklardır. Yargılamada önemli yer tutan bilirkişilere ilişkin olarak liyakatin nasıl değerlendirileceği Bilirkişilik Yönetmeliği'nde somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu düzenlemenin doğru bir şekilde uygulanması durumunda nitelikli rapor sayısı da artacaktır.

Yeni düzenlemeler ile hakkında meslekten çıkarılma ya da geçici olarak yasaklanma şeklinde disiplin cezası bulunan bilirkişinin listeye kabul edilmemesi veya edilse bile şartları taşımadığından dolayı listeden çıkarılması öngörülmüştür. Dolayısıyla bilirkişi geçmişteki

disiplin cezasından ötürü yeni bir disiplin müeyyidesi ile karşılaşmak durumunda kalacaktır. Bu durum da bilirkişilerin gerek kendi mesleklerinde gerekse de bilirkişiliğe ilişkin görevlendirmelerinde daha titiz davranmalarına yol açacaktır.

Bilirkişinin görevlendirildiği konuda bilgili ve tecrübeli olması gerekmektedir. Eskiden üç yıl olarak öngörülen deneyim şartı yeni düzenleme ile asgari beş yıla çıkarılmıştır. Daha deneyimli bilirkişilerin görevlendirilmesi elbette ki raporların içeriğine de etki edecektir.

Bilirkişilerin görevlendirildikleri andan itibaren görevlerini hakkıyla ifa etmeleri gerekmektedir. Bu çerçevede; mahkemeye gelmemelerinin, yemin etmemelerinin yahut görevlerini ifadan kaçınmalarının önlenmesi adına, gerek disiplin sorumluluklarına ilişkin gerekse de cezai sorumluluklarına yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. Bilirkişilerin raporlarını hazırlarken gerçeğe aykırı hareket etmemeleri gerekir. Gerçeğe aykırı rapor hazırlamaları TCK anlamında bir suçtur ve buna bağlanan hapis cezası yapılan son düzenlemelerle artırılmıştır. Belirtilen düzenleme, gerçeğe aykırı rapor düzenleyen bilirkişilerin ıslahı ve bu şekilde rapor düzenlemeye meyilli kişilerin caydırılması açısından önemlidir. Ayrıca bilirkişinin düzenlediği gerçeğe aykırı raporun hükme esas alınması durumunda hukuki sorumluluğu da söz konusu olacaktır.

Zamanaşımına ilişkin olarak 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nda bir düzenleme yer almasa da Bilirkişilik Yönetmeliğinin 61'inci maddesinin 2'nci fıkrasında bilirkişiler hakkındaki incelemenin, ivedilikle ve her halde başvuru veya resen incelemeye başlama tarihinden itibaren en geç altı ay içinde sonuçlandırılması gerektiği belirtilmiştir. Ancak bu düzenlemenin birtakım tereddütlere yol açabileceği aşikârdır. Zira, ne zamana kadar incelemeye başlanması ve fiil tarihinden itibaren azami ne kadar süre içerisinde ceza verilmesi gerektiği tam olarak belirtilmemiştir. Burada 657 sayılı Kanun'daki zamanaşımı sürelerinin işlerlik kazanabileceği düşünülebilir. Bu konuda açık bir kanuni düzenlemeye ihtiyaç vardır.

Bilirkişilik bölge kurullarına disiplin cezalarının hafifletilmesi noktasında ve ilgili düzenlemede belirtilen hallerle sınırlı olmak kaydıyla takdir yetkisi tanınmıştır. Buna göre düzenlemede belirtilen hallerde sicilden ve listeden çıkarma yaptırımını yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımını uygulanabilecektir. Bölge kurullarının takdir yetkilerini kamu yararı doğrultusunda kullanmaları gerekmektedir.

Tarafların, bilirkişilere yönelik olarak görevleriyle ilgili tutum ve davranışların veya hazırladıkları raporların mevzuata aykırı olduğunu düşünmeleri durumunda, bölge kurullarına başvuru yapıp yapamayacakları Kanun'da açıkça düzenlenmemiştir. Buna karşın Kanun'da görevlendirmeyi yapan merciin başvuruda bulunabileceği düzenlenmiştir. Konu doktrinde farklı açılardan ele alınmakta olup; hukuki dinlenilme hakkının doğal bir sonucu olarak bu hakkın tanınması gerektiği, buna karşın bilirkişinin aleyhe rapor vermesi durumunda bu hakkın kötüye kullanılabileceği ve keyfiliğe yol açabileceğinden bahisle de tanınmaması gerektiği belirtilmektedir. Kanun'da görevlendirmeyi yapan merciin başvuruda bulunabileceği düzenlenmişken taraflara ilişkin bir düzenlemenin yer almamasından dolayı tarafların başvurularını görevlendirmeyi yapan merci vasıtasıyla yapabileceklerini düşünmekteyiz. Bu noktada açık bir düzenlemeye yer verilerek konunun netleştirilmesi önem arz etmektedir.

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 63'üncü maddesinde yapılan değişiklik ile bilirkişi seçimi ve görevlendirilmesi sırasında kanunlarla belirlenen kurallara uymayanlara uyarma cezası verileceğinin öngörülmüş olması önemli bir yeniliktir. Ancak tek başına yeterli değildir. Buna ek olarak hâkimlerin bilirkişi seçimindeki tutumlarının titiz bir şekilde denetlenmesi gerekmektedir. Böylece bilirkişi görevlendirmelerinde çok daha dikkatli olunması sağlanabilir.

Hâkimlerin hukuku bildikleri kabul edilse de hayatımızdaki her konuyu, her bilim dalını bilmeleri imkânsızdır. Özellikle farklı uzmanlık alanlarını ilgilendiren konularda bilirkişilerden yardım almaları zaruri olabilmektedir. Kanunlarımızda eksiklikler olsa da genel itibariyle etkin düzenlemelere yer verilmiştir. Burada uygulayıcılara düşen görev, kuralları etkili bir şekilde uygulamak ve liyakat ilkesinden ayrılmamaktır. Bunların sağlanması noktasında yaptırımların önemli bir yeri vardır. Zira salt kuralı koymak yeterli değildir. Kurala aykırı davranışların cezalandırılması ve bu cezaların etkili bir biçimde uygulanması gerekmektedir. Ancak olması gerekenden aşırı uygulamalardan kaçınılması ve bilirkişilik yapmaktan çekinilir hale gelmesine sebebiyet verilmemesi de oldukça önemlidir. Bu sebeple çalışmamızda bilirkişilerin disiplin sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Yaptırımlar hem ıslah edici hem de kamu hizmetlerindeki aksaklıkları giderici özelliğe sahiptir. Kanunilik ilkesi göz önünde bulundurularak yaptırımların layıkıyla uygulanması gerekmektedir. Böylece toplumda önemli bir yer tutan yargılama makamlarına ve bilirkişilere duyulan güven de artacaktır.

KAYNAKLAR

- Adalet Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı “Bilirkişilik Sistemindeki Sorunların Tespiti İle Çözüm Önerisi Geliştirilmesi İle İlgili İnceleme Raporu”, Rapor No: 2010/04.
- Akcan, R. (2015). Bilirkişilik Kanunu Tasarısı Taslağı Hakkında Bazı Tespitler, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(Özel Sayı), s. 653-664.
- Akıllıoğlu, T. (1983). *Yönetim Önünde Savunma Hakları*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Akil, C. (2011). Medeni Yargılama Hukukunda Mahkeme Tarafından Atanan Bilirkişi-Uzman Tanık Ayırımı, *Ankara Barosu Dergisi*, 69(2), s. 171-183.
- Akyılmaz, B. (2004). Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1-2), 1-19.
- Akyol, Ş. (1991). Hukuk Usulünde Bilirkişilerle İlgili Bazı Problemler, *Mukayeseli Hukukta Bilirkişilik ve Sorunları*, Ankara: Afşaroğlu Matbaası.
- Alacakaptan, U. (1975). *Suçun Unsurları*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Alangoya, Y. (1979). *Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler*, İstanbul: İstanbul Fakülteler Matbaası.
- Alangoya Y., Yıldırım M.K. ve Deren-Yıldırım N. (2009). *Medeni Usul Hukuku Esasları* (Yedinci Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Ansay, S. Ş. (1957). *Hukuk Yargılama Usulleri* (Altıncı Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Arslan, A.S. (2012). *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Toplanması ve Doğrudanlık İlkesi*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Arslan, H. S. (2002). *Medeni Usul Hukukunda Bilirkişi Raporu ve Bağlayıcılığı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, R. (2001, 14 Mayıs). *Bilirkişi ve Hakem Odaları Birliği-İstanbul'da Milletlerarası Tahkim Merkezi Kurulması Hakkında Adalet Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Kanun Tasarıları*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsünde Yapılan Toplantıda Sunuldu, Ankara.
- Arslan, R., Yılmaz, E. ve Ayvaz, S.T. (2017). *Medeni Usul Hukuku* (Üçüncü Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Aslan, Z. (2001). *Disiplin Suç ve Cezaları* (Birinci Baskı). İstanbul: Alfa: Yayınları.
- Aşçıoğlu, Ç. (1992). Yargılama Çalışmalarında (Hukuk Davalarında) Nitelendirme ve Bilirkişinin Görevi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 8, 349-371.
- Aşçıoğlu Ç. (2001). Bilirkişilik Kavramı ve Görev Sınırları, *Bilirkişilik Sempozyumu*, Ankara: Şen Matbaacılık.
- Atalı, M. (2016). 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu Ve Hukuki Konularda Bilirkişilik, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(4), 3271-3282.
- Atalı, M., Ermenek, İ. ve Erdoğan E. (2018). *Medeni Usul Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Ateş M. (2014). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yargıtay İlke Kararları 2. Cilt*, Ankara: Yetkin Yayınları.

- Aydın, H. (2010). Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı, *Ankara Barosu Dergisi*, 1, 109-128.
- Bal, N. S. *Sinai Mülkiyet Davalarında Bilirkişilik*, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayrakal, S. (2016). Bilirkişilik Kanun Tasarısı Bağlamında Sanat Tarihi'nde Bilirkişilik Uygulamalarına Genel Bakış, *Sanat Tarihi Dergisi*, 25 (2), 295-303.
- Bedir, R. (2010). *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Görevi Kötüye Kullanma Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Konya.
- Belgesay, M.R. (1939). *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt II*, İstanbul: Tan Basımevi.
- Belgesay, M. R. (1940), *Hukuk ve Ceza Usulü Muhakemesinde Deliller*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Bucaktepe, A. (2015). Disiplin Makamlarının Disiplin Cezası Verme Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(2), 199-224.
- Boz, S. S. (2017). Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(2), 15-41.
- Buğdaycı, M.Ö.Ç. (2016). İdari Usul Ve Dinlenilme Hakkı, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 1, 25-46.
- Candan T. (2011). *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Çağlayan, R. (2015). *İdari Yargılama Hukuku* (Yedinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Centel, N. ve Zafer, H. (2008). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Beşinci Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Çiçek, H. (2011). *Devlet Memurları Hakkında Disiplin Soruşturması: Türkiye Uygulaması*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Programı, İzmir.
- Çiftcioğlu, C.T. (2013). Türk Ceza Kanunu'nda Taksir, *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 317-338.
- Dedeoğlu, E. (2011). 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Getirdikleri, Koza Matbaacılık.
- Değirmenci, O. (2016). *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku* (Üçüncü Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Demir, B. (2010). *Hukuk ve Ceza Muhakemesi Açısından Yazılı Belge İncelemelerinde Bilirkişilik*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Deniz, Y., Boz, S.S. ve Gürkan, M.F. (2013). İdarî Yargılama Usulü Kanunu'nun 11.Maddesine Göre Yapılan İdarî Başvurular, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), 31-62.
- Derreux, M. G. (1945). Kanunu Bilmemek Özür Sayılmaz Kaidesi Hakkında Bazı Düşünceler (Çev. Güral, J.), *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(4), 197-284.
- Deryal, Y. (2001). *Türk Hukukunda Bilirkişilik ve Bilirkişi Raporu Örnekleri* (Birinci Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Deryal, Y. (2001). Türk Hukukunda Bilirkişinin Nitelikleri ve Avukatın Bilirkişilik Yapması, *Ankara Barosu Dergisi*, 3(1), 15-36.
- Deryal, Y. (2017). *Türk Hukukunda Bilirkişilik* (Altıncı Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Dönmez, B. (2007). Yeni CMK'da Bilirkişi Kavramı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9, 1145-1177.
- Duman, İ. H. (1987). Kanunsuz Emir, *Yargıtay Dergisi*, 13(1-2), 45-50.
- Durmaz, A. (2015). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Konya.
- Durmuş, A.A. (2009). *Memur Disiplin Hukuku* (Beşinci Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Dülger, İ. (2007). Ceza Muhakemesi Kanunundaki Bilirkişi İncelemesine İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), 657-678.
- Ekinci, M. (2017). Ceza Hukuku İlkeleri Açısından İdari Yaptırımlar, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2017(1), 19-54.
- Erdoğan, A. (1972). Yeni Disiplin Cezaları, *Danıştay Dergisi*, 6-7, 5-18.
- Erem, F. (1954). Yalan Şahadet, Hakikate Aykırı Bilirkişilik ve Tercümanlık, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(3), 42-59.
- Erem, F. (1968). *Ceza Usulü Hukuku*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No 231.
- Erem, F. (1986). *Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku* (Altıncı Baskı). Ankara: Işın Yayıncılık.
- Ermek, İ. (2014). İcra Ve İflâs Kanunu'nda Öngörülen Cezaî Hükümler Bakımından Ne Bis İn İdem İlkesinin Uygulama Alanı, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 19, 279-320.
- Ertanhan, M. (2005). *Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Eşitli, E. A. (2013). Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 6, 225-246.
- Gökcan, H. T. (2015). Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Kamu Görevlisi Kavramı, *CHKD*, 3(2), 147-160.
- Göksu, M. (2017). Bilirkişilik Kurumunun Niteliği, Gelişimi ve Uygulaması Bağlamında 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanununun Değerlendirilmesi, *Yeni Yasal Düzenlemeler Sonrasında İş Yargılaması Sempozyumu, Av. Cengiz Özbilgin'e Armağan*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Göktürk, N. (2016). Suçun Yasal Tanımında Yer Alan "Hukuka Aykırılık" İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1), 407-450.
- Göktürk, N., Özgenç, İ. ve Üzülmüş, İ. (2012). *Ceza Hukukuna Giriş* (Birinci Baskı), Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2476.
- Görgün, Ş., Börü, L., Toraman, B. ve Kodakoğlu, M. (2018). *Medeni Usul Hukuku* (Yedinci Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Guliyev, N. (2014). *Türkiye Ve Azerbaycan Medeni Usul Hukukunda Bilirkişilik*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Gülan, A. (1988). Kamu Hizmeti Kavramı, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 9(1-3), 147-159.
- Günay, E. (1999). *Ceza Davalarında Ek Savunma ve Savunma Hakkının Kısıtlanması*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Güran, S. (1980). *Memur Hukukunda Kayırma ve Liyakat Sistemleri*, İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Güneş, S. (1994). Ceza Muhakemesinde Bilirkişinin İnceleme Konusu, *Ankara Barosu Dergisi*, 2, 233-242.
- Gündüz, F. E. (2016). Disiplin Cezalarının Geri Alınması, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1), 411-424.
- Gündüz, F.E. (2017). İdari Yaptırımların Zaman Bakımından Uygulanması, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 32, 33-59.
- Gürelli, N. (1967). *Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*. İstanbul: Cezaevi Matbaası.
- Hakeri, H. (2010). *Tıp Hukuku* (Üçüncü Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Hakeri, H. (2011). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*(On İkinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Hayta, M. A. (2007). *Kamulaştırma Davaları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İmregün, O. (2008). *Bilirkişi Raporları 2007*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- İnan, A. (2000). *Tahkim-Hakemlerin Çalışma Biçimi ve Bilirkişi Hakemler, II. Bilirkişi Eğitim Semineri*, Ankara: TÜRMOB Yayınları.
- İnan, A. (2017). *Son Yasal Değişiklikler Işığında Bilirkişilik Temel Bilgileri*, Ankara: Öztepe Matbaacılık.
- İnan, A. ve Kumkale, R. (2006). *Mali Müşavirler İçin Bilirkişilik Kılavuzu* (Birinci Baskı). Ankara: AB OFSET Ltd. Şti.
- İnternet: “Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi, Disiplin Soruşturması Ders Notu”, Web: <http://www.edb.adalet.gov.tr/dersnotlari.html> adresinden 15 Aralık 2018 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Baki, R. “Bilirkişilik Kurumu ve Bilirkişilik Kanunu”, Web: <http://www.recepbaki.av.tr/detay/54/bilirkisilik-kurumu-ve-bilirkisilik-kanunu.html> adresinden 14. Nisan 2018’de alınmıştır.
- İnternet: Başara, İ. (2018). “Bilirkişilik Daire Başkanlığı”, Web: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:acFppvu4bs0J:www.taa.gov.tr/indir/bilirkisilik-daire-baskanligi-c2F5ZmF8ODI3YTctZGVIMjQtY2U5ZTgtMDVjMTgucHB0eHw4NDE+&cd=4&hl=tr&ct=clnk&gl=tr> adresinden 14 Nisan 2018’de alınmıştır.
- İnternet: Erdoğan E. ve Toraman B. “Bilirkişilik Temel Eğitimi Kaynak Kitabı” Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Bilirkişilik Daire Başkanlığı, Web: http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/bilirkisiliksempozyumkitaplari/temelegiti_mkaynak.pdf adresinden 15.12.2018 tarihinde alınmıştır.

- İnternet: Özdemir, A. (2013). “Bilişim Alanında Bilirkişiliğin Hukuki Statüsü”, Web: <http://www.ozdemirhukuk.com.tr/adresinden> 15 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Saldırım, M. (2013). “Bilirkişinin Hukuki, Cezai ve Disiplin Sorumluluğu”, Web: <http://saldirim.com> adresinden 17 Kasım 2017’de alınmıştır.
- İnternet: Saltık, A. (2017). “Hukuk Etiği”, Web: http://ahmetsaltik.net/arsiv/2017/09/Hukuk_Etigi-1.pdf adresinden 15 Aralık 2018 tarihinde alınmıştır.
- Kaçak, N. (2006). *Hukuk Davalarında İspat Rehberi* (İkinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kaçar, H. (1998). *Suç, Suçun Unsurları ve Memur Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Maliye Bakanlığı APK Kurulu Başkanlığı Yayın No. 1998/349.
- Kalpsüz, T. (2001, 14 Mayıs). Bilirkişi ve Hakem Odaları Birliği-İstanbul’da Milletlerarası Tahkim Merkezi Kurulması Hakkında Adalet Bakanlığı Tarafından Hazırlanan Kanun Taslakları, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsünde Yapılan Toplantıda Sunuldu, Ankara.
- Karaburun, G. (2017). Karar Örnekleriyle Yargıtay’ın Bilirkişiliğe Bakışı ve Bilirkişiliğin Sorunları, *Adli Tıp Bülteni*, 200-207.
- Karahacıoğlu, A.H. ve Parlar A.(2012). *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda İspat ve Deliller*, Ankara: Bilge Yayınevi.
- Karahanogulları, O. (1999). Memur Disiplin Hukukunun Niteliği ve İlkeleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 8(3), 55-77.
- Karakehya, H. (2009). “Gözetim Ve Suçla Mücadele”: Gözetimin Tarihsel Gelişimi ile Yakın Dönemde Gerçekleştirilen Hukuki Düzenleme ve Uygulamalar Bağlamında Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(2), 319-357.
- Kaya, C. (2005). Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasına Hâkim Olan Temel İlkeler. *Amme İdaresi Dergisi*, 38(2), 60-87.
- Kaymak, Ü. (2016). *İdare Hukuku Notları*(Birinci Baskı). İstanbul: Kuram Yayınevi.
- Kaymakçı, S. (2014). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kolcu, S. (2014). *TCK’da Suçu Bildirmeme Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kolenoğlu M. (2009). *Sağlık Mesleği Mensuplarının Sır Saklama Ve Suçu Bildirme (İhbar) Yükümlülüğü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kocaoğlu, S. S. (2012). Türk Ceza Kanunu(m. 128) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Bir Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Savunma Dokunulmazlığı, *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 21-38.
- Koç, S. (2004). Bilirkişilik ve Adli Tıp Kurumu, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 50, 144-151.
- Korkmaz, K. (2009). Takdir Yetkisinin Disiplin Hukukunda Kullanımı ve Yargısal Denetimi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1-2), 241-252.

- Kök, A. N. (2017). 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu Neler Getirdi?, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 10, 445-454.
- Köroğlu, H. (2001). *Türk Mahkemelerinde Bilirkişilik ve Bilirkişi Kurumları*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kunter, N. (1986). *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Kazancı Matbaacılık.
- Kunter N.,Yenisey F. ve Nuhuğlu A. (2006). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (On Dördüncü Baskı). İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım LTD. ŞTİ.
- Kuru, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt:3* (Altıncı Baskı). İstanbul: Demir Demir Yayıncılık.
- Livanelioğlu, Ö. A. (1997). *Memur Disiplin Hukuku* (Birinci Baskı). Ankara: US-A Yayıncılık.
- Mecek, H. (2011). *Ceza Muhakemesinde Bilirkişilik*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Meraklı, D. (2009). Özel Hukuka İlişkin Uyuşmazlıklarda Resmi Bir Bilirkişi Kurumu Olarak Adli Tıp Kurumu, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 325-376.
- Meran, N. (2006). *Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar* (Birinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Muşul, T. (2012). *Medeni Usul Hukuku*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Oğurlu, Y. (2003). Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu 'Ne Bis İn İdem' Kuralı, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52(2), 101-124.
- Okuyucu, G. E. (2013). Bilirkişi Raporu Üzerinde Gerçekleştirilen Sahtecilik Fiillerinin Niteliği, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 265-274.
- Organ, İ. ve Sevinç, C. (2016). Vergi Yargılamasında Bilirkişilik Kurumu ve Bilirkişilik Kanun Tasarısının Getireceği Yenilikler, *Maliye Dergisi*, 170,116-130.
- Onar, S. S. (1966). *İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt 2*, (Üçüncü Baskı). İstanbul: Hak Kitabevi, s. 1189; Sökmen, U. (2009). Kamu İdaresinde Soruşturma Kovuşturma, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2009/400, Ankara.
- Onar, S. S. (1996). *İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt: 1* (Üçüncü Baskı). İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- Özen, M. (2010), Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1) 389-417.
- Öntan, Y. (2011). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özbek, V.Ö. (2005). *Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı (Açıklamalı-Gereççeli-İçtihatlı)*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Özdemir, S. (2008). *İdarî Yargılama Hukukunda Bilirkişilik Müessesesi*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Özdemir, H. E. (1971). *Ceza Davaları ile Trafik Kazalarında Keşif ve Bilirkişilik*. Ankara: Şark Matbaası.
- Özgenç, İ. (2011). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Altıncı Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

- Öztürk B. Ve Erdem M.R. (2008). *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (On İkinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Papakçı, A. (2016). Hukuki Bilirkişilik, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 433-456.
- Pekcanitez, H. (2017). Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Erozyon Süreci, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 133, 211-260.
- Pekcanitez H., Atalay O. ve Özekes M. (2011). *Medeni Usul Hukuku* (On İkinci Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Pekcanitez, H., Özekes M., Akkan, M. ve Korkmaz, H.T. (2017). *Medeni Usul Hukuku Cilt:3* (On Beşinci Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Pınar, İ. (2001). *Devlet Memurları Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Pınar, İ. (2008). *Disiplin Suç ve Cezaları ve Sicil Hukuku* (Birinci Baskı). Ankara: Sözkesen Matbaacılık.
- Polat, O. (2012). Taraf Bilirkişiliği Nedir, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 100, 271-280.
- Postacıoğlu, İ. E. ve Altay S. (2015). *Medeni Usul Hukuku Dersleri*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Taşkın, A. (2006). *Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku* (Birinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- TBMM 26. Yasama Dönemi, 1. Yasama Yılı, 388 Sıra Sayısı, Bilirkişilik Kanunu Tasarısı (1/687) ve Adalet Komisyonu Raporu.
- Türkay, İ. (2017). 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanununun Genel Değerlendirilmesi, *Mali Çözüm Dergisi*, 139, 111-135.
- Sevük, H. S. (2006). Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 64(1), 49-107.
- Sezer, Y. ve Bilgin, H. (2008). Danıştay Kararlarında İdari Başvurular, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57(4), s. 337-366.
- Soydan, B. ve Biyan, Ö. (2016). Bilirkişilik Kurumsallaşıyor Mu? Bilirkişilik Kanunu Kapsamında Bir Değerlendirme, *Vergi Sorunları Dergisi*, 339, 126-145.
- Söyler, Y. (2008). *İdari Usul İlkeleri Açısından Devlet Memurunun Disiplin Soruşturması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sözer, A. N. (2012). *Hukukta Yöntembilim* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Şenel, Ö. D. (2015). *Türk Ceza Hukuku Reformu Bağlamında Bilirkişilik*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Tanrıver, S. (2002). *Bilirkişinin Hukukî Statüsü, Yükümlülükleri, Yetkileri ve Sorumluluğu*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Tanrıver S. (2005). Bilirkişinin Sorumluluğu, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 56,133-166.
- Tanrıver, S. (2011). Hukuk Fakültesi Öğretim Üyeleri (Elemanları) Mahkemelerce Bilirkişilik Görevini Kabule Zorlanabilirler Mi?, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 92, 377-383.

- Tanrıver, S. (2012, 16-17 Kasım). 3. *Bilirkişilik Sempozyumu: “Değişen Hukukta Bilirkişilik”*. TMMOB Mimarlar Odası Araştırma Sempozyumunda Sunuldu, Ankara.
- Tanrıver, S. (2015). Hukuk Yargısı Bağlamında Bilirkişilik Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi, *TBB Dergisi*, 28(119), 227-240.
- Tanrıver, S. (2016). *Medeni Yargıda Bilirkişilik* (Dördüncü Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Tarman, Z. D. (2005). *Bilirkişilik Sözleşmesinin Hukuki Niteliği ve Bilirkişinin Üçüncü Kişiyeye Karşı Olan Sorumluluğu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taşpınar, S. (2001). *Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Toraman, B. (2017). Yeni Bilirkişilik Kanunu, *Legal Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi*, 13(36), 51-86.
- Toraman, B. (2017). *Medeni Usul Hukukunda Bilirkişi İncelemesi*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Tulay, M. E. (2016). Kanunilik İlkesi Işığında Ceza Hukuku Kurallarının Zaman Bakımından Uygulanması Ve Delil Elde Etme Yöntemlerinde Zaman Bakımından Uygulanma Sorunu, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(3), 2715-2736.
- Türk, H. S. (2000). Bilirkişilik, *Adalet Dergisi*, 91(5), 1-5.
- Uler, Y. (1970). *İdarî Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Umar, B. (2014). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Uyanık, R.Y. (2015). 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Bilirkişilik, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 151-171.
- Uz, A. (2013). Disiplin Hukukunda Tekerrür Ve Tekerrüre Bağlanan Hukuki Sonuçlar Üzerine Farklı Bir Yaklaşım, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(1), 73-106.
- Ünver, Y. ve Hakeri, H. (2010). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Üçüncü Baskı), Ankara: Adalet Yayınevi.
- Üstündağ, S. (1973). *Medeni Yargılama Hukukunun Esasları*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.
- Üzülmez, İ. (2012). Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK m. 257), *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1), 191-216.
- Yalabık, F.T. (2016). *İngiliz ve Amerikan Hukuklarında Vakıaların Getirilmesi ile Delillerin Toplanmasında Hâkimin Rolü ve Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi* (Birinci Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Yasin, M. (2015). *İdari Yargılama Usulünde İspat* (Birinci Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Yenidünya, A.C. ve İçer, Z. (2013). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik* (Birinci Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yenisey F. ve Nuhoglu A. (2015). *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Üçüncü Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

- Yeşil, İ. (2010). *Ceza Hukuku Genel İlkelerinin İdari Cezalara Uygulanabilirliği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara.
- Yıldırım, R., Odyakmaz, Z., Çoban A. A., Çalışkan, Z.A., Ersöz, K. A. ve Deniz, Y. (2011). İdare Mahkemeleri Örneğinde Bilirkişilik Uygulamaları, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(1), 9-38.
- Yıldız, A. K. (2006). Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik, *Eskişehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(3-4), 273-345.
- Yılmaz, E. (2017). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt:3* (Üçüncü Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Yılmaz, D. (2017). Türk İdare Hukuku'nda İdari İşlemin “Kesin”liği Üzerine Bir Değerlendirme: “Kime Göre?”, “Ne İçin?” Kesinlik, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(2), 105-153.
- Yurtcan E. (2007). *Ceza Yargılaması Hukuku* (On İkinci Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Yüce, T.T. (1994). Ceza Hukuku İlkelerinin Disiplin Ceza Hukukunda Geçerliliği Sorunu ve Danıştay Kararlarının Bu Açıdan Tahlili, *Danıştay Dergisi*, 88, 5-15.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı :Alkan Oktay
Uyruğu :Türkiye Cumhuriyeti
Doğum tarihi ve yeri :06.03.1992-Kırşehir
Medeni hali :Evli
Telefon :0507 601 82 90
Faks :---
e-mail :oktayalkan_0640@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü- Özel Hukuk Anabilim Dalı- Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Bilim Dalı	Devam ediyor
Lisans	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi	2016
Lise	İşıklar Askeri Lisesi	2010

İş Deneyimi

Yıl	Görev
2017- halen devam ediyor	İdari Yargı Hâkim Adayı

Yabancı Dil

İngilizce

le.ahbv.edu.tr